

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 02942

DI UHAMAS

Faivel Zygielbaum

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

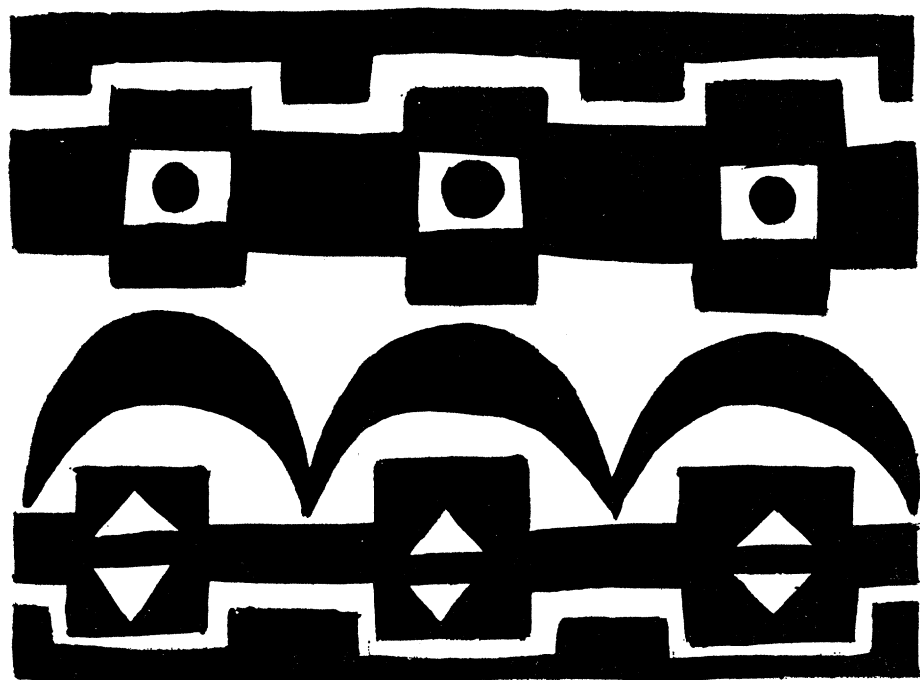
פייוול זיגעלבוים / די אוהאמאס

תשל"א — 1971

פיינול זיגעלבויים

די אורמאס

דאמאן פון דרום-אפריקע

FAJWEL ZYGIELBAUM
THE UHAMAS

פייול זיגעלבוים

✱

די אוהאַמאַס

I. L. Peretz Publishing House
31, Allenby str., Tel-Aviv

פאַרלאַג י. ל. פּרעץ, רח' אלנבי 31, תל־אביב

צייכענונגען און שער: אבידע אילון (זיגעלבוים)

נדפס בישראל תשל"א
Printed in Israel 1971

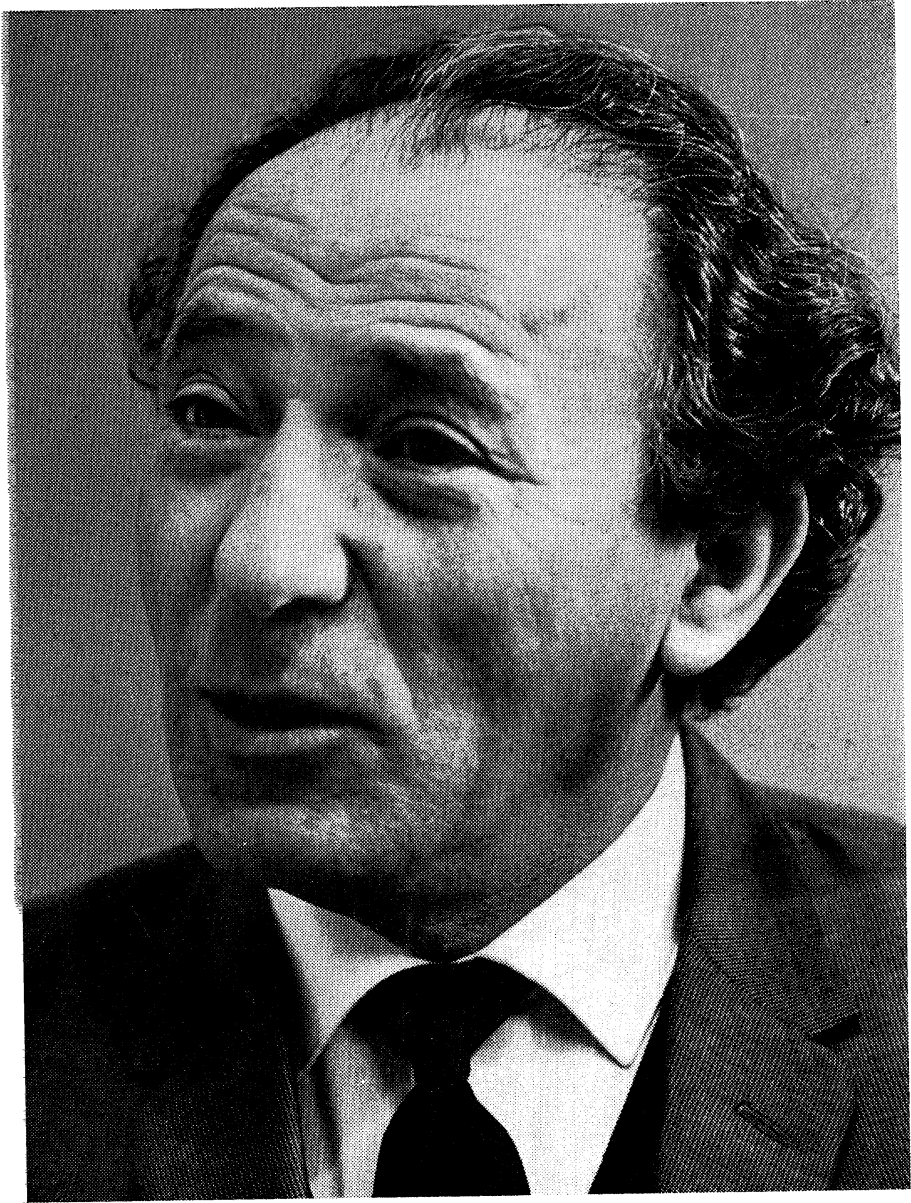
נדפס בקואופרטיב עובדי הדפוס הכללי בע"מ, תל־אביב

אין אַנדענק —

אונדזער מאַמען: הענעלע דעם שוחטס,
ווי איר קבר איז ווייסן מיר נישט.
ברודער שמואל מרדכי (אַרטור),
זיך אומגעבראַכט אין לאַנדאָן,
ווייל די וועלט האָט געשוויגן...
ברודער משה,
אַ קרבן פון „ענקאוועדע“.
ברודער פֿיניע מיט זיין ווייב רוזשקע און קינד,
אומגעקומען אין פּאַנאַר.
שוועסטער חוה,
אומגעקומען אין אוזבעקיסטאַן.
שוואַגער אייזיק פֿרידלאַנד,
אומגעקומען אַלס פּאַרטיזאַן.
שוועגערין מאַניע מיט איר בן־יחיד אַרטור,
אומגעקומען אין וואַרשעווער געטאָ.
שוועגערין גאַלדע מיט איר ליכטיקער טאַכטער
רבקה לע,
אומגעקומען אין טרעבלינקע.
און אַ סך אַנדערע פון אונדזער גרויסער משפּחה,
וואָס האָבן געטיילט דעם ביטערן גורל
פון אַלע יידן אין פּוילן און געפּאַלן
אין געטאָס, פּאַרטיזאַנקעס,
לאַגערן, סאַויעטישע תּפּיסות
צי גאַז־קאַמערן,
זיי אַלע לזכרון
ת. נ. צ. ב. ה.

א י נ ה א ל ט :

9	פאַר ווערטער פון מחבר
15	.	.	.	דב סדן	צווישן מחבר און חיבור —
27	סאַקאַבולאַ
43	די אוהאַמאַס
59	אין לאַקיישן
77	בענעט
119	זיך פאַרברענטער געכטן
159	אויפן וועג צוריק
197	.	.	.	:	די חתונה
215	בענעט מאַסיליבו דינגאַן

א פֿאַר ווערטער פון מחבר

ווער ווייסט וויפל יאָרן ס'איז געלעגן אין הינערפלעט דער דרומדיקער טייל אַפריקע, וווּ ס'גיסן זיך צוזאַמען דער אינדישער מיטן אַטלאַנטישן אַקעאַן.

ווען אין דער וועלט האָט מען שוין געדרוקט ביכער, איז די טייל וועלט נאָך געווען באַהערשט פון לייבן און אַנדערע חיות און צווישן זיי האָבן אויך געלעבט צוויי-פּיסיקע באַשעפענישן: די קורצע בושמענער און האַטענ-טאַטן, וואָס האָבן זיך גענערט ווי די חיות מיט פלייש פון פּאַנג און געוויקסן.

די חיה האָט געלעבט אין אַפענעם פעלד; דאָס צוויי-פּיסיקע באַשעפעניש — אין אַ הייל. אין די היילן האָט מען געפונען סימנים פון מענטשלעכן שכל, כלים פון שטיין, אַדער ליים, פּרימיטיווע קונסט-גראַווירן און מאַלערייען מיט פאַרבן פון קרייטעכצער.

פון דער צייט איידער דער ווייסער מענטש האָט גע-שטעלט זיין פוס אויף דעם קאַנטינענט, זענען דאָ מאַגערע קוועלן צו לערנען דעם אנטוויקלונגס-פּראַצעס פון די פאַרשידענע שבטים. מקורים ווייזן אָן, אַז עס זענען געווען גרויסע גרופן שוואַרצע, וואָס האָבן איבערגעוואַנדערט פון אַרט צו אַרט, געפירט מלחמות, געלאָזט בערגלעך מענטש-לעכע ביינער און ציין... באַקעמפט און באַהערשט איינע די אַנדערע. זיי האָבן זיך באַפעסטיקט ביי נאַטירלעכע גרע-ניצן, ווי בערג, טאַלן און טייכן.

אויף דער דרום-זייט פון לאַנד האָט זיך באַוווּזן דער
שבט זולו, וואָס איז געווען אַ טייל פון אַ גרעסערער גרופע,
וואָס האָט געהייסן „נגוני“. דאָס איז געשען אַרום 300
יאָר צוריק, ווען זיי האָבן זיך באַזעצט אינעם קנויל פון
בערג און טאָלן וואָס איז געוואָרן „זולולאַנד“.

די זולו-„טשיפס“, וואָס זענען דורכן פּאָלק באַטראַכט
געוואָרן ווי קייסאַרים, האָבן געהאַט אַ סך מאַכט און
געהערשט איבערן לעבן פון יעדן איינעם. אַ טייל פון די
„טשיפס“ זענען באַרימט מיט זייער העלדישקייט, מוט
און... אכזריות. וועגן פּאָפּולערסטן „טשיף“ שאַקאַ זענען
פּאַראַן פּאַרצייכענונגען פון זיינע זיגרייכע מלחמות און
מיאומדיקע אכזריותן. ווען זיין מאַמע איז געשטאַרבן,
האַט ער באַפוילן זיין 60 טויזנט קעפיקער אַרמיי אַרויס-
צוווייזן טרויער דורך שעכטן איינער דעם אַנדערן. ווען די
זון איז דעם טאַג אונטערגעגאַנגען זענען אַרום אים גע-
לעגן 7000 הרוגים. צו זיין מאַמעס קבורה האָט ער
באַפוילן מען זאָל ברענגען 10 שיינע מיידלעך און זיי
באַגראָבן לעבעדיקערהייט מיט דער מאַמען, זיי זאָלן זי
באַגלייטן אין הימל אַריין...

ער האָט ליב געהאַט צו הערן אָן אַדע געזונגען פאַר

אים:

האַסט באַזיגט שוין די שבטים, ווען איז אַ
נייע שלאַכט?

יא, ס'וועט זיין אַ צווייטע שלאַכט.

האַסט באַזיגט שוין מלכים, ווו וועט זיין נאָך
אַ קאַמף?

יא, ס'וועט זיין נאָך אַ קאַמף.

האַסט געוונען יעדן שטרייט, ווען, ווען, מיר
זענען גרייט!

יא, יא, יא, ס'וועט זיין נאָך אַ שטרייט.

דער רוצחישער שאַקאַ איז געפאלן דורך דער האַנט פון זיין האַלב־ברודער דינגאַנע, וואָס האָט פאַרנומען זיין טראָן און ווערט דערמאַנט ווי אַ מער יושרדיקער הערשער.

די מענטשן פון זול־שבט טיילן זיך אויס פון אַנדערע שבטים מיט זייער פיזישער שיינקייט, אַרבעטס־פעיקייט, דעם חן פון זייער שפּראַך צוליב אַ ספעציעלן קנאַק מיט דער צונג, זייער פּאַלקלאַר, הלבשה, געזאַנג און טענץ, וואָס איז מער נושאָחן ווי פון אַנדערע שבטים.

פאַר די לעצטע הונדערט יאָר, זינט מ'האַט געפונען גאַלד, איז דרום־אַפריקע, וואָס איז אויסגעשפּרייט איבער דריי פערטל מיליאָן קוואַדראַט מייל, דורכגעגאַנגען אַ דינאַמישן אַנטוויקלונגס־פּראָצעס, וואָס האָט אַבסאַרבירט אַלץ גרעסערע מאַסן שוואַרצע פון די רעזערוון אין די מינען, בוי און אינדוסטריע.

ווען מ'גייט מיט באַרוועסע פיס פילט מען דעם מאַך און זאַפט פון דער ערד. די אַפריקאַנער ערד, וואָס יערט מיט עקזאַטישע פלאַנצן און פירות, מיט גאַלד, אוראַניום און דימאַנטן איז אַזוי דערנערדיק טרוקן פאַר דער גרויסער מערהייט מענטשן, וואָס באַאַרבעטן און באַלעבן די ערד.

אַ העלפט פון מיין לעבן האָב איך געטראָטן אויף דער אַפריקאַנער ערד, געזען דעם צוזאַמענשטויס פון הויט־קאַלירן, פּראַבלעמען, וואָס רירן אָן אַלע, וואָס באַלעבן דאָס שיינע לאַנד אַפריקע. כ'האַב געאַרבעט מיט זיי. דער זולו האָט מיך פאַסצינירט סיי מיט זיינע שטאַטישע און באַזונדערס מיט זיינע קראַאַל־געוויינשאַפטן, מנהגים, סרעבונגען, געזאַנג, לעגענדע און טאַנץ.

דאָס האָט מיך געפירט צו זייערע רונדע שטרוי־פּאַלאַצן" אין זולולאַנד.

*

צום סוף וויל איך האַרציק דאַנקען אונדזער מוריננו,
פּראָפּ. דב ס דן פאַרן „געבן שלום“ די „אחינו בני זלוי“
און שרייבן די הקדמה; מיינע טייערע חברים יהודה קערש
און משה חיים מאַרגענשטערן פאַר מוטיקן מיך אַרויס-
צוגעבן דאָס בוך.

ואחרון, אחרון חביב, מין טאַכטער אבידע, פאַר
באַצירן דאָס בוך מיט אירע צייכענונגען, הילע און אותיות.

צווישן מחבר און חיבור

ווי קומט דער מחבר צו דעם חיבור — איז אַ קשיא, וואָס שווימט בדרך הטבע אויף, ווען דער סוזשעט און זיין באַהאַנדל געפינען זיך נישט אויף דער ליניע פון אינטע-רעס אָדער קאָנטאַקט, ווי זי גייט, בדרך כלל, אָן אין דער ליטעראַטור און שפראַך, מיט וועלכער דער מחבר קער זיך אָן לויט זיין אַפּשטאַם, שייכות און סביבה. אַט די קשיא פּרעגט זיך טאַקע לגבי דעם סיפור המעשה, וואָס ליגט דאָ פאַר אונדז, און וואָס איז, לויט זיין טעמע, ווייט פונעם איצטיקן צענטראַלן אינטערעס, און אַפילו פונעם פּעריפּערן קאָנטאַקט, אין דער דערציילישער יידיש-ליטע-ראַטור. די איצטיקע יידיש-פּראָזע קאַנצענטרירט זיך טעמאַטיש בעיקר אַרום די ביידע פּאַלוסן פון אונדזער אייגענעם קיום — דאָס לעבן אויף די ווייטערע און נאַנטע-רע סטאַציעס פאַר דעם נעכטיקן אומקום, דאָס לעבן אויף דער שוועל און איבער דער שוועל פון היינטיקן אויפקום. ווייזט אויס, אַז די רעקאַפיטולאַציע פון יידישן לעבן אין דעם טאַפּל-פּנימדיקן קאַטאַקליזם פּאַדערט דעם בכל לבבך ובכל נפשך פונעם יידישן שרייבער, אַזוי אַז זיין גאַנצע שאַפּערישע ענערגיע שעפט זיך אויס אין דער וועלט און די ליטעראַטור איז נאָך אַלץ ווייט זי אויסצושעפּן. אויב בלויז דערמאַנען אונדזערע צוויי גרויסע צענטרען, איז עס כמעט אַ כלל גדול, אַז אַ יידיש-פּראָזאַיקער, וואָס געפינט זיך אין אַמעריקע, זאָל רעקאַפיטולירן כמעט בלויז דאָס לעבן אין מזרח-אייראָפּע — די בולטסטע משלים

זענען באשעוויס און גראדע — און אַ יידיש־פראַזאָזיקער אין ארץ־ישׂראל זאָל טאָן דאָסזעלבע — אַ בולטער משל יחיאל האַפּער, און זאָל פרווון אויך רעקאָפיטולירן דאָס היגע לעבן — אַ בולטער משל ישעיה שפיגעל.

אוודאי, נאָך מיט אַ האַלב דור צוריק איז עס אַנדערש געווען, און אַ רעפרעזענטאַטיווער יידיש־פראַזאָזיקער ווי אַפּאַטאָשו, וואָס האָט רעקאָפיטולירט אַ ווייטן נעכטן אין די פּוילישע וועלדער און אַ נאָך ווייטערן נעכטן אין רעגנסבורג און נאָך אַ ווייטסטן נעכטן אין ר' עקיבאס צייטן, האָט ער אַרומגענומען מצדי צדדים דעם נאָנטן נעכטן און נאָנטסטן היינט, סיי אין פּוילישע שטעטלעך סיי אין אַמעריקאַנער כּרד גדול, און נאָך דעם אַלעמען האָט נאָך זיין פּאַלעטרע פּאַרמאַנט פּאַרבן גענוג צו מאַלן און סקיר צירן אַ רייכע טיפּפּאַלאָגיע פון די קאָליריקע — תּרתי משמע — שכנים.

לא־כל־שכן אַ דור פּריער, וווּ סיי אונדזער פּאַעזיע סיי אונדזער פּראָזע אין אַמעריקע האָבן זיך באַווויגן אויף דער ליניע פון אַזאַ ברייטער טעמאַטיק — און דאָס אין ביידע שפּראַכן אונדזערע — און עס איז בולט אַ קלאַרע הבחנה: אַ יידיש־שרייבער איז מער נוטה געווען אַריינצודרינגען אין לעבן פון די נעגערס, אַ העברעיִש־שרייבער איז מער נוטה געווען אַריינצודרינגען אין לעבן פון די אינדיאַנער. און איד האָב עס געפרווט אויסטייטשן, אַז דער חילוק באַשטייט אפשר אין דעם פּאַרשיידענעם גרונטגעפיל פון ביידע שפּראַכן — העברעיִש האָט זיך דאָרט דעמאָלט אידענטי־פיצירט מיטן שטילן אַריסטאָקראַטישן אַראַפּ, יידיש ווייטער האָט זיך דאָרט דעמאָלט אידענטיפּיצירט מיטן רוישיקן דעמאָקראַטישן אַרויף.

און כּדאי צו ברענגען אַ דוגמה פון אַ צווישן־פּראַכיקן שרייבער — י. שוואַרץ, וואָס זיינע צוויי גרויסע פּאַעמעס

גייען אין אַ פאַרקערטן סדר פון זיין ביאָגראַפישן גאַנג, צומערשט האָט ער געשריבן „קענטאַקיי“, און מיט אַ סך יאָרן שפּעטער „יינגע יאָרן“, וואָס באַשרייבט זיין היים אין ליטע, און דאָ האָט ער פּלוצים אַריינגעוואָרפן אַ קאַ-פּיטל: פעלקער און זייערע געטער (לויטן וואָרט פון פּסוק: גוים ואלהיו, אַזוי הייסט אויך אַ קאַפּיטל אין רנ"ס „מורה נבוכי הזמן“) און עס איז אַ גאָר עקזאַטיש קאַפּיטל — עס באַשרייבט מעקסיקע.

איך האָב בשעתו געפרוווט דערקלערן, אַז דער דיכטער ברענגט בכיוון אין דעם קאַפּיטל, די וועלט פון דער ווייטער יצודיקער פּאָגאַנישקייט און די וועלט פון דער נאַנטער פּאַנאַטישער קאַטוילישקייט, ווי אַ פּאָן אויסצובולטן דעם היפּוך — די וועלט פון אַן אַרעם, אָבער מאַראַליש און גייסטיק אויסגעאיידלט, ליטוויש יידיש שטעטל.

אָבער היינט-צו-טאָג איז דער דאָמינאַנטער גאַנג פון אונדזער ליטעראַטור אַן אַנדערער — נישט זי זעט און נישט זי ווייזט די וועלט פון די שכנים, ווי אַ וועלט אין זיך און פאַר זיך. אמת פאַראַן אַ חילוק צווישן די גרעסערע און קלענערע ליטעראַטור-צענטרען און דער אַפּשטאַנד צווישן זיי אין כלערליי תּחומים, איז אויך ניכר אין דער ליטעראַטור. אויף מיין וועג איבער דרום-אַמעריקע איז מיר טאַקע אויסגעקומען פיל מאָל צו הערן: וואָס עס געשעט אין צפון-אַמעריקע געשעט אויך בעל כּרחו ביי אונדז מיט אַ דור אָדער אַ האַלב דור שפּעטער. איך וויל נישט און קען נישט אַנטשיידן, אויף וויפּיל די הנחה פאַר דעם נישט איבעריק פּריילעכן פּראָגנאַז, איז אַ מין מושכל ראשון, אָבער וואָס שייך ליטעראַטור זענען דאָ פאַראַן דערשיינונגען, וואָס דערמאַנען אַ דור אָדער האַלב יאָר פּריער.

אזוי א שטייגער, האב איך מיך אין בוענאָס איירעס באַגעגנט מיט קהאַס קליגער און זיך צוגעקוקט צו אים, כדי צו דערגיין, ווי לעבט דאָס זיין דיכטונג, סיי אין די געסלעך פון לודמיר און צפת, סיי אין די פאַמפּאַס פון קאַרדאַווע, אין דער פּאַליכראַמיע פון קאַריענטעס. און אין ריאַדע-זשאַנעיראַ האַב איך מיך באַגעגנט מיט ראַזאַ פּאַטאַשניק, וואָס קראַשניק און אירע יידן זענען טאַקע ביי איר דער אויבן-אַן, אַבער זי זעט אויך און ווייזט אויך די וועלט פון דער שוואַרצער מאַקומבאַ אין איר קאַר-נאַוואַל-רויש, וואָס חתמעט איר ביטערן גורל. דעסגלייכן האַב איך מיך דאַרט באַגעגנט מיט הערש שוואַרץ, וואָס האַט אן ענלעכן, אַפילו אַקצענטירטערן גאַנג און צוגאַנג אין זיין טעמאַטישן אויפטייל. נאָך מער, אין מאַנטעווידעאַ האַב איך מיך געטראַפן מיט איציק וויינשענקער, און געהערט וועגן זיין באַזונדערן אינטערעס פאַר די דאַרטיקע עטנישע גרופן. אַבער ווען ער האַט מיר שפּעטער צוגעשיקט זיין בוך „אורגוואַרצלען“, האַב איך מיך געוונדערט און נישט געוונדערט איבער זיין הקדמה, ווו ער דערציילט, אַז זאַמלענדיק דעם מאַטעריאַל, האַט ער געטראַכט, אז דאָס בוך וועט ער אַרויסלאַזן אין שפּאַניש, נאָר זיינס אַ פּריינד האַט זיך איינגעשפּאַרט און אים כמעט געצווונגען, עס זאַל אַרויס אין מאַמע-לשון.

איך דערצייל דאָס אַלץ סיי לגופו של חיבור, וואָס ליגט דאָ פאַר אונדז, סיי לגופו של מחבר, פייוול זיגעלבוים.

ווען איך האַב מיך באַגעגנט מיט אים דאָ ביי אונדז אין ירושלים, און אונדזערע שמועסן האַבן זיך געדרייט אַרום ענינים ליטעראַטור, איז עס געווען דער ענין פון איציק מאַנגער און זיין אַריגינאַליטעט.

ער, פייוול, האַט דאָך באַנייט דעם פּאַרלאַג „אַליי-

נעניו" ווו עס זענען, מיט דער הילף פון יונה גלאזער, אַרויסגעגעבן מאַנגערס „האַצמאַך־שפּיל" א. א.
ווי עס שרייבט טאַקע מאַנגער אין דער הקדמה צו זיין בוך „דער שניידער־געזעלן נטע מאַנגער זינגט", לאַנג־דאָן 1948, פונקט ווי ער פייוול, האָט אונדז שפּעטער גע־האַלפן אַרויסגעבן אין ירושלים „מדרש־איציק", (1969). דעסגלייכן האָט ער אין תל־אביב געהאַלפן מיכאל וויי־כערט, זיין לערער און רעזשיסער, אַרויסגעבן „טרופע טאַ־נענצאַפּ". (1966)

אַבער ווען איך האָב געלייענט אין „צוקונפט", אין „דרום־אַפריקע" און אין „ישראל־שטימע" פראַגמענטן און קאַפיטלען פון זיין בוך וועגן זולומענטש און זולולאַנד, האָב איך געפרעגט, ווי דאָס ווערטל גייט: ווי קומט דער קרבן צו דעם מזבח, אַדער ווי אויבן שטייט: ווי קומט דער מחבר צו דעם חיבור. באמת, ווי קומט דערצו פייוול (לייב) זיגעלבוים, געבוירן אין קראַסניסטאַוו, אין לובלי־נער קאַנט (1908), געכאַוועט אין אַ טאַפּל רייכער משפּחה — רייך אין קינדער, כמעט אַ טוץ, און רייך אין אַרעמ־קייט — וואָס האָט זיך געראַנגלט מיט דער טיפישער יידישער נויט, און איז זי מיט אַ ווונדערלעך וויטאַלער גבורה בייגעקומען — מיטן כוח פון ווילן, גייסט און גלויבן. דער עלטסטער ברודער שמואל מרדכי (אַרטור) איז געוואָרן אַן איבערגעגעבענער יידישער אַרבעטער־פירער און האָט זיך מוסר נפש געווען פאַרן גורל פון פוילישע יידן אונטער דער היטלעריסטישער ממשלת־זדון און אַרויס אויפוועקן דאָס געוויסן פון דער וועלט און האָט פראַ־טעסטירט קעגן איר טויבקייט און טעמפּקייט און זיך לסוף מקריב געווען.

דער, מיט דרייצן יאָר יינגערער ברודער, פייוול (לייב), האָט זיך געלאָזט צו דער יידישער בינע, שטודירט אין

וויכערטס שול־טרופע, געוואָרן אַ מיטגליד אין „יונג טעאַטער“ און איז, צוויי יאָר פאַר היטלערס אינוואַזיע קיין פּוילן, אַוועק קיין דרום־אַפריקע, האָט דאָרט געש־פילט און רעזשיסירט, סיי יידיש, סיי ענגליש טעאַטער, און גענומען שרייבן. אויב עס ווייזט זיך אויס גאָר פאַר־שטענדלעך, אַז ער האָט געשריבן און דער „באַאַרד אָף דעפּיוטעס“ האָט אַרויסגעגעבן „געטאַגראַד“ (1944), וואָס דראַמאַטיזירט דאָס וואַרשעווער געטאַ, ווייזט זיך ווייניקער פאַרשטענדלעך, אַז ער האָט געשריבן און געדרוקט דער־ציילונגען פון זול־לעבן. מיר זאָגן: ווייניקער פאַרשטענדלעך, אָבער נישט: אומפאַרשטענדלעך, דען כּדרך הטבע דאַרף עס נישט זיין קיין חידוש. פונקט ווי עס איז נאָך מיט אַ האַלבן דור צוריק נישט געווען קיין חידוש, און, פאַרקערט, מען דאַרף דעריינען זען אַ סימן פון אַ רענאַרמאַליזאַציע פון אונדזער ליטעראַטור, וואָס קיין שום מענטשלעכס דאַרף איר נישט זיין פרעמד.

און עס מאַכט נישט אויס, אויב מיר זאָלן אפילו אויסגעפינען, אַז די אויסטערלישקייט, ווי זי שטעקט אין עקזאַטיק. האָט אונדזער מחבר צוגעצויגן און אָנגערעגט, דען עס איז אַ קיימא לן, אַז נישט איין מאַל ווערט דרויסנ־דיקער נייגער אַ סטימול פאַר אַן אינעווייניקסטן אינטע־רעס, און דער דאַזיקער אינטערעס דעקט אויף די טיפּערע סיבות פון דעם כּוח המושך, וואָס האָבן זיך אין דעם סוזשעט באַהאַלטן, און צום סוף אַנטפלעקט זיך דער סוד פון דער אידענטיפיקאַציע צווישן דער ביאַגראַפיע פונעם מחבר און דעם ענין פון זיין חיבור.

מיר האָבן פאַר זיך אַ משפּחה־כּראַניק — אַ זיידע, וואָס האָט אויסגעשפיגן די לונגען אין די גאַלדמינעס און קריגט דערפאַר אַ פּאָר אַקער אין זולולאַנד און באאַרבעט זיי, אַ זון וואָס וויל אין שטאַט אַריין טרייבן אַ לומפּנ־

פראַלעטאַרישן קיום, אָבער ירשנדיק דעם טאַטנס פעלד בלייבט ער אין דער היים, אָן אייניקל, וואָס וואַקסט אויס אין דער דאָזיקער היים אין איר נאַטור און וואַקסט אין זיי אַריין, און ער איז עס בעצם, דער גיבור פון דעם סיפור־המעשה. דאָ האָבן מיר אפשר אַ רמז אויף אַ פאַרבינדפונקט צווישן מחבר און חיבור — עס איז דעם אייניקלס צונאָמען: אוסינדילע. וואָס מיינט: דער געב־ליבענער, דער אָפּגעראַטעוועטער, ווייל ער, דאָס אייניקל, איז איינער־אַליין אָפּגעראַטעוועט געוואָרן פון זיין משפּחה, וואָס איז פאַרלענדט געוואָרן און אַוועק מיטן רויך פון אַ בראַנדפייער, וועלכער איז מיט אַ ווילדן שטורעם אַראָפּ פון הימל.

דער המשך איז אפשר אָבער־אַמאָל אַ רמז פון אַ פאַר־בינדפונקט צווישן מחבר און חיבור — דאָס אָפּגעראַטע־וועטע קינד, דער קיילעכדיקער יתום, ווערט פאַרוואַגלט אין אַ פרעמד־נישט־פרעמד, אין אַ שטאָט, וואָס איז טאַטאַל אַנדערש פון זיין געבוירן־דאָרף, אָבער צווישן אייגענע, אַ פעטער און אַ מומע, אחינו־בני־זולו.

דאָס קינד דערמאַנט מיט ווקס און גאַנג אַ טיפיש יידיש קינד, וואָס רייסט זיך אַרויס פון אָפּגעשטאַנענקייט און נויט, צו אַן אייגענער ווערדע — שיין, קלוג, פאַרשטאַנדיק, אויפגעוועקט, פלייסיק, מוטיק, מיט אַ נאַטירלעך געפיל פון שייכות און מסירת צו זיין היים, שבט, פּאַלק, ווייסט ער זיך צו באַהויפטן אין דער שטאָט, וווּ ווייס איז צו־אויבערשט און שוואַרץ צו־אונטערשט. און אַ בענקעניש צו דעם שלימות פון די קינדער־יאָרן ברענגט אים צוריק אין דאָרף אַריין.

אוודאי אַז מען קוקט זיך איין, באַמערקט מען גענוג קלאַרע קאַנטורן פון אַ מיטאַס וועגן גואל — דער אָפּגע־ראַטעוועטער צווישן בעלי־חיים (הינערשטייג), אַדאַפּטירט

ווייט-ווייט פון זיין געבוירנארט, באגלייט פון צוויי גוטע מלאכים (דער רעוורענד און דער שול-פרינציפאל), אַרומ-גערינגלט מיט ליבע (די אַדאָפּטירערס זיינע, די מוזיק-לערערין, די פריינד), איז סיי איבערן און סיי אין שבת זיינעם, און געפינט זיך אויף דער שוועל פון דער דיאַלעק-טיק, וואָס שטעקט אין יענעם מיטאַס: דער דורך אַ נס געראַטעוועטער ראַטעוועט זיין פאַלק, בפרט אַז אַלע צייכנס ווייזן אָן, אַז מיט אים זענען די גייסטער פון די אבות, אָבער דער סוף איז, אַז ער פאַלט אויף איינעם פון די די שטעגן צו דער גאולה — ביים גרויסן פראַטעסט פון די אונטערדריקטע און באַליידיקטע, וואָס האָט זיך אויסגע-דריקט אין פאַרברענען פון די פעסער, וואָס זענען מחייב בלויז די שוואַרצע — און זיין נישט דערפילטע מיסיע גייט איבער צו דעם יורש זיינעם, וואָס ווערט, נאָך זיין טויט, אין זולודאַרף געבוירן.

דאָס איז די קאַנווע פונעם סיפור המעשה. און מיר רופן עס בפירוש אַזוי, און נישט ראַמאַן, ווי דער מחבר רופט עס אָן, ווייל עס איז, סיי אין גאַנג פונעם תוכן סיי אין אויסבוי פון דער צורה, אַ מעשה פאַר יונג און אַלט, פאַר משכילים און פראַסטאַקעס, ווי עס זענען געווען די סיפורי מעשיות, און דערמאָנט דעם שניט פון „די הייזקע פון פעטער טאָם“, און קאָן אפשר האָבן אן ענלעך דאַברע-מזל.

אָבער מען טאָר נישט פאַרהוילן צוויי סכנות וואָס האָבן דאָ געלאַקערט און דער מחבר האָט זיך געמיט זיי, בכוחו, אויסצומיידן.

די איינע סכנה שטעקט אין אַן איבערלאַד פונעם פאַלקלאַריסטישן — דעם מחבר איז עס געראַטן דעם דאָזיקן, נויטיקן עלעמענט פראַפאַרציאָנעל און אַרגאַניש

אַריינצופלעכטן אין עצם־סיפור, און בלויז אין איין קאפיטל
(די חתונה) איז פאָלקלאָר דער כל־ולך.

די אַנדערע סכנה ביי אַזאַ סיפור שטעקט אין דעם
פובליציסטישן עלעמענט, וואָס איז נוטה זיך אַריינצורייסן,
דאָ איז דער מחבר געווען זייער געוואָרנט און האָט גע־
דענקט, אַז סיפור מעשה איז אַ פרשה אלה תולדות, אַ גע־
שיכטע און דער סובסטאַנטיוו געשיכטע שטאַמט פון ווערב
געשען, און ער דערציילט וואָס און ווי עס איז געשען, און
היט אָפּ די געקייטלטיקייט פון די געשעענישן אין אַ לע־
בעדיקן שטראָם.

צום סוף וויל איך מיך אומקערן צום באַמערק, אַז
דער סוזשעט און באַהאַנדל אין אונדזער סיפור־מעשה
איז אן עדות פון אַ טעמאַטישער רענאַרמאַליזאַציע אין
דער ליטעראַטור אונדזערער. און דערפאַר קומט דעם מחבר
אַ דאַנק.

וועל איך אים פאַר זיין לענגערן סיפור־המעשה אָפּ־
דאַנקען מיט אַ קורצערן סיפור־המעשה. —

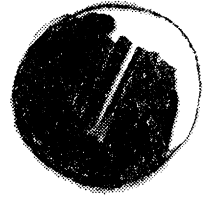
דער יאַריטשעווער רב, ר' וואָלף גערסטל, וואָס האָט
פאַפּולאַריזירט אַסטראָנאָמיע און באַטאַניק, און האָט
מחמת דעם אָנגעוויירן דאָס רבנות, האָט מיר דערציילט,
אַז ווען יאַריטשעווער קהל האָט אים פירגעהאַלטן, וואָס
ער פאַרנעמט זיך מיט אַזעלכע זאַכן, און אַז דער סוף
זיינער וועט זיין ווי דער סוף פון דעם משכיל אין שכנות־
דיקן קיליקעוו, ר' שמשון הלוי בלאַך, וואָס האָט אין זיין
„שבלי עולם“ פאַפּולאַריזירט געאַגראַפיע און עטנאָגראַפיע,
האָט ער, דער רב, זיי געענטפערט, וואָס ר' שמשון הלוי
בלאַך האָט געענטפערט דעם קיליקעווער רב, וואָס האָט
אים דאָס פירגעהאַלטן: סטייטש ווי קומט עס, אַז אַ

ייד, אַ בן תורה, וואָס קען זיך פאַרנעמען מיט הלכה, און קען שרייבן שאלות ותשובות, זאָל וועלן דעם עולם פילעווען מיט אַזעלכע מעשיות. רבי — האָט אים ר' שמשון הלוי בלאַך געענטפערט — מי לנו גדול כהלל, וואָס לויט אים פסקנט מען: הלכה כהלל, פון דעסטוועגן דערציילט די גמרא, אַז ווען מען האָט געוואָלט אויספרוון זיין עניוות און זיין געדולד, האָט מען אים נישט געפרעגט אַ דבר־הלכה, נאָר מען האָט אים אָפגעזוכט אין באַד, ווו מען טאָר קיין דברי תורה נישט רעדן און מען האָט אים גע־פרעגט, פאַר וואָס האָבן די בבליים קיילעכדיקע קעפ און פאַר וואָס האָבן די תרמודער קאַליע אויגן און פאַר וואָס האָבן די אַפריקער ברייטע פיס. רימט מען אים, אַז ער איז דריי מאָל אַרויס פון באַד, און האָט זיי בנעימות געענטפערט, אָבער באמת דאַרף מען אים אויך רימען, וואָס ער האָט געוואָלט זיי צו ענטפערן, אַ סימן אַז ער האָט זיך געלערנט, סיי מפי הקריאה, סיי מפי השמועה, און מסתמא אויך מפי הראייה — ווייסן מיר דאָך אַז ער איז געקומען פון ווייט, פון בבל, און עס הייסט וועגן אים: ארי עלה מבבל, אַ לייב איז אויפגעקומען פון בבל, און אַזוי ווי מיר ווייסן, אַז ער איז געווען אן אַרעם קינד, האָט ער מסתמא דעם וועג געמאַכט צו פוס, נישט אויף אַ קעמל און נישט אויף אַן אייזל, נאָר טאַקע ווי אַ לייב, וואָס שפרייזט דורך ווייטע מדבריות, און אַזוי האָט ער זיך טאַקע צוגעקוקט און געלערנט. און בכלל האָט דאָך הלל געהאַט אַ טבע זיך פון דער נאַנט צוצוקוקן — הייסט עס דאָך וועגן שמאי, אַז ער האָט דעם גר אַוועקגעשטויסן מיטן איילמאַס אין דער האַנט. דהיינו ער האָט אים געהאַלטן פון דער ווייטנס. קומט אויס, אַז מען דאַרף זיך צוקוקן און לערנען וואָס זענען עס עפעס די בבליים, די אַפריקער און אַלע שבעים אומות, און מען דאַרף צו זיי

פון דער נאַנט זיך צוקוקן, און וואָס מען זעט דאַרף מען
אויך ווייזן און באַשרייבן.

מיר וועלן פאַרענדיקן לאמור: אויב דער משל וועגן
ווייטן וואָס דאַרף זיין נאַנט מיינט: תורה היא ולימוד
היא צריכה, מיינט דער נמשל וועגן עקזאַטישן, וואָס דאַרף
ווערן היימיש: ליטעראַטור היא ובאַשרייבונג היא צריכה.

ירושלים, ה' חשון תשל"א

ס א ק א ב ו ל א

1

מיט איר זיבניעריק ברודערל עמוס ביי דער זייט האט זיך סאקאבולא, כאטש א שוואנגערע, געטראגן מיט א לייכט-שפרינג-גענדיקן גאנג איבער בערג, טאלן, קאפער-קארן-פעלדער, וואס זענען שטיל געלעגן אונטער א ברייטן מיט שטערן צעפינקלטן הימל. דער צעברעקלטער אפהילך פון פיף און סאפען פון אוועקציענדיקן באן איז שוין לאנג פארזונקען אין הימל, וואס האט מיט פייערדיקע אויגן איבער זייערע קעפ, זיי באגלייט אויפן וועג אהיים, צום קראאל (וויין-ארט פון די שווארצע אפריקער), ווו ס'ווינט איר משפחה, די מקומאסיס, ווו דער אובאבא (טאטע) האט איר אויסגעבויט א קאיא (א שטיבל).

סאקאבולא איז דארט אזוי גליקלעך, ווען בענעט איז אין דער היים. איצט איז ער ווידער אוועק אין שטאט צו דער ארבעט. א וואך וועט פארביי ביו זי וועט ווידער ווי אלע מאל קריגן פון אים א פעקל מיט גוטסקייטן און א בריוו מיט ליבעס-ווערטער, וואס פארשעמען זי אפט און זי קען דעריבער נישט ווייזן איר טאטן זיינע בריוו ווי ער פארלאנגט עס...

די ווייסע באאמטע אויף דער סטאציע קענען זי שוין, א פעקל אדרעסירט צו איר גיבן זיי אפ נישט פארלאנגענדיק, ווי ס'פארערט זיך, איר פאס.

דער קליינער עמוס האט נאכגעהאלטן איר גיכן טראט און כסדר איבערגעריסן איר טראכטן מיט פראגן:
— פארוואס האט אַנקל בענעט דיך געקושט אין די באקן און אין בויך?

— א הא! — האט סאקאבולא אונטערגעטאנצט מיט א צעזונ-
גענעם געלעכטער — דאס האט ער געקושט זיין דינגאן, ווילסט
פילן? נא. — זי האט זיין הענטל אַרומגעפירט אַרום איר בויך, —
אַט דאָ — אַ וויסקייט האַט פון גליק אַ שפּראַך געטאַן פון איר
מויל ציינער — באַלד וועסטו עפעס פילן.

עמוס האט גלייך „דערפילט“ א קיצל-שטויס אין זיין הענטל-
פלאך.

— כיי-כיי, — האט ער זיך הילכיק צעלאַכט און אונטער-
שפרינגענדיק געפרעגט: — וואָס האַסטו?

— אַ פיקאַנין (יינגל-קינד), דינגאַן.

— ווער איז דינגאַן?

— דינגאַן איז געווען אַ ריזיקער שטאַרקער זולו. ער האַט
געקעמפט פאַר די זולוס קעגן די בורן (ווייסע אַפּריקאַנער), וואָס
זענען געווען שטאַרקער פון זיי און אים מיט אַלע זולוס באַזיגט.
זינט דאָן האָבן די מלונגוס (ווייסע) אַ יום טוב „דינגאַנס דעי“.

— פון וואָנען וויסטו דאָס?

— בענעט לערנט מיך.

— וואָס איז דאָס וואָס שיינט אַזוי אויבן?

— דאָס איז דער הימל מיט די שטערן, יעדער מענטש האַט

דאָרט זיין שטערן.

— איך אויך?

— אַוודאי.

— און כאַטעבי?

— ניין, כאַטעבי איז אַ הינטל. נאָר מענטשן האָבן איך דיר

געזאָגט.

— און דינגאַן?

— יא.

— ער קען דאָך נאָך נישט גיין?

— אפילו, די נאך נישט געבוירענע האבן אויך זייערע שטערן.
זעסט דעם שטערן וואס ציטערט און פלעמלט העל? דאס איז דינגאנס
שטערן.

— פון וואנען וויסטו?

— בענעט האט מיר געזאגט.

— א, פאר וואס זשע איז אזוי פינצטער?

— ווייל די לבנה איז נישטאָ.

— וואס איז לבנה?

— פרעג דיין הינטל כאטעבי, ער בילט צו איר.

— אבער רעדן קאן דאך כאטעבי נישט: זאג, סאקאבולא,

וואס איז לבנה?

— וואס איז זון, וויסטו?

— אזודאי — האט עמוס גיך געענטפערט. — די זון איז

דאס פייער, פון אויבן, וואס כ'קאן נאר זען דורך דער געלער
פלאש און ווערט פארלאשן ווען ס'רעגנט.

— אט דאס פייער, עמוסי, האט אונדז אויף שווארץ פארברענט.

די לבנה איז בעסער צו אונדז, זי איז ווייס און באווייזט זיך אין
א דין שנרעלע, וואס ווערט ביסלעכווייז גרעסער און גרעסער,
ביז א פול, ווייס, ליכטיק פנים. אזוי וועלן מיר אויך, ביסלעכווייז
ווערן מלונגוס. דיין הויט איז שוין העלער פונעם זיידנס.

— זי קאן רעדן, די לבנה?

— יא, נאר מיר קענען נישט הערן. די לבנה איז דער גן-

עדן פון די אבות, וואס היטן אונדז ביינאכט, די זון — איז דער
גן-עדן פון די ווייסע.

— ס'איז אזוי פינצטער! ווו איז די לבנה?

— היינט איז זי נישטאָ. זי לייכט נאר א האלבן חודש.

— פאר וואס איז זי אזוי פויל און לייכט נאר א האלבן חודש?

— זי איז נישט פויל, די מענטשן זענען האלב גוט און האלב

- שלעכט, און דערפאר לויכט נאָר איר גוטע העלפט.
- אָ, און אַז די מענטשן וועלן שטענדיק גוט זיין?
- וועט שטענדיק זיין ליכטיק...
- פון וואָנען ווייסטו דאָס אַלץ?
- בענעט זאָגט מיר.
- אָ, פאַר וואָס פאַרט אַנקל בענעט שטענדיק אַוועק?
- ווייל ער אַרבעט אין שטאַט.
- איז ער אַ זולו?
- אודאי.
- טאָ פאַרוואָס איז ער נישט מיטן טאַטן אויפן פעלד?
- ווייל ער איז אויפגעוואַקסן אין שטאַט, אָבער געבוירן אין זולולאַנד.
- מאַרגן וועל איך דיר אַנווייזן. ווייט נאָכן בלויזען באַרג איז געווען דער קראַאַל פון די אַוהאַמאַס! אַז דו וועסט גיין שטיל און מער נישט פרעגן קיין קשיות, וועל איך דיר אַלץ דערציילן.
- דער קליינער עמוס האָט צוגעדריקט זיין פנימל צו איר האַנט ווי אַ סימן אַז ער וועט שווייגן, און בלויז שטיל זיך געבעטן:
- דערצייל, נאָר גיי נישט אַזוי גיך.
- מאַסיליבו איז געווען אַ קינד, קלענער פון דיר. ער האָט זיך געשפּילט מיט די הינער אין שטייג ווען אַ גרויסער שטורעם איז אַרויס, און אַ בליץ איז אַריין אין דער הייזקע און זי פאַרברענט צוזאַמען מיט זיינע עלטערן, דריי ברידער און אַ שוועס-טערל קלענער פון אים. דאָס דונערן האָט פאַרהילכט זייערע גע-וואַלדן; ער געדענקט בלויז דעם פּלאַם, וואָס האָט זיך געצויגן און אים געוואַרעמט. שכנים האָבן אים געפונען, גענומען צו זיך און זיך שטאַרק געפרייט מיטן איינציק אָפּגעראַטעוועטן און אים אַ נאַמען געגעבן, דער אָפּגעראַטעוועטער (אוסידילע). מען האָט געשריבן צו זיין אַנקל, וואָס האָט געוויינט אין פערייניכונג וועגן דעם אומ-גליק. איז דער אַנקל געקומען, אים אַוועקגענומען צו זיך, געגעבן

צו עסן און שפעטער אים געשיקט אין אַ שול און אים גערופן בענעט. שבת, ווען מ'גייט נישט אין דער שול, פלעגט אים דער אַנקל נעמען צום יידס שאַפּ, צו קערן, רייניקן, דערלאַנגען וואָס, פאַרפאַקן אַ פעקל, און דערפאַר האָט אים דער באַס נאָך אַ האַלבן טאָג געגעבן צוויי שילינג. בענעט האָט דעם גוטן יידן ליב גע- האָט. פריילעכער זענען געווען די זונטיקס. מיט אַ קאַפעליע פון נאָך פיר פלעגט ער זינגען אין די גאַסן, די אַנדערע האָבן געטאַנצט, געפויקט, געצימבלט אין שטיקער בלעך און פענעס זענען געפאַלן אין היטל אַריין פון אַלע זייטן. שוואַרצע, ווייסע, אַלע גיבן. אַפט האָט אַ פינקל געטאַן אַ זילבערל, אַ טיקי, אַ סיקס- פענס, אַפילו אַ שילינג. שפעטער האָט מען ביים אַנקל זיך צעטיילט מיטן געלט. די זונטיקס זענען געווען די גליקלעכסטע טעג בענעטס. נאָכן אַנקלס טויט, האָט דער ייד גענומען בענעטן צו דער אַר- בעט אין שאַפּ. דער אַנקל האָט שוין גוט געקענט די משוגעתן פון באַס און האָט שטענדיק גוטמוטיק צוגעשמייכלט מיט אַ „יעס, באַס“, ווען נאָר ער האָט זיך אויף אים געבייזערט. בענעט דרייט זיך אַבער אַוועק אַ בייזער ווען דער באַלעבאַס שרייט אויף אים. דער אַנקל האָט אים געלערנט: אַ באַס איז שטענדיק גערעכט, אַז ער שרייט אויף דיר, שמייכל און זאָג „יעס, באַס“, ווערט ער גוט און גיט אַמאַל אַ „רייז“ (הוספה) און זאָגט: „יו אַר עי גוד באַי“. בע- נעטן איז די תורה אין קאַפּ נישט געקראַכן, ער איז דערנאָך אַוועק פון שאַפּ אַרבעטן אין אַ מעבל־פאַבריק, און פון דאָרט אין אַן אייזן- גיסעריי, וווּ ער אַרבעט נאָך ביז היינט. ווייסטו, עמוס, אַז דאָס האַרטע אייזן איז פריער אַ רויט פייער-וואַסער וואָס רינט ווי דער „פאַלאַסי“־טייך?

— פון וואַנען ווייסטו?

— גענוג געפרעגט, אַט איז דיין הינטל כאַבעטי, נעם אים און

גיי שלאָפן.

— וועסט מיד ווידער מיטנעמען צו דער סטאָציע? בענעט
האַט געזאָגט אַז איך וועל גיין אין שול און דאָרט זיך אויסלערנען
אַלץ וואָס ער דערציילט דיר.
— האַמבאַ לאַלאַ (גיי שלאָפן), ווינטש דעם טאַטן אַ רויקע
נאַכט.

2

אַ דערשלאָגענע, מיט מידע טריט מאַכט סאַקאַבולאַ דעם וועג
שוין צום דריטן מאָל און קיין פעקל פון איר מאַן האָט זי נישט
דערהאַלטן.

— ווי קען איך קומען אַהיים מיט ליידיקע הענט? עמוס שטייט
שוין אַוודאי אויפן שפיץ עלפאַנטשטיין, דרייט מיטן רויטן צינגל,
זוכט מיט די אויגן צי קום איך מיט אַ פעקל קיי-גומי און אַ שפּיל-
טראַק, וואָס בענעט האָט אים צוגעזאָגט שיקן. דער טאַטע, די
ברידער און שוועגערין, וואָס זענען סיי ווי נישט צופרידן מיטן
צוגעקומענעם שטאַטישן „טצאַצי“, (ווילן יונג), זיי וועלן שוין
גאַר צעשרויפן די ביזע מיילער אויפן „טצאַצי“, וואָס האָט געלאָזן
זיין שוואַנגער זולווייב אויף הפקר — אַזוי קייענדיק אַ גראַז טראַכט
מאַרגאַ אויפן וועג צוריק פון דער באַן-סטאַציע וואָס ליגט 6 מייל
פון קראַאַל.

שוין פון לאַנג פילט זי, ווי עס פערמענטירט אַ שנאה פון איר
גאַנצער משפּחה צו איר, זיי געפעלט נישט וואָס ער האָט געביטן
זיין שבט-נאַמען מאַסיליבו אוסינדילע אַוהאַמאַ, אויפן שטאַטישן
נאַמען בענעט און וואָס זיין ווייב סאַקאַבולאַ מקומאַסי באַשטייט
ער, מען זאָל רופן מאַרגאַ, ער קומט צו גיין אויסגעפּוצט אין קליי-
דער פּונקט ווי די ווייסע: מיט הוט און גלאַנציקע שיד, ברענגט
די שטאַטישע בלעטער פול מיט ליגנס, און שמאַכטעס וואָס פאַר-

דרייען סאקאבולאן דעם קאפ. דעם טאטן וויל זי נישט געבן זיינע בריוו צו ליינענען, ווייל ער שרייבט ווי ער רעדט: צאָרנדיקע רייד קעגן די מלונגוס (ווייסע), וואָס זויגן אונדזער שווייס פאַר אַ ביסל מיליפאפּ. מער קריגן די, וואָס אַרבעטן אין די אינדוסטריעס, אָבער אַ שיינער הונט איז אַלץ אַ הונט. אַט די „קלוגע“ רייד זיינע האָבן זיי פיינט. ביי זיין לעצטן באַזוך דאָ, האָט ער זיך צערעדט וועגן שולן פאַר שוואַרצע קינדער וואָס איז באַגרענעצט צו אַ מינימום, און אַז דער טראַנספּאָרט פאַר שוואַרצע אַרבעטער איז אומדער־טרעגלעך. מען שטייט אָפּ שעהען אין אַ ריי נאָך אַן אויטאָבוס, און אַז ווען מען קריגט זיך שוין אַריין איז דאָרט דערשטיקט צו ווערן פון ענגשאַפט. פון טערמינאַל הויבט זיך אַן דער „שפּאַציר“ צו דער פּאַבריק, מ'קומט אַן צו דער אַרבעט אַ טויטמידער, באַגריסט דיך ערשט דאָרט דעם אויפזעערס האַר־אַפּ! אַזוי טאָג־אין טאָג־אויס, פאַר דער אַרבעט און נאָך דער אַרבעט. מ'וואַרט, מ'גייט, כדי צו זיין 7 פרי ביי דער אַרבעט מוז מען אויפשטיין פיר פאַרטאָג אין סאַמע בעסטן שלאָף.

3

די ברידער און שוועגערנס פלעגן זיך ברוגע אַוועקדרייען פון אים; דער טאַטע האָט אים געוואַרנט ער זאָל אויפהערן פלוּי־דערן און בלייבן דאָ, אין פעלד, ווי אַלע און נישט זיך אַרומשלאַנג־דערן צווישן די ווייסע אין שטאָט וועמען ער האַסט, סיי־ווי־סיי. אַ זולו איז פאַר זולולאַנד. אַט די רייד דעם טאַטנס פלעגן אים פאַרביטערן די פרייע טעג דאָ, פלעגט ער מיט אַ שווער האַרץ אַריינקומען אין הייזקע זי אַרומגעמען און זאָגן: דיין טאַטע פאַר־שטייט מיך נישט, איך בין אַ זולו ווי ער, ווי דיינע ברידער, נאָר זיי לעבן און טראַכטן ווי זייערע עלטערן און עלטער־עלטערן, אָבער די שטאַט צווינגט דיך צו טראַכטן און צו זען אַנדערש. איך האָס

נישט די ווייסע, איך וויל אַרבעטן, שווער אַרבעטן אָבער איך וויל קריגן גענוג צום לעבן, און אויך אונדזערע קינדער זאָלן האָבן גענוג צו עסן, שולן, אַפילו אוניווערסיטעטן, נישט ווי ס'איז געווען ביז איצט, דערפאַר בין איך ביי זיי אַ טצאַצי? זע, מאַרגאָ, אַז עס רעגנט און איך שטעל אויס מיין הוט, האָ? בלייבט בלויז דאָס שטיקל אַרט טרוקן. קענסט נישט פאַרשטעלן אַ רעגן אומעטום. פאַרשטייסט? מיר זענען דער רעגן, און מיר ווילן אויך אַז אונדזער זאַק זאל פולער ווערן. אַ ליידיקער זאַק קאָן נישט שטיין...

צו עמוסן פלעגט ער זאָגן: אַך, וואָלט איך וועלן זיין 7 יאָר אַלט ווי דו, דו, קליינער, וועסט אויפּוואַקסן זיך לערנען, זיין אַ סטור דענט, ווערן דער לערער פון דיין טאַטן און אַנדערע, זיי דערציילן פון גאָטס קרוין־יצירה, דעם מענטש וואָס פליט צו די הימלען, וואָס שאַפט און געניסט און אַז מיר העלפן מיט אין שאַפן — דאַרפן מיר אויך זיין די געניסער.

נישט אַלץ האָט זי פאַרשטאַנען, נאָר געפילט די פרייד און די ערנסטקייט פון די ווערטער וואָס פאַלן פון זיין מויל, אַזוי ביז שפעט אין דער נאַכט, ווען ער פלעגט אַ מידער איינשלאָפן.

די שטעך־רייד וועגן די שטאַטישע „טצאַציס“, וואָס שיכורן און שפילן אין די שיבינס (טרינק־הייזער) מיט אויסגעלאָסענע וויי־בער, האָט מאַרגאָ אויסגעטייטשט קומט פון קנאה, וויל נאָר זי האָט אַזעלכע שיינע האַלדז־בענדער, קאַלדרעס, אוירינגלעך, קרעלן, פאַרביקע קאַפ־טיכלעך, גאַלדענע, גרינע און בלויע דראַט־רינגען אויף די אַרעמס און פיס, דאָס אַלץ שיקט און ברענגט איר בענעט, אַ גראַמאַפאָן וואָס זינגט און שפילט אַזוי לוסטיק, ווען מען לייגט אַריין דאָס שוואַרצע רונדל.

די שנאה פילט זי נאָך שטאַרקער זינגט לעצטן קריסטמעס, ווען בענעט האָט איר געבראַכט אַ גאַלדן קעסטעלע מיט שאַמלעך און פלעשלעך אייל פאַר די האָר, פאַרב פאַר די באַקן און ליפן, אַ מאַנזי

וואסער) וואָס שמעקט און אַ מוטי (מעדיצין) אַז דאָס קינד אין איר זאָל וואַקסן גרויס און געזונט. אַ יענע נאַכט וועט זי קיין מאָל נישט פאַרגעסן, בענעט האָט אַרומגענומען אַ מעסטער אַרום איר בויך, און זיך פון גליק צעטאַנצט און צעוונגען: אַ האָ, האָ! ער וואַקסט מיין דינגאַן!... און אויסגעלאָשן דעם לאַמפּ.

אַ זאַטער, אַנגעטרונקען מיט זיסער ווייבלעכקייט איז בענעט געבליבן אין בעט ביז ווייט אין טאָג אַריין. מיד פון ליבע־תענוג האָט ער געגלעט מאַרגאָס פולע בריסטן און איר איינגערוימט אין אויער: ווייסט מאַרגאָ, דו ביסט די שענסטע מפאָז (ווייב) אין דער גאַנצער וועלט, די הייסע טונקלקייט פון דיין לייב און אונדזער דינגאַן דאַרף מען היטן...

טראַכט ווייטער מאַרגאָ: אוסוואַקאַ, די צווייטע ווייב פון מיין עלטסטן ברודער, ליגט מיט אים שוין 6 יאָר נאָך דער חתונה און האָט קיין קינדער נישט, זי איז איינע פון זיינע דריי ווייבער, איז מיאוס מיט אַ גוף פון אַ מילי־שטעקן און בריסטן ווי ניסלעך. מיין ברודער האָט זי גענומען אַן לאַבאַלאַ (נדן), די טאַטעס האָבן דאָס אָפגעמאַכט ביי אַ טאַפּ קאַפע־ביר, איז זי ביזי און ביטער, נישט זי זינגט, נישט זי טאַנצט, אַדער לאַכט. טרינקט זי אַ ביסל ביר פאַלט זי אַוועק און וויינט. אויך דער טאַטע און איר מאַן, זענען ביזי און צאַרנדיק. איצט, אַז כוועל צוריקקומען אַן אַ פעקל, וועל איך שוין האָבן וואָס צו הערן, וועגן די „טצאַציס“...

דער וועג צום קראַצאַל איז ווייט, זי וואַלט וועלן ער זאָל נאָך ווייטער ווערן, אַן אַ סוף ווייט, זי זאָל צום קראַצאַל קיין מאָל נישט דערגיין, ס'איז איר הייס און שווער, די פון היץ צעדראַלעטע לופט ציטערט איר פאַר די אויגן און וויגט איין די ערד אין אַ מידן

דרימל. די שפעט־טאָגיקע ליכטיקייט בלענדט מיט אַ ברייאַיקן גלי, זי בעט גאָט ער זאָל אַ ביסל פאַרטונקלען דעם הימל, אויסלעשן די פייער־רינגען וואָס הענגען איבערן גלאַקן־באַרג, אַ סימן פון אַ לאַנגן, הייסן טאָג. אַלץ וואָס איר אויג פאַרנעמט איז ווי פאַרגליווערט, די בויםער, דער געל־פאַרברענטער בוש, די הויכע גראָזן, אַפילו די קראַליקעס און שלאַנגען ליגן אין די נאַרעס. אַלץ איז איינגעשלע־פערט אין שיכרות פון אַפריקאַנער זונען־בלענד, צונויפגעשמאַלצן אין איין טויטער רו־קייט. איר צעפלאַמטער מוח איז וואַך און איר האַרץ איז פול מיט האַפענונג פון דעם נייעם לעבן וואָס צאַפלט אין איר, אָבער אויך פול מיט מאַטערנדיקער שרעק, צי איז עפעס געשען מיט אים?... וואָס נענטער זי קומט צו די זעקס פון שטרוי געפלאַכטענע הייוקעס, צום קראַאַל פון איר משפּחה, מקומאַסיס, אַלץ מער וואַקסט אין איר די אומרו־קייט און פחד. די לאַסט פון איר שווער געמיט, און צעוואַקסענעם שוואַנגער־בויד פאַרלאַנגזאַ־מערן איר טראַט. מיט די לעצטע כוחות דערשלעפט זי זיך צום „אומפּאַלאַסי־טייכל, זעצט זיך צו ביים ברעג און גליטשט אַריין די פיס ביז די קני אין וואַסער, שעפט אָן מיט די הענט צום טרינקען און באַנעצט דאָס פנים, די אַרעמס. אַן אַפגעפרישטע ציט זי זיך אויס אויפן רוקן פאַרלייגט די הענט הינטערן קאַפּ און בלייבט ליגן מיט אַפענע אויגן קוקן אויף די לאַנגע גרינע צעפּ, וואָס ציען זיך פון די ווערבע־צווייגן אין וואַסער. זי פילט ווי דאָס וואַסער ווערט קילער, די צעפּ טונקעלער, אַ צווייגל וועקט זיך אויף פון דרימל מיט אַ שאַקל, אַ פויגל פליט אין נעסט אַריין מיט אַ שטירי־שטירי, די בלענדעניש הויבט זיך אָן לעשן פון מזרח, דער קאַפּער־בוים אָן בלעטער, האַט אַנגעהויבן צו וויגן די קנופן־שטענגעלעך, בלוט־רויטע בלומען־פינגער.

זי האַט געהערט דעם טשיפּס פון די מאַמבאַס (אַ שבט פון שלעכטע מענטשן) קול :

— זיך פון מיין שבט! האָט איר געהערט דעם ווינט וויינען
ביינאַכט?

— יאָ! טשיף אונדזערער, — האָבן אַלע פאַרזאַמלטע צוריקגע-
דונערט מיט פחד.

— דאָס זענען געווען מיינע אַבות. זיי האָבן מיר געלאָזט
וויסן, אַז די שיינע קעניגין פון גרויסן קראַאַל, געהער מיר פאַר
אַ ווייב. שיק אַרויס די שטאַרקסטע, מוטיקסטע פון דיין שבט,
זי צו פאַנגען.

דער המון־געמורמל האָט זיך אין כוואַליעס אויסגעמישט מיט
דעם טאַם־טאַם (פויקן) געברום. דער טשיף אַנגעטאַן אין זיין קאַראַס־
טראַכט (פעלן פון חיות) האָט געפאַכעט מיטן שטעקן־סצעפטער אין
דער לופט, ביז אַ מחנה מענער האָט זיך אַרויסגעשיילט פונעם
המון און זיך דערנענטערט צו אים. דער גאַנצער עולם האָט
אַנגעהויבן זינגען און טופען מיט די פיס צום ריטם פון די פויקן,
וואָס אַמאָל שטאַרקער, העכער, ביז צו אַן עקסטאַז, אַז די ערד
האָט געציטערט.

אויף אַ צייכן פון דעם טשיף האָבן זיך די מענער אָפגעריסן
פונעם אַרט און ווי אַ ווירבל־ווינט זיך געלאָזט איבער די בוש־
פעלדער. מיט די בלאַנקענדיקע אַסאַגאַיס (שפיון) אין די הענט
זענען זיי ווי יונגע הירשן געשפרונגען אויפן שטויביקן שליאַך אויס־
צופירן דעם טשיפס געבאַט.

די שלאַכט האָט געדויערט אַ גאַנצע נאַכט. די מאַמבאַס האָבן
געפאַנגען די שיינע קעניגין און זי געפירט צום קראַאַל.

פאַזע אַ טייכל האָט די פאַרשמאַכטע קעניגין געבעטן מיזאָל
איר דערלויבן טרינקען אַ ביסל וואַסער און באַנעצן די פיס. ביים
טייכל איז געשטאַנען אַ בוים. פלוצים, האָט זיך דער בוים געעפנט
און זי איינגעשלונגען. די שיינע קעניגין איז געראַטעוועט געוואָרן.

די מאַמבאַס האָבן געזען, ווי פון בוים ווערן נעלם די בלעטער
און אויף די נאַקעטע צווייגן קומען אַרויס רויטע פינגער-בלומען...
די מאַמבאַס איז באַפאַלן אַן אימה. זיי האָבן זיך מוראדיק
ציעיאַמערט און אויפגעוועקט מאַרגאַ פון הינער-פלעט...

דער געוואַי פון די שאַקאַלן, דער שאַרד פון נאַכטיקער-שטיל-
קייט, די פינצטערניש און פרעמדקייט פון דעם אַרט האָט זי
געשראַקן.

מאַרגאַ זעצט זיך אויף, קוקט זיך אַרום און דערפילט אַזאַ
איינזאַמען, אינזיכיקן עלנט. זי וואַלט וועלן אַרויסשפּרינגען פון זיך
אַליין, אַ געשריי טאָן, אַז אַלץ אַרום זאָל זיך צעוויגן אין אַ שטורעם:
אַדער ניין, אפשר פאַרקערט, אויב ס'איז אמת, וואָס זיי אין קראַאַל
זאָגן, איז בעסער בלייבן דאָ ליגן, און ווערן אַ שטיק שטיין. ווי
בענעט האָט מיר דערציילט ווי ס'האָט פאַסירט אין כינע. ער האָט דאָס
געלייענט אין אַ בוך און מיר געוויזן אַ בילד. אַ ווייב פון אַ פישער-
מאַן מיט אַ קינד אין אַרעם פלעגט יעדן פאַרנאַכט אַרויפגיין אויף
אַ בערגל מיט אַן אויסקוק צום ים און דאָרט אַפּונאַרטן איר מאַן
וואָס איז געקומען מיט זיין פאַנג. איין אַוונט איז איר מאַן נישט
געקומען, איז די פרוי געבליבן אויפן בערגל מיטן קינד אין אַרעם.
דער פישערמאַן איז מער קיינמאַל נישט צוריקגעקומען און די
פּרוי איז קיינמאַל פון באַרג נישט אַרונטער!...

היינט פאַרן מענטשן קוקן אויף דעם בערגל וווּ ס'שטייט
אַ פרוי מיט אַ קינד אין אַרעם פון שטיין...

דער צאַפּל פון אַ ניי לעבן אין איר. דער „ליבעס-בריוו“
(צוזאַמענגעהאַפטענע קרעלן פון אַ ספּעציעלן קאַליר און פאַרם,
וואָס אַ זולומיידל באַקומט פון חתן ביים פאַרקנסט-ווערן און
טראַגט עס שטענדיק אויפן האַלדז) האָט זי געטרייסט און דער-
מאַנט אין איר ערשטער באַגעגעניש מיט אוסינדילע בענעט אוהאַ-

מא, ווען ער האט איר געגעבן דעם „ליבעס-בריוו“ און דער-
 ציילט ווען און ווי אזוי זי האט זיין הארץ פארשישט:
 געשען איז דאס אויף טאבאזוטוס חתונה. די בחורים האבן
 פארן חתנס הויז פארטריבן די „דעמאנס“, געשניטן די לופט מיט
 די „אסעגאסיס“ (שפיון) וואס האבן אפגעבליצט מיט פייער, די
 „טאמטאמס“ (פויקן) האבן געזעצט, מוסקולירטע פיס האבן גע-
 טאנצט, געטופעט אין דער ברענענדיקער זון אזש די קאיאס
 (הייזקעס), די גאנצע ערד האט געציטערט, דאן זענען די מיידלעך
 ארויס אין טאנץ כמעט נאקעטע אנטקעגן דער כלה. אין דעם
 ווירבל פון מיידל-טאנץ האב איך געזען איינע מיט רונדע, שטייפע
 בריסט, וואס האט זיך באוויגן, ווייך און בויגיק ווי א קאברא
 (שלאנג), מיין מוח און לייב איז ווי פייער הייס געווארן, דאס
 בלוט האט מיך געהויבן פון ארט, און כ'האב אָנגעהויבן טאנצן
 מיט איר. אָט די „קאברא“ ביסטו געווען... געקומען בין איך נאר
 צו דער חתונה, און פארבליבן בין איך פיר וואכן, אזוי לאנג האט
 געדויערט דאס דינגען זיך מיט דיין טאטן ביז ער האט איינגע-
 שטימט אויף „לאבאלא“ (נדן) 15 אָקטן און 50 פונט מזומנים.
 אונדזער חתונה איז נישט געווען אַזאַ פריילעכע ווי טאבאזו-
 טוס, דער טאטע איז ווי שטענדיק צעקריגט מיט אַ טייל שכנים,
 דער טשיף (ראש) איז נישט געקומען. אַ ברוגזער, איז דער
 טאטע אַוועק, אָנגערונקען זיך מיט קאפער-ביר, און די ברידער
 און שוועגערנס איז דער שידוך אין גאַנצן נישט געפעלן. אָבער
 ער, מאַסיליבו אוסינדוליע בעמעט איז אזוי ליב און גוט.. מאַ-
 סיליבו!!!

דער עכאָ פון איר אייגענעם אויסגעשריי האט זי אויפגעוועקט
 ווי פון אַ חלום, זי האט געעפנט די אויגן און פאַר אַ וויל נישט
 געוואוסט וווּ זי געפינט זיך. די בוימער זענען איינגעהילט אין אַ גע-
 דיכטער טונקלקייט, וואס איז צעשפרייט איבער דער ערד, אויפן

הימל שפילט זיך אַ העל־רויטלעכער אַפשיין אויף אַ וואַלקן וואָס פאַרשטעלט אַן אַרויסשווימענדיקע לבנה. זי האָט זיך אויפגע־שטעלט, איינגעהילט אין דער קאַלדרע און זיך געלאָזט צום קראַאַל מיט אַ געלויף. די לבנה האָט דורכגעשניטן דעם וואַלקן און זיך אַרויסגעגליטשט — אַ רונדער, ליכטיקער טעלער. מאַסיליבוס פנים האָט זי געזען אין דער לבנה, זיך אַפגעשטעלט, אויסגעשפרייט די הענט מיט געבעט צו אים און גישט געפילט ווי די קאַלדרע לאָזט זיך אַראָפּ מיט אַ ווייכן פאַל אויף דער ערד. נאַכטיקע זיל־בער־צונגען גלעטן דאָס בראָנו, יונג־מאַמעש לייב. אַ נאַקעטע, פאַרקוקט אין זיין פנים... שטייט זי, האַלט דעם „ליבעס־בריוו“ פלאַך אין ביידע הענט פאַרלייגט איבערן האַרצן ווי אין אַ תפילה: — וועסט קומען אונדז היטן? זע ווי דינגאַן וואַקסט!...

אַ וואַלקן, ווי אַ פלושענער פוירהאַנג האָט פאַרצויגן דעם „זיל־בער־טעלער“, אַ מילד ווינטל האָט דורכגעכוואַליעט איר גוף, און אַ בראָנוענע שייך האָט מאַט אַפגעגלאַנצט. זי האָט דערפילט אַ קיל־קייט אין אַלע גלידער, פאַרויכערט די קאַלדרע אַרום אירע לענדן און מיט אַ לייכטן געמיט און אייליקן טראַט זיך דערנעענטערט צום קראַאַל, וווּ דער שאַקאַלן־געוויין האָט געעכאַט אין דער נאַכט מיט אַן אומעטיקן נאַכקלאַנג.

עמוס האָט זי דער ערשטער דערזען, און אַרויסגעקלונגען זיין שטאַפעטן־פראַגע: האַ! הו! סאַקאַבולאַ??!! און ווען דער ענטפער איז געקומען האַ! הו! האָט ער זיך געלאָזט לויפן אַנטקעגן. כאַטש אַנטוישט וואָס מאַרגאַ האָט גאַרנישט געהאַט אים צו געבן, האָט ער אַן אַ וואַרט זי אַנגענומען פאַר דער האַנט און זי געפירט צו איר הייזקע פאַרביי דער משפחה, וואָס האָט זי באַגלייט מיט שטעכיקע בליקן.

מאַרגאַ האָט זיך אויסגעצויגן אויפן בעט, עמוס האָט זיך געפאַ־רעט אַרום איר, דערלאַנגט אַ זון־געטריקנטע מילי, קעז און וואַסער.

מארגא האט אים אפגעדאנקט מיט האלדזן און קושן, אריינגעקוקט אין זיינע גרויסע אויגן וואס פרעגן שטום א סך פראגן, זי האט אים אויך אויף שטום-לשון מיט א האנטבאוועג געענטפערט: גאר-נישט היינט, גארנישט... ווען דער קראאל האט אין שפעט נאכטי-קער שטילקייט גערוט און דער שארד פון ליבע האט זיך שוין לאנג געהאט איינגעשטילט, איז מארגא פון בעט אראפ, געבליבן שטיין ביי דער אפענער טיר, זיך געקוויקט מיט פרישער, קילער לופט. א פאס לבנה-ליכט האט זיך צעשפילט מיט די קאלירטע קאפ-טיכלעך וואס זענען געלעגן אויפן פילפארביקן קאסטן-קאמאד. זי האט באשלאסן מארגן גיין צום אינדיאנערס שאפ און איינס אויסבייטן אויף קייגומי פאר עמוסן.

די אהאמאס

ווען די ערד אין גאנץ „טראנסוואאל“ איז געלעגן אַ ברויך־
צעשפאלטענע פון דער טריקעניש, איז „זולואַנד“ געווען גרין צעבליט
פון אַפטן רעגנפאל. פון אַ הויכפונקט האָט מען געקענט זען די
פלאַנטאַציעס מיט די צעוואַקסענע „פלום־פעדערן“ (אַ מין פלאַקס,
אַ סימן פון צייטיקייט) אויף די קעפּ פון די צוקערשטעקנס, וואָס
האַבן זיך געוויגט אין געמיניעט מיטן ווינט.

די רונדע קראַאַל־הייזקעס אין די „טאַלן פון טויזנט בערג“,
האַבן ווייטער צו דרום־מזרח אויסגעזען, ווי שוואַמען אין אַ צע־
כוואַליעטן ים, פון רויט־צעבליטע „עלאַס־קאַנדעלאַברעס“ (אַ סעמי
טראַפישע בלום, וואָס זעט אויס ווי אַ ליכט אין דאַרנדיקע בלעטער),
פון פרוכט, גרינס און אַנדערע געוויקסן. די פילפאַרביקע רחבות
האַט זיך אויסגעמישט מיט די ווייסע, ברוינע און געפלעקטע קי,
שעפּסן, ציגן, וואָס האָבן זיך רויק געפאַשעט אונטער דער וואַך
פון אַ „פיקאַנין“ (שוואַרץ קליין יינגל). אַ פייפל, קאַנצערטניבע
אַדער גיטאַר האָט ריטמיש באַגלייט אַ דריי־טענערדיקן ניגון פון
לע, לע, לע, לע, לע, לע, וואָס האָט האַרמאָניש אָפגעקלונגען
מיט עכאַס אַרום.

דער אַלטער אהאמאָ איז געשטאַנען אין דער אַפענער טיר
פון זיין הייזקע, זיך צוגעהערט צום באַקאַנטן ניגון, געזופּט פון
טעפל קאווע, ווען דער הוסט האָט אים פריי געמאַכט דאַס מויל.
מיט פאַרצויגענע אויגנאַפלען האָט ער געקוקט אויף דער פרימאַרגן־
זוך, וואָס איז נאָך געהאַנגען נאַענט צום האַריזאָנט און געברענט

ווי אין מיטן טאג. אהאמא האט באקוקט זיין „פארמעגן“ — די דריי אקער לאַנד מיט דער צעוואַקסענער שפע דערויף. די קוקר-רוזעס, די זונבלומען מיט געדיכטע רייען שוואַרצע קערנער, ווי לאַכנדיקע פנימער, קאפער-קאַרן, דיניעס, ריבלעך. פון די פרוכט-בוימער האָבן געווונקען צו אים מיט רויטע בעקלעך די פערשקעס, נעקטרינען, פלוימען, וואָס זענען געהאַנגען שווער אויף די צווייגן און געבויגן זיי צו דער ערד. נידעריקער צום טאָל, די פאַר באַנאַע-ביימלעך, און נאָך זיי דער דאַרנבוש, וואָס איז אויך דער פאַרקאַן. דאָס שטיקל לאַנד, וווּ ס'וואַקסן די פרוכטן, האָט אהאמא איבער-גענומען פון די באַזוטוס מיטן הסכם פון דעם הויפט, ווען ער איז אַהיימגעקומען מיט געלט פון „ראנד-ליסעס“ (א גאַלדמינע נישט ווייט פון יאַהאַנעסבורג) און מיט „טייסעס“ (א לונגען-קראַנ-קייט). דער שפיטאַל-דאָקטאָר האָט זיך מיט אים געזעגנט מיט אַ פריינדלעכן קלאַפּ אין פלייצע. „וועסט נאָך לאַנג לעבן, אהאמא, און נאָך האָבן קינדער אויך, אויב דו וועסט בלייבן אין רעזערוו און נישט אַרבעטען שווער“. יא, אַ גוטער מענטש דער ווייסער דאָקטאָר, און אַ קלוגער, נאָר וואָס ס'געפעלט אים נישט, איז וואָס ער עסט פיש. (ביי זולוסן זענען פיש שרצים). אהאמא איז שוין אַכצן יאָר אַוועק פון דער גאַלדמינע. ער אַרבעט אַביסל אין פעלד, גיט אַן עצה זיין איינציקן זון לעגאַקא, פון זיין שיינער אויס-דערוויילטער ווייב שיבעני. לעגאַקא איז גוט צו אים און צום פעלד. אַ געראַטענער און שייך ווי זיין מאַמע. ער גיט אַכטונג אויף אַלץ, און באַווייזט צו ספראַווען זיך מיט אַלץ אַליין אָן אַ פרוי אין דער ווירטשאַפט. ער ברענגט אַפט אַהיים אַ ציג, הינער, אַפילו אַ קעלבל, וואָס ער בייט אויס פאַר גרינס, אייער און קוקורוזעס. אַלץ וואַלט גוט געווען ווען נישט דער הוסט, וואָס פאַרמאַטערט אים אַפט אין מיטן דער נאַכט ווען ס'איז שטיל, און ער קאַן הערן ווי לויזע סטרונעס צימבלען אין זיינע געדערים מיט אַ הייזע-

ריקן כאַרכלען, און רייסן אַרויס שפּריצן בלוט. נישט די רעצעפטן, און נישט די פעלדוואַרצלען און קרייטעכצער וואָס דער כּישוף־דאָקטער גיט אים העלפּן אים. אַ, ווען זי וואָלט געווען... זי וואָלט געהאַלפּן. די רייצנדיקע שיבעני — איז אין אַ זונטיק געקומען צו דער מינע אין „קאַמפּאַנד“ (אַ באַראַק, וווּ עס לעבן די שוואַרצע מינען־אַרבעטער) און ווייל דאָרט לאָזט מען קיין ווייבער נישט אַרײַן, זענען זיי געלעגן אין צימער בײַ אַ קווינע, וואָס האָט גע־דינט נישט ווייט. די איבעריקע צײַט האָבן זיי פּאַרברענגט אין אַ באַנטו־רעסטאָראַן. געגעסן, געטרונקען צוזאַמען מיט אַנדערע מינען־אַרבעטער פון פּאַרשידענע שבּטים, וואָס האָבן אוהאַמאַן מקנא געווען מיט אַזאַ שײַן שטיק ווייב, וואָס קומט אים באַזוכן. נאָך אײדער זײַן פּרײַע צײַט האָט זיך געענדיקט האָט זי געזאָגט, אַז זי קען נישט פּאַרטראַגן דעם געשטאַנק און דעם רויך דאָ, און זי ווײַל זיך צוריקקערן צו דער קווינע איז איז גרייט צו מאַרגנס אַהיים צו פּאַרן מיט דער באַן. אַ צופּרידענער פון דעם ביסל גליק האָט אוהאַמאַ מיט איר זיך געזעגנט, און מער נישט געהערט פון איר...

אויך איר פּאָטער וויסט נישט פון איר געביין. איר פּאָטער האָט אַ לאַנגע צײַט יעדע נאַכט אַרויסגעהאַנגען פּלייש פּאַר די גײסטער פון זײַנע עלטערן, די אבות זאָלן קומען צו אים אין חלום און אים אַנזאָגן וווּ די טאַכטער געפּינט זיך. און אַז ער האָט נישט געהערט פון זײ, איז אַ סימן, אַז זײ זענען בײַן אויף אים. דאָרף מען זײ איבערבעטן דורך שליסן אַ בונד מיט בלוט... האָט דער פּאָטער אַרײַנגעטריפט בלוט פון אַ שעפּס, אויסגעמישט מיטן בלוט פון זײַן אַרעם אין אַ טאַפּ קאַפּער־ביר און דאָס אויס־געטרונקען. האָט דער בונד מיט די עלטערן אויך נישט געהאַלפּן. לעבט די משפּחה אַלע יאָרן אין שאַנד... און איך? ...? „עך“ האָט ער אַ שפּײַ געטאַן... און זיך פּאַרכלינעט אין הוסט.

איינע פון אהאמאס דריי ווייבער, איז געווען שיבעניס אן עלטערע שוועסטער. זי האט אים קיין קינדער נישט געבוירן. האט ער געלאזט וויסן איר פאטער, אז ער קאן זי צוריקנעמען, אדער אויב ער וויל קאן זי בלייבן נאך פאר הויזווירטשאפט בלויז. אבער די 8 „אקסן“, „לאבאלא“ (נדן) מוז ער אים אומקערן, וויל ער מוז קריגן אן אנדער ווייב, וואס וועט אים געבוירן קינדער. האט דער פאטער צוריקגענומען די עלטערע טאכטער פאר זיין אייגענער ווירטשאפט און איינגעשטימט צו נאך צוויי אקסן א צולייג, און אים געגעבן די יינגערע שיבעני. שיבעני... שענער פון אלע ווייבער אין קראאל איז גלייך פארגאנגען אין טראגן און א יונג „לעגאקא“ געבוירן, שייך ווי די מאמע. אהאמא האט געדאנקט די גוטע גייס-טער פון זיינע אבות וואס וואכן איבער זיין הויז. אבער נישט לאנג דערנאך האט א נישטגוטער אים אנגעהויבן טאטשען און שווער געמאכט זיין הארץ. זי האט זיך אנגעהויבן קלאגן, אז זי איז קראנק. געזאגט צו כישוף-דאקטוירים, געשלאנגען פארשידענע קרייטעכ-צער, קאלירטע וואסערן, קראנק... א צויג אזא... ווען די אויסגע-פוצטע יונגען מיטן וויסן באס זענען מיט א געפילדער אהער געקומען פון שטאט רעקרוטירן, מען זאל זיך פארשרייבן צו דער ארבעט אין די גאלדמינען אין יאהאנעסבורג, און דערלאנגט יעדן פינף פונט אויף דער האנט, איז זי מיט א מאל געזונט געווארן. געלאכט מיט אן אפן מויל, זיך איבערגעקוקט מיט די יונגען, וואס האבן גערייצט מיט זייערע געקעסטלטע רעקלעך, קאלירטע שניפסן און גאלדענע רינגען אויף די פינגער. זי אליין האט זיך אויסגע-פוצט אין קרעלן און מיט פעדערן באצירט איר נאקעטן גוף. געזונגען און געטאנצט פון „מאנינוואנהא“, וואס באזיגט דעם ביזן מכשף „אמאריבע“. אירע הענט, פיס, פולע היפטן און בוזעם האבן געגלאנצט אונטער דער הייסער זון מיט א בראנזענעם רייך און אויפגעקאכט דאס בלוט ביים וויסן באס. ווי אויך ביי די יונגען.

וואָס האָבן פאַר איר אַ נכפה אינגענומען און געשריען מיט באַ-
נומענע קולות: „הו! אַמאַראַוואַ! אַמאַראַוואַ!“ (אַמאַראַוואַ איז
אַ מין לילית אין זולד-לעגענדעס).

זיין אייגענער פאַרגעניגן פון דעם האָט אים אַליין אויך פאַר-
בלענדט און צעטומלט. ער האָט זיך אַליין געכאַפט טופען מיט די
פּיס און שרייען „אַמאַראַוואַ!!! אַמאַראַוואַ!!!“ אפילו שפעטער, אין
שטוב שוין, איז זי נאָך אַלץ געווען אין טראַנס — און מיט אַ גע-
זאַנג אים צוגערעדט ער זאָל זיך אויך פאַרשרייבן: „זיי אַ מאַן,
קלייב אָן געלט וועט זיין מיט וואָס צו קויפן זאַכן, פאַרריכטן די
הייזקע, מער אַקסן, מער קינדער. ס'איז בלויז פאַר 3 יאָר... אַלע
מענער פאַרשרייבן זיך...“ נו, האָט ער זי געפאַלגט.

די אַנדערע צוויי ווייבער זענען איינע נאָך דער אַנדערער
אָוועק אין הימל. זייערע עלף קינדער האָבן געאַרבעט אין די
שטעט, און ער האָט זעלטן געהערט פון זיי. לעגאַקאַ, דער זון פון
דער שיינער שיבענין, פאַרשטעלט זיי אַלעמען... נאָר ווען לעגאַקאַ
איז צו אים געקומען איין מאָל און געזאַגט, אַז ער וויל אויך פאַרן
אין שטאָט, האָט דער אַלטער, אַ צאַרנדיקער אַרויסגעוואַרפן צווישן
הוטן צעברעקלטע רייד: „שטאָט?... זעסט וואָס איך האָב גע-
בראַכט פון שטאָט? — פאַרזשאַווערטע לונגען — דריי יאָר אין
שטאָט און צעלעכערטע לונגען אויף שטענדיק... שטטאַאַט“, האָט
ער שווער געשאַקלט מיטן קאַפּ, ווייל דאָס רעדן איז אים נישט
לייכט אָנגעקומען. לעגאַקאַ האָט אַרויסגעפירט דעם טאַטן אין
דרויסן, אים אָוועקגעזעצט אויף אַ שטאַם. ווען ער האָט זיך באַ-
רויקט און אַפגעכאַפט דעם אַטעם האָט ער ווייטער גערעדט: „מיין
זון, דו בלייב דאָ, נדן פעלט דיר נישט, נעם דיר אַ שיין ווייב.
איך גיב דיר אָוועק די פאַרם, ס'איז דיינס. האָב חתונה, גאָט איז
באַרמהאַרציק צו אונדו, ער גיט רעגן, די ערד יערט מיט שפע,
די קי און דיינע ווייבער וועלן געבערן. זעסט?“ — האָט ער מיט

דער האַנט געפירט אַ האַלבן קרייז האַריוואַנטאַל, ווי ער וואַלט אַנגעוויזן אויף אַ האַלבער וועלט, „אַט דאָס אלץ איז דיינס“.

לעגאַקאַ, טראַכטנדיק פון זיינע איבעריקע ברידער און שוועס-טער האַט נישט געקאָנט פאַרשטיין דעם טאַטנס רייד און געפרעגט: „פאַרוואָס טאַטע גיסטו דאָס אַלץ נאָר מיר?“ „ווייל“ — רייסט אים דער אַלטער איבער, ציט זיך אויס צו אַ יונגער הויך, קוקט דעם זון אין די אויגן און שאַקלט צו מיטן קאַפּ כדי אונטערצושטרײַכן זיינע רייד — „ווייל דו האַסט אַמאַראַוואָס פנים“.

אין לעגאַקאַס אויערן האַט דער פאַרגלייך פון זיין פנים צו „אַמאַראַוואָס“ גע-קלונגען קאַמיש. דעם טאַטנס אויסגעצויגנקייט, און זיין גערירט-קייט האַט ביי אים אַרויסגערופן אַ געלעכטער, אַז ער האַט זיך נישט געקאָנט באַהערשן. ביסלעכווייז האַט זיך זיין גאַנצער גוף צעטרייסלט, אַזש די פיס האַבן זיך אינגעבראַכן און ראיז געבליבן ליגן אויף אַלע פיר און געלאַכט.

— וואָס לאַכסטו? וואָס איז דאָ דאָ צו לאַכן?! פון טאַטן לאַכסטו. — איז אַוואַמאַס קול געשטיגן ביז צו אַ געיאַמער — דו הונט דו, איך וועל דיך... — און אים אַ זעץ געטאַן מיט אַ שטיק האַליק, און אַליין אַוועקגעפאַלן אויף דער ערד אין אַ ספּאַזם פון הוסטן און געוויין.

לעגאַקאַ האַט קיין מאַל נישט געזען זיין טאַטן ווינען. דאָס בילד פונעם טאַטן, ווי ער ליגט אויף דער ערד און וויינט, דער וואַרגעדיקער הוסט, וואָס מאַכט אים אַרויפברענגען לייכעץ מיט רויטע פלעקן, האַט אים דערשיטערט. ווילד פון חרטה, האַט ער אַ רייב געטאַן אַ האַנט אין אַ שאַרפן שטיין און זיך אַ וואַרף געטאַן פאַרן טאַטנס פנים מיט צעריסענע פינגער.

— זאָל מיין בלוט פאַרסמט ווערן, טאַטע, איך זאָל נישט קענען ברענגען קיין יורשים אויף דער וועלט, ווי כ'האַב נישט געמיינט קיין ביין, איך בעט דיך טאַטע, זיי מיר מוחל, און ווייס:

כ'האָב נאָר געטראַכט פון מיינע ברידער און שוועסטער, צי האָב
איך דיר ווען ס'איז וויי געטאָן? נו, וועל איך נישט פאָרן אין
שטאָט, כ'וועל בלייבן דאָ ווי דו הייסט.

מיט אַ שטומען בליק נעמט אהאָמאָ צו דעם זונס רייד, לאָזט
אים אַפּווישן ס'רויט אַרום מויל און אים פירן אין שטוב אַריין.
לעגאַקאָ האָט אים באַקוועם איינגעאַרדנט אין בעט, און געבליבן
זיצן לעבן אים צופוסנס.

ליגנדיק אין בעט, איז אהאָמאָן לייכטער געוואָרן, ער האָט
געקוקט אויף לעגאַקאָן און שטיל, ווי צו זיך אַליין געזאָגט:

— דו ביסט שייך ווי דיין מאַמע, די „אַמאַראַוואָ“.

— אובאַבאַ, פאַר וואָס רופסטו די מאַמען אַמאַראַוואָ?

— ווייל — ענטפערט ער מיט אַ קילן שמייכל, — זי איז

שיין און געראַטן?

— טאַטע, כאַטש האָסט קיין מאָל נישט גערעדט דערפון, ווייס
איך אָבער וואָס זי האָט געטאָן צו דיר און צו מיר, ווען איך בין
דאָך נאָך געווען אַ פיצל קינד. אַז כ'וועל זי איין טאַג אויפזוכן,
טאַטע, וועל איך זיך מיט איר אַפּרעכענען.

— אַ, ניין, ניין, מיין זון, דאָס נישט, איך בין איר מוחל.

דיין מאַמע האָט מיר גליק געגעבן. — מיט די ווערטער האָט ער זיך
אַ ביסל אויסגעטשוכעט, אויפן איינגעפאַלענעם פנים האָט זיך
צעשפילט אַ שאַטן פון אַמאַליקן גליק. אהאָמאָ האָט לאַנגזאַם אויפ־
געהויבן זיין אויסגעדאַרטן גוף, און געבליבן זיצן מיט ביידע
הענט איינגעגראָבן אין זונס שעפּסענע האַר, און געזאָגט:

— מיין זון, איך וויל זאַלסט זיך נעמען אַ ווייב, נאָר פריער

וויל איך זי זען, איך וויל היטן דיין גוטן מול. אַט איז אַ שליסעלע
צום קעסטל, וואָס אין קאַמאַד. נעם, עפן אויף, ס'איז דיינס.

לעגאַקאָ האָט געטאָן ווי דער טאַטע האָט באַפוילן, און צוערשט

אַרויסגענומען אַ פאַטאַגראַפיע.

פייול זיגעלבוים

— איז דאָס?...
— יאָ, ס'איז דיין מאַמע.
— ווי שייך זי איז מיין מאַמע.
— ווי די אַמאַראַוואָ. — האָט דער אַלטער צוגעגעבן און פאַרענדיקט שטיל פאַר זיך — אַ זשאַבעס כלה (אַ פרוי וואָס האָט חתונה קעגן איר ווילן).
— אַבאַבאַ, טאַטע, ווען איך קריג אַזאַ מפאָז (ווייב) וואָלט איך היינט חתונה געהאַט.
— וועסט קריגן, קריגן, און אַ בעסערע אויך.
— און דאָס וואָס איז? — זייזט ער אַ הירשל פון העלפאַנט־ביין.

— דאָס האָט דיין מאַמע אויסגעשניצט מיט אירע הענט.
— און די מטבעות?
— די גרויסע האָט מיין טאַטע גערופן: „ריקסדאָלאַר“ (אַן אַלטע האַלענדישע מטבע), דער הויפט האָט דאָס געגעבן מיין זיידן ווי אַן אויסצייכענונג פאַר העלדישקייט און יאָגד אויף לייבן. די גאַלדענע זענען „קרוגערס“, אַלץ, מיין זון, איז דיינס. באַהאַלט און היט דאָס ווי איך האָב דאָס אָפּגעהיטן.
— איך דאַנק דיר מיין גוטער פאַטער — האָט לעגאַקאַ גע־זאָגט, פאַרשלאָסן דאָס קעסטעלע און זיך גענומען צוגרייטן דעם אָונט־מאַלצייט.

ווען דאָס עסן איז פאַרטיק געוואָרן, האָט לעגאַקאַ אויסגע־שפּרייט אַ ראָגאַזשע אויפן ערדיקן דיל, אַוועקגעשטעלט די שיסל דערויף, נאָכן וואַשן זיך די הענט האָבן ביידע זיך געזעצט אויף דער ערד מיט די פיס אויסגעצויגן פאַר זיך. דער אַלטער האָט מיט ציטערנדיקע פינגער אויסגעוויקלט אַ קייקעלע „מילי־פאַפּ“, אַן חשק אַריינגעלייגט אין מויל און גלייך געבעטן דעם זון, ער זאָל אים באַלד איינאַרדענען, ער וויל שלאָפּן. לעגאַקאַ איז גע־

בליכן זיצן, געוויקלט און געשלונגען די קייקעלעך באַנעצט אין ראַסל־פעטס, און זיך צוגעהערט צום טאַטנס שווערן אַטעמען, שטיל אַוועקגערוימט, וואָס איז געבליבן אין שיסל, און אַרויס אין דרויסן. לעגאַקאַ האָט לאַנג געקוקט אויף די רויט־קופערנע פאַסן, וואָס די זון האָט געלאָזן אויפן האַריזאָנט, ביז דער גאַנצער הימל איז גע־וואָרן איין שוואַרץ־בלוי־לעכע טיפקייט מיט פינקלדיקע אויגן. ער איז געבליבן אין דרויסן די גרעסטע טייל נאַכט און נאַכגעטראַכט פון אַלץ, וואָס איז היינט געשען צווישן אים און זיין פאַטער. — ער האָט באַשלאָסן צו גיין אין דער פרי צום מפונדיס (רעוורענד) זיך מתודה זיין, און בעטן ער זאל אים געפינען אַ ווייב אַזוי שיין ווי זיין מאַמע. אַן „אַמאַראַוואַ“ אַ צופרידענער איז ער איינגע־שלאָפן.

צו מאַרגנס, כאָטש מיד, אַ נישט אויסגעשלאָפענער, איז לעגאַקאַ אויפגעשטאַנען באַגינען, צוגעגרייט זיין שבט־טראַכט, די לעמפערט־פעל, פעדערן־הוט, קרעלן, אסאנאי (אַ שפיז) און שילד. אַלץ געטאַן אויף די שפיץ־פינגער, כדי נישט אויפצוועקן דעם טאַטן, וואָס איז געשלאָפן ווי שטענדיק מיט דער קאַלדרע איבערן קאַפּ. ניין, ער וועט אים נישט וועקן ביז די קאַווע וועט זיין אויפגעקאַכט, און ער וועט פאַרטיק זיין צום גיין.

אַריינגיסנדיק שפעטער די קאַווע אין טאַטנס טעפל, האָט ער אַ פריילעכער אויסגערופן:

— אובאַבאַ! אַט איז קאַווע, איך גיי צום רעוורענד ער זאל מיר אויסזוכן אַ ווייב ווי די מאַמע. האַ, הו, טאַטע — האָט ער מיטן טעפל קאַווע אין דער האַנט איבערגעחזרט די ווערטער פאַר אים. אַ קעלט איז דורך זיין לייב פון דעם אויסגעצויגענעם שטיק רוקייט, וואָס איז געלעגן צוגעדעקט אויפן שטרויענעם געלע־גער. ער האָט לאַנגזאַם אַראַפגעצויגן די קאַלדרע. צוויי אָפן פאַר־גלעזטע אויגן האָבן געקוקט אויף אים... ס'איז געווען אַזוי שטיל,

ווי דער גאנצער קראאל וואלט איינגעהאלטן דעם אטעם. «אובאבא, מיין טאטע, מיין טאטע!!!» איז ער געפאלן איבערן טויטן, און דורך דער אויפגעפראלטער טיר גערופן די שכנים, זיי זאלן קומען זען ווי דער טאטע גייט אין הימל אריין.

גלייך נאכן אלטן אוהאמאס טויט האט מען לעגאקאן, דעם איינציקן זון פון דער שיינער ווייב שיבעני, אַנגעהויבן שדכענען די שענסטע מיידלעך פון זוללאַנד. דער חתן־בחור האט לאַנג גע־קליבן און לסוף גענומען אַ ווייב פון „נאַנגאַמע“. כאַטש נאָך אַ ציג — פון 15 יאָר, אָבער שייך ווי זיין מאַמע.

2

לעגאקאס חתונה וועט זוללאַנד לאַנג געדענקען. דאָס פויקו, זינגען און טאַנצן פון די הונדערטער געסט האַט צוריקגעקלונגען מיט עכאָס פון די בערג אַרום, צעטרייסלט די ערד, וואָס האַט זיך געהויבן מיט וואַלקנס שטויב. זיסקייטן, ביר און פלייש, האָבן די געסט אַהיימגענומען נאָך דער חתונה וואָס האַט געדויערט דריי טעג. ווען די לעצטע געסט זענען אַוועק, און לעגאקאָ איז געבליבן אין דרויסן אַליין מיט זיין יונגער זוטאַסעלי, האַט ער לאַנג נישט געפונען קיין ווערטער און אַנשטאַט רייד, איז פון זיין מויל געפלאָסן געלעכטער. דאָס יונגע פאַרל האַט געקוקט און געלאַכט איינער צום אַנדערן, לאַנגזאַם זיך דערנענטערט ביז נאָז צו נאָז. זוטאַ־סעליס האַרץ האַט אַ צאַפּל געטאַן פון זיין הייסן אַטעם — דאָס לעצטע ביסל קופער אויפן פאַרנאַכטיקן הימל איז אויסגעגאַנגען. אין שטוב איז געווען טונקל, נאָר פון שטרוענעם חתונה־געלעגער האַט געשימערט וואַרעמע פרייד, לעגאקאָ האַט זי אויפגעהויבן, ווי מ'הויבט אויף אַ יונג שעפּסל, זי אַוועקגעלייגט אויף דעם געלעגער, וואָס האַט זיך ביסלעכווייז אויסגעמישט מיט דער נאַכ־טיקער טונקלייט און זיי ביידן איינגעהילט...

א גליקלעכער האָט לעגאַקאָ געאַרבעט, געדאַנקט גאָט וואָס זיין ווייב איז פאַרגאַנגען אין טראַגן, און אַנגעהויבן צוגרייטן זיין באַלעבאַטישקייט פאַר אַ גרויסער משפּחה. ווען דער ערשטער זון איז געבוירן געוואָרן, האָבן זיך געסט פון דער גאַנצער געגנט ממש געבאַדן אין קאַפּער־ביר דעם גאַנצן טאַג, ביז אין מיטן דער נאַכט.

ווען זוטאַסעלי, זיין צוואַנציק־יאָריקע ווייב, וואָס איז נאָך ווייב־לעכער און נאָך שענער געוואָרן האָט אים אַ פּערטן זון געבוירן, איז ער פאַר פּרייד צוגעפאַלן צום שפּיציקן שטיין, אויף וועלכן ער האָט זיינע פינגער צעריסן פאַרן פּאַטערס ליידן — דעם שטיין געקושט, און גאָט געבעטן פאַרן טאַטנס נשמה, וואָס האָט אים גע־בענטשט און צוגעזאַגט, צו היטן זיין גוטן מזל.

— אובאַבאָ — האָט ער גערעדט צום שטיין ווי ער וואַלט גערעדט צום טאַטן — דעם זון וועלן מיר אַ נאַמען געבן נאָכן אַלטן טשיף, וואָס האָט אויסגעצייכנט דעם זיידן פאַר העלדישקייט; מאַסיליבו!!! מאַסיליבו! — איז ער ווי אַ יינגל געלאָפּן שפּרייב־גענדיק און געשריגן, ביז אַלע אין שטוב האָבן פאַרשטאַנען און איבערגעחזרט דורך טיר און פענצטער: מאַסיליבו! מאַסיליבו! מיטן פינפטן קינד, אַ מיידל, האָט מען זיך אויך משמח געווען. די שכנים און געסט האָבן לעגאַקאָן פאַרויכערט אַז אויב זי וועט זיין אַזוי שיין ווי די מאַמע, וועט זי אים ברענגען פּופציק אַקסן „לאַ־באַלאַ“.

זאַטע, מיט דער פּרייד פון אַרבעט און גליק איז די משפּחה גע־וואַקסן, צוזאַמען מיט די ציגן, שעפּסן, קי און הינער. דער קליינער מאַסיליבו האָט ליב געהאַט צו זיין מיט די הינער אין שטייג, אַדער רייטן אויף אַ האַן און שרייען „איהאַש אוהאַמבאַ“ (פּערדל לויף). נישט איין מאָל האָט געטראָפּן, אַז אַ האַן האָט אים אַראָפּגעשליידערט, אַנטלאָפּן מיט אַ געפּילדער, האָט די מאַמע אַריינגעטראָגן מאַסיליבוֹן

מיט א צעדראפעטן פנים אין שטוב אריין. די עלטערע יינגלעך האבן שוין געהאלפן דעם טאטן אין פעלד.

בעת א רעגן, זענען אלע געלאפן אין שטוב אריין זיך שיצן. דער קליינער מאסיליבו פלעגט צוזאמען מיט די הינער זיך באהאלטן אין הינערשטייג, וואס האט געהאט א בלעכענעם דאך. מאסיליבו האט ליב געהאט די רעגנצייט. ווינטער פלעגט ער בעטן די מאמע: "מאך א רעגן, זאל רעגענען, די הינער און מיר איז אומעטיק".

— ס'זועט רעגענען, ס'זועט רעגענען, איך וועל מאכן א רעגן — פלעגט אים די מאמע בארויסקן און זינגען א לידל פון א רעגן מיט א שטרעם צופאטשענדיק מיט די הענט. — אבער פאר וואס ווילסטו און די הינער שטענדיק רעגן?

— ווייל ווען עס רעגנט... — רעדט דער קליינער גיך, און ווארפט מיטן גלאנציקן רויטן צינגעלע, און באווייזט דער מאמען א צעשמייכלטער, ווי ער מיט די הינער לויפן אין שטייג, ווי ער פארמאכט דאס טירל הינטער זיך, לויפט מיט צעשפרייטע הענט פון האן צו האן, שרייט, זינגט, די עופות לויפן פון ארט צו ארט מיט א געקוואקעריי, דער רעגן קלאפט אין דאך — און דו מיטן טאטן אובאבא הערן נישט קיין זאך. — נאך דער מעשה מיט דער גאנצער שפיל, איז דער קליינער אוועקגעפאלן מיט א פארשווינדלט קעפל און פארהילכט די שטוב מיט זיין קינדיש געלעכטער.

איין מאל, אין א היציקן יאנואר־טאג, ווען ס'רעגנט געוויינלעך מיט גרויסע שיטערע טראפנס, איז דער הימל פלוצלונג פאר־צויגן געווארן מיט א שווארצן, דראענדיקן וואלקן־פאס, וואס האט אויסגעזען, ווי א לאנגער סמאלע־וועג.

לעגאקא מיט די עלטערע יינגלעך האבן אנגעהויבן לויפן אהיים. א שטורעמווינט מיט א שטעכיקן רעגן האט זיי געשמיסן אין פנים, ארויסגעריסן די פעלד־מכשירים פון די הענט. ווי נאך זיי זענען אריין אין שטוב, האט די הימלשווארצקייט געפלאצט מיט דונער

און פייער, וואָס איז געפאלן אויף דער הייזקע. די געוואלדן פון איי-
נעווייניק זענען פארטויבט געוואָרן פון וואַיענדיקן שטורעם און
דונערן, וואָס האָבן געטריבן די פלאַמען און רויך אין אַ ווירבל-
געדריי צו דער ערד.

ווען די שכנים זענען קוים געענטער צוגעקומען צו דער ברע-
נענדיקער קופע, איז שוין קיין סימן פון אַ מענטשלעך לעבן נישט
געווען צו מערקן.

די דרייטע האָבן מיט עמער וואָסער אין די הענט דורכגעריסן
דעם צעברענטן זשאַר, און זיך צוריקגעקערט מיט פאַרשרפּעטע
הענט און צעווייטיקטע פּנימער, געפאלן אויף די קני, געקלאַפט
די קעפּ אין דער ערד און געיאַמערט אויף די אהאמאָס גרויסן
בראָך.

דער קליינער מאַסיליבו איז מיד געוואָרן פון אַרומבאַלעווען
מיט די הינער אין שטייג, איז אַרויסגעקומען, געבליבן שטיין
ביים אַפענעם טירל.

פאַר אַ וויל האָט ער זיך געקוויקט מיט דער וואַרעמקייט,
וואָס האָט זיך געטראָגן פון דעם אַרט, וווּ ס'איז געשטאַנען זיין
היים. די אַנדערשקייט אָבער, און די מענטשן מיט די עמערס
אין די הענט, און זייערע גערעדערייען האָבן אים צעטומלט און
דערשראַקן. ער האָט גענומען אַרומלויפן און שרייען: „אובאַבאַ!
מאַמאַ! אומטוקולו! ריגסדאָלי!“ זיין באַווייזן זיך האָט אַנגעוואָרפן
אַן אימה אויף אַלעמען: „האַ! האַ! פון הימל אַראָפּ!!! ניין! ער
לעבט! אַרויס פון הינער־שטייג“.

— מאַסיליבו!!! — האָבן זיך אַלע אַ לאַז געטאַן צו אים
מיט קולות פון פרייד און צער. — וווּ ביסטו געווען? איז נאָך
ווער דאָ? לעגאַקאַ! זוטאַסעלי!!! — האָבן עטלעכע מיט אַ מאַל
אויסגערופן און געוואַרט אויף אַן ענטפער.
— ניין, נאָר איין אהאמאָ איז געבליבן...

איין שכנה, וואס איז די גאנצע צייט געשטאנען מיט די נעגל טיף אין די באַקן און געשוויגן, האָט געכאַפּט דאָס וויינענדיקע קינד אויף די הענט, און מיט אים אַריינגעלאָפּן צו זיך אין היזקע. די איבעריקע זענען אַריין אין הינערשטייג זוכן, אפשר איז נאָך ווער געבליבן — געפינען האָבן זיי בלויז די הינער אין זייער אַוונטדיקן בלינדן דרימל...

די נאָכט איז געווען אַ קאַלט-פינצטערע. די לעצטע האַלע-וועשקעס האָבן געצאָנקט מיט אַ רויטלעכן אָפּשיין אויף די שוואַר-צע פּנימער פון די באַצער'טע שכנים. פון די נאָענטע קראַאַל-היזקעס האָט מען געהערט ווייבערישן געוויין, וואָס האָט זיך אויסגעמישט מיטן נאָך נישט איינגעשטילטן וואַיען פון ווינט.

די שכנטע, וואָס האָט אַריינגענומען דאָס קינד צו זיך, איז געקומען רופן איר מאַן, ער זאָל אַריינגיין איר העלפּן איינשטילן מאַסיליבון, וואָס הערט נישט אויף צו וויינען, און זיך אַליין ביטער צעיאַמערט: „אוי וויי, אוי וויי! אַזאַ גליקלעכע משפּחה פון זיבן נשמות ווי די אוהאַמאַס זענען געווען, איז איינע נאָר געבליבן אויף דער וועלט — איין אוסינדילע בלויז“.

זינט דאָן איז צו זיין נאָמען מאַסיליבו צוגעקומען דער צווייטער נאָמען — „אויסינדילע“ (אַ געראַטעוועטער).

די טרויעריקע נייעס פון דער שרפה האָט זיך גיך פאַר-שפּרייט איבער גאַנץ „נאַטאַל“ און זוללאַנד. פון „דערבן“, „מא-ריטצבערג“ און אַנדערע צענטערס איז געקומען פּאָליציי פּאַרשן. פּרעסע-לייט האָבן געראַיעט אַרום דער חרובער היים פון די או-האמאַס, פּאַטאַגראַפירט דעם יתום מיט די אָפּגעסמאַליעטע רעשט-לעך. דער רעווענענד מיט דער פּאָליציי האָבן געזוכט אינעם אַש די געבליבענע איבערבלייבעכצן פון די קרבנות זיי מקבר צו זיין. מעגנעס נייגעריקע מענטשן — ווייסע און שוואַרצע — זענען גע-קומען פון נאָענט און ווייט קוקן, צו העלפּן זוכן. ס'איז געוואָרן

א גאנצער מארקפלאץ. שווארצע פרויען האבן אויסגעשטעלט קוישן מיט פרוכטן, פעסער מיט זון-געטריקנטע קוקורועס, קאלטע גע-טראנקען. כישוף-דאקטורים האבן צעלייגט אויף אויסגעשפרייטע זעק זייערע „סחורות“: גראַווואַרצלען, געהאָפטענע מזל-קרעלן, געטריקנטע שטיקלעך פלייש פאַר רפואות, ביינדלעך פון חיות און אויך פון שוין לאַנג געשטאַרבענע מענטשן. פאַרשיידענע קאַלירטע „מוטיס“ (מעדיצינען) און קמיע-בענדלעך פאַר אַ סגולה, אַז אַזוינס זאָל מער קיין שליטה נישט האָבן איבער זוללאַנד.

אויך דער הויפט מיטן „אינדונאַ“ (דעם טשיפס הויפטלאַנד-פאַרטיילער) פון „אישאווע“ זענען געקומען אויסדריקן זייער צער, און געבראַכט מתנות פאַרן יתום — דעם אויסנדילע, וואָס האָט כסדר געוויינט און גערופן: „אובאַבאַ, מאַמאַ“.

דער „מפונדיס“ (זולו-רעווענד) האָט אויסגעפונען אַן אַדרעס פון אַן אַנקל פון די אוהאָמאַס, וואָס וווינט אין פערייניכינג, אים באַפוילן צו קומען צו דער לוויה און העלפן באַשליסן וועגן קינד. דער אַנקל, וואָס האָט שוין געוויסט וועגן אומגליק פון די צייטונגען, איז גלייך געקומען. דעם ערשטן טאָג האָט ער זיך אָנגעהערט פאַרשידענע מעשיות וועגן פייער: —

אַ טייל האָבן דערציילט; אַז אין מיטן טאָג איז געוואָרן נאַכט, און ביי נאַכט געהערט דאָס פעלד צו די גייסטער. זענען זיי ביי געוואָרן אויף לעגאַקאַן, וייל ער איז געבליבן אין פעלד ביי דער רעגן האָט אים פאַרטריבן. אַנדערע האָבן געזאָגט: אַז זיי האָבן אַליין געזען אין די וואַלקנס געשטאַלטן פון אַלטן אוהאָמאַס אַנ-דערע צוויי ווייבער, וועמענס קינדער ער האָט גאַרנישט איבער-געלאָזט. האָבן זיי צעריסן די וואַלקנס און דורכגעלאָזט אויף זיי אַ שטיק פייער פון דער זון... דער אַנקל, אַ שטאַטישער שוין, האָט אַ פאַרקלעמטער געקוקט מיט באַדויער אויף די פאַנאַטישע, אַפגעשטאַנענע מענטשן פון זיין שבט.

צוזאמען מיט זלוס פון דער געגנט איז דער אַנקל געגאַנגען
לעבן רעוורענד באַגלייטן דאָס קעסטעלע אַש צום בית-עולם. ביים
אַפענעם קבר האָט דער רעוורענד געלויבט די אוהאַמאַס, באַוויינט
זייער סוף — און גערופן צו קומען אין קירך דאַנקען גאָט פאַרן
נס פון אוסינדילע — אַ סימן, אַז דער הייליקער יעזוס וויל, אַז
די קייט פון אוהאַמאַס זאָל נישט איבערגעריסן ווערן.

ווען די צערעמאָניע איז פאַריבער, האָט דער אַנקל גענומען
דאָס קינד מיט זיך צום באַן. אין באַן האָט דער קליינער געפרעגט:

— וווּ זענען מיר, אַנקל?

— אין באַן, מיר פאַרן צו מיין הויז אין פערייניכינג.

— פאַר וואָס, אַנקל?

— ווייל דאָרט איז דיין היים. און רוף מיך נישט מער אַנקל,

איך בין דיין טאַטע.

— מיין אובאַבאָ?

— יאָ, מיין זון מאַסיליבו אוסינדילע...

אין לאַקיישן

דער אַנקל פּיטער מיט זיין ווייב האָבן געווינט אין אַ לאַקיישן נישט ווייט פון פּערייניכניג אין איינער פון די לאַנגע רייען הייז-קעס פון רויטע ציגל מיט בלעכענע דעכער. יעדע רייע איז געווען אַ נומערירטער בלאַק, וואָס האָט אָפּגעטיילט די ברוינע פון די שוואַרצע איינוווינער. פון יעדן ווינקל האָט מען געקאָנט זען ווי הויכע פּאַבריק-קוימענס שפּייען אָן אויפהער מיט שוואַרצן רויך, וואָס ווערט אין אַזונט רויטער פּלאַם. מחנות מענטשן, דערוואַקסענע און קינדער, מיט פּנימער — פון פּעך-שוואַרץ ביז העל העל-ברויך, האָבן אין צויטנדיקע בגדים געראַיעט אין די שמאַלע געס-לעך, וואָס האָבן אויסגעזען, ווי אַן אָפּפּאַלאַרט פאַר בלעכענע פּעס-לעך, שמאַטעס, אַלטע כלים און פאַרזשאַווערטע טיילן פון אויטאָ-מאָבילן. זיי האָבן געזוכט אין די הויפּנס אָפּפּאַל, גלאַט אַזוי צו פּטרן צייט. אין די פּאַרנאַכטן, ווען דער עולם איז זיך צוגויפּ-געקומען פון דער אַרבעט, האָט זיך אָנגעהויבן די לאַקיישן-„סימ-פּאַניע“. רייסנדיקע גראַמאַפּאָן-פּלאַטן פון באַנטו-לידער און טאַנצ-מוזיק, געזאַנג, געפּילדער, קריגערייען און געשלעגן, וואָס האָבן זיך געענדיקט מיט קולות. פּייפּערייען און פּאַליציי-אַרעסטן...

דעם קליינעם אוסיבדילע איז דאָס אַלץ געווען פּרעמד און ס'האַט אים געשראַקן. אַ טרויעריקער האָט ער יעדן פּרימאַרגן אַרויסגעקוקט דורכן פּענצטערל, געזוכט מיט די אייגלעך די בערג, וואָס ליגן איינגעהילט אין באַגינענדיקן נעפל, די מחנות ווילדע טויבן, וואָס לאָזן זיך פון דער הויך אַראָפּ אויף די ערטער, וואָס זענען שוין אָנגעוואַרעמט פון דער זון צו געפּינען אַ טרוקן קערנדל.

דעם ערשטן פינקל פון די נאָדלען אויפן דאָרנבוש, די קאָמיליען און בוש-קראַליקעס, וואָס לויפן אַרויס פון די נאָכטיקע נאַרעס צו זוכן שפּיז און וואַרעמקייט, דעם „קצב“-פּויגל מיט לאַנגען שליייער-עק, וואָס יאָגט און וואַרפט אָן אַ מורא אויף די איבעריקע פּייגל. ער האָט געזוכט דעם טאַטן, די מאַמען, זיין ברודערל ריקסדאָלי, וואָס איז געווען אַזוי גוט צו אים און צו די הינער אין שטייג. אַנשטאַט דעם האָט ער געזען דאָס געסל מיט די הייזקעס אין שאַטן, קופּעס מיסט, מענטשן וואָס שאַרן זיך אַרויס באַגינען דורך שמאַלע טירלעך און טראַגן קליינע בלעכענע קעסטלעך אין די הענט, גייען פאַרנווייז אַדער אין דרייען אַהיך, וווּ די קוימענס הויבן זיך... אַ ביסל לייכטער איז אים געוואָרן שפּעטער, ווען ער האָט געזען קינדער קומען אַרויס פון די זעלבע טירלעך מיט העפטן אין די הענט, און אַ לעצטן ביסן אין מויל, לויפן כאַפּטעווייז מיט געטומל צום אָפּענעם פעלד, וווּ ס'שטייט אַ לאַנגע געביידע מיט אַ צלם פון איין זייט. אַנדערע קינדער בלייבן אין דרויסן, פאַרקערן דאָס מיסט פאַר דער טיר, וואַלגערן, שפּילן, באַרען זיך מיט געוואָלדן אין שטויביקן געסל.

אַ שטילער מיטן שטערן האַרט אַנגעלענט אויפן שייבלגלאַז האָט דער קליינער אוסינדילע לאַנג געקוקט אויף דעם פּריי-מאַרגן-פאַראַד, און אַרויסגעלאָזט אַ קינדישן, טיפן זיפן. דער אַנקל האָט דאָס אַלץ באַמערקט, זיך דורכגעווינקען מיט זיין ווייב, און איז פאַרן גיין צו דער אַרבעט צוגעגאַנגען צום קינד, מיט ליבשאַפט, שטיפעריש אים אַ רייב געטאַן איבערן פּנימל און גע-זאַגט אין זולו: ס'איז שייך דאָ, אוסינדילע, האָ?

— ניין! ניין! ניין! — האָט זיך דער קליינער צעוויינט — וווּ זענען די טויבן, די קראַליקעס, ריקסדאָלי, מיין איקוקו איהאַשי (האַן פּערדל)? דאָ איז מיאוס. איך וויל אַהיימגיין. דער אַנקל האָט אים געכאַפט אויף די הענט, געקושט, גע-

שפילט זיך מיט אים פאר א וויל און אים איבערגעגעבן צו זיין
ווייב איינצושטילן :

— נעם אים, מאלי, ער איז נישט געווינט. ס'פעלט אים זיין
היים, זיין וועלט.

— א, מיין קליין, גוט יינגעלע — האט די טאנטע מאלי אים
אוועקגעזעצט ביים טיש — אט איז דיין פאריטש, ברויט מיט
מארמעלאד. עס, מיין קינד, איך וועל גיין אין שטאט דיר איינקויפן
א האן צום רייטן, וואס איז דא דאָ צו וויינען? אַזא גרויס יינגל
און וויינט ווי אַ קליינער —

— א האן מיט לאַנגע פיס?

— אוודאי, ווי נאָר דער טאטע וועט שבת אַהיים ברענגען
זיין געהאַלט.

— וואָס איז געהאַלט?

— געלט. געלט, וואָס דער באַס צאָלט פאַר אַרבעט.

— און היינט קען דאָס דער טאטע נישט ברענגען?

— ניין, נאָר שבת. ווען די וואָך איז געענדיקט.

— וואָס איז וואָך?

— פון זונטיק ביז שבת, זיבן טעג איז אַ וואָך.

— אַהאָ. וועט דאָס זיין גענוג פאַר אַ האָן-פערדל?

— זיכער, מיין קינד.

אין די אַוונטן, נאָכן מאַלצייט, ווען דער אַנקל איז געבליבן
זיצן ביים טיש ליענען אַ צייטונג און די טאנטע איז געווען פאַר-
נומען מיט אוועקרוימען די כלים פון טיש, איז אוסינדילע גע-
שטאַנען נישט ווייט פון פענצטערל, געקוקט אויפן רויטן פלאַם
וואָס האָט אים געווונדערט און געשראַקן. איין אַוונט איז ער פלוצ-
לונג אַוועקגעלאָפן פון פענצטערל, איינגענורעט דאָס פנים אין
דער טאנטעס קלייד און אַ ציטערנדיקער געפרעגט:

— וואָס ברענט דאָרט אויבן? אַ היזקע?

- נייך, מיין קינד. דאָס איז דער רויך, נישט קיין פיער און נישט קיין הייזקע.
- רויך איז שוואַרץ.
- נאָר ביי טאָג איז דער רויך שוואַרץ. ביי נאַכט ווען דער הימל איז טונקל זעט דער רויך אויס ווי פיער.
- איך האָב מורא — האָט ער טיפער איינגעגראָבן דאָס פנים.
- נישטאָ וואָס מורא צו האָבן, קינד.
- ווער מאַכט דעם רויך ?
- דאָס מאַכן די אויוונס, זעסט, דאָרט איז אַ שמעלצעריי, איבעווייניק ברענען טאָג און נאַכט גרויסע אויוונס, וואָס לאָזן אַרויס דורך די קוימענס דעם שוואַרצן רויך, וואָס זעט איצט אויס ווי פלאַם.
- פאַר וואָס ברענען די אויוונס ?
- צו צעשמעלצן אַלט אייזן אין אַ רויטן פיער-וואַסער און דערנאָך מאַכן זיי ניי אייזן, בלעך, שטאַל. זעסט די טעפלעך, דעם דאָך, דאָס בעטל ? דאָס אַלץ ווערט געמאַכט פון דעם נייעם אייזן.
- מיין בעטל קומט אויך פון דעם פיער-אייזן, וואָס איז פריער אַ וואַסער ?
- אוודאי.
- ער כאַפט אַ טעפל וואַסער און גיסט עס אויס אויף זיין בעטל.
- וואָס טוסטו, נאַריש קעצל ?
- איך מאַך מיר אַ ניי בעטל.
- אַ, ביסט קלוג ווי אַלע אוהאַמאַס... זעסט, איצט מוז איך בייטן דאָס ליילעך. איי ביסטו אַ חכם, נו, פאַר היינט איז גענוג, קום שלאָפן.
- טאַנטע, מאַרגן וועסטו מיר נאָך דערציילן ?
- יאָ, זיכער, יינגל, שלאָף, אַ גוטע נאַכט. — טוליעט זי אים איין מיט אַ קוש.

— א גוטע נאכט, טאָנטע.

— א גוטע נאכט, זונעלע.

דאָס פאַרפאַלק האָט נאָך לאַנג געשמעסט וועגן יתום. פּיטער האָט דערציילט זיין ווייב, אַז ער האָט גערעדט מיטן רעוורענד וועגן אים און דער רעוורענד האָט אים אויפגעקלערט, אַז אַ שכלדיק קינד מיט אַ פאַרברענטן נעכטן האָט מורא פאַרן היינט. מען דאַרף אים פאַרשטיין, טרייסטן און פאַרשפּילן, די צייט וועט אלץ פאַרהיילן. זייט גוט צו אים און גאָט וועט אייך באַלוינען דערפאַר. דער עיקר לאַזט אים נישט פּילן, אַז ער איז אַ יתום.

— אַ הייליקער יעזוס! ער איז אונדזער קינד.

— יאָ, מאַלי. אונדזער, אונדזער אוסינדילע...

* * *

די טאָנטע איז געווען גוט צו אים ווי אַן אייגענע מאַמע, אים געהאַלטן זאָט און ריין. אוסינדילע איז געווען דאָס איינציקע קינד אין שטוב. זייערע חתונה געהאַטע דריי זין האָבן געאַרבעט און געווינט אין „פּאַנדערבעיל-פאַרק“ און זענען געקומען צו די על-טערן טייל מאַל אין אַ זונטיק אָדער אין אַ האַלידיי. אויפן טאַטנס פאַרלאַנג האָבן זיי אויך אַרויסגעוויזן משפּחהדיקע וואַרעמקייט צום יתום, געברענגט שטאַקאַלאַד, און אַפּילו אַ פאַר פּוטבאַל-שיך אין וועלכע ער פּלעגט זיך אויספּוצן ווען זיי זענען געקומען.

יעדן מאַנטיק האָט די טאָנטע אים מיטגענומען צו די הייזער פון די ווייסע וווּ זי פּלעגט אַהיימנעמען וועש צו וואַשן. בעת די טאָנטע איז געווען פאַרנומען מיטן ציילן די וועש, האָט אויסג-דילע זיך געשפּילט מיט די ווייסע קינדער פון דער משפּחה. די סטואַרד-יינגלעך זענען געווען פּריינדלעך צום שוואַרצן קינד, גע-געבן אים צוקערלעך, אַנגערירט זיין גלאַנציק שוואַרץ בעקל, די האַר-קרייזעלעך, וואָס זענען אַפּגעטיילט אין בינטלעך איינס פון ס'אַנדערע, באַוונדערט די העלע פּלאַך פון זיינע הענט.

- זע, דזשארדזש! פון איין זייט שוואַרץ, פון דער אַנדערער
ווייס. — זיי האָבן אַלע געעפנט די הענט צו פאַרגלייכן און באַשלאָסן,
אַז זיינע זענען טונקעלער.
— וואָס איז דיין נאָמען?
— מאַסיליבו אוסינדילע אוהאַמאַ — האָט ער גיך אָפגעמאַלן
צוקנאַקנדיק מיטן רויטן צינגל. די ווייסע יינגלעך האָבן נישט גע-
קענט נאָכזאָגן זיין נאָמען, נאָר לאַכנדיק פּרובירט נאָכמאַכן דעם
קנאַק מיטן צונג.
— און דו? — האָט ער זיי געפרעגט.
— קענעטסטו טוואַרד, דזשארדזש סטוואַרד — האָבן ביידע צו-
זאַמען געענטפערט.
דאָ האָט ער זיך צעלאַכט, פּרובירט נאָכזאָגן די נעמען מיט
קאָמישע קלאַנגען שאַקלענדיק מיט אַרויסשטאַרצנדיקע ליפּן און
אַלע האָבן זיך געקיקלט פון געלעכטער.
אויפן וועג אַהיים האָט די טאַנטע געטראָגן אַ גרויסן פאַק
וועש אויפן קאַפּ. דער קליינער אוסינדילע איז געגאַנגען ביי איר
זייט און געפרעגט:
— פאַר וואָס האָבן זיי אַזעלכע בלייכע פּנימער און ציינער
ווייסע ווי מיינע?
— ווייל זיי זענען מלונגוס (ווייסע), און מיר זענען שוואַרץ.
— פאַר וואָס, טאַנטע?
— ווייל גאַט וויל אַזוי.
— ווער איז גאַט?
— דער הייליקער יעזוס. דער טאַטע וועט דיך נעמען אין
קירך וועסטו זיך אַלץ דערוויסן.
— אָבער פאַר וואָס וויל גאַט אַזוי?
— אַ מיין קינד, וועגן דעם דערציילט מען פאַרשידענע מעשות.
— אַז וואָס?

— א, ביסט צו יונג צו פארשטיין, איבער א יאר וועל איך דיר זאגן.

— וואס איז א יאר?

— פון איין קריסטמעס ביז צום אנדערן.

— אהא. זאג מיר איצטער, טאנטע, איך בין גרויס? זע ווי גיך כ'קען לויפן. — ער טוט זיך א לאז אין גאלאפ פארויס און צוריק. — זעסט כ'בין גרויס?

— יא, זיכער, די פיס קענען לויפן, אבער נישט פארשטיין. — וואס קען פארשטיין.

— אט דאס — לענט זי אן איר האנט אויפן קעפל קרייזעלעך. — דאס האב איך דאך.

— יא, זיכער, א קעפל האסטו.

— טא דערצייל מיר איצט.

— א, דו דו — רייסט זי אים ליבלעך אן אויערל — מען דערציילט, אז מיר קומען ארויס פון די ערשטע מענטשן, וואס זענען געבוירן געווארן ביי נאכט, דערפאר זענען מיר שווארץ. און זיי קומען פון די, וואס זענען געבוירן געווארן ביי טאג, זענען זיי העל.

— וואס נאך?

— אז ס'איז אמאל ערגעץ געווען א גרויסע משפחה און די עלטערן האבן נישט געהאט קיין עסן פאר די קינדער, האבן זיי געזאגט: קינדער, פיס האט איר, גייט זוכט אייך עסן. זענען זיי אוועק צו פארשידענע ערטער זוכן. די, וואס זענען געקומען קיין אפריקע, האט די הייסע זון זיי אויסגעבאקן שווארץ. און די, וואס זענען דערגאנגען צו קאלטע ערטער זענען געבליבן בלאנד...

— וואס נאך, טאנטע?

— מען דערציילט, אז ס'זענען געווען צוויי ברידער האט איינער דערהרגעט דעם אנדערן, האט גאט געשטראפט דעם מערדער.

אז פון זיין געביין זאלן ארויסקומען מענטשן אנדערע — שווארץ-
הויטיקע, מיט דיקע ליפן און ברייטע געזער.

— איז מייך געזול ברייט?

— דייך געזול איז זיס ווי האַניק — האָט זי זיך אָפּגעשטעלט,
אַרונטערגעלאָזט דעם פּאַק וועש פון קאַפּ און אים געקושט אין
געזול — אָ, דו חכם מיינער, האָסט מיר לייכטער געמאַכט דעם וועג
מיט דיינע פּראָגן, אָט זענען מיר שוין אין לאַקיישן.

אין שטוב האָט זי אַרויסגעוואָרפן פון פּאַק די וועש. אוסיג-
דילען האָט זי געוווּן ווי אויסצוסאַרטירן אין באַזונדערע קופּקע-
לעך די פּאַרשידענע קאַלירן, בעת זי האָט זיך אַ ווילע אָפּגערוט,
צוגעשטעלט טעפּ וואָסער און טיי אויפצוקאַכן. אוסיגדילע האָט
געפילט, אַז היינט האָט ער די טאַנטע אַ סך ליבער באַקומען —
גערן געהאַלפן דערלאַנגען, טאַן וואָס נאָר זי האָט אים געהייסן.
נישט אָפּגעטראָטן פון דער בלעכענער באַליע, געפלוסקעט די
הענטלעך, געבלאַזן דעם וואָרעמען זייפן-בלאַז. שפעטער געהאַלפן
אַרויסטראָגן די וועש צו טרוקענען אויף שטריק צוגעבונדענע אויף
קלעצלעך, געהיט, אַז קיינער זאַל נישט צוגנבענען, געהאַלפן אַראַפּ-
נעמען די וועש און זיך געפילט, גרעסער, חשובער און נוצלעכער
ווי נעכטן... צו מאַרגנס, ווען די טאַנטע האָט געענדיקט מיטן
אויספרעסן, האָט זי אים געהייסן גוט אָפּוואַשן די הענט און גע-
לערנט פּאַרקעפלען די מענערישע העמדער. איר פנים האָט גע-
שיינט פון נחת זעענדיק ווי דער קליינער אַרבעט. „אָ, אוסיגדילע,
חכם, ביסט געראַטן ווי דייך טאַטע“, און אים אויסגעקושט די
פלינקע פינגערלעך.

דאַנערשטיק איז ער מיטגעגאַנגען אָפּטראָגן די וועש און
געהאַלפן טראָגן אַ קליין פעקעלע. די בלייך-פנימדיקע חברים האָבן
אים שטיפּעריש באַגריסט מיטן „צינגל-קנאַק“, און געפרעגט זייער
מאַמע, צי ער מעג מיטגיין מיט זיי אין גאַרטן זיך שפּילן. די

טאגטע האָט צוגענומען פון אים דאָס פעקעלע בעת פרוי סטואַרד
האָט אים איבערגעגעבן צו אירע יינגלעך.

— אַ מיסיס, אייערע קינדער זענען זייער גוטע. גיי, קינד,
שעם זיך נישט, זיי האָבן דיך ליב.

פון הויף האָבן די פרויען געהערט די קינדישע געשרייען
און אַ געקלאַפּעריי.

— וואָס שפילן זיי, פרוי סטואַרד?

— קריקעט.

— אַ מיינער קען נישט אַזאַ שפיל.

— מיינע אויך נישט. זאָלן זיי זיך שפילן, אַבי אַרויס פון הויז.

— מאַמאָ! — איז קענעטס אַריין אַ פאַרשוויצטער — קענען

מיר האָבן לעמאַנאָדע?

— זיכער, זון, וואַרט אַ וויל.

— איך וועל אַליין נעמען מאָ, איך ווייס וווּ ס'איז.

— נאָר נישט אין די פלעשלעך.

— גוט, מאָ. קענעטס האָט גיך אָנגעגאַסן דריי גלעזער און

זיך געלאָזט מיטן טעצל צום הויף. די מאַמע האָט אים דערזען,

האָט זי אים גיך פאַרשטעלט דעם וועג, צוריקגעקערעוועט אין קיך

אַריין, אַריבערגעגאַסן פון איין גלאַז אין אַ בלעכן טעפל פון אירע

באַדינער און אים אָנגעזאָגט: אַט דאָס גיב דעם פיקאַנין (שוואַרץ

יינגל). נאָך אַזאַ טעפל האָט זי צוגעטראָגן מאַלין.

— אַ דאַנק, מיסיס, זייער פיין, מיסיס.

קענעטס איז אַרויסגעקומען מיטן טעצל, זיין ברודער האָט

גענומען אַ גלאַז און אוסינדילע האָט געוואַלט נעמען דאָס צווייטע.

— ניין, — האָט קענעטס זיך אַוועקגעדרייט. — דאָס גלאַז

איז פאַר מיר, דאָס טעפל איז פאַר דיר.

— איך וויל דאָס — האָט אוסינדילע נישט נאָכגעגעבן —

דאָס איז שענער, ס'איז גרין.

— אין טעפל איז אויך גרין, דו נאר, קענסט נישט זען ווייל
ס'איז אַ בלעכן טעפל.

— אָבער איך וויל ס'גלאַז — האָט דער קליינער אָנגעכאַפט
ס'טעצל, זיך נאַכגעדרייט קענעטסן וואָס האָט זיך געוואַלט אַרויס-
קריגן פון אים און לאַכנדיק געזאָגט:

— לאַז אָפּ, ס'וועט זיך אויסגיטן און מירן גאַרנישט האָבן.
דזשאַרדוזש האָט אין געדריי אַראָפּגעכאַפט דאָס גלאַז פון טאַץ
און דערלאַנגט זיין ברודער. אוסינדילע אַ באַזיגטער האָט גענומען
דאָס טעפל און גיך אויסגעטרונקען. ווען די טאַנטע איז פאַרטיק
געוואָרן צום גיין, איז זי צוזאַמען מיט דער פרוי סטואַרד אַרויס-
געקומען אים רופן. זיי האָבן געזען ווי דער קליינער באַווייזט
עפעס אַ שפּיל — כאַפט די פּילקע אין די הענט, דערציילט עפעס
אויף זולרלשון, טוט אַ שליידער די פּילקע אין דער הויך, בלייבט
שטיין מיט אויסגעשטרעקטע הענט און לאַכט. די סטואַרד-ינגלעך
האַבן מיטגעלאַכט, אָבער נישט פאַרשטאַנען די גאַנצע שפּיל.

— מאַמאַ, זאָל די וועש-פּרוי זאָגן וואָס ער ווייזט דאָ.
די טאַנטע אַליין פאַרוונדערט, שאַקלט מיטן קאַפּ און באַמערקט
פון אַ זייט צו פרוי סטואַרד:

— אַ, אַ זעלטענעם זכרון דאָס קינד האָט, ער ווייזט ווי זיין
טאַטע האָט זיך מיט אים געשפּילט. געשליידערט אין דער הויך
ווי אַ פּילקע און געכאַפט אויף די הענט אין דער לופטן. אַ, פרוי
סטואַרד, ער איז אַ טייער קינד דער יתום. — און אָפּגעווישט
אַ טרער.

— מאַמאַ! ער האָט געזונגען פאַר אונדז לידער, מיר פאַרשטייען
נישט, אָבער ער זינגט שיק. אַזוי ווי די זולוס וואָס אַרבעטן דאָ אויפן
וועג, מאַ, פּרעע זי, וואָס זיי זינגען.

— נישט נאַר אויפן וועג, יונגער מאַסטער, זולוס זינגען שטענ-
דיק. ווען ס'איז זיי שלעכט, ווען זיי זענען הונגעריק, ווען זיי אַרבעטן.

ווען ס'איז זיי וויל זינגען זיי אויך און לאַכן... זולוס זינגען תמיד,
מאַסטער.

— קינדער ווילן אַלץ וויסן.

— איר זייט גערעכט, פרוי סטואַרד, ווען איר ווייסט וואָס דער
קליינער פרעגט אַלץ.

— מאַ, זאָל זי זאָגן וואָס זיי זינגען ביים בויען דעם וועג.

— ביי יעדער אַרבעט זינגען זיי. איך ווייס? זיי זאָגן ס'איז
זיי לייכטער צו שלעפּן שווערע לאַסטן, הויבן. אַ, כאַ, כאַ, מיסיס
סטואַרד, די יונגע מאַסטערס היינט... אַ דאַנק, מיסיס, קום, אוסינדילע.
— וואַרט מאַלי, כ'וועל דיר וואָס מיטגעבן. — די פרוי סטואַרד
איז אַריין אין הויז און גלייך צוריק געקומען מיט אַ זשמעניע צו-
קערלעך און קיכלעך. אוסינדילע פאַקט אין די קעשענעס און
מויל. דזשאַרדזש גיט אים אַ פאַר פעניס.

— זאָג אַ דאַנק צום יונגן מאַסטער. אַ דאַנק, מיסיס, און
אַ גוטן טאַג, כ'וועל זיין מאַנטיק.

אויפן וועג אַהיים האָט דער קליינער אַן אויפגעלייגטער דער-
ציילט דער טאַנטען פון די בלייך-פנימדיקע חברים, וואָס קענען
נישט זינגען, און פון דער מעשה מיטן טעפל, מיט אַ פול מויל
קיכל באַוויון דעם געראַנגל פאַרן גלאַז.

— אַבער איך בין געווען דורשטיק האָב איך אויסגעטרונקען.
די לעצטע טראַפנס האָב איך אויסגעגאַסן. ווייסט? אין טעפל איז
טאַקע אויך געווען גרין. פאַר וואָס האָבן זיי מיר נישט געוואַלט
געבן דאָס גלאַז?

— ווייל די ווייסע טרינקען נישט פון די זעלבע כלים ווי מיר.

— פאַר וואָס?

— זיי ווילן נישט.

— ווילן ניט וואָס?

— עסן אַדער טרינקען פון די זעלבע כלים.

- פאַר וואָס, טאַנטע מאַלי?
- איך ווייס נישט.
- איך ווייס.
- זאָג מיר.
- זיי ווילן נישט ווערן שוואַרץ.
- אַ, דו, דו, קלוג שעפּסל מיינס, וואָס וועט פון דיר אַרויס-
וואַקסן? ... — האָט זי געדריקט זיין הענטל, ביזן לאַקיישן, וווּ אוסינ-
דילע איז אַהיים געקומען אַ פריילעכער מיט גוטע זאַכן און אַ פאַר-
פענעס.

* * *

אין לאַקיישן זענען געווען אַ סך קינדער. אין דעם דאָזיקן
ווינקל פון לעבן הערשט פולשטענדיקע פרייהייט אַן באַגרענעצונגען.
דאָס, וואָס איז יאָ באַגרענעצט ביז דוּחק, זענען שולן פאַר זיי.
מיט דעם טייל קינדער, וואָס בלייבן מחוץ די שולוענט, זענען
פול די לאַקיישן-געסלעך, פעלדער, וווּ זיי שפּילן, וואַלגערן, שלאַגן
זיך. שלעפּן זיך אַרום ציללאַז אין גאַנצע כאַפּטעס און די יונגערע
בראַדזשען נאָך זיי. די גאַר יונגע שפּילן זיך נאַענט ביי זייערע
טירן. טייל העלפּן מיט שטוב־אַרבעט, קערן, רייניקן. מיט די „פעק־
לעך“ אויף זייערע רוקנס, שטייף פאַרבונדענע אין קאַלדרעס שפּילן
זיך צען, צוועלף-יעריקע מיידלעך, וועמעס מאַמעס זענען אַוועק
צו דער אַרבעט און די „פעקלעך“ שלאַפּן אַדער וויינען, באַנעצן
זיך... די מיידעלעך העלפּן דאָן איינע די אַנדערע רייניקן, אַדער
איינשטילן די יינגסטע אין דער משפּחה. מאַסיליבו האָט זיך גע-
שפּילט מיט זיין חברה, פאַר דער טיר, געטיילט מיט זיי די גוטע
זאַכן און שפּילצייג וואָס דער אַנקל פּלעגט אים ברענגען פון שאַפּ.
דינסטיק, ווען דער שולכאַר האָט זיין געזאַנג-לעקציע, איז אין
לאַקיישן געווען אַנדערש. די עלטערע קינדער פּלעגן נעלם ווערן

צו דער לאַנגער שול-געביידע, און די יינגערע זענען געבליבן פון ווייטן זיך צוהערן צום געזאנג, וואָס האָט אָפּגעקלונגען אין גאַנצן לאַקיישן. איין דינסטיק זענען די לאַקיישן-געסלעך געבליבן אויס-געליידיקט פון קינדער. אַלע זענען אַוועק מיט די עלטערע צו דער שול-געביידע, געבליבן הינטער די פענצטער זיך צוהערן און מיט-זינגען. דער כאָר פון דרויסן איז געווען גרעסער ווי פון שולזאַל. פאַר מאַסיליבון איז דאָס געווען אַ גרויסע איבערלעבונג, ער האָט נישט נאָר מיטגעזונגען די לידער, וואָס ער האָט נישט גע-קענט, נאָר אויך געצאַפּלט, געבויגן זיך גופעלע צום ריטם. בעת אַן איבעררייס האָט ער זיך אַ לאָ געטאַן מיט אַן אימפעט.

— העי, וווּ לויפסטו? — האָט אים דער לאַנגער דעני פאַר-שטעלט דעם וועג.

— איך וויל אַריינגיין זינגען.

— דו ביסט אַ צו קליינער ווורשטל צו גיין אין אַ שול.

— און דו?

— איך וויל נישט גיין אין קיין שול. זינגען קאָן איך הערן

פון דאַנען אויך.

— איך וויל גיין אין שול!

— איך אויך! איך אויך! מיר אַלע ווילן גיין אין שול. — האָבן

זיך דערהערט קינדערשע קולות.

— אַ! פאַרמאַכט די נאַרישע מיילער — האָט דעני זיי אַריי-

בערגעשריגן און נאַכגעמאַכט ווי אַנדערע קינדער איילן זיך אין

דער פרי מיט אַ ביסן אין מויל, מיט העפטן, ביכער. — איך

שלאָף מיר ווי לאַנג איך וויל. שול, לערנען, דערנאָך זיצן אין דער

היים, אַרבעטן. אַ ניין, נישט פאַר מיר, איך וויל זיין פריי.

— און איך וויל גיין אין שול.

— זי וויל ווערן אַ טייפּיסט נישט קיין דינסט — האָט דעניסעט

אַן אַנהענגערין געחוזקט.

— לאַמיר זען ווער ס'ווייל און ווער ס'ווייל נישט גיין אין שול, — האָט ליזאַ מיט אַ קינד אויפן רוקן אויסגערופן.
— מיר ווילן גיין אין שול!!! — האָבן ס'רוב קינדער אויס-געשריגן.

— אַ שול איז לויזיק, נאָר פוילאַקעס גייען אין שול!
— דו ביסט לויזיק און פויל — האָט ליזאַ אַריבערגעשריגן —
קינדער! זאָגט מיט מיר: מיר ווילן גיין אין שול!!! מיר ווילן גיין אין שול!!!

ווען די לערער האָבן דאָס דערהערט און אַרויסגעשטעקט די קעפּ דורך די פענצטער, האָט זיך דאָס סטאַקאַטאַ-געזאַנג: מיר ווילן גיין אין שול!!! נאָך מער פאַרשטאַרקט. די לערער האָבן זשעסטיקולירט מיט די הענט, געבעטן זיי זאָלן זיך איינשטילן, ווייל די קינדער אין די קלאַסן ווערן אומרוק און קענען נישט לער-נען. דער ענטפער איז געווען: מיר ווילן גיין אין שול!!! דער פרינציפאַל איז אַרויסגעקומען. זיין באַווייזן זיך האָט נישט פאַר-מינערט דאָס „געזאַנג“. פאַר אַ ווייל איז ער געבליבן ווי צע-טומלט, נישט געגלויבט זיינע אויגן, זיך צוגעהערט צו דער מע-לאַדיע פון קינדערשן פאַרלאַנג, געווען שטאַרק גערירט פון דער „דעמאָנסטראַציע“, ער האָט געפילט ווי זיין האַרץ קלאַפט האַס-טיקער און נישט געקאָנט אַרויסברענגען קיין איין וואָרט. די קינדער פון די קלאַסציערן האָבן אַנגעהויבן אַרויסלויפן. די לערער האָבן זיי צוריקגעטריבן. ריימאַנד, אַ יינגל פון פערטן קלאַס, האָט זיך נישט געלאָזט צוריקטרייבן, זיך דורכגעריסן פאַרביי די לע-רערס הענט צו דער חברה אין דרויסן און אויסגעשריגן: — שולן פאַר אַלע!!! שולן פאַר אַלע!!!

— שולן פאַר אַלע!!! — האָבן אויפגעכאַפט די קינדער מיט די לערער אין דער שול-געביידע אויך און צוריקגעקלונגען אין איין כאָר — שולן פאַר אַלע!!! דער פרינציפאַל, וואָס איז געשטאַ-

נען א שווינגדיקער די גאנצע צייט, איז אריינגעלאפן איינשטילן די לערער און קינדער אין די קלאסן-צימערן און גלייך צוריק-געקומען. די קינדער אין דרויסן האבן נאָר געקענט זען לויט זיינע מויל-באוועגונגען, אַז אױך ער זינגט מיט מיט זיי, װאָס האָט אַרױסגערופֿן אַן ענטװיאַזם. ער האָט אָפּגעװישט דעם שװײס פֿון זײַן שװאַרץ-גלאַנציקן פֿנים, אױפּגעהױבן די הענט װי אַ צײַכן, אַז ער װיל עפּעס װאָס זאָגן. עס איז מיט אײַן מאָל געװאָרן שטײל װי אײַן אַן אױער. זײַן בליק האָט אַרומגענומען די מאַסע קינדער אַרום אײַם, די אָפּגעװנדערטע גרופּע מיט דעניסן אַ ביסל װײטער, דעם לאַקײשן, די קױמענס, די שטאַטישע הײזער פֿון װײטער. ער האָט אױפּגעהױבן דעם קאַפּ צום הימל און געזאָגט:

— איר זעט, קינדער, אפילו די שטאַרקע זון ראַנגלט זיך אַפט צו צעטרייבן די װאַלקנס... קינדער, אײך דאַנק אײך פֿאַר דער אײבערלעבונג הײנט. עס איז גוט צו װיסן, אַז איר װײסט װאָס אײך פעלט... איר שטאַרקט און העלפט אונדז דערמיט. לאַזט די קינדער, װאָס זײַן דאָ אױף די בענק, לערנען. די װאָס זײַן אין די בױראַען ביים טױער פֿון לאַקײשן האָבן אונדזער פֿאַרלאַנג נישט אײַן מאָל געהערט. גוט, קינדער, װאָס הײנט האָבן זײ אײך גע-הערט, אַז איר װילט נישט בלייבן קײן גאַסן-קינדער, קײן פֿאַר-ברעכער, אַז איר װילט שולן, אַז איר װילט װערן נוצלעכע מענטשן... גײט אַהײם, גײט אַהײם. — ער איז געבליבן שטיין אױפֿן אַרט, געזען װי די קינדער שפּרײטן זיך לאַנגזאַם אױס צו די אַרײַנגענג פֿון די בלאַקן אַן רײד, נאָר מיט אַ שטײלן געזאַנג װי צו אַ תּפּילה. פֿון װײטנס, פֿאַר די לאַקײשן-בױראַען האָט ער געזען שטיין באַאַמטע און קוקן. ער האָט אױפּגעהױבן די צעשטאַקענע אױגן צום הימל און געפרעגט: װען װעלן די װאַלקנס צעשווימען װערן? ...

דאָס, װאָס איז געשען דינסטיק, אין דער שולע, האָט זיך

צעטראגן ווייט אויסערן לאַקיישן און געהאַט אירע פּאַלגן. די נייעס איז געוואָרן די טעמע אויך אין אַנדערע ערטער. טייל עלטערן האָבן געטענהעט:

— מען טאר נישט דערלאָזן, אָו קינדער זאָלן טאָן אַזאַ זאַך. דאָס מאַכט מען דורך פעטיציעס, ביטעס צום בילדונגס־ראַט פאַר שוואַרצע און קאָלירטע, דורכן פּרינציפּאַל, נישט דורך קליינע ממזרים.

— אַוודאי, דו קענסט אַזוי רעדן, דו האַסט צייט, דייע קינדער גייען אין שול. איך האָב נישט קיין צייט, מיינע וואַלגערן זיך אין די גאַסן.

— און אַז מ'וועט די שול אויך פאַרמאַכן?

— מיט וואָס זענען דייע קינדער בעסער פון מיינע?

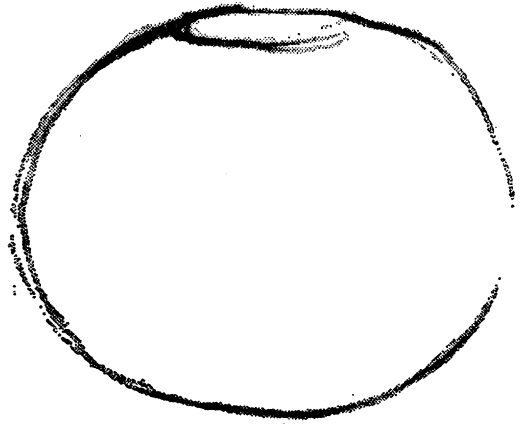
אַזעלכע קריגערייען האָבן אַנגעהאַלטן פאַר אַ לאַנגער צייט. וועגן אַ נייער שול האַט מען נישט געהערט. אַ נייער שול־פּרינציפּ פּאַל איז יאָ אַנגעקומען צו פאַרנעמען דעם פּלאַץ פון פּריערדיקן... זינט דאָן האַט טאַנטע מאַלי געזען, אַז אוסינדילע זאָל זיין נאָר מיט קינדער פון זיין עלטער און יינגערע. זי האַט זיי איינגעאַרדנט מיט שפּילצייג אין אַ ווינקל נישט ווייט פון איר טיר און געהאַלטן אַן אויג. אין הייסע טעג איז דאָס קליינוואַרג אַרומגעלאָפּן נאַקעט, געפּלושקעט זיך אינעם נידעריקן פּאַס רעגנוואַסער, אַרויס גלאַנציק־נאַסע מיט געוואַלדן פון פאַרגעניגן. ווען ס'האַט גערעגנט פּלעגט אוסינדילע אַריינלויפּן אין שטוב, דאָס געקלאַפּעריי אין בלע־כענעם דאָך האַט אים דערמאַנט אין זיין הינערשטייג, איז ער אַרומ־געלאָפּן מיט אויסגעשפּרייטע הענט ווי ער וואַלט געריטן אויף אַ האַץ און געשריגן: איהאַשי אוהאַמבאַ (פּערדל לויף)!!! ביז ער מיד געוואַרן, צו צום פּענצטערל, געקוקט אויפּן פּעסל וואַסער, וואָס איז איבערפּולט פּונעם כּסדרדיקן פּלוס פון דער רינע, און געוואַרט ס'זאָל ווידער הייס ווערן.

אין די קאלטע ווינטערטעג, ווען די טאָנטע האָט אים נישט אַרויסגעלאָזט פון שטוב, איז ער געזעסן אַ פאַרקלערטער, געקוקט אויף די קוימענס מיטן דרייענדיקן רויך און מיט אַ זיפן געפרעגט: „ווען קומט דער טאָטע מיך אַהיים נעמען?“ אין אַזעלכע מינוטן האָט אים די טאָנטע גיך פאַרשפּילט, צעטריבן די קינדערשע מחשבות מיט לערנען אים ענגלישע ווערטער...

זונטיק פרי האָט אים די טאָנטע אויסגעפּוצט אין אַ טונקל־בלוי אַנצוגל, אַ ווייס העמדל, גלאַנציקע שיך מיט זאַק, אַפּגעגעסן מיטן אַנקל אַ שייסעלע פאַריטש און מיטגעאַנגען אין קירכע אַרײן. אויפן וועג איז ער געאַנגען מיט גדלותדיקע טריט און ווי אַ גרוי־סער זיך געשפּיגלט אינעם גלאַנץ פון די שיך און געטראַכט, אַז ער איז שענער אַנגעטאָן ווי זיינע בלייך־פּנימדיקע חברים. אין קירך איז ער געזעסן מיט דרך־אַרץ, און מיט אינטערעס געקוקט. און זיך צו אַלץ צוגעהערט. אוסינדילען איז געפּעלן דאָס זינגען פון די יינגלעך אין כאָר, וואָס טראָגן ווייסע העמדלעך איבער די רעקלעך.

איין זונטיק, צוריקקומענדיק פון קירך, האָט ער אַנגעטאָן אַ העמדל איבערן רעקל, זיך אַוועקגעשטעלט אין דער פּויזע פון די כאָר־יינגלעך, און מיט אַן ערנסט פנים אַנגעהויבן זינגען אַן ווערטער. די עלטערן זענען געוואָרן איבערראַשט פון דעם איינפאַל און פון זיין קלינגענדיק שטימעלע. זיי האָבן באַשלאָסן צו פרעגן דעם רעוורענד צי ער וועט אים אַרייננעמען אין כאָר.

אַזוי איז אוסינדילע געוואָקסן צווישן שוואַרצע, קאַלירטע אין דער שטאַטישער אַטמאָספּער, ביז ער האָט ביסלעכווייז פאַרגעסן אין זיין פאַרברענטן נעכטן — און געוואָרן ווי אַנדערע אַ שטאַ־טישער זולו.

בענט

נאך א סך מי איז פיטערן געלונגען אריינצוקריגן דעם יתום אין דער לאַקיישן-שול און געבעטן מען זאל אים פאַרשרייבן אויפן נאָמען „בענעט אוהאַמאַ“, און נישט לויט דער מעטריקע. ווייל, האָט ער דערקלערט דעם סעקרעטאַר: מאַסיליבו אוסינדילע אוהאַמאַ איז זיין שבט-נאָמען, און דאָ רופט מען אים בענעט...

דעם פרימאַרגן, ווען בענעט האָט אָנגעהויבן גיין אין שול, זענען אַלע אויפגעשטאַנען פריער ווי געוויינלעך. אין שטוב האָט שוין געשמעקט דער וואַרימער פרישטיק. די מומע האָט זיך געפאַרעט אַרום בענעטן, אים אויסגעפויצט. נאָכן אָפעסן האָט אים דער אָנקל, וועמען ער האָט גערופן טאַטע, דערלאַנגט אַ העפט מיט אַ בלייער, גענומען זיין וועליסאַפּעד אין איין האַנט, בענעטן מיט דער אַנדערער און געזאָגט:

— בענעט! קוש די מומען אַ גוטן טאַג. אין שול אַריין, גרוי-

סער יונגאַטש!

די מומע איז געשטאַנען אין דער אָפענער טיר און נאָכגעקוקט ווי איר מאַן פירט דעם יתום דעם ערשטן טאַג אין דער שול אַריין. פאַר דער שול-געביידע האָט אים דער טאַטע אָנגעזאָגט, ער זאל זיין אַ גוט יינגל, פאַלגן די לערער, צוגעוונטשן ער זאל זיך לער-נען גוט און אַרויף אויף זיין וועליסאַפּעד, וואָס איז געשפרונגען איבערן גאַרביקן פעלד צום אַספּאַלט-וועג, וואָס האָט געפירט אין שטאַט אַריין. ס'איז נאָך געווען צו פרי פאַר אַנדערע שול-קינדער. בענעט איז געבליבן אַליין שטיין אויפן פעלד און געפאַכעט אין דער לופטן מיטן העפט צום פעטער, ביז ער איז אים פאַרשוונדן פון אויג.

ס'האט אים געשראקן די שול-געביידע, דער רויך פון די קוי-
מענס; מיט א מאָל האָט ער זיך דערפרייט מיט דער טשאַטע פייגל,
וואָס זענען אָנגעפלויגן און אים דערמאָנט אין זולולאַנד, וווּ ער
האָט ליב געהאַט צו זען ווי די פייגל פלעגן זיך אַראָפּלאָזן פון
הויך ביז אויף דער ערד, כאַפּן אַ ווערעמל, אַ קערנדל, און צוריק-
פליען טשאַטעסווייז אין אַ געדריי-פלי כדי זיך באַלד צוריק אַראָפּ-
צולאָזן. ער האָט אויסגעשפּרייט זיינע הענטלעך ווי אַ פויגל צום
פלי און דערביי אַראָפּגעלאָזט זיין העפט. אַ פעלדמויז האָט אים
איבערגעשראָקן. ער איז גיך אָנטלאָפּן צו דער שול-געביידע.

כאַטש ס'איז געווען זיין ערשטער טאַג אין שול האָט זיך בענעט
נישט געפילט פרעמד אין קלאַס. ס'רוב קינדער, אַפילו די עלטערע,
האָט ער שוין געקאָנט, אַנדערע האָט ער געזען ביי דער באַגעגעניש
הינטער די שול-פענצטער בעת דעם געזאַנג יענעם דינסטיק. —
אים איז געפעלן דער לערער, וואָס ווייזט אים ווי צו האַלטן דעם
בלייער צווישן די פינגער און פירט מיט זיין האַנט די ערשטע
אותיות אויפן העפטל. די וואַרעמקייט פון לערערס האַנט, וואָס
האָט געהאַלטן זיין הענטל און געשריבן, האָט אים געמוטיקט אויפ-
צוהויבן דאָס קעפל און קוקן דעם לערער אין פנים. „קוק ווי דו
שרייבסט, בענעט. נישט אויף מיר“. „או, האַ, האַ, לערער“ האָט ער
אַ גליקלעכער געענטפערט און מער די אויגן נישט אוועקגענומען
פון העפט.

אַהיימגעקומען איז בענעט אַ צעיאַכמערטער, די מומע האָט
אים באַגריסט מיט אַ ספעציעל פאַר אים אויסגעבאַקענעם מזל-
קוכן, אים געהאַלדוט, געוונטשן ער זאָל זיך גוט לערנען. „קין
שכל פעלט דיר נישט, אַז וועסט וועלן, וועסטו ווערן אַ רעוורענד
אויך“. בענעט האָט זיך גלייך צוגעכאַפט צום קוכן און בעת מעשה
דערציילט פון די ניסים אין דער שול, באַוויזן דער מומען ווי ער
האַלט דעם בלייער און שרייבט.

ווי נאָר פיטער איז אַהיים געקומען האָט ער דאָס ערשטע
גענומען בענעטן אויף די הענט און געפרעגט :

— נו, בענעט, ווי געפעלט דיר די שול? אָנו, ווייז מיר דיין העפט.
אַ! וואָס פאַר אַ שיינעם קוכן די מומע האָט פאַר דיר אויסגעבאַקן,
איך וואָלט אויך געגאַנגען אין שול, ווען כִּקריג אַזאַ קוכן... מעג
איך פאַרזוכן אַ שטיקל?

— אַוודאַי, טאַטע — האָט ער אים דערלאָנגט דעם קוכן מיטן
העפט און געוואָרט אויפן טאַטנס מיינונג.

— אַ! — האָט פיטער געזאָגט מיט אַן ערנסטן אַנשטעל קיי-
ענדיק — בענעט אַהאָמאַ, זייער גוט, בענעט, איך אין דיין עלטער
האַב נישט געקענט שרייבן מיין נאַמען. אויסגעצייכנט, בענעט.
אַז וועסט קענען אַ ביסל לייענען וועט דיר דער רעוורענד אַריינגע-
מען אין כאָר. פאַרשטייט, בענעט?...

— אָבער פאַר וואָס רופט איר מיך בענעט? איך הייס מאַסי-
ליבו אוסינדילע, נישט בענעט.

— אין שטאַט איז אַנדערש, בענעט — האָט ער אים גענומען
אויפן שויס, געביסן אַ שטיקל קוכן פון זיין הענטל. — פאַרשטייט,
בענעט, די וויסע קענען נישט נאַכזאָגן מאַסיליבו אוסינדילע. גע-
דענקסט, האָסט מיר אַליין דערציילט פון די בלייכפנימדיקע ינגלעך,
די סטואַרדס, ווי זיי האָבן געלאַכט און נישט געקאַנט נאַכזאָגן דיין
נאַמען... איצט ביסטו אין שטאַט, וועסט אויסוואַקסן דאָ. גיין אַר-
בעטן, מוזטו האָבן אַ שטאַטישן נאַמען, לייכט אַנצורופן. אַ נישט,
וועלן זיי דיר געבן אַ חוזק־נאַמען, כּווייס? טיקי, סיקספענס אַדער
דזשאַן. בענעט, טאַם, ריטשאַרד, מאַרטין, די זענען מענטשן מיט
אייגענע נעמען. בענעט דאָס ביסטו און נישט קיין אַנדערער. בענעט
אַהאָמאַ, פאַרשטייט? אַ נישט וועלן זיי דיר גאָר רופן באַ!...
בענעט אַהאָמאַ איז ווי דזשאַרדזש סטואַרד, פאַרשטייט?...

— אַהאָ — האָט דער קליינער אַן ערנסטער מיטן בלייער אין

מויל צוגעשאַקלט מיטן קעפל ווי אַ סימן, אַז ער האָט באַנומען די ערשטע לעקציע פון שטאַטישן לעבן צווישן די וויסע...

— נו, פאַר איין טאַג איז גענוג — האָט די מומע זיך אַרייַנגעמישט — נאָכן עסן גיי גלייך שלאָפן. אַ שול-בחור דאַרף אויפֿ-שטיין פֿרי, און מאַרגן וועסטו שוין גיין אַליין, דער טאַטע דאַרף גיין פֿריער צו דער אַרבעט.

נאָכן עסן איז בענעט געבליבן ביים טיש מאַכן זיין היימאַרבעט. די עלטערן האָבן זיך צוגעהערט ווי ער זינגט זיך אונטער ביים שרייבן: אַ שטעקעלע, אַ האַלב רינגעלע, נאָך אַ האַלב רינגעלע איז ב. בע. אַ שטעקעלע לאַנג, אַ שטעקעלע ברייט אין מיטן, נאָך איינס און נאָך איינס איז ע. ע. אַזוי האָט ער אויסגערופן אַלע אותיות פון זיין נאָמען, ביז ער האָט אויסגעלייענט אויפן קול בענעט אַוהאַמאַ .

— וויסט, מיר געפעלט דער נאָמען בענעט. אַ גוטע נאָכט, טאַטע, אַ גוטע נאָכט, מומע.

— אַ גוטע נאָכט, בענעט...

וואָס ווייטער האָט ער אַלין מער פאַרשטאַנען ווי גערעכט דער טאַטע איז געווען און געקראָגן מער צוטרוי צו אים, ווייל אַלע יינגלעך האָבן געהאַט אַזעלכע נעמען ווי דער טאַטע האָט געזאַגט. ער האָט זיך גיך צוגעווינט צום נייעם נאָמען. געקראָגן אַ סך נייע חברים. די לערער זענען געווען גוט צו אים, געלויבט זיין געהאַרכזאַמקייט און גוט קעפל. ביי ספּאַרט און גימנאַסטיק איז ער אויך נישט אָפּגעשטאַנען ווי אין אַנדערע לימודים. ווי נאָר ער האָט געקאַנט אַ ביסל ליענען, האָט אים דער רעווערענד אַרייַנגענומען אין קירך-כאַר. דאָס האָט געהויבן זיין אַנזען צווישן די חברים אין דער שול, וואָס האָבן געקוקט אויף אים מיט דרד-אַרץ. פון יאָר צו יאָר איז בענעט אַריבער אין העכערע קלאַסן אָן שוועריקייטן. יעדן סוף שוליאָר האָט דער פֿרינציפּאַל איינגעאַרדנט

א שול-קאנצערט, צו וועלכן ס'פלעגן קומען ווייסע געסט פון וויל-טעטיקע אינסטיטוציעס און אויסטיילן די קינדער מתנות. דער פרינציפאל און די געסט פלעגן האלטן רעדעס. דערנאך האט דער שולכאר געזונגען. בענעט דער סאליסט האט פארגעזונגען און דער כאר האט איבערגעזונגען :

מיר זענען בעטלער געשלאגן מיט בלינדקייט,
לעבן אויפן חסד פון רייכנס גוטהארציקייט.
אין א טאג, אזא פריילעכן פאר קינדער ארעמע,
א! גיט, גיט די נויטבאדערפטיקע א ביסל מערער.
מיר ווייסן, איר זענט מענטשן בארעמהארציקע,
טא גיט מיר בעטן, גיט פאר געשלאגענע.
מיר זענען פריילעכע בעטלער, זינגען לוסטיק,
צדקה-פושקעס קלינגען לוסטיק —
ווי לייטיש זיך אויפצופירן ווייסן מיר,
כאטש נאר בלינדע בעטלער זענען מיר...

לכבוד די ווייסע געסט האט מען מיט דעם ליד און דערנאך מיט טעניץ פארענדיקט דעם קאנצערט.
פעריענצייט, דער עיקר פאר קריסטמעס, ווען אין דעם יידס קראם איז מען געווען זייער פארנומען, האט אים דער טאטע מיט-גענומען צוהעלפן צו דער מחיה. ער האט אים געוויזן ווי אויסצו-קערן, מאכן טיי פארפאקן א פעקל, דערלאנגען וואס. דערפאר האט אים דער בעל-הבית געגעבן פארן טאג 3 שילינג מיט א קאמפלי-מענט : ביסט א פעיק יינגל, בענעט. אויך דורך דער לערנצייט אין די שבתים ווען מ'איז נישט געגאנגען אין שול, פלעגט ער ארבעטן אין קראם א האלבן טאג. מיטאגצייט אהיימגיין צוזאמען מיטן טאטן און דערנאך ליענען א ביכל, וואס דער לערער האט אים אנטליען.

איין שבת נאך מיטאג איז געקומען צו אים זיין חבר, דער קליינער דזשיימס, מיט א הילצערן קעסטל, פון וועלכן ס'האבן ארויסגעשטאצט צוויי שטעקנס מיט אַנגעצויגענע דראָטן פון פאַר-שידענע דיק און געזאָגט:

— בענעט, זינג וואָס און איך וועל דורך באַגלייטן. — בענעט האָט געפאַלגט און באַווונדערט דעם אינסטרומענט מיט דעם האָר-מאַנישן באַגלייטער.

— פון וואָנען האָסטו דאָס?

— איך האָב דאָס אַליין געמאַכט.

— אויב ווילסט, בענעט, קענען מיר פאַרדינען געלט. דו וועסט זינגען, איך וועל שפילן אויפן קעסטל, נאָך צוויי וועלן טאַנצן, איינער וועט פויקן אויף אַ בלעד. אין איין שבת קענסטו פאַרדינען מער ווי 6 שבתים אין שאַפ. וואָס זאָגסטו, בענעט?

מיטן טאַטנס הסכּם האָבן זיי אַראָנזשירט אַ קאַפעליע צו זינגען און שפילן אין די גאַסן. דזשיימס איז געווען גערעכט. די פעניס זענען געפלוּיגן אין היטל אַריין פון אַלע זייטן. שוואַרצע, ווייסע, אַלע האָבן געגעבן. אַפט האָט אַ פינקל געטאַן אַ זילבערל, אַ טיקי, אַ סיקספענס, אַפילו אַ שילינג. ביי בענעטן האָט מען זיך צעטיילט מיט געזאַמלטן אויף גלייכע חלקים און אַפּגערעדט אויפן קומענ-דיקן שבת. די דערפאַלגרייכע קאַפעליע האָט אַפט געדאַרפן אַר-בעטן אין די גאַסן „אָוערטיים“. — דאָס איז געשען ווען ווער פון די עלטערן האָט זיך גענויטיקט אין עקסטראַ געלט צוליב דעם אַנקומענדיקן ווינטער, קראַנקייט, אָדער אַרבעטסלאָזיקייט. האָט זיך די קאַפעליע אויך אַרויסגעלאָזט אין אַ זונטיק און אַהיימגע-בראַכט אַ היטל „קלינגערס"... אַ, די פריילעכע „קאַפעליע" האָט מען גוט געקאַנט אין פערייניכונג. כאַפטעס קינדער האָבן שוין אויף זיי געוואַרט מיט די פענעס אין די הענט און זיי נאָכגע-פאַלגט פון גאַס צו גאַס.

ביי איינעם אזא גאסן-קאנצערט, האט אן עלטערער ווייסער מאן געגעבן בענעטן אין האנט 5 שילינג, אים אויסגעפרעגט ווער ער איז, ווו ער וווינט, פארשריבן אין אַ ביכעלע זיין אַדרעס און געבעטן ער זאל אליין וואס זינגען אן דעם פויקן און טאַנצן. דעם מאַנס אינטערעס און זיין זינגען האט צוגעצויגן נאך נייע-ריקע, וואָס האָבן זיך צוגעהערט, אַריינגעוואָרפן אין היטל גרעסערע מטבעות און איינגעשטימט מיט אים, אַז בענעט האָט אַ זיס שטימעלע, אַן אַלט. אַ שאַד, וואָס די גאַס איז זיין מוזיקשול... יענער שבת איז געווען פאַר בענעטן דער גליקלעכסטער טאַג, אַבער מער פון דעם ווייסן מאַן האָט ער נישט געהערט.

כאָטש דזשיימס איז געווען אַ קליינער און אין אַ קלאַס נידער-ריקער פון אים, איז ער געוואָרן בענעטס נאָענטסטער חבר. ער פלעגט אים אַרויסהעלפן מיט זיינע היימאַרבעטן, זיך אָננעמען פאַר אים אין דער שול בעת אַ מחלוקה מיט אַנדערע יינגלעך, דער עיקר מיט „ראַקי דער בול“. דאָס איז געווען דער צונאַמען פון גרויסן, פעטן ריקי, מיט די רויטפאַרלאַפענע אויגן, וואָס האָט זיך געוויגט אין גאַנג פון זייט צו זייט און געשמט אין שול פאַרן שטאַרקן.

ריקי איז געווען אין איין קלאַס מיט דזשיימסן, און נישט פאַרגינען די פּאָפּולערקייט פון בענעטן מיט זיין „אַדיוטאַנט“, דעם קליינעם דזשיימס, וואָס האָט געלט צו קויפן טשאַקאַלאַד, נייע שיד, האַלטן זיך גרויס און חנפענען די לערער. האָט ער אָנגעהויבן בונטעווען די יינגלעך קעגן זיי. ס'רוב יינגלעך האָבן מורא געהאַט פאַר אים, האָבן זיי צוגעבאַמקעט צו זיינע פּלוידערייען. מיט בענעטן האָט ער נישט געוואָגט אַנצוהייבן, אַבער צום קליינעם דזשיימס האָט ער אויסגעלאָזן זיין רוגז, צעריסן זיינע ביכער, אַרויפגעגאַסן טינט אויף זיין עסן, פּראָוואַצירט געשלעגן. בענעטן האָט אים אַפט געבעטן ער זאל דזשיימסן לאָזן צו רו. „וואָס האַסטו צו אים? ער

טשעפעט דיך נישט". ביי אזא געשפרעך איז ראקי געשטאנען מיט פארוזשמורעטע אויגן, כיטרע געשמייכלט און ארויסגעשאַרקעט מיט פאַרמאַכטע ציינער :

— אזוי ווילסטו? הא? אים לאָזן צו רו, הא? דער קליינער ממזר מיינט ער איז אַ שטאַרקער, הא? — און אָפּגעמאַסטן בענעטן מיט פאַרלאַפּענע אויגן — דו וועסט זען ווי איך וועל אים צו רו לאָזן — און איז אַוועק מיט אַ שפיי.

נישט לאַנג נאָך דעם שמועס איז ראקי באַפּאַלן דזשיימסן און אים געלאָזן ליגן אין פעלד מיט אַן אויסגעדרייטער, צעבראַכענער האַנט, אזש מ'האַט אים געמוזט נעמען אין שפּיטאַל אַריין פון וואַנען ער איז צוריקגעקומען מיט דער האַנט אין גיפּס. ראקי האָט געדראַט אַלע יינגלעך מיט אויסגעדרייטע הענט, אויב זיי וועלן רעדן אַ וואָרט... דער פּרינציפּאַל האָט צונויפּגערוּפּן אַלע יינגלעך פון קלאַס פאַר אַן אויספאַרשונג, און קיין זאָך נישט אַרויסבאַקומען. נאָך דער אויספאַרשונג האָט בענעט אויג אויף אויג געוואָרנט ראקי זיך מיט אים אָפּצורעכענען, אויב ער וועט נאָך איין מאָל אַנרירן דזשיימסן אַדער וועמען אַנדערש. מיט זידלווערטער אויף אים און זיין אַדיוטאַנט דעם ממזר דזשיימס איז ראקי אַנטלאָפּן. אַ פאַר טעג שפּעטער האָט זיך בענעט דערוויסט, אַן ראקי האָט אַרויסגעגנבעט דזשיימסעס אינסטרומענט און צעבראַכן. ווען בענעט איז געקומען אויסגעפינען צי ס'איז אמת, האָט ער געטראָפּן זיין חבר דזשיימס וויינען נאָך ביטערער, ווי ווען ער איז געבליבן ליגן אין פעלד מיט אַ צעבראַכענער האַנט. בענעט האָט אים באַרויקט, פאַרויכערט צו העלפּן מאַכן אַן אַנדערן אינסטרומענט, און איין מאָל פאַר אַלע אַנלערנען דעם ממזר ראקי.

לאַנג נאָך דעם האָט ראקי אויסגעמיטן זיך צו טרעפּן מיט בענעטן. אין די איבעררייס־שעהן אין שול, פּלעגט ראקי בלייבן אין קלאַס־ציימער מיט זיין חברה, וואָס האָט פאַר מורא געהאַלטן

מיט אים. בענעט האָט געהאַט זיינע אָנהענגער, און צווישן די צוויי לאַגערן איז געוואָקסן אַ מלחמה־שפּאַנונג. איין מאָל, אויפן וועג אַהיים פון דער שול, איז בענעט פּאַרלאַפּן ראַקין דעם וועג און געפרעגט: „פאַר וואָס האָסטו צעבראַכן דעם אינסטרומענט?“ אַ צעיושעטער האָט אים ראַקי דערלאַנגט אַ זעץ אין פנים. בענעט האָט אַ צעבלוטיקטער אַוועקגעשליידערט די העפטן און מיטן אַנגע־זאַמלטע צאָרן און גאַנצן כוח זיך געוואָרפן אויף ראַקין. ביידע מחנות יינגלעך האָבן געמאַכט אַ ראַד, געהיטן, אַז קיינער זאָל זיך נישט אַריינמישן און געוואָרט אויפן אויסגאַנג פון אַ ביטערן קאַמף, וואָס האָט געדויערט אַ לאַנגע צייט. ווען ראַקי האָט אַרויס־געכאַפט אַ שפּרינגמעסער, איז בענעטן געלונגען מיט אַ פלינקן קלאַפּ אים אַרויסצושליידערן דאָס מעסער פון האַנט און מיט באַנייטע כוחות האָט ער ראַקין אַ שליידער געטאַן אויף דער ערד. ראַקי איז געבליבן ליגן אַ צעמזיקטער און זיך נישט געקענט מער רירן. בענעט, אַ צעבלוטיקטער איז געשטאַנען איבער אים, געהאַלטן ראַקיס ביידע הענט פּאַרדרייט אויפן רוקן. אויף די געוואַלדן ער זאָל אים באַפרייען די הענט, האָט בענעט געפּאָדערט, ער זאָל פאַר אַלע־מען אין די אויגן צוואַנגן מער קיינעם נישט אַנרירן און העלפן דזשיימסן מאַכן אַ נייעם אינסטרומענט. באַיך ברירה האָט דער „העלד“ צוגעזאָגט און איז געבליבן דער יורד פאַר אַלע אין שול.

זינט דעם קאַמף, איז בענעטס פּרעסטיזש ווי דער שטאַרקסטער אַנערקענט געוואָרן און געמאַכט אַ סוף צו באַזונדערע מחנות און שלעגערעיען. ער איז געוואָרן דער פּוסק־אחרון ביי אַ מחלוקה אין שול צי אין לאַקיישן. פאַר די פאַר טעג וואָס ראַקי איז נישט גע־קומען אין דער שול, איז בענעט אַרומגעגאַנגען אַ צעטראַגענער און אין געהיים געשיקט שליחים אויסצוגעפינען וואָס ער מאַכט. ווען ראַקי איז געקומען אין שול האָט בענעט צוגעפירט דזשיימסן צו אים, אַלע דריי האָבן זיך געגעבן די הענט, געמאַכט שלום און

אָפּגערעדט ווען אָנצוהויבן מאַכן דעם אינסטרומענט. ראָקי האָט דערביי פּאַרגעלייגט זיין באַדינג. אַז בענעט זאָל אים צוזאַגן צו ווירקן אויף די יינגלעך מ'זאָל אים מער נישט רופן: „ראָקי דער בול“ (ראָקי דער אַקס) נאָר ווי זיין נאָמען איז — ריקי, אויף וואָס בענעט האָט געגעבן זיין צוזאַג.

אין אַ לאַנגן בריוו צום פּרינציפּאַל האָט בענעט דערציילט פון אַלץ, וואָס איז לעצטנס פּאַרגעקומען, אויך פון דעם פּאַל מיט דזשיימסעס האַנט און געבעטן מחילה. דער פּרינציפּאַל האָט אים גערופן צו זיך אין ביראָ. מיט אַ שווער האַרץ האָט בענעט נאָכ־געקוקט די פּאַר שפּאַן, וואָס דער פּרינציפּאַל האָט געמאַכט אין צימער אַ שווייגנדיקער מיטן בריוו אין האַנט. דער פּרינציפּאַל האָט אָנגעהויבן מיט מוסר־רייד: „מען טאָר זיך ביי קיין פּאַל נישט שלאָגן. אַז אַ פּרינציפּאַל פּרעגט, און מ'ווייסט דעם ענטפּער — מוז מען דערציילן“. ער האָט זיך אַוועקגעזעצט, צוגעצויגן אַ שטול פּאַר בענעטן קעגן אים. אַ מילד־פּאַטערלעך פנים האָט פּאַרטריבן דעם שטרענגן פּרינציפּאַל.

— ביסט אַ ווילער בחור, בענעט. דו ווייזט אַרויס סימנים פון אַ פיינעם מענטש, האָסט אַ גוטן איינפלוס אויף די יינגלעך. דער־פּאַר וויל איך דיר געבן אַ מתנה. אַט איז אַ בוך פון סארא גערט־רוד מילין. „גאָטס שטיפקינדער“. ליען עס.

דער פּרינציפּאַל האָט אַריינגעשריבן וואָס, אים געגעבן דאָס בוך און געהייסן גיין אַהיים. אין דרויסן האָט בענעט איבערגע־לייענט דעם צושריפט: „צו מיין גוטן שילער בענעט, דעם רודף שלום“.

ביי דזשיימסן אין שטוב האָבן אַלע דריי אויסגעפלאַנעוועט וווּ צו נעמען די מאַטעריאַלן פּאַרן אינסטרומענט. בענעט האָט געבראַכט אַ קעסטל און ריקי די איבעריקע מאַטעריאַלן און אין אַ פּאַר טעג איז דער אינסטרומענט פּאַרטיק געוואָרן אונטער דזשיימ־

סעס אויפזיכט. ריקי איז געוואָרן גאָר אַן אַנדערער, אַ פּריינד־ לעכער. ער האָט פּאַרגעלייגט, מען זאָל אים לערנען שפּילן אויפן קעסטל ביז דזשיימסעס האַנט וועט פּאַרהיילט ווערן. דזשיימס האָט איינגעשטימט צו ווערן זיין לערער, און דעם זעלבן שבת איז די „קאַפעליע“ ווידער געווען אין די גאַסן. דזשיימס איז געשטאַנען מיט דער האַנט אין גיפּס נאָענט צו זיין „שילער“ און געהיטן דעם ריטם, געהאַלפן קלייבן דאָס געלט און ביי אים אין שטוב האָט מען זיך צעטיילט אויף גלייכע חלקים.

דזשיימס איז געווען דער עלטסטער פון פיר קינדער. זיין טאַטע האָט געאַרבעט אין דער שמעלצעריי און די מאַמע אין אַ פאַבריק ווי אַ קעכין ביז פיר נאָך מיטאַג. איין מאָל אַז די מאַמע איז נישט אַהיימגעקומען אין דער רעגולערער צייט, איז דזשיימס אַריין צו בענעטס מומען פרעגן צי זי ווייסט וווּ זיין מאַמע איז. ווען ער האָט געהערט אַז זי ווייסט נישט, איז ער צוריק געגאַנגען צו די יינגערע קינדער און געוואָרט. ווען ס'איז געוואָרן נאַכט, איז בענעטס מומע געקומען אים זאָגן, אַז זיין מאַמע איז אַרויסגערופן געוואָרן אין שפיטאַל צום טאַטן, וואָס האָט געהאַט אַן אומגליקס־פאַל אין דער שמעלצעריי. בענעט איז געקומען מיט הייס געקעכען, די מומע איז אַוועק צוריק און ער איז געבליבן מיט זיי עסן און וואַרטן אויף זייער מאַמען. בענעטס עלטערן און אַנדערע שכנים זענען עטלעכע מאָל געקומען פרעגן, צי ס'איז דאָ נייעס פון שפּי־טאַל. די יינגערע קינדער זענען איינגעשלאָפן. בענעט האָט געוואָרט מיט דזשיימסן ביז שפעט ביינאַכט, ווען די מאַמע איז געקומען און דערציילט, אַז אין דער שמעלצעריי איז אַ קעסל מיט רויטער לאַווע איבערגערונען אויפן טאַטנס גוף. ער איז שווער קראַנק און האָט שרעקלעכע בראַנד־יסורים. צוויי וואַכן שפעטער איז דער פּאַטער געשטאַרבן. דזשיימס האָט געמוזט איבעררייסן אין מיטן פּערטן קלאַס און אַוועק אַרבעטן אין אַ יאַטקע.

בענעטן איז אומעטיקער געווארן אין שול אן דזשיימסן. כאטש ריקי און אנדערע זענען געווען גוטע חברים, דאך האט קיינער נישט געקענט פארנעמען דזשיימס ארט. ער האט באדויערט זיין מול, און נישט געוואוסט, אז גאר אין גיכן ווארט אויף אים דער זעלבער גורל. די ארבעט צו די עקזאמענס פארן לעצטן יאר, די געוויינט-שאפט צו ליינען ביכער האבן אים נישט געלאזן צייט צו זיין מיט זיין חבר דזשיימס אויסער זונטיק ביים זינגען אין די גאסן. שבת, ווען דזשיימס האט געארבעט האט ריקי געשפילט אויפן קעסטל, און לויט בענעטס איינשטעל האט דזשיימס באקומען א חלק, ווייל ער איז געווען דער איניציאטאר פון דער קאפעליע.

בענעט איז אריבער אין לעצטן סטאנדארד 6 מיט אויסצייכע-נונגען. אן אויפגעלייגטער האט ער אראנזשירט, אז אין דער פעריען-צייט, פאר קריסטמעס; ווען די גאסן זענען פול מיט מענטשן זאל די קאפעליע שפילן יעדן טאג און ער האט אויך אין די אונטן פארבראכט מיט דזשיימסן. בענעט האט אים אויפגעקלערט, ווי וויכטיק עס איז פאר אים צו ליינען, אפט פארגעלייענט פאר אים א זיטל, צווישן אנדערע א טייל פון דעם בוך וואס דער פריינד-ציפאל האט אים געשאנקען.

— הער דזשיימס: „מיר זענען אלע גאטס קינדער, האט גע-זאגט דער רעוורענד אנדרו פלאד. אבער איז גאט אליין ווייס? פרעגט זיין באדינערין קאראס, און ווייל דער רעוורענד האט אין צווייפל געזוכט אן ענטפער האט זי געזאגט: אפשר זענען מיר טונקעלע זיינע שטיפקינדער?“ נעם דאס בוך, דזשיימס, און לייען.

אין לעצטן פערטל פארן ענדיקן די שול איז געשען אן אומגליק אין דער משפחה. אן אויטאבוס איז איבערגעפארן דעם טאטן און אים דערדריקט אויפן ארט. די געשעעניש האט בענעטן דערשיטערט און געענדערט זיין גאנץ לעבן.

זיין באגער צו לערנען ווייטער האט בענעט שוין פון לאנג גע-

האָט אויסגעדריקט צום רעוורענד און שול־פרינציפאל. ער וואָלט וועלן וויסן פון אַלץ, וואָס רינגלט אים אַרום, וועגן וואַקסן פון אַ בלום, הימלישע דערשיינונגען, אָדער וועגן היילן אַ ווונד. אויך רעליגיע און איר סאָציאלע פונקציע האָט אים פאַראינטערעסירט. — רעוורענד — האָט בענעט געזאָגט, ווען די הענט האָבן זיך געאייניקט צום געזעגענען — זענען מיר טאַקע אזוי זינדיק? ... — ביסט אַ טייערער יונג, בענעט. ס'זעט נישט נעמען לאַנג, וועסטו אַלץ אַליין פאַרשטיין. ווייל דו ווילסט פאַרשטיין. זיי גע־ בענטשט פון גאָט מיין זון.

נישט איינמאָל האָט בענעט מאַסיליבו געשטעלט דעם אַרטיקן רעוורענד אין פאַרלעגנהייט מיט זיינע פראַגן. געשען פלעגט דאָס נאָך די זונטיק־תפילות אין קירך וווּ בענעט האָט געזונגען אין כאַר און דערנאָך באַגלייט דעם רעוורענד אַהיים.

ביי אַזאַ שפּאַציר האָט בענעט אין מאָל געפרעגט :

— רעוורענד, אויב דער אַלמעכטיקער איז דער באַרמהערצי־ קער צו אַלע מענטשן, און צו זיין קעניגרייך פון ליבע און יושר געהערן אַלע, פאַר וואָס זשע באַשטימט דאָס וויגל דעם גורל און צוקונפט פון מענטש ?

אַ פאַרלוירענער האָט דער רעוורענד נישט געגלייבט זיינע אויערן, געזוכט אַן ענטפער און כדי צו געווינען צייט האָט ער געווישט דאָס ניקלע צלמל אויף זיין טאַגע און געזאָגט: איך פאַרשטיי דיך נישט, בענעט, מאַך קלאַר וואָס דו מיינסט, בענעט. — איך מיין רעוורענד, איך מיין — האָט בענעט פאַרצויגן דעם שטערן ווי אַ באַיאַרטער מענטש — מיר אַלע, וואָס זענען געבוירן אין די רעזערוואַטן אָדער לאַקיישנס מיט אַ שוואַרצער אָדער ברוינער הויט, איז נישט אונדזער גורל באַשטימט צו בלייבן אונטערדריקטע אַרעמע לייט ?

דער שוין גאָר נאַקעטער אויסטייטש האָט דעם רעוורענד נאָך

מער צעטומלט און פארלאנגזאמט זיינע טריט. ער האט ארויפגע-
לייגט א האנט אויף בענעטס אַקסל, אים געצויגן נעענטער צו זיך ביז
די טריט און שאַטנס פון ביידן האָבן זיך צונויפגעשמאַלצן.

דעם רעוורענדס אומרו איז געוואָקסן מיט יעדן שפּאַן. עס
האַט אים געשראַקן די צוקונפט פון זיין תלמיד אין אַ לאַנד וווּ
מ'טאַר אַזעלכע פּראַגן נישט פּרעגן... מיטן בליק ווייט פאַר זיך
איז דער רעוורענד געגאַנגען, געשוויגן און געטראַכט — וואָס ענט-
פערט מען דעם יינגל? די שטילקייט אַרום האַט געזשומעט אין
זיינע אויערן און געפאַדערט: — ענטפער, ענטפער, רעוורענד. ביז
כמעט אין אַ תפילה־טאָן האַט דער רעוורענד שטיל געזאָגט:

- אפשר, בענעט, איז דאָס גאַטס ווילן?
- פאַר וואָס, רעוורענד, זאָל גאַטס ווילן זיין אַזאַ?
- אפשר, — אפשר זענען מיר זינדיק, בענעט.
- זינדיק, מיט וואָס, רעוורענד, פאַר וועמען?
- פאַר גאַט, בענעט.
- וואָס איז די זינד, רעוורענד?
- כ'ווייס...
- איז זיין שוואַרץ אַ זינד, רעוורענד?
- זינדיקסט, בענעט!
- פאַר וועמען, רעוורענד?!
- פאַר גאַט, בענעט. פאַר גאַט, מיין זון.
- פאַר וואָס זשע שטראַפט אונדז דער מענטש, רעוורענד?
- ווייל מענטש איז גאַטס שליח, בענעט.
- יעדער מענטש, רעוורענד?
- ניין, נאָר וועמען גאַט וויילט אויס...
- אַ שוואַרצן אויך?
- אפשר... אפשר...
- נאָר צו שטראַפּן וויילט זיי גאַט אויס?

- ניין, צו טרייסטן אויך.
- ביסטו, רעוורענד, גאטס שליח?
- אפשר... אפשר...
- שטראפסטו אויך וויסע?
- בענעט!! בע-ע-נע-ט...
- איז גאט אליין ווייס?
- א, בענעט — האט דער רעוורענד קוים אַרויסגעברענגט מיט אַ געבראַכן קול און דערפילט ווי זיין האַלדז ווערט פאַרצויגן און די צונג געליימט אין טרוקענעם מויל. ער האַט נערוועזער געווישט דאָס צלמל און נישט געקאַנט אַרויסברענגען קיין קלאַנג. דער וועג אַהיים האַט אים אויסגעזען אַן אַ סוף.
- בענעט האַט דערפילט, אַז דעם רעוורענדס שטייפע פינגער אויף זיין אַקסל קלאַפן עפעס אויס צום טאַקט און ציען אים נאָך נעענטער צו זיך.
- וואָס זאָגט מען דעם יינגל? האַט דער רעוורענד געטראַכט און אויסגעקלאַפט מיט די פינגער דעם ריטם פון אַפריקאַן הימן: קאַזי סינגאַלעלאַ אַפריקאַ (גאָט העלף אַפריקאַ). ער האַט געזען ווי די הייסע לופט־כוואַליעס טאַנצן אים פריי אין פאַרוואַלקנטן מוח אַריין, ער האַט געזען ווי דער קוסט וויגט זיך פריי אין ווינט; ווי דער קראַליק איז פריי צו לויפן ווהיין ער וויל; דער הונט איז פריי צו בילן ווען ער וויל; אַ חיה רעוועט אין שרעק אַדער וויי־טיק, און איך? וואָס בין איך? בין איך גאָטס שליח? וועמען מוסר איך, און וועמען טרייסט איך?...
- ווי טראַפנס סם האָבן זיך אין אים צעשפילט און געברענט דעם יינגלס פראַגן וואָס וואַרטן אויף אַן ענטפער.
- בענעט האַט געפילט, אַז ער האַט דעם רעוורענד מצער געווען. דאָס לאַנגע שווייגן האַט אים געשטאַכן ווי שפּיזן, ער האַט קוים געקאַנט מיטהאַלטן דעם לאַנגזאַמען לויי־טראַט פון רעוורענד, וואָס

האָט אים געהאַלטן מיט אַ דראַט־שטייפער האָנט צוגעקאוועט צו זיך. ווען ער שעמט זיך נישט, וואָלט ער זיך אַרויסגעריסן פון רעוורענדס קלעם און אַנטלאָפן. אין דעם מאַמענט האָט זיך דער רעוורענד אָפגעשטעלט פנים אל פנים צו בענעטן. מיט אַן אָפענער האָנט געווישט דעם שווייס פון שטערן, פון פנים, ביז ער האָט זי אַראָפּגעלאָזט אויף בענעטס צווייטן אַקסל. בענעטן איז די קלעם נאָך שווערער געוואָרן. די שווייגעניש האָט אים גע־שראָקן. ער האָט מורא געהאַט צו קוקן דעם רעוורענד אין פנים זאַריין — לויט זיין הייך האָט ער נאָר געקאָנט זען דאָס ניקלבע יעזוסל, וואָס האָט געפינקלט פון רעוורענדס ברוסט און אויך ער האָט געשוויגן...

אין זכרון איז דעם רעוורענד אויפגעשוומען דאָס בילד פון אַ קינדער־דעמאָנסטראַציע אין לאַקיישן, לעצטן ווינטער. די מאַסע אָפּגעריסענע קינדער פאַר זיין טשעפל (קלויסטערל), וואָס האָבן געפאָדערט שולן און געזונגען דעם הימן. ער האָט געזען די באַאַמטע, וואָס זענען אַרויס פון ביוראָ ביים לאַקיישן־טויער, און שפעטער די פּאָליציי־וואַך...

ער האָט זיך ווידער געזען שטיין אַ פאַרלוירענער ווען ער האָט געמוסרט אַן אויפגערייצטע מאַסע, און איינער האָט אים חוצפהדיק איבערגעריסן און געפרעגט: — רעוורענד! קענסטו כאַפן דעם ווינט? בייגן אים ווהיין דו ווילסט?...

— אַבער פאַרשטייט...

— רעוורענד! — האָט אַ צווייטער געשריען — אַ שפּין קען אויך דיינע רייד נישט פאַרשטיין. אַ ב ע ר זי איז קלוג די שפּין האָ? זע דאָס געוועב אירס, קענסטו דאָס מאַכן?...

בענעט האָט אַ צאַפּל געטאַן ווי איין גוף מיטן רעוורענד. ער האָט אויפגעהויבן די אויגן און געזען ווי די זון שפּילט זיך מיטן רעוורענדס טרערן.

מער צוטרוי האט בענעט געהאט צום פרינציפאל, וואס האט ארויסגעוויזן אינטערעס פאר אים, פארבעטן צו זיך אהיים, אים געלערנט פייפן אויפן פלייט, קלאר געענטפערט אויף פראגן, אפט געשטיצט אויף א זאץ פון א בוך, וואס האבן אים געהאלפן און באַ-רויקט. אים אנטליען ביכער און אַנגעוויזן וואס צו לייענען. איין מאָל האָט אים דער פרינציפאל אַוועקגעפירט צו אַניקין, זי זאָל אים לערנען מוזיק.

אַניקי איז געווען אַ באַסטר-מיידל, וואָס האָט פריער שטודירט אין בלומפאָנטין און איז אין לאַקיישן-שול די לערערין פאַר אַפריקאַאַנס און געזאַנג. זי האָט געווינט ביי אַ שוועסטער אין אַ לאַקיישן-היזקע, וואָס האָט זיך אויסגעטיילט פון אַנדערע מיט דעם בייטל בלומען הינטערן פענצטער. ווען דער פרינציפאל איז אַריינגעקומען מיט בענעטן און אַנאַנסירט דעם מוזיק-שילער, האָבן זיי געפונען אַניקין ביי דער פּיאַנאָ. אַ צופרידענע מיט די געסט, האָט זי איבערגעריסן דאָס שפּילן, צוגעשטעלט טיי און גע-מיטלעך געשמעסט מיטן פרינציפאל וועגן פאַרשידענע שול-ענינים. בענעט האָט געהאַט צייט צו באַוונדערן די זויבערקייט אין צימער, כאַטש דאָס מעבל איז נישט בעסער ווי זיין מומעס, אַפילו די גלאַנציקע פּיאַנאָ איז פון איין זייט אונטערגעשפאַרט מיט אַ שטיקל האַלץ.

נאָכן אויסטרינקען די טיי איז דער פרינציפאל אַוועק כדי נישט צו שטערן. אַניקי האָט געהייסן בענעטן וואָס זינגען און זי וועט באַגלייטן, און גלייך זיך גענומען צו דער ערשטער טעאַרע-טישער לעקציע סאַלפּעדזשאָ. געלאָפן מיט די פינגער איבער די קלאַווישן פון דאָ ביז דאָ, און אים געהייסן איר נאָכזינגען אין טאָן. נאָך דער לעקציע האָט בענעט איר געדאַנקט און אָפן דער-קלערט, אַז ער האָט זייער ליב צו זינגען, אָבער ער צווייפלט צי ער האָט גענוג אינטערעס און צייט פאַר טעאַריע פון מוזיק.

ווייל אים אינטערעסירן אַנדערע זאַכן צו לערנען. די לערערין, וואָס האָט אים געקענט ווי אַ שילער פון אַפריקאַאַנס און איר סאַליסט אין שול-כאַר, האָט מיט אַ מאָל דערזען פאַר זיך אַ מאָן מיט רייפע געדאַנקען, וואָס וועבט פאַר זיך אַ צוקונפט ווי ער וויל. — איך האָף, איר פאַרשטייט מיר, לערערין — האָט ער נישט דרייסט געזאַגט — אַז איר זייט נישט ביזו פאַר מיין אומדאַנק-באַרקיט.

אויך דעם פרינציפאַל האָט ער דאָס זעלבע דערקלערט און געדאַנקט פאַר זיין מי. דער פרינציפאַל איז געווען צופרידן פון זיין דרייסטקייט און זיכערקייט אין זיין שטרעבן און אים צוגע-זאַגט צו העלפן אפשר קריגן אַ סטיפענדיע פאַר ווייטערדיקע שטודיעס.

— אָבער וואָס ווילסטו שטודירן? כ'מייך, וואָס וואָלסטו וועלן

זיין?

— סער, — האָט בענעט פאַרצויגן דאָס פנים אין טראַכטן — איך ווייס נישט ווי דאָס הייסט. נאָר אַז איך גיי אין פעלד, און איך זע אַ שייך בלימל, און דערביי אַ מאַגער, נידעריק גרעזל, טראַכט איך פון לאַקיישן און די הייזער מיט די שיינע גערטנער פון די ווייסע. —

— דאָס הייסט סאַציאַלע וויסנשאַפט — האָט דער פרינציפאַל באַזונדערט בענעטס אַלעגאַרישן פאַרגלייך און באַשלאָסן טאָן אַלץ, וואָס איז מעגלעך כדי דער יונג זאָל קענען שטודירן.

נאָכן טאַטנס קבורה איז די מומע אַוועק צום ייד אין קראָם איינמאַנען איר מאַנס אַפּשפּאַר פאַרן יאָר און דאָס געהאַלט פאַר דער לעצטער וואָך. מר. בעקער האָט אויסגעדריקט זיין מיטלייד דער אלמנה, זי געטרייסט, געלויבט איר מאָן, וואָס האָט געאַרבעט ביי אים אַ סך יאָרן, איר געגעבן 10 פונט עקסטראַ אַ ביסל שפייז, זי געבעטן זיצן און פאַרפירט אַ שמועס וועגן בענעטן.

— איך וואָלט דיר געעצהט זאָלסט מיר צושיקן דיין יינגל אַרבעטן. איך קען אים, ער איז אַן אַרנטלעך און פעיק יינגל. ס'איז פאַר קריסטמעס, צו וואָס זאָל איך זוכן אַ פרעמדן? ער איז דיין קינד, איך וועל אים צאָלן דעם זעלבן געהאַלט ווי דיין מאַן. כאַטש אַ פיקאַנין (שוואַרץ יינגל) קען איך קריגן פאַר אַ דריטל... — אַ, באַס, בענעט איז נישט מער קיין פיקאַנין, ער ווערט שוין באַלד דעם 17טן קריסטמעס. ער איז, אַ דאַנק גאַט, הויך און געזונט. אָבער כ'ווייס נישט צי ער וועט וועלן גיין אַרבעטן, ער וויל לייענען ביכער, לערנען.

— און עסן וויל ער נישט?... און דו? אַז ס'האַט זיך געמאַכט אַזאַ אומגליק... ס'שאַדט נישט. איך בין געגאַנגען אַרבעטן יינגער פון אים. און כ'האַב געהאַט אַ טאַטן. לייענען ביכער, לערנען וועט ער אויך קאַנען נאָך דער אַרבעט אויב ער וויל. פאַר דאַנקבאַרקייט צו דיר, צו דיין טויטן מאַן, גיב איך אים דעם זעלבן געהאַלט. פיר פונט צען אַ וואַך, דאַרף ער מאַרגן אין דער פרי דאָ זיין. דער לעצטער אַרגומענט האָט זי איבערצייגט, און זי האָט צוגעזאַגט צו רעדן מיט בענעטן.

דעם זעלבן אָונט ביים עסן פרעגט די מומע:

— נו בענעט, וואָס וועט איצטער זיין?...

— וואָס מיינסטו, מומע?

— וואָס רעכנסטו טאָן?

— וואָס זאָל איך טאָן?

— מר. בעקער וויל זאָלסט פאַרנעמען דעם טאַטנס דזשאַב. ביסט אַרנטלעך זאָגט ער, און ער וויל נישט צונעמען קיין פרעמדן. און פאַרן זעלבן געהאַלט. פיר פונט צען אַ וואַך — האָט זי אויס-געצויגן די ציפער — ס'איז אַ סך געלט... וואָס זאָנסטו?
— יאָ, ס'איז אַ סך געלט...
— וועסט נעמען דעם דזשאַב?

פייול זיגעלבוים

— אויב די מומע וויל...

— מיר מוזן עקזיסטירן, עסן, צאלן דירה-געלט. דער טאטע

האט זייער ווייניק אפגעשפארט...

בענעט האט דערפילט א טיפן ווייטיק אין הארצן, דער ציטערנדיקער לעפל אין האנט האט מיט א דראבנעם קלאפן אפגעקלונגען אין טעלער. צו פארווישן זיין געמיט פאר דער מומען האט ער ארונטערגענומען די הענט פון טיש, און געבליבן זיצן אן אייניגעבויגענער איבערן הייסן טעלער זופ. זיין פארכמארעטער מוח, און די צעפארעטע זופ האבן אים פארבלענדט. די מומע האט דאס אלץ באמערקט און געפונען איין טרייסט אין דער ציפער:

— פיר פונט צען א וואך, איז א סך געלט. א גוטער דזשאב,

בענעט. מר. בעקער איז א גוטער ייד.

א פארכלינעטער פון זיינע געפילן, האט ער זיך מער נישט גע-

קענט באהערשן און אויסגעבראכן אין א ביטער געוויין:

— אוודאי וועל איך נעמען דעם דזשאב... פיר פונט צען

א וואך איז א סך געלט... מיר מוזן עקזיסטירן... עסן... אוי וויי,

מומע מיינע...

— פאר וואס אזא ביטער געוויין? וואס ביסטו א קינד? ! אויף

אזא דזשאב וועסטו קענען גיך חתונה האבן, נעמען א דירה אין

נייעם לאקיישן, איך וועל זיין מיט דיר, פירן די ווירטשאפט.

דארפסט זיין צופרידן, נישט ווינען.

— און פאר מיר מיינט דאס א סוף צו אלץ!!! צו אלע

מיינע חלומות!!!

— וואס זאגסטו?

— גארנישט, מומע. ביסט גערעכט. גערעכט, מיין גוטע מומע

— האט ער געמאכט אן אגשטעל אז ער איז צופרידן און באדעקט

די פארטרערטע באקן מיט א שמייכל — פיר פונט צען איז א סך

געלט...

בענעט האָט זיך אויסגעצויגן אויפן בעטל אָן אָנגעטאָענער, מיט די הענט איבער די אויגן. די מומע איז געווען זיכער, אָן ער איז איינגעשלאָפן, האָט זי פאַרלאָשן דאָס ליכט און זיך גע-לייגט אין בעט. בענעט איז לאַנג געלעגן וואָך און געטראַכט, וועגן דזשיימס און זיין ביטערן גורל. אַלץ אין אים האָט געוויינט. דאָס וואַרעמע געוואַלצנס האָט ער געשלונגען שלוק נאָך שלוק און דאָס האָט אים באַרויקט, ער האָט קיין מאָל נישט געוואָסט, אָז אייגענע טרערן קענען האָבן אַזאַ ווירקונג... עס איז אים איצטער בעסער ווי אַ ווילע פריער, ווען ער האָט געפילט אַזאַ טיפן עלנט, וואָס האָט אים שיער נישט צעשפּאַרט. דער טרערן־אויסגוס האָט אַפילו אַרויס־געקלונגען אין אַ טרעלנדיקן ניגון: אוי, מיין אובאַבאַ (טאַטע). אַ וואָרט וואָס ער האָט נישט באַנוצט זינט ער איז געווען אַ קינד. און דאָס וואָרט האָט אויפגעעפנט אַ פענצטערל צו זיין געדעכעניש אין קראַאַל, ווען ער איז געווען דער קליינער מאַסיליבו, געלאָפן איבער בערג און זוללאַנד, דער טאַטע האָט אים נאָכגעיאָגט און געכאַפּט, געשליידערט אין דער הויך ווי אַ פילקע, און ער איז מיט פאַרמאַכטע אויגן פונעם ווינט צוריקגעפאַלן אין טאַטנס הענט אַריין... ער האָט געפילט דעם לייכטן לויף פון זיין איהאַשי און־האַמבאַ איקוקו (לויף פון פערדל) רייטנדיק אויפן האָז, די וואַרעם־קייט פון זיין ברענענדיקער היים, וווּ די גאַנצע משפּחה איז פאַר־ברענט געוואָרן.

דער מומע מאַליס קרעכץ אין שלאָף האָט מיט אַ מאָל פאַרמאַכט דאָס טירל פון זיין קינדישן אַ מאָל — איצט זעט ער זיך אין דער געשטאַלט פון זיין אַנקל — זיין שטאַטישער טאַטע, דאָס וועט ער ווערן. אַ קראַם־אָנגעשטעלטער, אַנמעסטן אַ רעקל, אַ פאַר שיד, פאַרפאַקן אַ פעקל, וועלן אַרויסקריגן פון קונה וואָס מער... ער פילט, ווי ר'איז אַריינגעפאַלן אין אַ שטייג און קען מער נישט אַרויס... ער קומט עס דער גוטער מומען.

צו מאַרגנס אין דער שול האָט ער מיט קיינעם נישט אַרויס-
גערעדט קיין וואָרט, אַלע האָבן פאַרשטאַנען, אַז דאָס טרויערט ער
צוליבן אומגליק מיט זיין טאַטן און אים געלאָזן צו רן. נאָך די
לעקציעס האָט ער געזאָגט דעם פּרינציפּאַל, אַז ער וויל מיט אים
רעדן. דער פּרינציפּאַל האָט אים אויסגעהערט, דערפילט זיין יינג-
לישן צער און אים געטרייסט.

— דאַרפסט נישט זיין אַזוי פאַרצווייפלט, בענעט, אַפילו אויף
אַ דזשאָב וועסטו קענען נאָך דער אַרבעט ווייטער לערנען. אַ פונ-
דאַמענט האָסטו. וואָס איז וויכטיקער פון אַלין, איז דיין באַגער
און דורשט צו לערנען, צו וועלן וויסן. אוודאי איז אַ גרויסער
שאַד, וואָס עס האָט זיך אַזוי געמאַכט. אַבער, בענעט, דאָס לעבן
איז פול מיט טראַגעדיע... דיין באַשלוס איז אַ ריכטיקער, קומסט
עס דיין מומען, און זיך אַליין אויך. איר מוזט לעבן. ווען דאַרפסטו
אָנהויבן צו אַרבעטן?

— גלייך מאַרגן, סער.

— אהא, נו, די לעצטע צוויי חדשים אין שול זענען פאַר דיר
נישט אַזוי וויכטיק, דו וועסט קריגן דיין צייגניש, אַז דו האָסט
די שול געענדיקט. הלוואי אויף אַנדערע יינגלעך נישט ערגער.
איך ווינטשט דיר אַ סך גליק, און קום צו מיר ווען דו ווילסט. איך
דאַרף דיר פונקט ווי דו דאַרפסט מיר...

ער איז אַהיים געגאַנגען אַ געשטאַרקטער און באַשלאָסן מער
נישט צו באַוויינען זיין גורל.

* * *

בענעט איז אויפגעשטאַנען, ווען דער פלאַם פון די שמעלצע-
ריי-קוימענס האָט נאָך געציטערט מיט אַ מאַטער ראַזיקייט אויף
די שוויבן־פענצטער. ס'האַט אים דערמאַנט אין דעם באַגינען, ווען ער
האַט זיך געגרייט דעם ערשטן טאַג צו גיין אין דער לאַקיישן־שול.

שוין אן אנגעטאענער אין זיין גוטן אַנצוג מיט אַ ווייס העמד
און שניפס האָט ער געוועקט די מומע.

— איך גיי אויפן דושאַב!

אַ פאַרשלאָפּענע, האָט זי זיך מיט האַלב אָפּענע אויגן אויפגע-
זעצט אין בעט. בענעט האָט איבערגעזחורט:

— מומע, איך גיי אויפן דושאַב! — און זי מיט די ווערטער
אויפגעוועקט.

— טפו, טפו, טפו, און איך האָב געהאַט אַזאַ בייזן חלום.

— איך גיי אויפן דושאַב — האָט בענעט אַ שמיכלענדיקער

אויסגעשפּרייט די הענט, זי זאָל זען ווי אויסגעפּוצט ער איז.

— גוט, מיין זון, זעסט אויס ווי אַ לערער אין יאָהאַנעסבורג. —

זי איז גיך אַראָפּ פון בעט. אַ צופרידענע צוגעשטעלט טיי און פאַ-
רידזש אויפצוקאַכן.

דער העל געוואָרענער הימל האָט דעם פּלאַם פון די קוימענס
פאַרביטן אויף שוואַרצן רויך. בענעט האָט געקוקט אויפן רויך,
וואָס לאָזט זיך מיטן ווינט אין אַ געדריי און געטראַכט — אַז ער
וואָלט ליבערשט געאַנגען אין דער שמעלצעריי אַרבעטן, הייצן די
גרויסע אויונס, ווי גיין אין דער קראַם, פאַרקויפן אַ רעקל...

— אָט איז דער פּרישטיק, מיין זון, קום צום טיש.

אַ נאַגנדיקער אומעט האָט אַריינגעטריפט אין אים, ווען ער
האַט געזען, ווי די מומע פאַרפאַקט דאָס ברויט מיט מאַרמעלאַד,
ווי זי האָט עס געטאַן אַלע יאָרן פאַר איר מאַן אין דעם זעלבן
בלעכענעם קעסטעלע — דאָס קעסטעלע אַפילו, אויך דאָס זעלבע:
איך קריך אין גאַנצן אַריין אין זיין הויט; אַ, ווי אַנדערש אַלץ איז
מיט איין מאָל געוואָרן, ערשט נעכטן, בין איך געווען אַ שילער מיט
אַזויפיל פאַרלאַנגען, שטרעבונגען, געזען אַ לייטער מיט אַ סך
שטאַפּלען צו קלעטערן — און היינט? ביים סאַמע ברעג — דער
אַנקל־טאַטע מיט די ביינער. מיטן דושאַב, מיטן קעסטעלע ברויט,

מיט די פיר פונט צען אַ וואָך... עס איז ביטער דערטרונקען צו ווערן ביים סאַמע ברעג...

— אַט איז דיין לאנטש, בענעט. וואָס איז געשען?! פאַר וואָס טרערן דיינע אויגן?

— גאַרנישט, מומע, אַ קרישקע ברויט איז מיר אַריין אין אויג — ער האָט זי געדריקט צו זיך און איז גיך אַרויס פון שטוב. — גיי מיט גליק, מיין זון. — זי האָט נאַכגעקוקט בענעטן מיטן בלעכענעם קעסטעלע שפיז און נישט אויפגעהערט צו וויינען.

די פרישקייט פון באַגינען האָט בענעט אַריינגעצויגן מיט אַ טיפן אַטעמען אויף זיין ערשטן גאַנג צו דער אַרבעט. כאָטש אין זיין מוח האָבן נאָך געטליעט פונקען פון פריערדיקע מחשבות, איז ער געווען צופרידן פון זיין באַשלוס. צו טיילן זיין גורל מיט דער מומען. פאַרקערט, ער איז געגאַנגען מיט אַ לייכטן שפרונג, געקאַפעט די זימענטענע טוי-טראַפנס פון די אַדער-בלעטער און צוריק געוואָרפן אַ לייכטן ניגון דער מומען, וואָס איז נאָך גע-שטאַנען ביי דער טיר.

בענעט איז נאָך קיין מאָל נישט געווען אַזוי פרי אין שטאַט. צום ערשטן מאָל ווי ער האָט געהערט די שטאַטישע פרימאַרגן-סימפאָניע פון רוישיקע אויטאַבוסן איבערפולטע מיט מענטשן, טראַסקנדיקע לאַסטוועגענער, וואָס טריפן מיט בלוט פון געשחטענע אַקסן, וועליסאַפעדן מיט צוגעטשעפעטע קוישן אויף רעדלעך פירן קלינגענדיקע פלעשער מילך. אינדוסן מיט גאַרנדיקע קונציק-אויפגעבויעטע וועגענער אַנגעלאַדענע מיט גרינסן און פרוכטן. ריקשאַ-באַיס שפרינגען אונטער שלעפנדיק פאַסאַזשירן מיט וואַליזעס. קלע-נערע לאַסטוועגענער מיט פאַרשידענע אַנדערע סחורות. ביי די אויטאַבוס-טערמינאַלן אַ געדראַנג פון מענטשן מיט קעסטעלעך אין די הענט ווי ער, שטופן, קריגן זיך, שרייען ביז קולות. אַ גרופע שוואַרצע אַרעסטאַנטן אין געשטרייפטע ליייונטענע רעקלעך גייען

בארוועס, איינגעשרומפענע פון קעלט, איידער דער מזרח-מולך באווייזט זיך, איילן אונטער דער שמירה פון מענטשן פון זעלבן קאליר מיט גראָבע גאַלקעס אין די הענט. אַ משפחה ברוינע שלעפן אויף האַנטוועגעלעך זייער פאַרמעגן: מעבל, וואַליזעס, בלומענטעפּ. מענטשן, אַזוי פיל מענטשן פון פאַרשידענע קאלירן יאָגן זיך מיט רענצלעך, טלומיקלעך, קעסטעלעך אין די הענט גאַס איין גאַס אויס, און בענעט איז צווישן זיי געגאַנגען דעם לאַנגן וועג און מיט אַ גיריקייט אויפגענומען דעם פרימאַרגן פון דער שטאַט, ווי אַן ערשטע אַנטפלעקונג און געפילט ווי ער גייט דורך אַ טויער צו אַ נייער, פרעמדער וועלט.

ווען מר. בעקער איז געקומען עפענען זיין קראָם, האָט ער געפונען פאַר די טירן שטיין אַן אויסגעפּוצטן, שוואַרצן יונגמאַן.
— ווער ביסטו און וואָס ווילסטו?

— גוט מאַרגן, הער. איך בין בענעט, געקומען אַרבעטן.
— דער פיקאַנין? (אַ שוואַרץ יינגל) — האָט ער זיך גוט איינגעקוקט אין אים.

— יאָ, הער, אָבער נישט מער קיין יינגל — האָט בענעט שעמעוודיק געקוקט אויפן בעל הבית וואָס איז געווען אַ קאַפּ נידע-ריקער פון אים.

— ביסט אויסגעוואַקסן, בענעט, האָ? איך האָב דיך נישט דערקענט. אַ וויסער-קאַלנער-אַרבעטער, האָ? אויב ווילסט אַרבעטן און זיין געהאַרכואַם ווי דער טאַטע, וועסטו האָבן אַ גוטן דזשאָב.

— יאָ, סער — האָט אים בענעט געהאַלפן מיט די שלעסער און זיי זענען אַריין אין קראָם.

בענעט האָט זיך גלייך גענומען איינלייגן קאַלדרעס און אַנדערע אַרטיקלעך, וואָס זענען געבליבן צעוואַרפן פון נעכטן, אַוועקגעלייגט אַלץ אין די פּאַליצעס ווי עס געהער, אַפּגעשטויבט די טאַמבענק,

אויסגעקערט, אויפמערקזאם אַרומגענומען מיט די אויגן צו געדענן קען וווּ יעדעס אַרטיקל ליגט, און געפרעגט דעם בעל-הבית, וואָס האָט געלייענט אַ צייטונג, צי ער וויל טיי.

— אַנן, לאַמיר זען ווי דו מאַכסט אַ גלאַז טיי — האָט ער אים געוווּן דעם עלעקטרישן טשייניק.

בענעט האָט געוואָשן די טעפּלעך, די גלעזער, און דערלאַנגט דעם בעל-הבית אַ גלאַז שטאַרקע טיי אָן מילך.

— אַ פּון וואָנעט וויסטו, אַז איך טרינק ראָשן טיי ?

— איך געדענק, סער, איך פּלעג דאָ קומען מיטן טאַטן.

— טויגסט זיך אויס, הא ? דאָרט שטייט דיין טאַטנס טעפּל,

מאָך זיך אויך אַ טעפּל טיי.

— דאָס טעפּל אויך — האָט בענעט געטראַכט...

ווען דער ערשטער קונה, אַ וויסער מאַן, איז אַריינגעקומען איז אים בענעט אַנטקעגן געגאַנגען מיט אַ פּריינדלעכן גוט מאַרגן און געהערט אַז ער וויל אַן עלעגאַנט אַונט-העמד. דאָס אַרטיקל האָט ער גראַד נישט געהאַט באַמערקט. מר. בעקער האָט אים אַנגעוווּן אויף דער אויבערשטער פּאַליצע אין די קעסטל לעך. „איער מאַס ?“ האָט בענעט געפרעגט און האָט מיט אַ שפרונג אויפן טאַמבאַנק אַראַפּגענומען דאָס קעסטל, דער בעל-הבית האָט געגעבן דעם פּרייז, צוגענומען דאָס געלט, בענעט האָט פּאַרפּאַקט און דערלאַנגט דאָס פּעקל און צוריק געשטעלט דאָס קעסטל אויפן אַרט. די קראַם איז געווען אַפּגעלאָזן, שמוציק, קיין סך קונים זענען נישט געווען, האָט אים דער בעל-הבית אַרומגעפירט פּון אַרט צו אַרט רייניקן.

אין הינטערשטן לאַגער-צימער איז געווען אַ סך סחורה, אַזש מ'האַט קוים געקאַנט מאַכן אַ שפּאַן, קאַלדרעס, הויזן, רעקלעך, העמד, דער, שיד, רימענס, היטלען, אַלץ צעשליידערט אין אומאַרדענונג. ס'האַט בענעטן גענומען שעהן אויסצולייגן די אַרטיקלען אין אַרדע-

נונג און ריין צו מאַכן דאָס צימער. נאָך מיטאַג, ווען די בעל-
הביתטע איז געקומען אין געשעפט, האָט זי זיך געוונדערט פון
דער זויערקייט און אַרדענונג אין קראָם.

— קענסט אַהיימגיין, איך האָב אַ גוטן העלפער און אַ גע-
שמאַק גלאַז טיי אויך.

— דזשאָן! ביי וועמען האָסטו געאַרבעט?

— ביי דער מאַדאַם — האָט בענעט געענטפערט אַן אומצו-
פרידענער פון דעם „דזשאָן“.

— דערקענסט אים נישט? פיטערס יינגל.

— וויפל צאָלסטו אים?

— גיי אַהיים און לאָז מיך צו רו. פון היינטיקן פּדיון וועט
מען פעט נישט ווערן.

בענעט האָט געוואָרפן אַן אומחן אויף איר און איז געווען
צופרידן, וואָס זי פלעגט נאָר קומען שבת אויף עטלעכע שעה.
מיטן בעל-הבית האָט ער זיך גוט איינגעלעבט. ער האָט צוגעלייגט
קאַפּ, זיך אויסגעלערנט יעדעס אַרטיקל, געהאַלטן די סחורות אין
אַרדענונג, געוואָסט די פרייזן, געווען סימפּאַטיש ביים פּאַרקויפן.
מר. בעקער האָט באַמערקט, אַז ער האָט אַ שיינע האַנטשריפט
און חשבונט גיך, האָט ער אים איבערגעגעבן שרייבן אַלע קבלות,
קאַנטראַלירן סחורות, וואָס קומען פון הורט-סוחרים און פּאַבריקן,
נישט געפונען קיין טעותים איז ער געווען צופרידן און בענעט
איז געוואָרן דער גאַנצער פירער.

איין שבת, ווען בענעט האָט געגעבן דעם בעל-הבית אונטער-
צושרייבן די קוויטאַנציעס פאַר סחורה, וואָס ער האָט דערהאַלטן,
איז די בעל-הביתטע געוואָרן אַן אויפגעקאַכטע:

— אַ דזשאָן לאָזטו קאַנטראַלירן סחורה? אַ שחורהדיקן גע-
טרויסטו דערמיט! ?

— ביז היינט האָט מיר נאָך קיין זאך נישט געפעלט. וואָס שרייטו? איך קען זיך אויף אים פאַרלאָזן.

ביים בילאָנס נעמען האָבן די באַלעבאָטיס אָפט געפרעגט בענעטן וועגן אַרטיקלען און פרייזן. קענענדיק די אָפצייכענונגען פון קויף און פאַרקויף-פרייז, האָט בענעט איינגערוימט זיינע חברים און זייערע עלטערן, וואָס זענען געקומען קויפן, אַז ער וועט קרייגן פון בעל־הבית אַ רעדוצירטן פרייז. מר. בעקער איז נישט געווען צופרידן דערפון. נאָר אַז ער האָט געזען, אַז בענעט ברענגט אים אַ סך קונים, ווייל אין לאַקיישן האָט מען זיך דערוויסט, אַז ביי בענעטן קרייגט מען ביליקער איז ער געווען שטאַרק צופרידן דער-פון, און יעדן שבת, ביים פאַרמאַכן די קראָם געגעבן בענעטן אַ מתנה, אַ העמד, אַ שניפס, אַ נאָזטיכל.

בענעט האָט זיין בעל־הבית גערופן ביים נאָמען מר. בעקער. און באַשטאַנען, אַז זיין נאָמען איז בענעט. אַפילו פאַר דער מאַדאָם, אַז זי האָט אים גערופן דזשאָן, האָט ער זיך געמאַכט נישט הערנדיק, אַדער געזאָגט „מאָדאָם, איך הייס בענעט“ און געטאָן זיין אַרבעט. זיין געהאַלט האָט ער יעדן שבת אַוועקגעגעבן דער מומען און פאַר זיך געלאָזן אַ ביסל אויף אַ צייטונג, אַ ביכל אַדער אַ קאַלטן טרונק.

מר. בעקער איז נאָרמאַל געווען אַ פריינדלעכער מענטש, ווען ער איז געווען אין אַ גוטער שטימונג, האָט ער אָפט אונטערגעזונן געז... נאָר ווען מ'האַט נישט געלייזט איז ער געוואָרן בייז און פון זינגען איז געוואָרן אַ בורטשען. אין אַזעלכע טעג איז בענעט גע-וואָרן אַ טויגעניכטס, אַן אידיאָט. בענעט האָט אים גוט געקאָנט, כאַטש ס'האַט אים פאַרדראָסן פלעגט ער אַראַפּשלינגען די זיל-זולים און אים אויסמיידן, אַריינגיין אין לאַגער-צימער און לייענען. מר. בעקער האָט באַמערקט ווי ער ווערט פאַרפאַלן אין הינטערשטן צימער, האָט ער אים אָנגעהויבן חושד צו זיין... עס איז אים געקו-

מען אויפן זינען אַ רעקל, וואָס איז איין מאָל נעלם געוואָרן, האָט ער באַשלאָסן אים אָפּצוטשאַטעווען און כאַפּן אויף דער הייסער מינוט.

אין לאַגער־צימער איז געווען טונקל און קאַלט. אין אַזאַ ביזן טאָג איז בענעט דאָרט געבליבן אַ לענגערע צייט ווען קיין קונים זענען נישט געווען, און אָנגעטאָן אַן אַלטע סאָלדאַטסקע קורטקע צוליב וואַרעמקייט און געלייענט. מיט אַ מאָל האָט זיך די טיר האַסטיק געעפּנט. ער האָט דערזען פאַר זיך אַ צאָרנדיקן בעל־הבית, אַזש ר'האַט אַ ציטער געטאָן.

— וואָס טוסטו דאָ, האַ?

— איך לייען, מר. בעקער.

— איך בין דיין באָס. ממזר! נישט מר. בעקער פאַר דיר.

איך צאָל דיר פאַר אַרבעט, נישט פאַר לייענען. און וואָס נאָך טוסטו דאָ?...

— גאָרנישט מר... באָס.

— אַזוי... און דאָס וואָס איז? ...

— ס'איז מיר געווען קאַלט, באָס. ע, ע, אַנטשולדיקט מיר, באָס.

— און וווּ איז דאָס ברוינע רעקל?...

— איך ווייס נישט, באָס.

— איך ווייס יאָ!!! — איז ער צוריקגעלאָפּן אין קראָם מיט

געוואָלדן. — מיין ווייב איז געווען גערעכט, מען טאָר זיי נישט געטרויען די ממזרים.

בענעט איז אים נאָכגעגאַנגען, געבליבן שטיין ביים טאַמבאַנק אַ צעקלעמטער פון דעם חשד, וואָס האָט אים געברייט ווי פּייער. מר. בעקער האָט אַליין באַהאַנדלט די קונים און נישט גערעדט צו אים ביזן אַהיים גיין. בענעט איז אַהיים געקומען אַ צעבראַכענער. נאָך אַ לאַנגן ישוב־הדעת האָט ער באַשלאָסן צו זאָגן דער מומען, אַז ער קען מער אין קראָם נישט אַרבעטן.

— פאר וואָס? האָסט אַ בעסערן דושאַב? ... מעגסט דאָך מיר
ענטפערן... וואָס איז געשען?
— עס פעלט אַ רעקל.
— יעזו הייליקער, נישט דו...
— יאָ איך...
— דו?
— אַזוי מיינט ער.
— פאַר וואָס?
— ווייל איך בין אַ שוואַרצער ממזר, און ביי זיי זענען מיר
אַלע גנבים.

— נישט ביי מר. בעקער. דו אליין האָסט געזאָגט: אַז ער
ביזערט זיך טאַקע, שרייט, אָדער בטבע איז ער אַ גוטער מענטש.
דער טאַטע האָט ביי אים געאַרבעט צוואַנציק יאָר.
— דער טאַטע האָט שטענדיק צוגעשמייכלט מיט אַ יעס באָס.
מיך אויך אַזוי געלערנט: אַ באָס איז שטענדיק גערעכט, אַז ער
ביזערט זיך אויף דיר, אַפילו ווען ער רופט דיך ממזר, גנב, שמייכל,
זאָג יעס באָס. איך בין נישט דער טאַטע. איך בין נישט דער
טאַטע!!! דו הערסט מומע? איך בין בענעט אהאַמאַ.

די מומע, אַ דערשלאָגענע, איז געבליבן זיצן מיט ביידע הענט
אויף די קני. בענעט האָט געזען אירע טרייסלענדיקע הענט פון צער:

— וואָס ציטערסטו? איך בין נישט מער קיין קינד און וועל
אונדזער ברויט פאַרדינען, און וואָס פאַר אַ אַרבעט איז פאַר מיר
פאַרקויפן אַ קאַלדרע, מאַכן טיי, כּ״בין דאָרט איינער אַליק, נישטאַ
מיט וועמען אַ וואָרט אויסצורעדן. מיינע מוסקולן ווערן שלאַבעריק,
די הענט רייסן זיך צו אַרבעטן ביי אַ פאַך, אַן אינדוסטריע, אַ שמעל-
צעריי, אין אַ פאַבריק מיט אַרבעטער, וווּ ס'איז דאָ מיט וועמען
צו רעדן, זינגען. אַ קראַם איז סיווי נישט פאַר מיר. און פיר פונט

צען א וואך איז אויך נישט פאר דיר? ... איך וועל דאס קריגן ביי אן אנדערער ארבעט אויך.

— זאל זיין ווי דו ווילסט, אז מ'איז יונג האט מען יארן פאר זיך, אזוי אויך דעם שכל...

דעם זעלבן אונט איז בענעט אדעק צום פרינציפאל, אים דער ציילט וואס האט פאסירט און געזאגט, אז ער וויל מארגן גיין צו דער שמעלצעריי וועגן א דזשאב.

— דאס קענסטו נישט טאן — האט אים דער שול-פרינציפאל אויפגעקלערט — מוזט פריער קינדיקן, געבן נאָטיס פאר אַ וואַך, דאָס איז געזען. מר. בעקער מוז אונטערשרייבן דיין פאַס, אז ער באַפרייט דיך. דאָס איז געזען, בענעט.

— פאר וואס באַטראַכטן זיי אונדז פאר גנבים?

— אַוואַזי איז חושד זיין אַן אומשולדיקן אפשר אַזאָ זינד ווי גנבענען. די פאַרב פון פנים באַשטימט זיכער נישט צי אַ מענטש איז אַרנטלעך אָדער נישט. מענטשן זענען נישט ווי אַראַנושן פון איין פאַרם. אָבער אַרעמקייט, פינצטערניש... האַדעוועט פאַרברעכן, אזוי איז אומעטום. ווו מען בויט נישט קיין שולן מוז מען בויען טורמעס, האַט אַ קלוגער מענטש געזאָגט. גיי אַהיים, בענעט, און טו ווי איך ראַט דיר.

אין דער פרי איז בענעט אויפגעשטאַנען ווי שטענדיק, געזאָגט דער מומען, אז ער גייט צוריק אַרבעטן פאַר אַ וואַך נאָטיס. זיין רוקייט האַט זי אויסגעטייטשט, אז דער כעס איז פאַרביי און ס'וועט בלייבן ביים אַלטן.

ווי שטענדיק האַט בענעט געוואַרט אויף מר. בעקער אין דער פרי פאַר די טירן. געזאָגט בלויז „גוט מאַרגן“ אַן מר. בעקער אָדער באַס. דער בעל-הבית האַט געשוויגן. בענעט האַט געטאָן זיין רוטיך אַרבעט, געמאַכט טיי און שפעטער אין טאָג געזאָגט, אז ער גיט אַ וואַך נאָטיס.

— וואָס? דו גיסט מיר נאָטיס? !!! אָט איז דיין געלט פאַר די פאַר טעג — האָט מר. בעקער אַ שלידער געטאַן אויפן טאַמבאַנק זיין געלט מיטן פּאַס. „ער גיט מיר נאָטיס“ האָט ער נישט אויפֿ- געהערט צו שרייען. בענעט האָט אים געבעטן אונטערצושרייבן זיין פּאַס, און ביי דער טיר שוין געזאַגט:

— כּווייל איר זאַלט וויסן, מר. בעקער, אַז איך בין נישט קיין ממזר און נישט קיין גנב.

בענעט איז געווען צופרידן וואָס ס'האָט זיך אַזוי געענדיקט. ער איז גלייך אַוועק צו דער שמעלצעריי, וווּ מ'האָט פאַרשריבן זיין נאָמען און אַדרעס און געהייסן קומען די צווייטע וואָך. פון דאָרט איז ער אַוועק צו אַ צווייטער שמעלצעריי, וווּ ער האָט גע- פונען אַן אויפֿשריפט אויף דער טיר, אַז מ'דאַרף נישט קיין אַרבע- טער. ער האָט אָנגעקלאַפט פאַר אַן אַפּיס-טיר פון אַ מעבל-פאַבריק. אַ ווייס מיידל האָט אים געהייסן וואַרטן, ביז דער פאַרמאַן איז אַרויסגעקומען, געלייענט אין זיין פּאַס, געשטעלט פּראַגן:

— האָסט אַ רעקאַמענדאַציע?

— ניין.

— פאַר וואָס ביסטו אַוועק פון בעקערס סטאָר?

— ווייל כּווייל אַרבעטן איז אַן אינדוסטריע.

— פאַר וואָס האָסטו נישט קיין רעקאַמענדאַציע?

— דער באַס איז געווען ביז אויף מיר, ווייל כּיהאַב אים גע-

געבן נאָטיס.

— ווען?

— היינט.

— האָט ער דיך אַרויסגעוואַרפן?, מוזט זיין דער אמתער

לויפער...

— ניין, סער.

— פאַר וואָס האָסטו געוואַלט געבן נאָטיס?

— כ'האָב דעם סער שוין געזאָגט.
— וואָרט אַ ווילל. — איז דער פאַרמאַן אַריין אין אָפּיס מיט
מיט זיין פּאַס אין האַנט. נאָך אַ ווילל האָט אים דאָס מיידל אַרייַן-
גערופּן.

— אַט איז דיין פּאַס, איך האָב פאַרשריבן דיין אַדרעס, קום
מיך זען נאָכן ערשטן.
ווען בענעט איז אַרויס האָט דער פאַרמאַן לאַכנדיק געזאָגט
צום אָפּיס-מיידל :

— אַ קאַמישער מענטש דער מר. בעקער. פריער וואָרפט ער
אים אַרויס, און איצט וויל ער אים צוריק, כאַטש גלייך. כ'האָב
דאָס דערקענט אין זיין אַפּרעזן מיך פון אים דורכן טעלעפּאָן.
דער מומען האָט ער פון די היינטיקע געשעענישן נישט דער-
ציילט נאָר דזשיימסן, וואָס האָט אים געראַטן צו קומען צו אים
אין דער פּרי, וועט ער אים אַרייַנפירן צו מר. פּאָן הירדן אין הויף
פון בוימאַטעריאַלן נעבן דער יאַטקע, ער דאַרף אַן אַרבעטער און
איז זיכער, אַז ס'קען זיין אַ דזשאָב.

— אַבער איך וויל אַרבעטן אין אַן אינדוסטריע.
— און ביז דאָן? און אפשר — איז דזשיימסן איינגעפּאַלן —
ווילסטו צוריק אָנהייבן די קאַפּעליע אין די גאַסן? ...
— וואָס פּאַלט דיר איין, דזשיימס. איך וויל אַרבעטן, נישט
בעטלען...

דער קליינער דזשיימס האָט אויסגעזען ווי אַ פינטל נעבן הויכן
פּאָן הירדן. געלויבט אין אַפּריקאַאַנס לשון זיין חבר בענעט. דער-
ציילט, אַז ער זינגט אין קירד-כאַר. פּאָן הירדענען איז געפּעלן
בענעטס אויסזען, ער האָט געקוקט אין זיין פּאַס, געשטעלט עטלע-
כע פּראָגן און אים אָנגענומען פאַר פיר פונט אַ וואָך. די אַרבעט
איז געווען אַ שווערע און אַ שמוציקע. בענעט האָט געטראָגן זעק
צעמענט, וואָנעס, וואָשבאַסיינען, שטיקער אייזן. די קליידער זענען

גיך געוואָרן שמוציק און אָפּגעריסן. ווידער איז ער געווען אַליין. מיטן בעל-הבית האָט ער נישט געהאַט קיין קאַנטאַקט אויסער ווען ער האָט אים אויסגעצאָלט זיין געהאַלט, אָדער געקומען אין הויף זאָגן וואָס צו טאָן. איז אים וואָס נישט געפּעלן, האָט ער אים געזידלט. אַהיימגעקומען פּלעגט בענעט נאָך אַזאַ טאָג אַרבעט אַ שמוציקער און אויסגעשעפּטער. נאָכן אָפּעסן פּלעגט ער אַוועק-פּאַלן אין בעט אַ טויט מידער. נישט געהאַט מער קיין צייט און געדולד צו לייענען. פון זיין איצטיקן מצב און קלענערן געהאַלט איז די מומע אויך אַרומגעאַנגען אַ שטום אָנגעברוגטע. דאָס האָט אויף אים שלעכט געווירקט ביז ער האָט אַרויסגעשריען:

— פאַר וואָס רעדסטו נישט צו מיר? שריי, זידל, שילט מיך!!!

כ׳האַב עס כשר פאַרדינט.

אַז די מומע האָט בלויז ביז געקוקט אויף אים, איז ער ווידער אַן אַ וואָרט אַרויס פון שטוב מיט אַ זעץ אין טיר.

אים האָט געצויגן צו דער שמעלצעריי, ווו ער פּלעגט אָפט גיין פּרעגן, טרעפן אַנדערע אַרבעטער פאַר די טירן. מען האָט אים געהאַלטן אין איין אָפּשלעפּן. בענעט האָט אין גאַנצן פאַרלוירן די האַפּנונג, אַזוי אויך אין דער מעבל-פאַבריק. מר. בעקער האָט באַ-פּוילן ער זאָל צוריקקומען, ווי ביטער ס׳איז אים געווען האָט ער דערפון נישט געוואָלט הערן. די מומע איז צוליב דעם נאָך מער פאַרצווייפלט און בייזער געוואָרן. פאַרן שול-פּרינציפּאַל האָט ער אויסגעגאַסן זיין האַרץ וועגן דער לאַגע ביי דער אַרבעט און אין שטוב. דער פּרינציפּאַל האָט אים צוגעזאָגט צו רעדן מיט איינעם וואָס אַרבעט שוין אַ סך יאָרן אין דער מעבל-פאַבריק. איין שיינעם טאָג האָט ער דערהאַלטן אַ ידיעה, ער זאָל קומען אין דער פאַב-ריק אַרבעטן. דאָ האָט בענעט באַשלאָסן איז זיך לעצטע סטאַנציע. ער וועט אַנשפּאַנען זיינע מוסקולן, זיך אויסלערנען אַ פאַך און זיין מיט די אַרבעטער צוזאַמען.

די ערשטע פאָר וואָכן האָט ער געטראָגן ברעטער, דערלאַנגט צו די מאַשינען, געפּוצט און געלאַדעוועט אויף לאַסטוועגענער פּאַרטיקע מעבל. געקראָגן נייע פּריינד, טייל האָבן אים געקענט פון קירד-כאָר. דער אַלטער, וואָס האָט אים רעקאָמענדירט, האָט געהאַלטן אויף בענעטן אָן אויג, אים געלערנט האַלטן אַ האַמער אין האַנט, אַ זעג, פּאַלירן. מיטאַגזייט זענען אַלע אַרבעטער געזעסן אין דרויסן, נאָכן עסן האָט מען געשפּילט אין דייס, קאַרטן, דאַמקע. בענעט האָט זיך צוגעקוקט און שטיל אונטערגעזונגען. אומבאַמערקט האָבן אַנ-דערע מיטגעהאַלטן אַ ניגון. ביסלעכווייז זענען געוואָרן ווייניקער שפּילער און מער זינגער, ביז ס'איז געוואָרן אַ מיטאַג-כאָר צו וואָס אַפּילו די בעלי-בתים האָבן זיך צוגעהערט. די אַרבעטער האָבן בענעטן ליב באַקומען, אים אַפּילו צוגעלאָזט אַרבעטן אויף אַ מאַשין. אויף דער שטעלע האָט בענעט אַנגעהויבן מיט פיר פונט צען אַ וואָך און גיך געקראָגן אַ הוספה. זיין געמיט איז לייכטער געוואָרן, ער האָט זיך געפּילט נוצלעך און אַנגעלייגט, פּרייטיק, ווען ער האָט דער-לאַנגט דער מומען דעם קאַנווערט מיט זיין געהאַלט האָט ער שטיי-פּעריש געזאָגט: „נו, פּאַר וואָס שרייטו נישט אויף מיר“. זי האָט אַראַפּגעלאָזט די אויגן און שטום געבעטן מחילה...

שבת און זונטיק איז ער געווען פּריי. אין קירד-כאָר האָט ער מער נישט געזונגען. אויך פון דער גאַסן-קאַפּעליע איז ער שוין לאַנג אַרויס. ער האָט אַ סך געלייענט, געשמעסט מיטן פּרינציפּ-פּאַל, אים געדאַנקט פּאַר דער גרויסער הילף, וואָס האָט געענדערט זיין לעבן, דערציילט ווי גוט ס'איז אים איצט אין דער פּאַבריק און ווי ביטער עס איז אים געווען פּריער:

— פּרינציפּאַל, פּאַר דאַנקבאַרקייט צו אייך, וויל איך איר זאָלט בעמען פון מיר די מתנה — האָט בענעט אים דערלאַנגט אַ לאַנגע זאַך איינגעוויקלט אין פּאַפּיר.

— צו וואָס, בענעט? דו ביסט צו אַרעם פּאַר אַזאָ לוקסוס.

א פלייט. א דאנק דיר, מיין יינגל. אויב אזוי, וועל איך שפילן אויף מיין אלטן און דו אויף מיין „נייעם פלייט“ די מעלאָדיע וואָס איך האָב דיר געלערנט. די טענער פון דעם דועט האָבן צוזאַמענגע- ברענגט דעם פרינציפּאַלס גאַנצע משפּחה אַרום זיי, און בענעטן געגעבן משפּחה-גליק, וואָס איז אים געווען פּרעמד...

ער האָט אָנגעהויבן באַטראַכטן די פּאַבריק ווי זיין העכערע שול פאַר לערנען. ער האָט זיך דערוואַסט פון פּראָפּעסיאָנעלע פּאַראַיי- נען צו וועלכע שוואַרצע קענען נישט געהערן, וועגן מאַשינען צו וועלכע שוואַרצע טאָרן זיך נישט צורירן. טייל מיטאַג-קאַנצערטן זענען פּאַרביטן געוואָרן אויף שמועסן וועגן אַנדערע אינדוסטריעס. ראַבערט דער פּאָלירער פּלעגט דערציילן פון זיין זון, אַ גוטער בוי- אַרבעטער, וואָס האָט אַליין געבויט הייזער און אַרבעט אין שטאָט שוין יאָרן, איז אים נאָר דערלויבט אַריינצושלאָגן אַן אַלטן נאָגל, נישט קיין נייעם. ער מעג נאָר דערלאָנגען דעם ווייסן אַרבעטער דעם צעמענט מיטן ציגל, אָבער אַליין אַוועקלייגן דעם ציגל טאָר ער נישט. ער טאָר נישט אָפּרייבן מיט זאַמד-פּאַפּיר אַ טיר, אַ פענצ- טער, אָדער איבערשמירן מיט אַ ביסל פּאַרב. אין געהיים נעמט ער אַן גרויסע רעמאַנטן, וואָס ער טוט אין די וויק-ענדס.

— ער איז אַ גלענצנדיקער אַרבעטער, מיין זון, און זיין בעל- הבית ווייסט עס, און וואָלט אים געלאָזט אַלץ טאָן. אָבער די „פּריי- וויליגירטע“ דושאַבס פּאַרזיכערן די ווייסע אַרבעטער פאַר זיך, כדי צו פּאַרהיטן זייערע הויכע געהאַלטן...

— זאָלן זיי אונדז צאָלן מער, וועלן זיי נישט דאַרפן היטן...
„רעזערווירטע“ דושאַבס, מיין ברייטע נאָז —

— נו, די סירענע פייפט! צו דער אַרבעט! גענוג געפּלודערט!
ביי אַזעלכע מיטאַג-שמועסן איז אַפּט אַרויסגעקומען דער אַנטאָ- גאַניזם און האָס, וואָס האָט געהערשט צווישן די שוואַרצע און ברוינע.

— דו בלוטיקער בושמאן, ממזר. ליגסט דאך מיט דיין אייגענער מאמען... וואָס ווייסטו? — האָט מען געקענט הערן פון שוואַרצן צו אַ ברוינעם.

— דו בלוטיקער קאָפּפּער, דרעקישער וורשט, פאַרמאָך דיין שוואַרצן מיטטקאָסטן, אַנישט וועל איך דיר אַרויסהאַקן די ווייסע ביינדלעך — פּלעגט קומען דער ענטפּער פון ברוינעם באַגלייט מיט קלעפּ.

בענעט פּלעגט זיך אַריינמישן, צערייסן די שלעגער, איינשטילן, און אוועקגיין אין אַ געדריקטער שטימונג און געטראַכט — איבער וואָס הרגענען זיי זיך?... די ווייסע אַרבעטער אין פּאַבריק האָבן געגעסן באַזונדער, אָבער געאַרבעט צוזאַמען מיט אַלע און זיך באַצויגן פּריינדלעך, אויסער ווען זיי זענען אין כּעס געוואָרן. די שנאה פון זייניקע צו די ברוינע און פאַרקערט האָט אים באַאומ-רויקט.

דער ווייסער פאַרמאָן האָט אים נישט גאָר דערלויבט, גאָר אויך געהאַלפּן מאַכן פאַר זיך אַ ביכערשענקל, אַ בענקל. ביי שכנים אין לאַקיישן האָט ער צורעכט געמאַכט צעבראַכענע מעבל. בענעט האָט זיך דערמאָנט אין דעם אָפּגעבראַכענעם פּיסל פון דער לערערין אַניקיס פּיאַנג. האָט ער אָנגעקלאַפּט אין איר טיר און געזאָגט:

— לערערין, איך אַרבעט אין אַ מעבל-פאַבריק און קען שוין אַ ביסל די מלאכה, איך וואָלט וועלן פאַריכטן אייער פּיאַנג.

— אַ גרויסן דאַנק דיר, בענעט. זייער שיין פון דיר. האָסט אַ גוטן זכרון. ביסט דאָ גאָר איין מאָל געווען.

בענעט האָט זיך פאַרשריבן דעם פּאַסאָן און דיק, די פאַרב פון די פּיסלעך. אַניקי האָט אים אויסגעפרעגט ווי ס'גייט אים, און צי האָט ער אפשר געביטן זיין מיינונג וועגן לערנען מוזיק. אים איינגעלאָדן קומען ווען ער וויל זינגען און זי וועט באַגלייטן.

— קענסט אזוי אויך אריינקומען, ביסט נישט מער קיין שול-
יינגל...
— א דאנק, לערערין, כ'זעל קומען מיט פאָרגעניגן. פריער
וויל איך מאַכן דעם דזשאָב.
— און איך בין נישט מער דיין לערערין, קענסט מיך רופן
אניקי — האָט זי אויסגעשטרעקט אַ האַנט צום געזעגענען.
— לערערין, כ'מיין מיס אַניקי, כ'וויל איך וואָס פּרעגן. פאַר
וואָס עקזיסטירט אַזאַ האָס צווישן אונדזערע מיט די ברוינע?
— וווּ האָסטו דאָס באַמערקט?
— ביי דער אַרבעט, איצט זע איך דאָס אויך אין לאַקיישן.
דוכט זיך, מענטשן פון זעלבן גורל.
— דאָס איז אמת, בענעט, אָבער נישט אין גאַנצן. מיר שוואַר-
צע זענען אַ פּאָלק, טאַקע אונטערדריקט, אָבער אַ פּאָלק מיט אַ פּאַר-
גאַנגענהייט, מיט טראַדיציעס, לעגענדעס, פּאָלקלאָר, אַ פּאָלק מיט
אַן אייגענער קולטור, שפּראַך און לעבנסשטייגער, וואָס רעגט אָן
היסטאָריקער, שרייבער פון פּאַרשידענע פעלקער צו פּאַרשן און
שרייבן ביכער וועגן אונדז. די ברוינע זענען נישט קיין פּאָלק,
פאַרמאָגן גאַרנישט אייגנס, אַ געמיש איבערבלייב פון אַ צופע-
ליקער פיזישער תּאווה צווישן אונדז און די ווייסע. זיי זענען אומ-
גליקלעכער פון אונדז. מיר און די ווייסע שעמען זיך מיט זיי. דער
ווייסער צאָלט פאַר זיין טראַפּן בלוט אינעם ברוינעם מיט געוויסע
פּריווילעגיעס, קען דאָס דער געוויינלעכער שוואַרצער נישט פאַר-
טראַגן. אוודאי דאַרף מען זיי נישט האַסן, גיכער באַדויערן. אוודאי
איז זייער גורל דער זעלבער און האַסן דאַרף מען זיי זיכער נישט...
דו זעסט אויס צו זיין פאַרזאָרגט וועגן דעם. ס'זעט זיך ענדערן —
פאַרשטייט? איצט בין איך ווידער אַ לערערין. מיר לעבן אין
אַ ראַם וואָס הייסט צייט. און צייט איז געשיכטע, און געשיכטע
האַט צייט — דאָס ראַד דרייט זיך אָן אַ סוף און לאַנגזאַם, מען

רופט דאָס עוואָלוציע. זאָכן בייטן זיך אין דעם היסטאָרישן ראָד-
 געדריי. און מיט דעם דאָס מענטשלעכע טראַכטן. אָט האָט מען
 געגלויבט, אַז אַלץ דרייט זיך אַרום דער ערד. איז געקומען אַ מאָנ,
 קאָפּערניק, און באַוויזן, אַז די וועלט אונדזערע, די ערד, איז נישט
 מער ווי אַ פּלאַנעט וואָס דרייט זיך צוואַמען מיט אַנדערע פּלאַנעטן
 אַרום דער זון. זאָרג זיך נישט, בענעט, ס'קען אייביק אַזוי נישט
 בלייבן. די וועלט היינט איז אַ סך אַנדערש ווי מיט הונדערט יאָר
 צוריק. מיר דאַרפן איין זאָך — בילדונג, דאָס וועט פאַרווישן די
 ליידן פון האָס, ווייל דער וואָס האָסט, ליידט נישט ווייניקער פון
 געהאַסטן. בילדונג איז וויכטיקער פון נייע הייזקעס, אַדער אַפילו
 פון העכערע געהאַלטן... נו, וואָס ביסטו אַזוי שטיל? ... אינטערע-
 סירט דיך דאָס מער ווי מוזיק?

— יא, מיס אַניקי, דאָס און אַנדערע זאָכן. איך דאַנק אייך
 פאַר דער לעקציע. איר זייט זייער קלוג, מיס אַניקי. ווען כ'וועל האָבן
 פאַרטיק דאָס פּיסל, וועל איך ווידער קומען. — בענעט איז אַוועק
 אַ באַרוישטער פון אירע קלוגע רייד, און געוואַרט מיט אומגעדולד
 זיך ווידער מיט איר צו באַגעגענען און פרעגן אַנדערע פּראַגן.
 אויסטאַקן דאָס פּיסל פאַר דער פּיאַנאָ איז אים נישט אַנגע-
 קומען לייכט, ער האָט נישט באַגריפן, אַז ער האָט צוגעזאָגט עפעס,
 וואָס איז געווען איבער זיינע כוחות, אין פאַבריק מאַכט מען
 אַזעלכע זאָכן נישט. האָט ער מיט דער הילף פון אַן אַנדערן גע-
 שניצט מיט דער האַנט, ביז דאָס שטיקל האַלץ האָט אַנגענומען
 די פאַרם. שבת אין דער פּרי איז ער געקומען מיט מכשירים,
 אַ טעפל האַלצפּאַפּ, אַ פּלעשל ברוינעם וואַניר, צוגעשניצט, געריבן
 מיט זאַמדפּאַפּיר. אַניקי האָט אים געהאַלפן אויפהויבן די פּיאַנאָ.
 ער האָט פאַרפעסטיקט דאָס פּיסל, פאַרשמירט מיט וואַניר, און
 געווען צופרידן פון זיין איינפּאַל. מיט אַ שטאַלץ פון זיין דערגריי-
 כונג האָט ער איר דערקלערט, אַז איצט טאָר מען די פּיאַנאָ נישט

רירן פון אַרט פאַר אַ וואָך צייט. אַ צעשטראַלטע פון דאַנקבאַרקייט
פאַר זיין מי האָט זי אים געפרעגט:

— אָבער שפּילן אויפן אַרט מעג מען ?

— יאָ — האָט דער „עקספּערט“ געענטפּערט.

— אויב אַזוי זינג וואָס און איך וועל באַגלייטן.

— מיינע הענט זענען...

— אַ דאָ איז זיין, אַ האַנטוך — האָט זי אים אָנגעוויזן זיך

אַפּצוואַשן, און זיך געזעצט ביי דער פּיאַנאָ שפּילן און זינגען.

בענעט איז געבליבן לענגער ווישן די הענט און זיך צוגעהערט

צו דער ווּנדערלעכער מעלאָדיע.

— וואָס האָט איר געשפּילט ? ס'איז זייער שיין.

— דאָס איז אַ לעגענדע פון דער טרער, דאָס לעצטע געשאַנק

וואָס גאָט האָט געגעבן דעם מענטש.

— איר קענט די ווערטער ?

— יאָ. ווילסט הערן ?

— מיט פאַרגעניגן.

אַז דער מענטש איז באַשאַפן געוואָרן, איז די טרער געקומען

פאַר גאָט מיט אַ געבעט — אין מיר האָסטו אַלמעכ-

טיקער פאַרגעסן.

איינזאַם אַליין בין איך געבליבן. און זיך צעגאַסן אין אַ טרערן-

טייד...

ביסט גערעכט מיין טרער, האָט גאָטס קול געקלונגען.

דערפאַר וועל איך דיך באַלוינען צו דער נאַבעלסטער פּונקציע.

ווען מענטש וועט זיין באַצערט אין ליידין, וועסטו זיך באַווייזן

אויפן חשובסטן אַרט — אין מענטשנס אויגן.

אוי וויי אַלמעכטיקסטער אוי וויי, האָט די טרער געכליפּעט.

פארוואס איז מיין מזל זיך צו באווייזן נאָר ווען מענטש

ליידט?...

ביסט ווידער גערעכט מיין אַרימע טרער, האָט אַ בת-קול

געענטפערט:

דו וועסט זיך אויך באווייזן, ווען מענטש איז עקזאלטירט

אין פרייד...

די ווייכקייט און איר געפילפול שפילן און זינגען, דער מיין פון דער לעגענדע, האָבן געווירקט אויף בענעטן און אים פאַרטריבן צו פרעמדע וועלטן. מיטן לעצטן אַקאָרד זענען אַניקיס הענט גע- בליבן אויף די קלאַווישן. זי האָט אויפגעהויבן דעם קאַפּ צו בענעטן. ער האָט דערזען איר צעשמייכלט פנים מיט גלאַנציקע, איבערפולט; אויגן, טרערן, וואָס לעשן אַן אומגעהויערע ביטערניש... זי האָט זיך אויפגעשטעלט מיטן פנים צו אים, פאַרשלאָסן ביידע הענט אַרום זיין נאַקן, באַטראַכט זיין יונג-מענעריש פנים, און גע- שוויגן, אַ טיפע וואַרעמקייט איז געווען אין איר בליק, וואָס האָט געווירקט שטאַרקער פון רייד... זי האָט אים געדריקט צו זיך און געקושט. בענעט האָט צום ערשטן מאל דערפילט דעם הייסן אַטעם פון אַ פרוי אויף זיין פנים, און די וואַרעמע ווייבלעכקייט פון בריסטן. אַ פאַרלוירענער האָט ער געענטפערט מיט קושן און געפילט אין אוממאָכט — נייע, צעעפנטע קוואַלן פון זיסן תענוג פליסן אין זיינע אַדערן...

זיין פארברענטער נעכטן

בענעט האָט געטראַכט פון זיין חבר ריקין, וואָס פלעגט אים דערציילן פון זיינע עסקים מיט מיידלעך, און דערביי ליידנשאַפט-לעכער פאַרציען דעם רויך פון פאַפּיראַס, באַווייזן זיין געשלעכטס-אבר, גרויס און האַרט בעת מעשה און דערנאָך שלאַבעריק, וויך ווי אַ קליין מיזל. די מעשיות פלעגן אים אויך אויפּרעגן — און ער האָט אַפילו איין מאָל שוין געהאַט אַפּגערעדט מיטצוגיין מיט אים, און לטוף געווען צופרידן וואָס ער האָט זיך צוריקגע-האַלטן... איצט פאַרשטייט ער וואָס ריקי האָט געמיינט. — אַ פרוי — אַ קוואַל פון גליק און פאַרגעניגן אין לעבן, פון וואָס אַ שוואַר-צער קען געניסן פונקט ווי אַ ווייסער... אַניקיס שפּילן און זינגען די לעגענדע פון דער טרער. דער אינטימער עפּילאַג — האָט גע-מאַכט אויף אים אַ רושם, וואָס פאַרפּאַלגט אים. מיט ווידערווילן האָט ער געטראַכט פון ריקין, וואָס פלוידערט פון אַזעלכע איבער-לעבונגען. ביי אים איז עס אַ הייליקער סוד, וואָס וואַרעמט אין אים סיי אַ פאַרבינדונג, סיי אַ באַגער, וואָס ציט אים צו דער לע-רערין אַניקי, און דאָך שרעקט דאָס אים.. אין חלום איז ער געלעגן מיט אַניקין, און באַגינען געוואַשן דאָס ליילעך די מומע זאָל נישט זען די סימנים... פאַר אַ תּירוץ האָט ער געזאָגט, עפעס האָט אים געביסן די נאַכט.

אַ פאַרטראַכטער האָט ער זיך איין מאָל בעת אַ שפּאַציר גע-פונען הינטער אַניקיס טיר און אַוועקגעלאָפּן. אַניקי האָט אים געזען גיין דורכן פענצטער און געעפנט די טיר. זי האָט געזען ווי ער אַנטלויפט. כאַטש די פרוי אין איר איז געווען באַליידיקט, האָט

זי געפונען פאַר אים אַ זכות אין זיין יינגלישער שעמעוודיקייט. ס'שאַדט נישט, ער וועט אויסוואַקסן. דער פאַקט, וואָס ער קומט ביז דער טיר האָט זי געטרייסט. זי האָט באַרירט איר מויל און געטראַכט פון בענעטס ליפן — טויאיק פרישע פלוימען — „זיס“ — האָט זי פאַרביסן די אונטערשטע ליפ און צוואַמענגעפרעסט די בריסטן פון באַגער.

בענעטס טעג אין דער מעבלפאַבריק זענען געווען פול מיט אַרבעט, מיט די מיטאַג-קאַנצערטן, דיסקוסיעס וועגן פּאָליטיק און אינדוסטריעס. ווי אַ שטיק האַרטע ערד, וואָס זאַפט איין רעגן, האָט ער איינגעזאַפט אַלץ, וואָס איז דערגאַנגען צו זיינע אויערן. נאָר די אַוונטן אין שטוב זענען געוואָרן פוסט און לאַנגווייליקע, אַפילו צו לייענען האָט ער מער קיין געדולד נישט געהאַט. נערוועז זיך אַפגעריסן פון בוך, יעדע ווייל געלאָפן צו דער טיר, און צוריק צום טישל. זיין איבערגעגעבענעם שול-פּרינציפּאַל האָט ער אויך אויסגעמיטן, נישט געזען זיינע חברים. די מומע האָט באַמערקט, אַז עפעס איז נישט אין אַרדענונג מיטן יונג — האָט זי אַנגעהויבן פרעגן און אַריינרעדן אין אים. ער האָט אויף אַלץ געענטפערט: „גאַרנישט“. די מומע אָבער האָט נישט נאָכגעלאָזן, ביז ער האָט אויסגעשריען:

— שווייג!!! שווייג זאָג איך דיר.

— אַוודאַי, ווען דו ביסט געווען קליין האָב איך דיך געלערנט רעדן, היינט, אַז דו ביסט גרויס, לערנסטו מיך שווייגן... נו, וועל איך שווייגן, אָבער צו דיין שול-פּרינציפּאַל קענסטו דאָך גיין און רעדן, ער האָט דיר שטענדיק געהאַלפן. וואָס דרייסטו זיך דאָ אַרום ווי אַ שוואַרצער וואַלקן? וועסט דאָך פון זינען אַראָפּ.

ביי אַזעלכע שמועסן פלעגט ער אַנטלויפן פון שטוב. די מומע האָט געטראַכט: ער האָט אַ גוטן דזשאָב, ער האָט ליב זיין אַרבעט אין פאַבריק, נישט ווי פריער, אין שאַפּ. און דאָך... וואָס איז געשען

מיטן יונג לעצטנס? ... וואלט געווען א טאטע, וואלט ער אים נישט געלערנט שווייגן... ארימער יונג, צוויי טאטעס באגראבן, איז דען א ווונדער? ...

טאם גלעלי איז געווען דער פאבריק־רייניקער, אן עלטערער זולו פון „עסקארד“ געגנט אין נאטאל, וואס האט שטענדיק גע־טראגן אין די אויערנשניטן גרויסע, רונדע מיט פארבן באשמירטע קלעצלעך. אהיימפארן פלעגט ער צוויי מאָל אַ יאר אויף עטלעכע וואָכן. אויף זיין שטיקל לאַנד האָט טאָם געהאַט צוויי ווייבער און צען קינדער פון ביידן. אַלע קינדער האָט טאָם אַ נאָמען געגעבן לויט שטאַטישע זאַכן, אָדער געשעענישן, וואָס זענען אים געפעלן. איין זון האָט געהייסן „בייסקאָפּ“. אַ טאָכטער — „העלענע רובינ־שטיין“, אַ צווייטער זון — „הערי גלאַנץ“, אויפן נאָמען פון אַ יידישן אַרבעטסגעבער, אַ זון — „קעמיסט“, אַן אַנדערן „סטרייק“, „קריסט־מעס“, „טשאַרלי טשאַפּלין“. דעם יינגסטן זון האָט ער אַ נאָמען גע־געבן „בענעט“ און איינגערוימט בענעטן אַ סוד, אַז ער האָט אים... טאָם איז געווען זייער פּאָפּולער ביי די בעלי־בתים, ווי ביי די אַרבעטער, שטענדיק אַ שמייכלענדיקער מיט אַ גוטמוטיקן פנים, ער האָט געהאַט אַ ריינעם רעקאָרד, נישט געשיכורט, נישט געווען פאַרמישט אין סקאַנדאַלן, קיין מאָל נישט געווען אַרעסטירט, פלעגט מען אים שיקן פון ביוראָ אין באַנק מיט מזומנים, מיט וואָס ער האָט נישט ווייניקער שטאַלצירט, ווי מיט זיין יחוס־אַפּשטאַם — אַן עכטער זולו. טאָם האָט פאַרמאָגט אַ נאַטירלעכן חוש פאַר הומאַר און פלעגט אַלעמען אַמוזירן מיט זיין אָפּלאַכן, חווקן ווי דער, אָדער יענער רעדט, גייט, עסט. נאָכלצעווען מיט אַ ווייבעריש קול און שלעכטן ענגליש די בוכהאַלטערשע ווי זי פאַרהיקעט זיך, ווען זי שרייט אויף אים, אַז די טיי געפעלט איר נישט. בעת די מיטאַג־געזאַנגען פלעגט ער שטענדיק שטיין נעבן בענעטן און צוטופען מיטן פוס צום טאַקט, אָדער כאַפּן אַ שטיק

האַלץ און זיך אַוועקלאָזן מיט אַ קוויטשעריי אין אַ זולוטאַנץ. אַלע האָבן אים ליב געהאַט און מוחל געווען דאָס אָפּלאַכן. אָבער זיין ליבלינג איז געווען בענעט. אין בענעטס טעפל טיי פלעגט ער אַריינשיטן אַן עקסטראַ לעפעלע צוקער, צושאַרן אַ שטיקל קוכן.

טאַמס דירה איז געווען אַ שטיבל אין פאַבריקסהויף, וווּ סטויגן האַלץ האָבן זיך געטרוקנט און פאַרשפרייט אַ גוטן ריח. אין צימער איז געווען ריין. אויף די ווענט זענען געהאַנגען הייליקע בילדער, אַלטע קאַלענדאַרן, זיינע בגדים אויף אַ לאַנגן הילצערנעם האַק פאַרצויגן מיט אַ ליילעך. אויפן טישל זענען געשטאַנען אין רעמלעך בילדער פון אים און זיין משפּחה. אַן אייזערן בעטל צו-געדעקט מיט אַ געשטרייפטן טוך. זומער פלעגט ער קאַכן און עסן אין הויף.

איין מאָל האָט טאַם בסוד פאַרבעטן בענעטן אויף שבת צו מיטאַג, ער דאַרף מיט אים וואָס רעדן. בענעט איז געווען זיכער, אַז ס'האַט צו טאָן מיט דער פאַבריק, ווייל ער איז אַזאַ שמעלקע מיט די בעלי-בתים, איז ער געקומען און געפונען אַ געדעקטן טיש מיט אַן אָפּגעקאַכט קעלבערן קעפל, פלעשלעך ביר, ברויט, פרוכט, טעלער, פאַפירענע סערוועטקעס. טאַם איז געווען שטאַטיש אויסגעפּוצט און אויפגעלייגט, די סעודה האָט זיך אָנגעהויבן, און דער סוד איז אַרויס.

— בענעט — האָט טאַם אָנגעהויבן מיט אַ גלאָז ביר אין האַנט.
— דו געפעלסט מיר, ביסט אַן אייגענער זולו, אויב וועסט אַנ-קלייבן אַ ביסל געלט לאַבאַלאַ (נדן) וועל איך דיר געבן אַט, אַ זי פאַר אַ ווייב, — האָט ער אַרויסגענומען פון פאַרטפעל אַ פאַטאַ-גראַפיע. — מיין טאַכטער, זי איז 16, העלענע רובינשטיין, אַ שיינע מויד האַ? — האָט ער אָנגעוויזן אויף איר האַלב נאַקעטן גוף אין זולוטראַכט.

בענעט האָט אַפילו נישט געהערט וואָס ער רעדט, דאָס עסן
איז אים נישט געגאַנגען אין האַלדז.

— וועסט האָבן אַ שייַן ווייב, בענעט, און פאַרן מיט מיר אין
פאַרם אויף קריסטמעס. טרינק, בענעט, — אויסגעטרונקען נאָך
אַ גלאַז ביר און זיך צערעדט, ווי שייַן עס איז אויפן פאַרם און
ווי וויל אים וועט זיין. — שפעטער מיין זון — האָט ער אים אַרומ-
גענומען בגילופנדיק — אַז וועסט האָבן מער געלט וועסטו זיך
נעמען נאָך איינע, כאָ, כאָ, אַבער די ערשטע דאַרף זיין אַ שייַנע...
— האָט ער געטיילט מיטן פינגער אויף העלענעס בוזים...
בענעט האָט באַדויערט וואָס ער איז געקומען, און נישט גע-
ווסט ווי זיך אַרויסצודרייען. טאָם איז אַזאַ גוטער און גליקלעכער,
און וואָס ער זאָל אים נישט זאָגן וועט ער אים מצער זיין. האָט
ער אים געענטפערט פשוט.

— טאָם, איך האָב נישט קיין געלט. איך בין דער איינציקער
פאַרדינער און האָב קוים אויסצוקומען פון מיין געהאַלט מיט מיין
מומען.

— דאָס איז גאַרנישט — האָט טאָם אַרונטערגעלאָזן פון טאָן
און אָנשטעל — וועסט שפעטער אַפצאַלן. דערווייל קענסטו חתונה
האַבן. העלענע וועט קומען וווינען צו דיר מיט דער מומען און
לאַמיר טרינקען פאַר מזל.

— ניי, טאָם! איך בין נישט גרייט חתונה צו האָבן.
— אַ, — איז טאָם גאַר אַן אַנדערער געוואָרן און אָנגעהויבן צו
שרייען — דו ווילסט נישט? !!! איך האָב געמיינט, אַז כ'טו פאַר
דיר גוט! געמיינט ביסט אַן אייגענער זולו! איצט זע איך, אַז
ביסט ווי די בושמען-לויפערס, וואָס קריכן צו די מוידן. הער,
זון!!! דו נעם מיין טאַכטער פאַר אַ ווייב, אַז נישט וועט דיין
גוף צעפרעסן ווערן ווי די אַנדערע, וואָס וואַלגערן זיך מיט קרע-
ציקע נקבות... איך ווייס וואָס איך רעד.

בענעט איז אנטלאפן ווי פון א פייער. טאם האט אים נאכ-
געשריען:

— מאמפארא! אַקס! דו וויסט נישט וואָס איז גוט פאַר
דיר!!! — און פאַר כעס צעבראַכן אַ פלאַש ביר.
דאָס איז ווידער געווען אַן איבערלעבונג, וואָס האָט בענעטן
קיין רו נישט געגעבן. ער האָט זיך געפונען אינגעוויקלט אין
אַ קנויל פון געשעענישן וואָס גיבן באַפרידיקונג און גליק, אָבער
וואַרפן אַרויף אַזעלכע לאַסטן און פראַבלעמען, וועלכע ער קען אַפילו
נישט ברענגען פאַר זיין פאַטערלעכן פריינד, דעם פרינציפאַל. קען
ער אים דערציילן פון זיין איבערלעבונג מיט אַניקין? פון זיינע
סעקסגעשפרעכן מיט ריקין? און איצט די מעשה מיט טאַמען? טאָם
וועט אים אוודאַי רודפן אין פאַבריק. ווי ביז דער גוטער טאָם
איז געוואָרן, און ווי צאַרנדיק ער האָט געשריען: דיין גוף וועט
צעפרעסן ווערן פון קרעציקע נקבות. גאָט אין הימל. אַניקי איז
אַזוי ריין ווי אַ מלאַך...

פאַר קריסטמעס קריגט מען אויסגעצאַלט פאַרן גאַנצן יאָר
אורלויב. מ'שטעלט אַפּ די אַרבעט אויף דריי וואָכן, מ'איז אויפגע-
לייגט, פריילעך, די בעלי־בתים גיבן דעם לעצטן טאַג אַ קריסט-
מעס־סעודה פאַר אַלע אַרבעטער.

ביי דער קריסטמעס־פאַרטי אין פאַבריק איז געווען אַ סך
צו עסן און מילדע געטראַנקען. שטאַרקע האָבן נאָר געטרונקען די
וויסע ביי אַ באַזונדערן טיש. די „אַנדערע“ האָבן אויך געכאַפט
אַ זופּ ברענדי פון די פלעשלעך אין די קעשענעס. די בעלי־בתים
זענען געווען בגילופין און גערופן בענעטן ער זאָל זינגען. חברה
האָט אים אַרויפגעשטעלט אויף אַ טיש, אָבער בענעט האָט זיך
געוואַקלט.

— ער איז שיכור!

— זינג, בענעט!

— פארמאך דאָס מויל, וועט ער זינגען.

בענעט האָט זיך אין דעם טומל געדרייט אויפן טיש אַ צע-
פלאַמטער, מיט אַ פאַרוואַלקנטן בליק, קאַלט געשמייכלט און נישט
געוויסט וואָס דאָ קומט פאַר. אין מוח האָבן זיך געפלאַנטערט ביל-
דער: אַ צעגאַסענע טרער ליגט פאַר גאָט און בעט... אַ פּיאַנאַ,
אַגיסי שפּילט, טאַמס פינגער אויף העלענעס בוים. ער ליגט
קראַנק צווישן קרעציקע פרויען... „זינג בענעט“!!! דער אויס-
געשריי האָט אים ווי אויפגעוועקט, ער האָט מיט האַלב אָפּענע
אויגן אַרומגענומען דעם עולם, די ווייסע האָבן אים דערמאַנט
אין די ווייסע געסט ביים שול-קאַנצערט, וווּ ער איז געווען דער
סאַליסט און געזונגען:

מיר זענען בעטלער געשלאָגן מיט בלינדקייט.
לעבן אויפן חסד פון רייכנס גוטהאַרציקייט.
אין אַ טאָג אַזאָ פריילעכן פאַר קינדער אַרעמע.
מיר ווייסן איר זייט מענטשן באַרעמהאַרציקע.
טאָ גיט מיר בעטן, פאַר די געשלאָגענע.

ער איז אַריין אין אַ נישט-קאַנטראַלירטן עקסטאַז, זיך גע-
שליידערט מיט אויסגעשטרעקטע הענט.

— וואָס זינגט ער? — איז געוואָרן אַ טומל.
— וואָס ער זינגט איז גוט, פאַרמאָך ס'מויל.
בענעט האָט געהויבן דעם טאָן:

מיר זענען פריילעכע בעטלער, זינגען לוסטיק
צדקה-פּושקעס, קלינגען לוסטיק
זינגען לוסטיק, קלינגען לוסטיק...

איז זיין קול געפאלן מיט אַ שטראָם טרערן פון זיינע אויגן.
 טשאַטשאַ לאַזאַ, טשאַטשאַ לאַזאַ,
 סטימעלאַסי פומאַרהאַדישאַ.
 («שטופ דעם באַן צו רהאַדישאַ». אַ ליד וואָס שוואַרצע זינגען
 צום ריטם ביי אַ שווערער אַרבעט.)
 האָט אַ גאַנצער כאַר איבערגעריסן בענעטס זינגען אים אַרויסצו-
 העלפן. טשאַטשאַ לאַזאַ!!! האָט בענעטס שיינער טענאַר אַריבער-
 געקלונגען דעם כאַר.

— זע ווי ער וואַקלט זיך, ער איז שיכור.
 — ווייל דער אַלטער ממזר טאָם האָט אַריינגעגאַסן ברענדי
 מיט ביר אין זיין לעמאַנאַד! — האָט דער קאָלירטער מאָזעס אויס-
 געשריען.

דאָס זינגען איז איבערגעריסן געוואָרן. טאָם האָט זיך אָנגע-
 הויבן אַרויסצושאַרן. די אַרבעטער האָבן עס באַמערקט און אים
 געכאַפט, ס'איז געוואָרן אַ שרעקלעך געדראַנג, האַלב פאַרטיקע
 מעבלשטיקער זענען צעבראַכן געוואָרן, טאָם האָט געוואַלדעוועט
 פון די קלעפּ, די בעלי־בתים זענען אַרומגעלאָפּן צעשראַקענע פון
 דער בהלה און מורא געהאַט מען זאָל טאַמען נישט דערהרגענען,
 זיי האָבן געדראַט מיט רופן די פּאָליציי. עטלעכע וויסע אַרבעטער
 האָבן זיך אַריינגעוואָרפן אין צעווילדעוועטן המון און אַרויסגע-
 שלעפט טאַמען אַ האַלב־טויטן, אַ צעבלוטיקטן און אים אַריינגע-
 טראָגן אין זיין צימער. פון ביוראַ האָט מען אַרויסגערופן אַ דאָק-
 טער. די בעלי־בתים האָבן געשריגן אַלע זאָלן אַהיימגיין, און נישט
 רופן זיי פּאָליציי, און פאַרויכערט, און דאָס איז די לעצטע קריסט-
 מעס־פאַרטי אין זייער פּאַבריק. פאַר מורא זענען אַלע אַוועק.

דער דאָקטער איז געקומען ווען טאָם איז געלעגן אין יסורים
 און געשאַלטן די בושמענער... די וויסע אַרבעטער האָבן געהאַלפּן
 דעם דאָקטער אַרומוואַשן דאָס בלוט. ביים באַטראַכטן האָט טאָם

געמאכט געוואָלדן פון ווייטאָג. דער דאָקטער האָט אים באַנדאָ-
זשירט די ווונדן און טעלעפאָנירט נאָך אַן אַמבולאַנס. ווייל ער
האָט עטלעכע ביינער געבראַכן און וועט מוזן זיין אין גיפס, ער
וועט לאַנג נישט קאָנען אַרבעטן. נאָך דעם ווי די בעלי־בתים האָבן
דערציילט דעם דאָקטער וואָס עס איז געשען און געבעטן ער זאָל
נאָר נאָטירן אַ פאַרפאַל, האָט דער דאָקטער פאַרלאַנגט פון די
בעלי־בתים זיי זאָלן אים מער נישט האַלטן אין דער פאַבריק.
„אַזא קאַפער — זאָל ער זיין אין קראַאַל און מאַכן קינדער“.

אין אַ זייטיק געסל האָט ישמעאל דער פּאָלירער געזען ווי
בענעט שטייט ביי אַ וואַנט און ברעכט, ער האָט אויף אים רחמנות
באַקומען און אים אַריינגענומען אין זיין אַלט פּאַרדל צו זיך אַהיים.
אויפן וועג האָט ישמעאל איינגעקויפט גוטע זאַכן פאַר זיין משפּחה,
וואָס האָט געוואַרט אין יומטובדיקע בגדים. די קינדער האָבן זיך
געפרייט מיט די מתנות און מיטן גאַסט וואָס ישמעאל האָט פאַרגע-
שטעלט: דאָס איז בענעט אונדזער זינגפויגל.

דער גוטער מיטאָג און די יומטובדיקייט אין הויז האָבן בענעטן
אויסגעטשוכעט פונעם קאַשמאַר, און ר'איז געווען צופרידן וואָס
ישמעאל האָט מיט קיין איין וואַרט נישט דערמאָנט, וואָס ס'איז
היינט געשען אין דער פאַבריק. נאָך אַ פאַר שעה איז בענעט אַהיימ
געקומען אַן אויסגעניכטערטער.

* * *

אַ צופרידענער האָט ער דערלאַנגט דער מומען זיין קאַנווערט
מיט איין און צוואַנציק פונט האַלידיי־געהאַלט, זיך געפרייט מיט
די דריי פרייע וואַכן, ער וועט האָבן גענוג צייט צו לייענען, און
אפשר קריסטמעס פאַרברענגען אַ ביסל מיט אַניקין. די מומע האָט
זיך געפרייט מיט דער גרויסער סומע, און דערציילט בענעטן די
גוטע נייעס: ווילסאָן, איר יינגערער זון, פאַרט מיט זיין משפּחה

אין א קאר (אויטא) קיין מאַריטצבערג צו אירס א קוזינע אויף קריסטמעס.

— האָב איך ביי אים געפועלט ער זאל דיך מיטנעמען, דיך צופירן צו זוללאַנד, וווּ דו און דיינע עלטערן זענען געבוירן געוואָרן, און אַ חוץ דיר זענען אַלע נעבעך פאַרברענט געוואָרן. אַ מענטש דאַרף וויסן וווּ זיין וויגל איז געשטאַנען... און דאָס איז אַ גוטע געלעגנהייט.

בענעט האָט שווער אָפּגעזיפּצט און געבליבן זיצן מיטן קאַפּ אין ביידע הענט.

— איך בין אַ נאַרישע מומע, כ'האָב נישט געדאַרפט דער-מאַנען די טראַגעדיע. אויב ווילסט נישט פאַרן, דאַרפסטו נישט פאַרן, דאַרפסטו נישט.

— אַוואַדאי, אַוואַדאי וועל איך פאַרן... אַ מענטש דאַרף וויסן וווּ זיין וויגל איז געשטאַנען... ווען פאַרן זיי ?

— זיי קומען אַהער זונטיק, וועלן מיר וויסן. ווידער האָט ער געהאַט צו לעזן אַ פּראַבלעם, פון וועלכן ער קען נישט אַנטלויפן. טעג גאַנצע איז בענעט אַרומגעגאַנגען אין פעלד און גערעדט צו זיך :

— פאַר וואָס בין איך אַזוי שוואַך ? פאַר וואָס האָב איך נישט געהאַט דעם מוט צו זאָגן דער מומען, אַז איך וויל בלייבן דאָ איבער קריסטמעס, אַז כ'וויל פאַרברענגען מיט אַניקין. זי וואַלט זיכער געווען צופרידן דערפון. פאַר וואָס לאָז איך זיך ציען ווי אַ מאַריאַנעטקע אויף שטריקלעך פון זייטיקע ? וואַלט זי נישט געווען דערמאַנט מיין פאַרברענט וויגל... און פאַר וואָס קען איך זיך וועגן דעם נישט באַראַטן מיטן פּרינציפּאַל ? צייט איז נאָך דאָ. בענעט האָט נישט נאָר געפרעגט אַנדערע נאָר גערעדט צו זיך אַליין : פאַר וואָס איז גאָט אַזוי צאַרנדיק ? צו וואָס האָט ער באַשאַפן אַ טייל מענטשן מיט אַ שוואַרצער הויט ? ווי אַנדערש וואַלט זיין

מזל געווען ווען ער ווערט געבוירן ביי די סטואַרדס, אַ וויסער בענעט? צי וואָלט ער אויך נישט געגעבן אַ שוואַרץ יינגל צו טרינג-קען פון זעלבן גלאַז? אין אַמעריקע וווּ ס'זענען אויך דאָ שוואַרצע איז אויך אַזוי. וווּ איז גאַטס רחמנות? דער רעוורענד האָט אים קיין מאָל נישט געגעבן קיין קלאָרן ענטפער דערויף, צוליב דעם טאַקע פּרעגט ער אים מער נישט. מער צום האַרצן איז אים דער שול-פּרינציפּאַל, גייט ער טאַקע איצט צו אים זיך אַן עצה האַלטן. אויף דעם קריסטמעס האָט ער לאַנג געוואַרט כדי צו פאַר-ברענגען מיט אַניקין. זי האָט אַנגעצונדן אַ פּונק אין זיין האַרץ, אַז ער טראַכט פון איר ווערט אים אַזוי גרינג און ליכטיק, אַלע שאַטנס גליטשן זיך אַוועק. איצט איז געקומען אַ נייער שאַטן — זיין וויגל — דער קבר פון זיין משפּחה. אַ שאַטן וואָס קאַן זיך נישט אַוועקגליטשן...

* * *

הינטער דער טיר האָט ער געהערט דעם פּרינציפּאַל שפּילן אויפן פּלייט. ער האָט שטיל אַ קלאַפּ געטאַן אין טיר. — אַ, אַ גאַסט, וואַקסט, בענעט, האָ? ביסט שוין טאַקע מיט אַ קאַפּ העכער פון מיר, אַבער שעמען זיך מיט מיר? ... זעסט ווי דיין מתנה קומט מיר צונגיין? איך לאָז עס פון מויל נישט אַרויס. זיין, בענעט, און דערצייל וואָס. — פּרינציפּאַל, איך געפּין זיך צווישן צוויי טירן, איינע פון פּרייד, און די אַנדערע? אפשר פון פּרייד און צער... אין וועלכער זאָל איך גיין? ... — אויף אַלענאַריעס קען איך נישט עצהן, ס'איז נישטאָ קיין פּרייד אַן צער, דאָס איז דער געמיש פון לעבן. אַבער דערצייל פשוט, וואָס פּרעסט דיך? — איר געדענקט איר האָט מיך געפּירט צו אַ מוזיק-לעקציע? — אַניקי?

— איר שילער בין איך נישט געוואָרן, אָבער זי געפעלט מיר.
זי איז אַ ריינער מענטש און כ'האָב פון איר אַ סך געלערנט. האָב
איך געהאַפט דורך דער פרייער קריסטמעסצייט...

— כ'פאַרשטיי, כ'פאַרשטיי. און די אַנדערע טיר?

— מיין פאַרברענט וויגל, די מומע האָט אַראָנזשירט איך
זאל פאַרן מיט ווילסאַנען זען וווּ איך און מיינע עלטערן זענען
געבוירן געוואָרן און וווּ זיי זענען... זען מיין חרוב געוואָרענע היים
אין זולאַנד.

— בענעט, איך בין צופרידן צו וויסן אַז אַזאַ פילבאַרער,
גאַנצער מענטש איז געווען מיין שילער. דו דאַרפסט פאַרן. די „טיר“
דאָ בלייבט אָפן. די אַנדערע — ווער וויסט? היינט בייטן ערטער
זייער אויסזען. דו ביסט אַ פאַרנומענער מענטש. נישט שטענדיק
מאַכט זיך אַ געלעגנהייט. ס'איז אַ ווייטער וועג. ביסט גערעכט,
צער וועסטו האָבן, אָבער פרייד אויך. מ'דאַרף קענען דערגיין צום
קערן פון צער. עס העלפט... פאַר געזונט און האָב אַ גליקלעכן
קריסטמעס. היות ווי איך האָב דין געפירט צו אַניקין, וועל איך
איר אויפקלערן, אויב ס'איז דיר באַקוועם. פאַר געזונט.

אַ טאַג פאַרן אַרויספאַרן האָט ער געבראַכט אַניקין אַ יום טוב-
מתנה, באַדויערט וואָס ער פאַרט אַוועק און איר געוונטשן אַ גליק-
לעך ניי-יאָר און זיך געזעגנט מיט אַ האַנטדרוק. ער האָט איר נאָך
וואָס געוואָלט זאָגן, אָבער זיך געשעמט...

— יא, דער פרינציפאל האָט מיר געזאָגט. און מער באַדויערסטו
גאַרנישט — האָט זי נישט אָפגעלאָזן זיין האַנט און געוואָרט. —
מיטן פרינציפאל ביסטו דרייסטער...

— יא — האָט ער אַ פאַרלוירענער געענטפערט.

— זאָג מיר, וואָס נאָך באַדויערסטו, בענעט?

— וואָס כ'קען נישט זיין דאָס וואָס איך וויל זיין.

— מער גאַרנישט?

— און נאך עפעס.
— וואָס ?
— וואָס כ'בין גיינצן און נישט פינף און צוואַנציק יאָר אַלט.
— דערפאַר ביסטו אַנטלאָפֿן ?
די לעצטע פּראָגע האָט אים אַ ריס געטאַן פֿון אַרט און ר'איז
אַוועק. אַניקי איז געבליבן מיט פּאַריבל אויף זיך און אויף דער
גאַנצער וועלט...
— האָב אַ גליקלעך גיי-יאָר, מיין יינגל...

* * *

דער וועג איז געווען אַ שווערער, דער טאַג — אַ הייסער, אַן
ענגשאַפט אין קאַר פֿון די אַכט פּאַסאַזשירן, צווישן זיי דריי קינדער.
די אַלטע פּלימוט-מאַשין האָט מען אַפֿט געמוזט אַפּשטעלן צו קילן.
צוויי רעדער האָבן געפּלאַצט. די באַוועגונג איז געווען אַ גרויסע.
די קינדער האָבן געוויינט פֿון ענגשאַפט און היץ, ביי יעדן אַפֿ-
שטעל האָט מען זיי באַדאַרפט היטן זיי זאָלן נישט לויפֿן אין
מיטן וועג. די וואָס זענען געפּאַרן אין גיכן טעמפּאָ האָבן געקוקט
אויף זיי מיט בייזע בליקן. איין קאַר האָט ביי אַזאַ געצווונגענעם
אַפּשטעל פּאַרלאַנגזאַמט דעם טעמפּאָ און אַרויסגעוואָרפֿן שמוציקע
זידלווערטער. ווילסאָן איז נישט שולדיק געבליבן און צוריק גע-
זידלט. די קאַר האָט זיך אַפּגעשטעלט. צוויי ווייסע יונגען זענען
אַרויס, גלייך צוגעגאַנגען צו ווילסאָנען און געפרעגט :

— וואָס האָסטו געזאָגט ?
— דאָס אייגענע וואָס דו האָסט געזאָגט.
— פּאַרוואָס שטעלסטו זיך אָפּ אין מיטן וועג, דו פּאַרשאַל-
טענער קאַפּער ?
— הער אויף צו שעלטן, וויסער דזשענטלמען, זעסט דאָך, מיין
מאַשין אַרבעט נישט און כ'האַב נישט געקענט אַוועק אין אַ זייט.
— דאָן פאַר אין אַן אַקסנוואַגן.

— אין דעם דארפסטו פארן.

— דו פאסקודנער שוויין — איז איינער געקראכן מיט די פינגער

גער אין ווילסאנס אויגן.

ס'איז אויסגעבראכן א געשלעג צווישן אלע פיר. די פרויען
און קינדער האבן געוואלדעוועט, אנדערע פארבייפארער האבן זיך
אפגעשטעלט, צעריסן די שלעגער. ס'איז געווארן א בהלה און
קריגעריי. דער גרעסטער טייל מענטשן האט זיך אנגענומען פאר
דעם שווארצן צד און געזידלט די ווייסע אראגאנטן, איינער האט
זיי אפילו ארויסגערופן צו שלאגן. די ווייסע זענען אוועקגעפארן
אפגעשמיסענע, צעמויקטע, אנדערע זענען געבליבן העלפן די שוואר-
צע צורעכט מאכן די מאשין, זיי בארויקט און געוונטשן א בעסער-
רע רייווע ווי ביז איצט.

נישט ווייט פון „לעידיסמיט“ האט זיי אפגעשטעלט א פאליציי-
קאר. אויסגעפרעגט, צוגענומען זייערע פעסער און באפוילן זיי
נאכצופארן. אין דער פאליציי האט מען אריינגעפירט ביידע מענער
אויף א פארהער. דער סערושאנט האט געלייענט פון פאס :

— מאסיליבו אוהאמא.

— יא, סער.

— ווו פארסטו ?

— אין זולולאנד.

— יא, ביסט דארט געבוירן, פאר וואס ביסטו פון דארט

אוועק ?

— מ'האט מיך אוועקגענומען פון דאנען, ווען כ'בין געווען

א קינד, ווען מיין גאנצע משפחה איז פארברענט געווארן פון

א בליצפייער אויפן קראאל, נישט ווייט פון מעסיגא ?

— א, איך געדענק, דאס איז שוין לאנג צוריק.

— יא, פערצן יאר.

- ווילסאן לעטאבוקו.
— דאָס בין איך.
— ווו פאַרסטו?
— צו מיין קוויין אויף אַ האַלידיי אין מאַריטצבערג מיט מיין משפּחה, האָב איך אים מיטגענומען.
— מיר האָבן דאָ אַ ראַפּאָרט פון קענעטס און דזשאָרדזש סטור-אַרד, אַז איר האָט געשטערט אויפן וועג די באַוועגונג, איר האָט זיי באַליידיקט און פּראָוואַצירט אַ געשלעג.
— אַנטשולדיקט, הער, ווי הייסן זיי?
— קענעטס און דזשאָרדזש סטוראַרד.
— קענעטס און דזשאָרדזש סטוראַרד? — האָט בענעט איבער-געזורט און אויסגעבראַכן אין אַ היסטעריש געלעכטער.
די פּאָליציי-לייט איז נישט געפּעלן זיין לאַכן:
— העי, דו, ביסט נישט אין קראַאַל נאָר אין דער פּאָליציי.
און וואָס איז דער וויץ? ...
— זיי זענען מיינע גוטע פּריינד נאָר פון אַן אַנדער וויגל...
— האָט זיך בענעט באַרוקט. די פּאָליציי-לייט האָבן געהאַט אַ חשד אַז זיי האָבן דאָ צו טאָן מיט אַ משוגענעם, האָבן זיי זיך דורכ-גערעדט צווישן זיך און דער עלטערער האָט דערקלערט.
— מיר קענען אייך דאָ פּאַרהאַלטן, ווייל איר האָט געשטערט די עפּנטלעכע רו, נאָר איר האָט דאָ די באַנדע וויבער מיט קינדער און קיין משוגעים-הויז האָבן מיר נישט, און אייער מזל איז, וואָס זיי האָבן נישט אַנגעגעבן קיין אַנקלאַגע, נאָר אַ ראַפּאָרט, לאָזן מיר אייך גיין. טאָ פּאַרט צו אַלדע טייוול, און כּווייל מער נישט הערן פון אייך. איר הערט? געגאַנגען!
צופּרידענע האָבן זיי צוריקגענומען די פעסער און מיט „אַ דאַנק, סער“ אַרויס פון פּאָליציי. אין דרויסן איז שוין געווען פינצ-

טער. די קינדער אין קאר זענען איינגעשלאָפֿן. ווילסאָנען האָט זיך פֿאַרוואַלט ביר. נאָר גיי קריג אַ ביר.

— וואַלטן מיר נישט געווען קיין „פֿאַרשאַלטענע קאַפּערס“, וואַלטן מיר געקענט אַרײַנגיין אין אַ באַר... — האָט ער זיך צוֹ פֿרידנגעשטעלט מיט אַ ביסל וואַסער און ווייטער געפֿאַרן.

די אַוונטקילקייט, און דער ליידיקער וועג האָט די אַלטע פֿלי־מוט־מאַשין בעסער פֿאַרטראָגן. די פֿרויען זענען שוין אויך גע־שאַפֿן, זענען די מענער געזעסן איינער לעבן אַנדערן, געקוקט, ווי ווייט דער זייל ליכט האָט געגרייכט און געשוויגן. אין בענעטס מוח האָבן אויפגעלעבט בילדער מיט די סטואַרד־יינגלעך און ער האָט ווידער אָנגעהויבן לאַכן.

— אַלץ פֿון די צוויי ממזרים? דערצייל מיר אויך, וואָס איז די גדולה מיט זיי? די ליפּ, וואָס זיי האָבן דיר צעזעצט?

— קענעטס און דזשאַרדזש סטואַרד. צוויי טייערע יינגלעך, ווען מיר זענען אַלע יונג געווען, זיך געשפּילט צוזאַמען, מיר גע־געבן טשאַקאָלאַד און פענעס, ווען כ־פלעג קומען מיט דער מומען צו זיי אין הייז נאָך וועש צו וואַשן. דאָן האָבן זיי נאָך נישט פֿאַר־שטאַנען, אַז איך בין אַ שוואַרצער קאַפּער און זיי די ווייסע הערן... כאַטש נישט צו טרינקען פֿון זעלבן גלאַז האָבן זיי שוין יאָ געוואָסט... אַ שאַד וואָס די מענטשן קענען נישט בלייבן קינדער אַ גאַנץ לעבן. ווילסאָן, איך רעכן אַז דער טאַטע פּיטער איז געווען גע־רעכט. מען דאַרף נישט אָפענטפּערן מיט רוגוה. ווען דו ענט־פּערסט זיי נישט מיט זייער ניבול־פּה, וואַלט צו קיין געשלעג נישט געקומען.

— אין מיינע אַדערן רינט אויך נישט קיין פּיטער... אַבער נאָך גוט וואָס זיי האָבן אונדז געהייסן גיין. אַז זיי ווילן, קאַנען זיי דיך אַרײַנזעצן אָן אַן אַנקלאַגע. איך בין נישט איין מאַל געזעסן פֿאַר גאַרנישט. זייער ווייניק אַפּריקער דרייען זיך אַרויס אָן טורמע.

— איך בין אן אפריקער...

— באַרים זיך נישט, בענעט, האָסט נאָך אַ האָפענונג... אַפילו היינט האָסטו שוין געקאָנט זיין אן איינגעמאָלדענער...

— דו רעדסט צו פיל, ווילסאָן, לאָז מיך כאַפן אַ דרימל.

בענעט האָט אַרויפגעצויגן דאָס רעקל איבער די אויערן און צוגעמאַכט די אויגן. ווילסאָן האָט געפירט די מאַשין, געקוקט אויפן זייל ליכט, וואָס לויפט פאַרויס, אויפן וועג, וואָס לויפט צוריק און געטראַכט, ווי די צייט קריכט אָן אַ סוף. פון צייט צו צייט האָט די זייל ליכט אַרויסגעצויגן פון זייטיקע קוסטעס אַ חיהלע, וואָס האָט זיך שוין נישט געקענט אַרויסדרייען פון ליכטבלענד און געבליבן אונטער די רעדער. כאַטש אין דער מאַשין האָבן די ווייבער געכראַפעט און דרויסן האָבן געוואָיעט שאַקאַלן און נאַכטפייגל, איז ווילסאָנען באַפאַלן אַ מידיקייט אין אַלע גלידער, די אויגן־אַפּלען האָבן זיך גענומען קלעפן. ער האָט געוואוסט, אַז ס'איז אַ געפאַר צו פאַרן ווען ס'ווילט זיך שלאָפן, האָט ער אַ טאַרקע געטאָן בענעטן:

— שלאָפסט ?

— ניין, כ'רה, ווען ס'איז אַזוי שטיל.

— און איך וויל שלאָפן ווען ס'איז אַזוי שטיל, רעד צו מיר, וועט עס מיך האַלטן וואָך.

— אַ רעדער ביסטו אַ בעסערער.

— טאָ זינג וואָס, ממזר, אַ זינגער ביסטו אַ בעסערער. אַנישט וועל איך איינשלאָפן ביים ראַד וועלן מיר צוזאַמען זינגען אין הימל...

איך האָב אַ העמד, דו האָסט אַ העמד,
אַ העמד איז צו דעם אייגן לייב נישט פרעמד.
און ווען מיר וועלן קומען אין הימל

מיט העמדער אין הימל,
וועט א יעדער טראגן אין לאַץ אַ בלימל, אַ בלימל...

— אַך, דו ממזר איינער, ווי שייך דו זינגסט עס, פון וואַגען
קאַנסטו דאָס, ס'איז נישט פון אַפריקע.

— ניין, דאָס איז אַן אַמעריקאַנער נייגראַליד, אויסגעלערנט
דאָס לידל האָט מיך אַ ייד פון יאַהאַנעסבורג, וואָס פלעגט קומען
אין קראָם פאַרקויפן שייך. ס'פלעגט גוט זיין מיט אים צו שמועסן,
ער ווייטט אַ סך פון אונדז, קאַן אַ סך אונדזערע לידער און פון
אַמעריקאַנער נייגראַס, האָב איך אים אויסגעלערנט „קאַזי סינגאַ-
לעלע אַפריקע“, און ער האָט מיר אויסגעשריבן דאָס לידל, וואָס
אַ יידישער שרייבער, ל. מלאך, האָט געשריבן. מיר פלעגן זיך
אַזוי פאַרזינגען ווען קיין קונים זענען נישט געווען אין קראָם, ביז
דער בעל-הבית מר. בעקער פלעגט זיך אַריינמישן און זאָגן: גייט
ביידע אַרויס אין דרויסן, שטעלט אויס די היטלען וועט איר פאַר-
דינען מער ווי ביי די שייך.

— מר. בעקער איז גערעכט געווען, אַ שיינער אַגענט וואָס
אַנשטאַט צו זוכן קונים שטעלט ער זיך אַוועק מיט דיר זינגען.
— די מאַדזשוטאַס (יידן) זענען גוטע מענטשן, אַ שאַד זיי
זענען ווייטע.

— זיי זענען צו קלוג צו זיין שוואַרץ...
— גיב מיר נישט קיין לעקציע, פראַפעסאָר, זינג עפעס.
נאָך אַ וויילע שווייגן, האָט בענעט פאַרצויגן אַ לייכטן ניגון
אין קייקעלעך געלעכטער.

— וואָס זינגסטו? וואָס לאַכסטו? און וואָס קיזלט דיר. זאָג
מיר וועל איך אויך לאַכן.

— אַבי כ'לאַז דיר נישט איינשלאָפן. איי ווילסאָן — האָט
בענעט זיך אויסגעצויגן מיט אַ גענעק, און אַנגעהויבן:

אונטן ביים טייכל ווו ס'וואקסן ווערבעביימער,
קומט די קליינע סוואן וואשן אירע קליידער,
זי וואשט און זי זינגט אן אומעטיק ליד,
זי וואשט און זי זינגט ביז זי ווערט מיד.

הערט דאס געזאנג א פאסטעכל אין פעלד,
אז דאס זינגט סוואן האט ער באלד דערקאנט.
סוואן, סוואן האב נישט קיין פארדרוס
כ'וועל העלפן דיר מיט דיין געוועש אויפן גרינעם גראז.

ביי די לעצטע ווערטער פון ליד האט בענעט שוין געקייכט
פון געלעכטער. ווילסאן האט זיך גערוועז געהויבן פון ארט.

— דו זינגסט טאקע שיין, אבער וואס איז דאס פארא ליד,
גראז, וואש דיר אפ די נאז, פראפעסאר, און וואס איז דא דא צו
לאכן?

— הער, חכם, דאס לידל זינגען ווייסע קינדער און די היינ-
טיקע שלעגער אונדזערע, די צוויי סטוארד-כוליאגעס האבן מיך
דאס לידל אויסגעלערנט ביי זיי אין גארטן, ווען די מאמע האט
ביי זיי אין הויז גענומען וועש צו וואשן און איך האב זיך מיט
זיי געשפילט. זיי האבן מיך געלערנט זייערע לידלעך און איך זיי
אונדזערע. איצט פארשטייטו וואס איך לאך? זיי האבן קיין ווארט
נישט פארשטאנען פון מיינע לידלעך און געבעטן דיין מאמען זי
זאל אויסטייטשן, דערפאר האבן זיי מיר געגעבן טשאקאלאד, לע-
מאנאדע און געלט.

— ס'איז א ביטער געלעכטער — און ווילסאן האט איראגניש
אימפראוויזירט מיט דער זעלבער מעלאדיע:

און היינט פראפעסאר האבן זיי דיר צעבראכן די ביינער
צעמויקט ס'פנים, צעפליקט דיינע קליידער.
ווייל מיר זענען גאטס פסולת.

— פארקערט, מיר זענען זיין ערשט געבעקס. אזוי דער-
ציילט א לעגענדע. נאך דעם ווי גאט האט באשאפן די וועלט, האט
ער זיך גענומען צו באשאפן די מענטשן, האט זיי גאט גוט אויס-
געבאקן אין הימלישן פייער, זענען זיי ארויסגעקומען שווארץ. און
אז דאס פייער איז שוואכער געווארן, זענען ארויסגעקומען די
מענטשן געלע, דאס זענען די אזיאטישע פעלקער, און פון פייער-
איבער בלייב, פון זשא, זענען ארויסגעקומען די בלייד-פנימדיקע,
די ווייסע. נו זעסט ווי חשוב מיר זענען?

— האסט אויף אלץ א שיינע מעשה, אבער ווי הינט ווערן
מיר באהאנדלט.

— ביסט גערעכט, ווילסאן, אבער ס'קאן אזוי אייביק נישט
בלייבן. לכל הפחות ווייסן אלע, אז מיר זענען א פאלק מיט שיינע
לעגענדעס, וויסע געלערנטע פארשן, מאכן זיי פאפולער אין דער
וועלט, כאטש ביז היינט האט דאס אונדז ווייניק געהאלפן. ביסט
דאך עלטער, ווילסאן, זאג מיר, פאר וואס האבן זיך מענטשן אזוי
פיינט? פאר וואס פירט מען שטענדיק מלחמות?

— ווען איך וואלט באהאנדלט געווארן ווי א מענטש און נישט
ווי א שווארצער קאפער וואלט איך קיינעם נישט פיינט געהאט.

— ס'איז נישט אמת, ווילסאן, וויסע האסן ווייסע, פונקט
ווי שווארצע האסן שווארצע און מען הרגעט. א חיה הרגעט נאר
ווען זי איז הונגעריק, אדער ווען זי מיינט, אז זי איז אין געפאר
געהרגעט צו ווערן. מענטשן הרגענען זיך שטענדיק, אגילו פאר
די געטער האט מען גענוצט די שווערד און געשאכטן. אין דער
קירכע הערט מען אזויפיל וועגן רחמים און ליבע, און די וואס
פרעדיקן די תפילות האסן אויך. גוט איז צו הערן די לערערין

אניקי. זי האט טאקע אלעמען ליב. די וויסע זאגט זי: זיי זענען טאקע נישט געקומען קיין אפריקע פאר אונדזער טובה וועגן, אבער א דאנק זיי האבן מיר ארבעט, א גלויבן, שפיטאלן, א ביסל היגיע-נע, וויניקער שטערבלעכקייט, און א מוסטער-ציל צו שטרעבן אויב נויטיק צו קעמפן פאר א לעבן פון ציוויליזירטע מענטשן. אודאי זענען די אפארטהייד-געזעצן קעגן אונדז באליידיקנדיקע, רשעותדיקע, אבער דאס איז נישט מחמת שנאה צו אונדז, נאר מער מחמת מורא. מיר זענען אזויפיל און זיי, די וויסע, אזוי וויג-ציק און זיי קאנטראלירן אזא ריזיקן קאנטינענט פון דריי פערטל מיליאן קוואדראט מייל, מיט אזעלכע גרויסע אוצרות אונטער דער ערד, וואס זיי האבן אנטדעקט, און זיי עקספלאטירן די ערד און אונדז פאר זיער וויל און זיי ווילן דאס נישט אפגעבן, און מיר ווילן דאס נישט. אלץ וואס מיר ווילן איז לעבן אן מורא, אן באגרענעצונגען און אן שנאה צו אונדז. דער וואס האסט לייט נישט וויניקער פון געהאסטן. וואס בורטשעסטו, ווילסאן? מעגסט הערן אניקס רייד, אפשר וועט זיך אין דיר אויך עפעס צוקלעפן. זי זאגט, דער האלענדער וואן ריבעק, וואס איז מיט 300 יאר צוריק געקומען קיין אפריקע דא צו פארפלאנצן א ציבעלע, איז נישט געבליבן קיין האלענדער, נאר אן אפריקאנער, דאס איז דאס קליינע פאלק ווייסע אפריקאנער, וואס האט איר היסטארישע רעכט אין דעם לאנד, און קאן זיך נישט קיין עצה געבן מיט אזא גרויסער מערהייט שווארצהוויטיק פאלק. האבן זיי מורא פאר דעם שווארצ-הויטיקן „אויפרייס-שטאף, אויף וועלכן זיי האבן זיך אנגעשטייטן בעתן גרויסן „טרעק“ פון 1837 צו די אומבאווינטע טיפענישן פון לאנד. שפעטער האבן זיי געליטן פון מלחמות מיט ענגלאנד, וואס איז אורעק. היינט שטייט דאס זעלבשטענדיקע אפריקאנער פאלק, שטארק און רייד, פנים אל פנים קעגן דער פיל-מיליאניקער מחנה שווארצ-הויטיקע צוויטראנגיקע בירגער, און שרייט: „א פארט הייד“.

אפזונדערן דעם אויפרייסשטאף. אויס מורא. ברודער. דער אפריי-קאנער האט זיך נישט פון וועמען צו לערנען יושר... עס פעלט בכלל אין דער וועלט דער גרויסער מאראלישער כוח צו איבערצייגן די אפריקאנער, אז לא זו הדרך, אז די שווארצע זענען נישט דער אויפרייסשטאף, נאר די רשעות פון אפארטהייד טראגט אין זיך די פונקען. די שווארצע וואס ארבעטן אין די גאלדמינען, פאבריקן, פעלדער דארפן אויך געניסן פונעם גוטס אין לאנד, שולן דארפן זיך גענוג פאר אלע הויטקאלירן, נישט די מערהייט פון די איינ-וווינער זאלן אויסוואקסן אנאלפאבעטן.

— זאג מיר, פראפעסאר, וואס פליידערסטו נאך דיין אניקין: שולן, אנאלפאבעטן. דו האסט געלערנט אין שול, איז דיר בעסער פון מיר? בענעט, דו פרעגסט צופיל קשיות און פליידערסט צופיל, די מאמע זאגט אויך דאס אייגענע — ווילסאן, אן אומצופרידענער האט געבורטשעט און צוגעשאקלט מיטן קאפ א חוק-געלעכטערל. בענעטן האט דאס חוק-געלעכטערל ווי געטאן, מער האבן זיי נישט גערעדט, ס'איז געווארן שטיל. בענעט האט צוגעמאכט די אויגן אין א האלבן דרימל. אניקיס לעצטע ווערטער זענען אים געקומען אויפן זינען: „דערפאר ביסטו אנטלאפן?“ ... איינשלאפן האט ער נישט געקענט. דער וואכער מוח איז געלאפן — אניקי, אן איידעלער מענטש. ער פארדינט נישט גענוג כדי חתונה צו האבן. און גיך צו איר נאר.. ווי ריקי צו זיינע נקבות האט ער פאר איר צופיל דרך-אריך. ער וועט בעסער גיין מיט „ריקין“ צו זיינע מיידלעך.. א שולדגעפיל האט אים באהערשט — אפשר נישט געדארפן אנטלויפן ווי א צעשראקענער האז. די מעלאדיע פון דער לעגענדע מיט דער טרער פארפאלגט אים. ער האט אנגע-הויבן זינגען שטיל פאר זיך.

— א שיינע מעלאדיע, בענעט, וואס איז דאס?

— א לעגענדע.

- ווער לערנט דין אַזעלכע לידער ?
- אַ גוטער גייסט.
- בעט דעם גוטן גייסט ער זאל אויך קומען צו מיר.
- דאָס איז אַ גוטער גייסט, וואָס מ'דאַרף קומען צו אים...
און איך בין אַנטלאָפּן...

* * *

ס'איז שוין געווען פאַרטאָג, ווען די קאַר האָט זיך אָפּגעשטעלט
הינטער מאַריטצבערג, ביי אַ ציגלהייזקע. ווילסאָנס ווייב איז אַרויס
די ערשטע וועקן די קרובים. מ'האַט אַריינגעטראָגן די פעקלעך
מיט די וואַליזעס, זיך געפרייט, געמאַכט קאַווע. ווילסאָן האָט פאַר-
לאַנגט אַ ביר, דערציילט פון די צרות אין וועג און פאַרגעשטעלט
בענעטן :

— דער לאַנגער איז לעגאַקאַס זון, בענעט, גרויס און שיין
ווי דער טאַטע.

- אַזאַ אומגליק! ווי לאַנג איז עס שוין ?
- 14 יאָר — האָט בענעט געענטפערט.

די געסט האָבן זיך אַרומגעוואָשן, אָפּגעטרונקען קאַווע מיט
צובייסעכץ און זיך געלייגט אין די בעטן און געלעגערס וואָס די
משפּחה האָט פריי געמאַכט. בענעטן האָבן באַלד אויפגעריסן פון
שלאָף די געשרייען פון די קינדער. ער איז אַרויס אין דרויסן
און געזען פון ווייטן אַ זילבערנעם פאַס פון אומגענייטיך, וואָס
שלענגלט זיך ווי אַ גלאַנציקער וועג, די בערג און טאָלן וווּ ער
פלעגט זיך יאָגן נאָך טשאַטעס פייגל אַדער אַ פעלדקראַליק, די
שטאַטישע געביידעס נישט ווייט, און איבער אים אַ הימל, וואָס
הענגט העכער ווי אין שטאַט. ער האָט איינגעאַטעמט אַ שטראָם
פרישע לופט, אַרויסגעצויגן פון זיך די מידקייט. ווי שיין און
רויק דאָ איז. ווי אַנדערש פון שטאַט, די זון איז לויטער ווי

א ניי געבוירן שעפסל, די בערג זענען איינגעהילט אין א פארביק קלייד פון גריין, גאלד און רויט מיט א גרויען טומאן-זוים, א טונקעל לער רויך פון א נישט ווייטער באן קרייזלט זיך צום הימל און ציטערט פונעם רויש. צום ריטם פון די באן-רעדער האט זיך ארויס-געריסן פון אים א געזאנג. א פארגאפטער האט ער זיך צוגעהערט ווי זיין קול און דער באן-געבראג קלינגען צוריק אין א כאר פון די בערג. „טשאטשא לאזא“, האט ער נאך שטארקער זיך צעזונגען און געווארט דער בארג-כאר זאל אים ענטפערן. צו זיין שטוינונג האט ער געהערט אויך א כאר פון מענטשלעכע שטימען ממשיך זיין דאס זעלבע ליד, דאס זענען געווען ווילסאן מיט דער גאנצער משפחה און שכנים וועמען זיין זינגען האט צוגעצויגן. כאטש א שטאט טישער, האט זיך אין ווילסאנען אפגערופן דער אטאוויום פון א זולו און ער האט זיך אריינגעוויירבלט אין א זולו-מלחמה-טאנץ און אלע האבן צוגעפאטשט מיט די הענט.

צומארגנס גאנץ פרי האבן ווילסאן און בענעט זיך געלאזט אין וועג 30 מייל צום קראאל, ווו ס'איז געווען בענעטס היים. די ריזע איז געווען אן מכשולים און אן די ווייבער האבן די צוויי מענער דעם גאנצן וועג צו קבר-אבות קיין ווארט נישט ארויס-ארויסגערעדט. ווילסאן האט באדויערט זיין חוצפהדיקן חוזה-געלעכטער צו בענעטן נעכטן, וואס האט אים אוודאי מצער געווען. ער האט אבער נישט געפונען קיין פאסיק ווארט פון חרטה, ער האט אלע וויילע געכאפט א קוק אויף בענעטס טרויעריק פנים, וואס איז געווען פארגליווערט, געקוקט אין דער ווייט און אויסגעזען ווי דאס בילד פון שווארצן קריסטוס. ער האט כסדר געטראכט, ווי וועט בענעט רעאגירן ווען זיי וועלן קומען צום ארט פון זיין אומגליק, ס'האט אים דורכגענומען א טיף געפיל פון מיטלייד צו בענעטן, האט ער אנגעריירט זיין האנט און געזאגט: „זארג נישט, ברודער, ס'וועט גוט זיין“. בענעט האט נישט געהערט, נאר דעם ווארעמען באריר האט

ער זערפילט און אפגעדאנקט מיט אַ שמייכל אין טרערן-פולע אויגן. ביידע האָבן זיך גוט פאַרשטאַנען...

ווען ווילסאָן האָט אָפּגעשטעלט די מאַשין און אַרויס, איז בענעט געבליבן זיצן אינעווייניק, ער האָט אַרומגענומען מיט אַ דורכדרינג-גענדיקן בליק דעם גאַנצן שטח, עפעס געמורמלט מיט ציטערנ-דיקע לעפּצן ביז ווילסאָן האָט געעפנט די טיר ער זאָל אַרויס פון דער מאַשין. בענעט איז געבליבן שטיין מיטן פנים איינגעוויקלט אין די הענט, געקלאַפט מיט די פינגער אין שטערן ווי אין דער טיר פון זיין געדעכעניש, וואָס איז ווי אין אַ געפּל. ער האָט אויס-געשטרעקט די הענט הויך צום הימל און זיי באַלד אַרונטערגע-לאָזט האַריזאָנטאַל, זיך אַרומגעדרייט ווי ער וואַלט געוואַלט אַלץ אַרומנעמען, אַלץ וואָס ער האָט שוין געהאַט פאַרגעסן, דעם הימל דאָ, וואָס איז אַזוי בלוי און הויך, די צוקער-פלאַנטאַציעס, די רונדע שטרויענע שוואַמען-היילעך, די רויטע קאַנדעלאַברע-בלומען, דעם זילבערנעם אומגענייטיק, וואָס פינקלט ווי דער מילכוועג, די טאַלן אין די טויזנט בערג, וואָס ליגן אַזוי ווייך ווי פון טייג געקנאַטן, די קצב-פייגל מיט די לאַנגע עקן וואָס יאָגן זייערע קרבנות, און דעם זאַמדיקן וועג וואָס פירט צום אַרט, וווּ זיין משפּחה איז פאַר-ברענט געוואָרן.

אויסנדילע!!! (דער געראַטעוועטער) — האָט זיך פּלוצים אַרויסגעריסן פון אים אַן אויסגעצויגענער געשריי. אוסינדילע, האָבן די בערג אַרום צוריק געענטפערט. אוסינדילע! האָט ער נאָך העכער און לאַנגזאַמער אַרויסגעזילבט און שטיל געוואַרט ביז די עכאַס האָבן זיך אויסגעלאָשן. „איין אוסינדילע, אַזאַ בראַך צו די אוהאַ-מאַס“ — האָט געלאַרעמט אין זיין געדעכעניש דאָס געוויין פון די שכנים, ווען זיי האָבן אים געזען אַרויסקומען פון הינערשטייג. ער געדענקט די פּנימער, וואָס האָבן געגלאַנצט קעגן רויטן פּלאַם אין אַ געוויירבל-געדריי מיטן ווינט, וואָס האָט געשלאָגן פון זיין היים.

פון דעם געדעכעניש-קנויל געדענקט ער אַמבולסטן זיין „איקוקו איהאַשי“ (האַן פערדל), וואָס איז געשטאַנען אין אַוונטיקן דרימל און נישט געוויסט אַז ער וועט אים מער נישט זען און אַז אין דרויסן רייסן זיך שכנים אין פיער אַריין מיט עמער וואָסער און קומען צוריק מיט פאַרשרפעטע הענט, פאַלן צו דער ערד און יאַמערן אויף דער גרויסער בראַך וואָס האָט געטראָפן די אַוהאַמאַס. ווי טרוקענע שישקעס פון יאַדלעביימער פאַלן פון זיין זכרון-שאַל בילדער און קלאַנגען פון 14 יאַר צוריק, ווען ער איז 5 יאַר אַלט געווען. עפעס דערקענט ער יאָ און נישט דאָס אַרט. ווען מ'איז קליין זעט אַלץ אויס גרויס, איצט איז אַלץ קלענער, אויסער דעם הימל, וואָס איז העכער, ברייטער דאָ. פרעמד איז אים דער אַספאַלט-געפלאַסטערטער וועג וואָס שניידט דורך דאָס אַרט, וווּ ס'זענען געווען די באַנאַנע-ביימלעך, דער קאַקטוס-פאַרקאַן. די הינערשטייג איז דוכט זיך געווען גרעסער און ווייטער. יאָ, דאָ איז געווען די היזקע, מיין היים, דאָ זענען פאַרברענט געוואָרן טאַטע-מאַמע, די ברידער און אינענגאַ, דאָס איינציקע שוועסטערל פון צוויי יאַר. בענעט האָט זיך לאַנג אַרומגעדרייט אויף דעם בית-עולמל, געמאַסטן די טריט, אַ בריקע געטאַן אַן איבערבלייב פון אַ שטוביקן חפץ און זיך אַוועקגעזעצט אויף אַ שטיין.

— אַהו, אובאַבאַ, אויף דעם שטיין האָסטו דיינע הענט צע-ריסן פאַר חרטה, ווייל האָסט דיין טאַטן מצער געווען איידער ער איז אַוועק אין הימל אַריין. זאַל דיין אוסינדילע אויך אַזוי טאַן? ענטפער מיר, אובאַבאַ.

דער ווינט האָט געשאַרכעט אין די אַנגעוואַקסענע קוסטעס אַרום שטיין... ער האָט באַנומען דעם טאַטנס קול... אן איינגעדרייטער ווי אַ קנויל מיטן קאַפּ אויפן שטיין איז בענעט געזעסן און דער-ציילט דעם טאַטן פון זיך און פאַר וואָס ער איז געקומען און דערביי געגלעט דעם שאַרסטקן שטיין מיט אַ צערטלעכקייט ווי מ'גלעט

א קראנק קינד. ווי אפט אין זוללאַנד האָט זיך איצט געהערט פון נישט ווייט אַ געזאַנג לע, לע, לע, לע, לע, לע, לע, לע, לע, לע. לאַנגזאַם האָט בענעט אויפגעהויבן פון שטיין זיין הויכן גוף, און אים אַנגעהויבן צו וויגן צום ריטם אין אַ טאַנץ, וואָס אַמאָל גיכער, האָטטיקער. דער אַטאָוויזם פון אַ זולו, וואָס זינגט און טאַנצט ווען ס'איז אים גוט אָדער שלעכט, האָט אין אים אויפֿ-געוואַכט און געעפנט די שלוחן פון היים־ און אַבות־בענקשאַפט, ער האָט זיך דערמאַנט וואָס מ'האַט דערציילט פון זיין באַבען, דער שיינער שיבעני, די „אַמאַראַוואַ“ (לילית), וואָס האָט געכישופט מיט איר טאַנץ. ער געדענקט די טענין פון זיינע עלטערן דאָ אויף דעם אָרט. מיט צוגעמאַכטע אויגן איז ער אַריין אין אַ טראַנס פון עקסטאַן, אַראַפגעוואַרפן פון זיך די שטאַטישע בגדים, אַרומגע־בונדן דאָס העמד אַרום די לענדן, זיין גוף האָט געגלאַנצט אונטער דער זון מיט ריטשקעס שווייס. דאָס מאָל האָט בענעט נישט גע־זונגען מיט זיין קול נאָר געצויגן אַ דינעם פליסטער־מורמל ווי אַן עכאָ פון דער שיינער שיבעני ביים טאַנץ ביז ער איז אַוועקגע־פאַלן אויפן גראַז אויסגעשעפט פון כוחות.

ווען בענעט איז געקומען צו זיך און געעפנט די אויגן, האָט ער געזען אַ יוגן זולו וואָס שטרעקט אויס צו אים אַ טאַפּ ביר. פאַר ווונדער האָט ער געשאַקלט מיטן קאַפּ און אויסגעטרונקען ביון דנאָ. איבעראַשט און פאַרלוירן האָט ער געדאַנקט דעם בחור מיט אַ געלעכטער און געפרעגט ווער ער איז, און ווישנדיק מיטן העמד דעם שווייס.

— מיין נאָמען איז טאַבאַזוטו — האָט דער בחור געזאַגט אין זיין שבט־לשון „זולו“. אַן אויפגעפרישטער האָט זיך בענעט אַרומ־געכאַפט מיט ווילסאַנען וואָס איז געשטאַנען דערביי און באַדאַנקט דעם בחור פאַרן בעסטן טרונק אין זיין לעבן.

ווילסאַן האָט פאַטערלעך אַרומגענומען בענעטן ביי די אַקסלען

און אָנגעוויזן צו דער מאַשין: „צייט צו פֿאַרן“. דער יונגער טאַבאַ-
זוטו האָט מיט שמייכלענדיקע ווייסע ציין, ווי אַרויסגעזונגען אָן
איינלאַדונג צו זיך היים, — דאָ נישט ווייט, וווּ ס'הענגט אַ ווייס
ליילעך אויפן דאָך. בענעטס היימבענקשאַפט האָט געווירקט אויך
אויף ווילסאַנען אָנצונעמען די איינלאַדונג. פֿאַר דער הייזקע האָט
בענעט געפרעגט דעם באַדייט פון דער וויסער פֿאַן.

— ביסט נאָך נישט געווען אין אַ קראַאַל? מיין שוועסטער
גייט חתונה האָבן, דאָס איז דער סימן, אַזוי פֿירט זיך דאָ.

די באַזוטוס האָבן אויפגענומען די געסט מיט כבוד און כיבוד.
זולוס זענען באַרעדעוודיק, האָט מען אַ סך דערציילט און געפרעגט
וועגן לעבן אין שטאָט. ווילסאַן האָט זיך געאיילט צו פֿאַרן, דער
יונגער טאַבאַזוטו האָט געפרעגט צי בענעט קאָן בלייבן איבער נאַכט,
ער וויל אַזוי הערן מער פון שטאָט, זיי האָבן פֿלאַץ אַפֿילו פֿאַר
ביידן אויב זיי ווילן. ווילסאַן האָט פֿאַרשטאַנען בענעטס געמיט,
אַז ער וואַלט געוואַלט דאָ בלייבן, זייער איבערקוקן זיך האָט דאָס
באַשטעטיקט, דער בחור האָט צוגעזאָגט ברענגען בענעטן צומאַרגנס
רייטנדיק אויף אַ פֿערד.

פון דער ערשטער מינוט האָט זיך דער יונגער בחור צוגע-
קלעפט צו בענעטן, אויך בענעט האָט אים ליב באַקומען, ער האָט
געזען אין אים זיך אַליין וואָס פֿרעגט אַלץ און וויל אַ סך וויסן.
דער יונגער טאַבאַזוטו איז געוואָרן זיין מדריך, אים האָט פֿאַסציר-
נירט צו זען ווי אַ פֿרוי מאַכט די פֿריזור פון אַ צווייטער יונגער
פֿרוי. דאָס גרייט מען צו אַ כלה צו דער חתונה. די פֿריזור הייסט
„איסיטשאַלאַך“. מיט האַרטע ריטער און שטעקלעך בויט מען אויף
אין מיטן קאָפּ אַ סטויג, די האַר מיט די ריטער ווערן צוזאַמענגע-
נייט מיט שטריקלעך, דאָן באַשמירט מען דעם סטויג מיט זייער-
מילך און אַ געל-רויטלעכער פֿאַרב, אַרום דעם סטויג ווערן די

האָר אַרומגעשוירן. דאָס דויערט אַ לאַנגע צייט, דאָקעגן אַ ליימע-
נער טאָפּ ווערט אויסגעקנאָטן מיט די הענט זייער גיך.

צו שקיעה האָט נגאַטאַני טאַבאַזוטו אים אַרויפגעפירט אויף
אַ הויכן שפיץ־באַרג. בענעט האָט קיין מאָל נישט געזען אַזאַ ברייט
צעפלאַמטן האַריוואַנט. ער איז דאָרט געשטאַנען ביז דאָס לעצטע
ביסל טאַג איז אויסגעגאַנגען.

אין אַוונט האָט ער געזען מיט זיינע אויגן דאָס, וואָס ער האָט
געהערט און געמיינט, אַז עס געהערט צו אַלטע, פאַרגאַנגענע צייטן:
אַרום קנאַקנדיקן פייער זיצן און שטייען אַלט און יונג. דער עלטס-
טער הויבט אויף אַ לאַנגן שטעקן, שפייט עטלעכע מאָל אין פייער
און הויבט אָן דערציילן מעשיות וועגן דער העראַזשער אַמאָליקייט
פון זייער שטאַלצן זולופאַלק, וואָס איז אַנדערש פון אַנדערע שבטים
און וועט צוריקקריגן זיין מאַכט דורך די גייסטער, די אַבות וואָס
זענען מיט זיי. ווייל טויט מיינט נישט אויסגעלאַשנקייט, די נשמה
לעבט שטענדיק אין פאַרבינדונג מיט דער משפּחה און שטראַפּט
פאַר שלעכטע מעשים מיט קרענק און שאַדן. מ'דאַרף ברענגען
קרבות צו די נשמות, אויב מ'פילט זיך שולדיק, זיי געבן עסן און
טרינקען, בעטן זיי זאָלן מוחל זיין. איינגעהילט אין אַ "קאַראַס"
(אַ פעל פון אַ חיה) און אַ קאַלדרע בלייבט דער דערציילער זיצן
צווישן איין מעשה און דער צווייטער, שפייט דורך די שיטערע
ציינער מיט אַ זוז, אין פייער אַריין און דערציילט ווייטער, ווייל
עס איז אַ מיהג ביי זולוס איבערצוגעבן בעל פּה פון דור צו דור.
בענעט האָט זיך צוגעהערט צו די מעשיות, געזען די כּשוף-
ווירקונג אויף די צוהערער, און געטראַכט: די קיילעכדיקע נאַכט-
פינצטערניש, דאָס פייער מיט די מענטשן אין מיטן, איז ווי אַ שוואַר-
צער טאָפּ, וווּ זולוס קאָכן זייערע געמיטער און אַבערגלויבנס. וואָס איז
דער ווונדער? אַבערגלויבן שטיצט זיך אויף מאַכטלאַזיקייט, מורא,
און פינצטערניש, מ'איז אַפּגעזונדערט אויפן שטיקל לאַנד, אויסגע-

שטעלט אויף נאטור-קאפריזן, די עקזיסטענץ הענגט אָפּ פון דעם וואָס מ'קען אַליין פראָדוצירן, מוז מען פאַרהיטן מיט וואָס מ'קען, דורך גוטע און שלעכטע גייסטער, דורך כּשוף, דערפאַר פאַרנעמט דער „כּשוף-דאָקטער“ אַזאַ וויכטיק אַרט דאָ.

פאַר בענעטן איז די וועלט פון זיינע אַבות געווען פרעמד. מ'האַט אים אַוועקגענומען פון דאַנען אַ קינד, איצט פילט ער דעם כּוח פון אַטאָוויזם — ער איז געבליבן לענגער ווי ר'האַט גע-רעכנט, געלאָזט זיך אַרומפירן פון קראַאַל צו קראַאַל, געזען זיינע שבט-מענטשן ביי דער אַרבעט, ביים עסן, ביי ריטועלע צערע-מאַניעס, ביים פאַרווילן זיך, ביי זייערע „היימקאַנצערטן“, וואָס האָבן אים ממש באַגייסטערט.

ס'איז נאָכט, אין דרויסן איז אויסגעשפּרייט אַ צעפינקלעטער הימל און אין דעם רונדן הויז איז טונקל פול מיט רויך. אין צענטער ברענגט אַ פייער, ווען מען געוויינט זיך צו צו דער טונקל-קייט דערזעט מען, אַז דאָ געפינען זיך אַ 100 מענטשן קאַפּ אויף קאַפּ, אינעם ווייטסטן ווינקל זעט מען אַ ליידיק שטיקל אַרט. פריער זינגט מען אַן אַלגעמיינעם רעטשיטאַטיוו. אויפן ליידיקן אַרט רופט מען אַרויס אַ יונגן בחור וואָס זינגט אַ הומאַריסטיש ליד, מאַכט נאָך קולות פון חיות, פייגל און אַלע לאַכן. אַ יונג מיידל טאַנצט אַ טאַנץ מיט די היפטן, אַרעמס און בוזעם. אַנדערע ווייזן קונצן מיט שטריק פלעכטן, שטריק פאַרפלאַנטערן. אַנדערע קומען אַרויס און דערציילן מעשיות. איין בחור זינגט און אַלע באַגלייטן, פאַטשן מיט די הענט :

איך גיי אַליין, זוך אומעטום, זע נישט קיין אַנדער געביין.
א, איך וואַנדער אין די בערג איינער אַליין, איך גיי און וויין.
דער גוף ווערט אַלט, דאָס האַרץ בלייבט יונג.
די שיסל אויסגענוצט פון לעקן מיטן צונג.

קיין בוים עלטערט זיך מיט דער קארע אויפן שטאם.
קיין געליבטער לעבט אין רו, ווען עס וויינט זיין ריוואל.

א מיידל זינגט א ליבעסליד און אלע פרויען באגלייטן אן ווערטער :

איך האב געמיינט אז האסט מיך ליב, אזוי איז אוועק
מיין יונגע צייט,
איך האב געגלויבט אז צעטיילן וועט אונדז נאך דער טויט
אוי ווי אוי וויי, פאר וואס האסטו מיך אזוי ביטער גענארט.
דו ביסט אן אפנארער, ווערטלאז, א שאנד.
גיב מיינע זאכן איך וועל זיי אין קישן פארפאקן.
דו טראג דינע אויפן ארעם ווי א בראנד,
דו האסט מיך גענארט — ביסט א שאנד...

בענעט דערפילט א נאענטקייט און ליבשאפט צו זיי, ער באַ-
נעמט דעם צער, די שטימונג פון די מעשיות, טענץ און לידער,
די אייביקע מיסטעריע פון זייער עקזיסטענץ. כאטש די לידער
פון ליבע, פאראט און אנטווישונג זענען ווייזט אויס אומעטום די
זעלבע, דאך ווי ווייט דאס אלץ איז פון זייניקע אין שטאט און
אין לאַקיישן. אפשר איז אזוי בעסער ? זיי זענען גליקלעכער פון
אים, זייער שלאף איז מנוחהדיקער, זייער לאַכן פולער, ער ווערט
אריינגעצויגן אין דער קראַאל-מיסטעריע, לאַכט, זינגט מיט מיט
זיי, ביז איינער פון עולם מיט א דיקן פאפיראס אין מויל געוויקלט
אין בריון פאפיר רופט ארויס דעם שטאַטישן צו זינגען וואָס פון
שטאַט. נישט טראַכטנדיק הויבט בענעט אָן צו זינגען אַ ליד וואָס
הייסט „אין פאַס-אַפּיס“. געוויקלטע אין קאַלדרעס מיט שיינענדיקע
פנימער פון דערווארטונג בלייבן אלע שטיל און בענעט זינגט :

געם אַראָפּ דײַן הוט, רעספעקט!
וואָס איז דײַן שבט־נאָמען? רעדט!
ווער איז דײַן טאַטע?
ווער איז דײַן משיף?
וואָס איז דאָס אין וואַלעט?
אַ, אַ בריוו!
פון וועלכן טײך טרינקסטו וואָסער?
און וואָס איז דאָס? אַ מעסער?
ווי צאָלסטו דײַן שטייער?
אַ, אײך איך באַדויער,
שבט פון מײן לאַנד
וויש אָפּ די שאַנד...

איך קען אַ שטאַט יאָהאַנעסבורג
ווי שוואַרצע גאַנצע מחנות,
ווערן פאַרשפּאַרט הינטער אייזערנע קראַטעס.
אַן אַ פאַרוואָס, און אַן אַ פאַרווען,
בלויז פאַר נישט האָבן קײן „ספעשל פּאַס“?
פאַרויס, פאַרויס צו „מאַרשל סקווער“.
דאָס ליד, ברודער, פאַרשטיי און הער...

דאָס ליד האָט בענעט כמעט אימפּראָוויזירט לויט די ווער־
טער פון לערער „סידי אי אַ“, וואָס ער האָט געלייענט אינעם
בוך „זול־פאַראַדאַקס“ פונעם מחבר היו טרעיס. די ווערטער האָבן
קיין רושם נישט געמאַכט, אָבער זײַן שיינע שטים איז זײ שטאַרק
געפּעלן געוואָרן, האָבן זײ געקלאַפט מיט די שטעקנס, געפאַטשט
מיט די הענט און געפאַדערט ער זאָל זינגען. בענעט האָט זײ
באַרוקט און דערציילט פון אַ זול־דיכטער וויליקאַזי, וואָס האָט

באקומען א דאקטאראט אין יאהאנעסבורג-אויזווערסיטעט און איז געשטארבן צו 41 יאר — ער האט אנגעשריבן דאס ליד:

גיי אונטער, דו זון, מיט דיין שטענדיקן גלאַנץ,
דו וואָס האָסט פאַר אונדז באַהאַלטן דעם ערדישן פלאַנץ.
פאַר אונדז שוואַרצהויטיקע מיט גראַבע ליפן,
אַז אונטער אונדזערע פיס כוואַליעט מיט גאַלד,
וואָס ווערט צעפירט מיט באַנען און שיפן.
אויך מיר וואַלטן געוואַלט זיך שפּיגלען אין דעם גאַלד,
געניסן פון דעם וואָס ברענגט עשירות צו פעלקער,
און נישט בלייבן בלויז דער האַמער
וואָס זעצט און גראַבט, האַמערט און קלאַפט
פאַר אַ פאַר פענעס און אַ טאַפּ מילי פאַפּ.
פון אונדזערע גראַבע ליפן די הויט
ווערט צעקרישלט פון גאַלדיקן שטויב.
גיי אויף זון! פאַר אונדז גיי אויף!
זאַל ווי צו נחן קומען צו אונדז אויך אַ טויב
נישט מיט אַ צווייגל, נאָר מיט אַ גרויס ברויט.

ס'איז שוין געווען נאך האַלבער נאַכט, בענעט האָט מיטן לעצטן ליד גאָר שטאַרק אויסגענומען! האָט מען אים געבעטן ער זאַל נאָך זינגען. אַליין אַ צופרידענער פון דער איינגלידערונג האָט ער אויפֿ- געהויבן די הענט און דערקלערט, אַז ער וועט איצט זינגען אַ ליד, אַ זול־הימן, וואָס זיין שול־פּרינציפּאַל האָט אים אויסגעלערנט. דער רעווענד־"שאַמבע" פון דער זול־קריסטלעכער קירך האָט דאָס פאַרציכנט מיט הונדערט יאָר צוריק. דאָס ליד דערציילט וועגן דעם קאַמף פון זלווהעלד דינגאַן מיט זיין ברודער מפּאַנדע, וואָס די "פּויגל", דאָס מיינט די ווייסע, האָבן אויסגענוצט און זיי

אלע באַזיגט. די ערשטע שורה האָט בענעט איבערגעחזרט עט-
לעכע מאָל:

הערט זיך איין, זולוס, הערט ווי זיי טרייבן רכילות,
הערט וואָס מענטשן רעדן, אונדזער לאַנד זיי באַרעדן,
ווי די „פויגל“ וואָס ביים וואַסער — נישט פון וואַלד,
די וואָס מאַכן חרוב אונדזער פעלד, אונדזער לאַנד.
הערט זיך איין, זולוס! הערט ווי די „פויגל“ טרייבן רכילות.

כאָטש בענעטס רמז האָבן זיי נישט פאַרשטאַנען האָט דאָס ליד
אַרויסגערופן אַ גערעדעריי. די עלטערע געדענקען דאָס ליד פון
זייערע עלטערן, און האָבן זיך געוונדערט, וואָס אַ שטאַטישער
יונגערמאַן ווייסט דערפון. „אַ די שטאַטישע זענען קלוג“.

ביסלעכווייז האָט זיך דער עולם אַרויסגעשאַרט פון „זאַל“.
בענעט האָט נאָכגעקוקט די סילוועטן, וואָס שפרייטן זיך איבער
היגלען און פּאַלדן צו זייערע הייזקעס. ער האָט זיך געטרייסט און
געגלויבט, אַז היינט האָט ער וואָס אויפגעטאָן, אפשר דורכגעשטאַכן
אַ פינטללעכל פאַר אַ טראַפּן ליכט אין די טונקעלע קעסטעלעך
אויף זייערע אַקסלען — אין האַרצן האָט ער געדאַנקט דעם פרינציפּ-
פאַל, וואָס האָט אים צוגערעדט צו פאַרן. אמת, פרינציפּאַל, פרייד
און צער איז דאָס ליים פון לעבן...

דער לעבנסשטייגער אין קראַאַל האָט אים אימפּאַנירט. דער
פאַרבינד-פּאַדעם מיט די געשטאַרבענע גיט זיי אייביקייט און פאַר-
גרעסערט זייער צאַל. די אַבערגלויבנס פאַראייניקן זיי, שטאַרקט די
מאַראַל. אַ גרויסע באַדייטונג האָט דער טראַדיציאָנעלער קאַלעק-
טיווער גייסט ביי דרעשן קאַרן, שטויסן מיליס, צו בויען אַ הייזקע
— אומעטום העלפט איינער דעם אַנדערן אָן געצאַלטס, בלויז פאַר

א ביסל ביר, וואס מיטרינקט צוזאמען פון קאלאבאזש נאך א טאג ארבעט.

נגאטאני טאבווטו האט בענעטן נישט אפגעלאזט א מינוט, און כסדר געפרעגט פראגן: איז אמת אז אין יאהאנעסבורג האבן אלע באנטוס מאטאקארס? אז די וואס ארבעטן אין די גאלדמינעס פארדינען א סך געלט, און די וואס ארבעטן אין די געשעפטן גייען אנגעטאן ווי די ווייסע, רעדן זייער לשון און עסן שטאקאלאדע, און פון וואנען קענסטו רעדן זולו? אין די נאאיווע פראגן האט גע- צאפלט א רייך צו עפעס ווייטס און פרעמדס. בענעט האט געפילט א דאנקבארקייט צו דעם נייגעריקן בחור, וואס האט אים געהאלפן אריינדריינגען אין דעם קראאללעבן און אים געוואלט העלפן. ער האט פארויכטיק מבטל געמאכט זיינע השגות פון שטאט און אים דערציילט פון שטאטישן לעבן ווי עס איז. פון די גאלדמינען מיט דעם חלאת „טייסעס“ (לונגען-קראנקהייטן). ער האט אים דערציילט פון זיין זידן וואס האט געארבעט דריי יאר אין א גאלד- מינע און דערנאך זיך אפגעמאטערט אכצן יאר מיט צעלעכערטע לונגען און געשטארבן דא, אין דער קראאל-הייזקע, וואס איז פאר- ברענט געווארן. כאטש היינט זענען די היגיענישע באדינגונגען אין די מינען א סך בעסער, מיינט דאס נאר, אז עס נעמט לענגער ביז די לונגען ווערן פארזשאווערט. א פאבריק איז א סך בעסער, א מלך- כהשער אינדוסטרי-ראט היט די ארבעטסצייט, די היגיענע, ליכט און לופט, אויך דעם געהאלט. פאר וואס גראד א מינע? אט ארבעט איך אין א מעבלפאבריק און בין צופרידן. לוסף האט ער טאבאזוטון און אנדערע אויסגעניכטערט פון זייערע פאלשע שטאט-חלומות און זיי צוגערעדט, אויב זיי קענען קומען אין שטאט, זאלן זיי גיין צו די אינדוסטריעס. נגאטאני איז טרויעריק געווארן, ווען בענעט האט אים געזאגט, אז ער וויל מארגן, גאנץ פרי צוריקפארן קיין מאריטצבערג און פון דארט אהיימפארן.

— קען איך מיט דיר פאָרן? איך וויל זיין אזוי אין שטאַט, אַרבעטן אין אַ פאַבריק, נישט אין אַ מינע, איך וויל זיין דאָרט, וווּ דו ביסט.

— אָבער דיין שוועסטער — ווען איז די חתונה?

— אין צוויי חדשים אַרום. וועסט קומען צו דער חתונה? אוי, וואָלט איך וועלן זאָלסט קומען, זינגסט אזוי שיין.

— ניין, נגאַטאַני, כ'מוז היטן מיין דזשאָב... איך וועל דיר געבן מיין אַדרעס, נאָך דער חתונה אויב וועסט האָבן דיינע פאַפירן קענסטו קומען צו מיר. עסן און וווּ צו שלאָפן וועסטו האָבן און אפשר אויך אַ שטעלע וווּ איך אַרבעט. — נגאַטאַניס אויגן האָבן גע- גלאַנצט פון נחת, ער האָט דערציילט זיין משפּחה פון גרויסן גליק, צוגעגרייט בענעטס געלעגער ביי אים אין שטוב.

ס'איז נאָך געווען טונקל, ווען נגאַטאַני האָט בענעטן אויפגע- וועקט צו דער רייזע, אים געגעבן הייסע טיי און אַ שטיק מאַטאַמ- באַלאַ (אַזאַ ברויט) און אַליין אַרויס צוגרייטן דאָס פּערדל צום רייטן. פאַרדעקט מיט זעק אויפן פּערדס רוקן האָבן זיך ביידע אַרויפגעזעצט און אַוועק אין לאַנגן וועג.

דער סודותדיקער באַגינען האָט אַנגעצונדן דעם מזרח־הימל מיט אַ ראָזלעכן שיין. דער טוי איבערן אומגענייטיק האָט זיך געצויגן ווי אַ שיטערע פאַרע העכער צו כאַפן אַ גלעט פון דער אויפגייענדיקער זון. אַ נייער טאַג ווערט געבוירן. בענעט האָט באַ- ווונדערט דעם האַלבן ראָד פייער, וואָס רוקט זיך אַרויס פון באַרג און ווערט גרעסער און רונדער. עס איז וואַרעמער געוואָרן. איצט זעט ער ווידער די מחנות פייגל וואָס לאָזן זיך אַראָפּ פון קאַלטן הימל צו געפינען וואַרעמקייט און אַ קערנדל. אַ וואַלקנפאַס האָט איבערגעשניטן דעם באַרג, אונטן, אין שאַטנדיקן טאַל האָט ער דערזען אַ רויט פלאַמיקע לאַטע.

— וואָס איז דאָרט?

— ווו ?

— דארט, אין טאל.

— א, קאפער-בום.

בענעט האָט באַווונדערט די קנופן שטענגלדיקע רויטע בלומען-
פינגער אויף די נאַקעטע צווייגן אָן בלעטער.

— פאַר וואָס האָבן די בוימער קיין בלעטער נישט און אַזאָ
שיינע בלום ?

— וועגן דעם דערציילט מען, אַז די בלום איז דאָס בלוט פון
דער קעניגין פון גרויסן קראַאַל, וואָס איז געווען אַזוי שייך ווי
נישט פון דער וועלט, איז זי באַפאַלן געוואָרן פון די „מאַמבאַס“
(אַ שלעכטער שבט), האָט זי זיך געראַטעוועט אין דעם בוים וואָס
האָט זי איינגעשלונגען. די בלעטער עסט זי אויף, און די בלום
איז איר בלוט. דערפאַר טאַר מען די בלום נישט רייסן... און דאַרט,
אין יענעם דאַרף — האָט נגאַטאַני ווייטער דערציילט — זעסט
די צוועלף גרויסע ביימער אויפן בערגל, ווי אַ רינג ? דאַרט האָבן
צוועלף מיידעלעך געטאַנצט אין אַ ראָד איז געקומען אַ לעאַפאַרד
און זיי אויפגעגעסן, דאָ זענען קיין לעאַפאַרדן נישטאַ, קיינער ווייסט
נישט פון וואַנען ער האָט זיך גענומען, קורץ דערנאָך האָט מען
דערזען די צוועלף גרויסע ביימער. אין בלי, פאַרשמעקן זיי ווייט אַרום.
אויף דעם אָרט דערציילט מען זענען קיין מאָל קיין ביימער נישט
געוואָקסן. די עלטערן פון די קינדער האָבן יעדן טאַג געברענגט
עסן פאַר די נשמות פון די צוועלף מיידעלעך, אַזוי דערציילט מען...

פאַר נאַכט זענען זיי אַנגעקומען. כאַטש מיד פון רייטן דעם
גאַנצן טאַג איז בענעט געווען אַ פריילעכער. ווילסאַן, וואָס האָט
אים דאַרט געלאָזן אין אַ דערדריקטער שטימונג, איז געווען איבער-
ראַשט צו זען בענעטן אַזאַ אויפגעלייגטן. ביים עסן האָט בענעט
נישט אויפגעהערט דערצילן פון זיינע גרויסע איבערלעבונגען.

געדאנקט ווילסאנען פאר דעם „ליפט“ (טרעמפ) און אים פארזיכערט,
אז ס'איז ווערט געווען אפילו צען געשלעגן...

— דעם יונג — האָט בענעט אנגעוויזן אויף נגאטאנין —
האָב איך אַ סך צו פאַרדאַנקען, אַז ער וועט קומען אין שטאַט וועל
איך אים אָפּדינען.

ווילסאָן האָט פאַרגעלייגט נגאטאנין צו בלייבן נעכטיקן.
— אַ דאַנק, מיין פערדל קען דעם וועג אין דער פינצטער,
צוריק וועט מיר נעמען העלפט צייט. מיר האָבן אַ סך מאָל זיך
אָפּגעשטעלט, געוואָלט אים ווייזן ווי שייך דאָ איז, און בענעט וויל
אַלץ וויסן, און אַליין איז לייכטער פאַרן פּערד. זאָל ער אַ ביסל
עסן, כּוועל אים אָנטרינקען וועט ער לויפן ווי אַ טייזול.

— ווייסט איר די לעגענדע פונעם קאַפּער-בוים? — האָט בענעט
געפרעגט — אַ שיינע לעגענדע, לאַנג לעבן זאָלן די זולוס, נאָר
מיט מער שכל — האָט בענעט שמייכלענדיק צוגעגעבן.

ביים געוועגענען זיך האָט נגאטאני ווידער געבעטן בענעטן:
— אפשר וועסטו דאָך קענען קומען צו מיין שוועסטערס
חתונה? ס'וועט אונדז אַלעמען זייער פרייען, אַלע האָבן דיך ליב
באַקומען.

— אפשר יאָ. — האָט בענעט אַ צעוואָרעמטער געענטפּערט.
— אינטערעסאַנט צו זיין אַ גאַסט אויף אַ זולו-חתונה. אַט איז
מיין אַדרעס.

אַ גליקלעכער האָט נגאטאני אָנגערונקען דאָס פּערד, אַרויף
אויפן רוקן מיט אַ שפּרונג און אַוועק אין אַ גאַלאָפּ.

— אַ טייערער יונג דער טאַבאָזוטו, איך האָף ער וועט קומען
אין שטאַט, אַד! — האָט בענעט אַ פּאָך געטאָן מיט די הענט —
וואָס פאַראַ פאַר טעג די זענען געווען. פּאַנטאַסטיש!... איצט ווייס
איך פון וואָנען איך קום און וווּ מיין וויג איז געשטאַנען... —
ווילסאָן! מאָרגן וויל איך אַהיים פאַרן.

- פאַר וואָס? מיר בלייבן נאָך אַ וואָך.
— איר קענט בלייבן, איך וועל פאַרן מיט דער באַן, סיווי
איז אין קאַר צו ענג.
— אַבער פאַר וואָס? דאָ איז דאָ פּלאַץ פאַר דיר.
— ס'איז נישט דאָס, ווילסאָן, דו האָסט דיינס געטאָן, און איך
דאַנק דיר. אַבער איך בין פאַרטיק אַהיים צו פאַרן, די מומע איז
אַליין.
— און ווער נאָך?...
— דער גוטער גייסט...

צומאָרגנס האָט ווילסאָן צוגעפירט בענעטן צום באַן אויפן וועג
אַהיים צו פערייניכינג.

אויפן וועג צוריק

אין וואָגאָן איז געווען גאַנץ באַקוועם. כאַטש בענעט האָט נישט געהאַט קיין רעזערווירטן פּלאַץ, האָט ער געהאַט וווּ צו זיצן. די אַנדערע זיבן מיטפּאַרער אין דער קופּע האָבן געהאַט געסט פּון אַנדערע וואָגאַנען, איז מען געשטאַנען און גערעדט, גערויכערט. דער ריה פּון ביליקן טיטון און די גערעדערייען האָבן בענעטן געשטערט אין לייגען, האָט ער זיך צוגעהערט צו זייערע געשפרעכן און גע־עפנט אַ פענצטער דער רויך זאָל אַרויס. איינער פּון די פּאַסאַזשירן מיט אַ גרויסן שניט איבערן פנים, האָט זיך אויסגעשטרעקט איבער בענעטן און גלייך פאַרמאַכט דאָס פענצטער.

— נאָך פּרישע לופט גיי צו די ווייסע... איך האָב ליב דעם קאַפּער־שטונק.

אַלע האָבן זיך צעלאַכט פּון דעם וויץ. שפּעטער אין דער נאַכט, זענען די „געסט“ אַוועק צו זייערע פּלעצער. ס'איז געוואָרן שטיל. די מיטפּאַרערס זענען איינציקווייז איינגעשלאָפּן. די שמועסערייען זענען פאַרביטן געוואָרן אויף אַ כראַפּען. בענעט האָט נישט גע־קאַנט שלאָפּן. דער כראַפּענדיקער „כאַר“ האָט אים געהאַלטן וואָך. ער האָט געקוקט אויף דעם מגושמדיקן פנים מיטן שניט. געמאַכט אַ חשבון פּון זיינע איינדרוקן אין קראַאַל. אויססאַרטירט אין דמיון, וואָס איז אים יאָ, און נישט געפּעלן. דער עיקר איז אים נישט געפּעלן די איינגעשניטענע לייבער און פּנימער מיט דער טונקעלער פאַרב, וואָס איז אַריינגעלאָזן אונטער דער הויט, דאָס איז באַרבאַ־ריש. דערפאַר איז אים שטאַרק געפּעלן זייער גוטמוטיקייט און דער קאַלעקטיווער גייסט, וואָס הערשט אין קראַאַל, דאָס העלפּן איינע

די אנדערע, און דאָס האַלטן זיך צוזאַמען. הגם ער האָט פריער געהאַט געהערט פון זייערע אַבערגלויבנס, דאָך האָט אים געוונן דערט וואָס די נאָענטע שטעט אַרום האָבן נישט אויסגעאיבט קיין איינפלוס דאָס צו פאַרמינערן. בענעט האָט געטראַכט פון דעם פאַל, ווען ער מיט נגאַטאַנין זענען געגאַנגען אין פעלד און געזען ווי צוויי שבט־מענטשן זוכן וואָס אין גראַז. אויף זיין פראַגע, האָט נגאַטאַני געענטפערט דאָס זוכן זיי עפעס אַ חיהלע, אַפילו אַ שלאַנג — וואָס איז נאָענט צו זייער הייזקע, ווייל זיי קלייבן זיך איבער צו אַן אנדערן קראַאַל, מוזן זיי מיטנעמען די גייסטער פון זייערע עלטערן צום נייעם אַרט...

ער איז געווען צופרידן, וואָס ער האָט דאָס אַליץ געזען מיט זיינע אייגענע אויגן, און וואָס ער האָט זיך געטראַפן מיט אַ סך יונגע און זיי צוגערעדט, אויב זיי קענען נאָר, זאָלן זיי קומען אין די שטעט אַרבעטן. זאָלן די יונגע זיך אַפרייסן פון דעם אָנהאַלטן זיך אין טויטע גייסטער, זאָלן זיי זיך לערנען אַרבעטן אין פאַבריקן, קריגן אַן אַרט אינעם קאַמף, צו לעבן צווישן לעבעדיקע. ווי שווער ס'זאָל נישט זיין דאָס שטאַטישע לעבן, דער עיקר פאַר ניי געקור־מענע פון קראַאַל, ווי פיינלעך ס'זאָלן נישט זיין די „פאַס“ און דירה־פראַבלעמען, האָבן זיי דאָך אין די שטעט אַ בעסערע געלעגן־הייט אַרויסצוקריכן פון דער לעטאַרגיע, און ווערן פעיק צו האָפן אויף אַ בעסערער צוקונפט, וואָס קען זיכער נישט קומען דורך דער הילף פון די אַבות־גייסטער... אַזוי האָט בענעט אין געדאַנק גערעדט מיט זיך אליין. די טונקלקייט אין וואַגאָן, דאָס קלאַפן פון די רעדער, דאָס מאַנאַטאַנע כראַפּען, די שפּעטנאַכטיקע שטילע סטאַנציעס האָבן אים סוף סוף איינגעוויגט אין אַ מיטן שלאַף.

פאַר טאָג שוין, האָט אַ טומל מיט געוואַלדן אויפגעריסן בענעטן פון שלאַף. ער האָט דערזען, ווי אַלע זיינע מיטפאַרערס זענען פאַר־פלאַכטן אין אַ געשלעג. ווי זיי טרייבערן איינעם וואָס ליגט אויס־

געצויגן אויף א באַנק, רייסן זיינע בגדים און שלאָגן אים. ער האָט געזען, אַז דער באַפּאַלענער איז דער „וויצלער“ מיטן שניט אין פנים. אין די גוואַלדן האָט בענעט געהערט, אַז מ'באַשולדיקט אים אין באַנגבענען זיין שכן בעת יענער איז געשלאָפן. בענעט האָט זיך אַרײַנגעמישט, געוואַלט אַפּשטעלן דאָס געשלעג. דער קאַנדוקט־טער איז אַנגעקומען מיט אַ געפייפּעריי און קללות אויף די בלוט־טיקע קאַפּערס, און איז נישט אַפּגעטרעטן פון אַרט ביז די באַן איז לאַנגזאַם אַנגעקומען אויף דער סטאַציע פערייניכונג.

די פּאַליציי האָט אַלע אַרעסטירט, בענעט האָט דערקלערט, אַז ער איז געשלאָפן און האָט צום געשלעג קיין שייכות נישט געהאַט, וואָס אַלע האַבן באַשטעטיקט, געוויזן זיין פּאַס, וואָס איז געווען אין אַרדענונג האָט מען אים געלאָזט פריי. כאַטש ס'איז געווען אַן אויטאָבוס אים צו פירן אַהיים, האָט ער בעסער געוואַלט גיין צופּוס און זיין מיט זיך אַליין.

— וואָס פאַר אַ טייוול זיצט אין מיר און צערייסט מיך אויף צווייען? — האָט בענעט זיך אַליין געפרעגט. — פון איין זייט אַנטלויף איך פון זיי. אַט בין איך אַרויס פון באַן מיט אַזאַ ווידער־געפיל.

איצט וויל איך בעסער אַ מידער גיין דעם לאַנגן וועג אַהיים און נישט פאַרן מיט זיי צוזאַמען אין אויטאָבוס. פון דער אַנדערער זייט ציט מיך צו אַרבעטן מיט וואָס מערער צוזאַמען. אין די רע־זערוון זענען זיי אַבערגלויביק, אַבער גוטע, פרידלעכע מענטשן. איז עס דער איינפלוס פון דעם אַלגעמיינעם שטאַטישן עגאָיזם? גאַט אין הימל, וויפּל צייט און אַרבעט דאַרף מען, כדי מיינע שוואַר־צע ברידער זאָלן ווערן מענטשן, וואָס קענען צויעמען דאָס בייז אין זיך און נישט זיין אַזוי גיך מיט דער פּויסט אַדער מעסער... און פאַרשטיין וואָס ס'געשעט אַרום זיי... ניי. מיר אַליין, אַן דער

מיטהילה פון די ווייסע, וועלן דאָס קיין מאָל נישט באַווייזן. וועלן
 כּוּן דעם מצב נישט אַרויס.

די מיינונג האָט בענעט נישט געביטן, כאַטש מ'האָט אים אָנגע-
 בראַכן די ביינער און אַרויסגעוואָרפן פון דער אַרגאַניזאַציע, ווייל
 ער האָט געוואָגט זיך קעגנצושטעלן דעם באַשלוס פון „נאַציאָנאַלן
 קאַנגרעס“ צו באַזייטיקן די ווייסע מיטגלידער, און די ווייסע האָבן
 געשאַפן אַ באַזונדערע אַרגאַניזאַציע. ער געדענקט ווי מ'האָט אים
 געשלאָגן, צעפּליקט דאָס רעקל אויף אים, אויסגעלאַכט די חוצפה
 פון אַ יונגן שנעק... דאָך באַדויערט ער דאָס נישט. און וואָס עלטער
 ער ווערט, אַלץ זיכערער בלייבט ער ביי זיין איבערצייגונג.

* * *

ווען בענעט איז אַהיים געקומען, איז די מומע מאַלי נאָך גע-
 לעגן אין בעט.

— העלאָ!

— ווער איז דאָרט? בענעט?

— יאָ.

— שוין צוריק געקומען?

— יאָ, כ'האַב זיך פאַרבענקט נאָך דיר.

— נישט נאָך מיר, טייוול דו. איך ווייס... אַניקי. זי איז דאָ
 געווען עטלעכע מאָל. קוק, דאָס קעסטל טשאַקאַלאַד האָט זי מיר
 געברענגט פאַר קריסטמעס. עס מוז קאָסטן אַ פּונט. אַ, זי איז
 אַ טייער מיידל די אַניקי.

— קען איך פאַרווכן אַ טשאַקאַלאַד?

— אַוודאַי, דו יונג דו. דער רעוורענד האָט מיר געזאָגט, אַז
 האַסט אים אויסגעפּעלט קריסטמעס אין כאַר. ער האָט דיך ליב
 דער רעוורענד. אַלע האָבן זיך געפרעגט אויף דיר.

— מומע, איך בין זייער מיד און הונגעריק.

— איך גיב דיר גלייך וואָס צו עסן, דערווייל דערצייל וועגן

זוללאַנד, און ווי געפעלט דיר מעסיגאָ? רוף אַריין ווילסאַנען און
די איבעריקע, ווו זענען זיי?

— אין מאַריטצבערג, איך בין אַליין צוריק געקומען מיט
דער באַן.

— האָסט זיך צעקריגט מיט זיי?

— חלילה, וואָס פאַלט דיר איין? כ'האַב זיך פאַרבענקט.

— נאָך אַניקיין, האָ?...

בענעט האָט אויסגעמיטן צו ענטפערן אויף דער באַמערקונג.

— ווילסט הערן וועגן מעסיגאָ און זוללאַנד?

— נו, דערצייל, דערצייל, זוללאַנד איז שייין.

— שייין, יאָ, נאָר די „זון“ שיינט דאָרט שוואַך?

— אין זוללאַנד שיינט די זון שוואַך?

— יאָ, און די זלוס לעבן אין דער פינצטער...

— בענעט, האָסט געטרונקען?...

— די מומע ווייסט, אַז איך בין נישט קיין טרינקער.

— אויב אַזוי, פאַרשטיי איך דיך נישט.

— כ'מיין ס'איז זיי פינצטער דאָ, אין די קעפּ. אַ סך זאַכן

געפעלן מיר דאָרט, נאָר זיי לעבן און טראַכטן ווי זייערע עלטער-
זיידעס.

— כ'זאָל אַזוי וויסן פון ביז, ווי כ'ווייס וואָס דו רעדסט. אַט איז

דיין פרישטיק, עס און גיי שלאָפן. אַ, כ'האַב גאָר פאַרגעסן, דאָ

איז אַ בריוו פאַר דיר.

עסנדיק האָט בענעט געלייענט דעם בריוו מיט די אויגן. די

מומע האָט באַמערקט אַ גליקלעכן שמייכל אויף זיין פנים.

— וואָס איז? האָסט געווונען אויף דער לאַטעריע?

— יאָ, מומע, הער, זיי האָבן זיך דערמאַנט אַן מיר: „הער

בענעט אהאַמאָ! דערמיט לאָזן מיר דיר וויסן, אַז דיין ביטע וועגן

אַ שטעלע אין דער שמעלצעריי איז אַנגענומען געוואָרן. דער גע-

האלט איז פינף פונט צען שילינג אַ וואָך. דעם אַכטן יאָנואַר, 9 פרי דאַרפסטו זיך מעלדן אויף אַ מעדיצינישער אונטערזוכונג. אונטערגעשריבן, פאַר דער עס, עי שמעלצעריי, דער מענעדזשער." נו, מומע — דרייט ער זי אין אַ טאַנץ מיט אַ שטיק ברויט אין האַנט — ווער איז געווען גערעכט? אַוועקוואַרפן פיר פונט צען אַ וואָך אין שאַפּ, די וועלט איז אונטערגעגאַנגען. איצט וואָרף איך אַוועק אַ בעסערע שטעלע אין דער מעבל־פאַבריק פאַר נאָך אַ בעסערער אין דער שמעלצעריי. אַ חוץ דעם העכערן לוי, וועל איך זיין מיט הונדערטער אַרבעטער צוזאַמען. דאָס, וואָס איך וויל. פילן דעם פולס פון אַ מאַסע. ווי פירן זיי זיך אויף? ווי טראַכטן זיי? איך וועל האַבן צו וועמען צו רעדן, מיט וועמען צו זינגען. אין דער מעבל־פאַבריק זענען נאָר דאָ זעכציק אַרבעטער. אין דער שמעלצעריי — הונדערטער. מומע!!! בענעט איז נישט קיין פאַר־לוי־רענער. אַ, דעם 8טן יאָנואַר. איך מוז פריער קינדיקן אַ וואָך אין דער מעבל־פאַבריק, און מיר הויבן ערשט אָן דעם 12טן יאָנואַר. — נו, וועסט גיין אין דער שמעלצעריי דעם 8טן, מאַכן זיכער די שטעלע, און זיי זאָגן, אַז קענסט ערשט אָנהויבן אַרבעטן אַ וואָך נאָכן 12טן, ווייל דו מוזט געבן נאַטיס. ביי די ווייסע וועסטו דער־מיט בעסער אויסנעמען, זיי וועלן זען, אַז דו ביסט נישט קיין לויפער.

— גערעכט מומע, אַזוי וועל איך טאַקע טאָן. דערווייל דאַרף מען זיך אַ ביסל אויסרוען — בענעט האָט אַראַפגעשלעפט די שייך פון די פיס און זיך אויסגעצויגן אויפן בעט — מומע, דער טאַטע האָט אַ מאַל געאַרבעט מיט הונדערטער צוזאַמען? ס'מוז זיין אָן אָנגענעם געפיל צו זיין איינער פון אַ סך, מ'איז חשובער, שטאַר־קער ביי זיך. האָ? וואָס זאָגסטו מומע? און אַניקי... — ביי די לעצטע ווערטער איז ער שוין געשלאָפן.

די מומע האָט אַפילו נישט באַוווּזן אים צו ענטפערן. זי האָט

געקוקט אויף דעם צופרידענעם שמייכל, וואָס איז געבליבן רוען אויף זיין שלאָפנדיקן פנים. פאַרזיכטיק האָט זי זיך באַווויגן אין שטוב אים נישט צו וועקן, און מיט אַ צוריקגעהאַלטענעם שׁו־ש פאַר-טריבן די קינדער, וואָס האָבן זיך געשפילט פאַר דער טיר. אין זיך האָט זי געטראַכט:

— דאַנקען גאָט, אַ גוטער דזשאָב און אַזאַ מיידל ווי אַניקי. ער פאַרדינט דאָס גוטע מזל.

* * *

פון רויטפליסיקן טשוהון, וואָס בענעט האָט געגאַסן פון קעסל אין מעטאַלענע פאַרמעס, האָט געזעצט אַ שטאַרקע היץ. ער האָט אָפגעווישט דעם שווייס מיט דער האַנטפלאַך און אוועקגעשטופט אויף דער דיקער דראַט, וואָס איבערן קאַפּ, דעם ליידיקן קעסל צו אַ צווייטן אַרבעטער ווידער אַנצופילן. מענגעס מוסקולירטע האַלב-נאַקעטע לייבער האָבן געגלאַנצט פון שווייס. די טאַגליכט איז פאַרשלונגען געוואָרן פון די פלאַמענדיקע אויוונס. אין דעם שימער פון פלאַם-ליכט האָט ער דערקאַנט דעם יונגן נגאַטאַני פון זולו-לאַנד.

— ווען ביסטו אַהער אַנגעקומען, נגאַטאַני ??? !!

— נישט לאַנג צוריק, בענעט !!

— ווער נאָך איז מיט דיר ?

— אַ סך אין זולולאַנד האָבן דיך געפאַלגט און געקומען.

אין דעם גערויש און פלאַם-ליכט האָט זיך בענעט אַרומגע-קוקט און דערקאַנט די אַלע מיט וועמען ער האָט גערעדט אין זולולאַנד און אַריבערגעשריגן דעם גערויש:

— גוט ! בעסער צו אַרבעטן אויף ברויט פאַר די לעבעדיקע,

איידער אַרויסהענגען פלייש פאַר די טויטע גייסטער !

האַפּ, איז אַנגעקומען מיט אַ קלונג אַ נייע וואַגאַנעטקע מיט פרישן טשוהון. נישט ווייט האָבן געזעצט שווערע האַמערס און

צעשפריצט רויטע שטערן־פונקען. פון די פונקען זענען געווארן
אן אַ שיער פנימער און מיילער וואָס האָבן געזונגען צום ריטם פון
די האַמער־זעצרייען דאָס ליד, וואָס שוואַרצע זינגען ביי שווערער
אַרבעט: „טשאַטשאַ לאַזאַ, טשאַטשאַ לאַזאַ סטימעלאַסי פומאַרהאַ־
דישאַ“.

— בענעט! בענעט! — האָט די מומע אים געוועקט — שטיי
אויף, ס'איז שוין נאַכט. דו פלוידערסט און זינגסט פון שלאָף.
אַ פעפער דאָס איז.

— לאַז צו רו — קערט ער זיך אום אויף דער אַנדערער זייט.
— גענוג געשלאָפן, זע ווער ס'שטייט דאָ. — זעצט זי אים אויף.
אַ פאַרשלאָפענער האָט בענעט געריבן די אויגן און פון די ליפן
זענען געפלאָסן קלאַנגען מיט אַ בלאָזן: פפוּ, פפוּ, האַ, הוּ, אַ גוטער
חלום.

— פון וועמען האָט זיך דיר געחלומט? — די פראַגע האָט
אים אויפגעוועקט, ער האָט זיך אויסגעטשוכעט, געעפנט די אויגן
און דערזען אַניקין.

— העלאַ, אַניקי, אַנטשולדיק מיר, איך בין זייער מיד.
— נאָך אַ גאַנצן טאָג שלאָפן?
— פאַר וואָס? ווי שפעט איז דען?
— אַכט אין אָונט.
— פפוּ, ניין, עס קען נישט זיין.
— ביסט פאַרשלאָפן אַ טאָג לעבן.
— ס'איז ווערט געווען — האָט בענעט געענטפערט אין גאַנצן
אַ וואַכער.

די טאָנטע האָט אַנגענומען אַניקין פאַר דער האַנט.
— אַניקי און איך וועלן אַרויסגיין און דו טו זיך אָן און
קום צום טיש.

פאר דער צייט וואס בענעט האט זיך אנגעטאן, האט די מומע געגעבן אַניקין צו ליענען דעם בריוו פון דער שמעלצעריי.

— נו, איז ער נישט אַ מזלדיקער יונג?

— יא, — האט אַניקי געענטפערט — אַ לערער אין אַ לאַקיישן־

שול פאַרדינט דאָס נישט.

בענעט איז צוגעקומען צום טיש, באַגריסט אַניקין מיט אַ קוש אין דער מומעס קעגנוואַרט. געענטפערט אויף פאַרשידענע פראַגן וועגן זולולאַנד, דערציילט מיט באַוועגונגען פון די „היים־קאַנצערטן“ אין קראַאַל, פון זייערע אַבערגלויבנס און מינהגים. אַניקי האַט געוואַלט אַראַפּפירן דאָס געשפרעך אויף אַ מער אינטימען כאַראַק־טער, האַט זי אַנגעהויבן מיטן נייעם דושאַב.

— ביסטו צופרידן, בענעט, מיט דעם בריוו? די מומע זאָגט,

אַז דו האַסט אַפילו געזונגען אין שלאָף פאַר פרייד.

— קען זיין. כ'בין דוכט זיך מיט צען יאָר עלטער געוואָרן די

לעצטע טעג. כ'האַב געזונגען אין שלאָף? כאַ, כאַ, אַ גוטער

חלום געווען. כ'זייט שוין פון דעם חלום אַפילו מיין אַרבעט אין

דער שמעלצעריי.

— איצט, בענעט, זע איך, אַז דו ביסט אַ זולו. זיי גלויבן אין

חלומות.

— גערעכט, אַניקי, אַבער מיין חלום האַט אַ באַזע — ווייזט

ער אַן אויפן בריוו. — זיי חלומען און גלויבן אין זאַכן, וואָס מיר

גלויבן נישט. געדענקסט, האַסט מיר אַ מאַל געזאָגט, אַז מיר זענען

אַ פאַלק מיט אַן אייגענעם פאַלקלאַר, לעגענדעס, לידער. דאָס זענען

מיר טאַקע.

אַניקי האַט געהאַלטן אין האַנט אַ שטענגל און זיך שפּילנדיק

געריסן די בלעטלעך:

— פאַר וואָס, בענעט, האַסטו געזאָגט, אַז ס'איז ווערט געווען

צו פאַרשלאָפן אַ טאַג?

בענעט האָט געקוקט אויף אירע פינגער, ווי זיי רייסן די בלע-
טעלעך איינס ביי איינס און זיך געכאַפט :

— כ'פאַרשטיי, אַניקי. דיינע פינגער זאָגן מיר, אַז יעדער טאַג
וואָס פאַרגייט, איז אַן אָפּגעריסן בלעטל...

— ביסט ווייזט אויס נישט נאָר עלטער, נאָר אויך קלוגער
געוואָרן. פון ביידע זאַכן בין איך שטאַרק צופרידן.

די מומע האָט פאַרשטאַנען, אַז זי איז דאָ אַן איבעריקע, און
ווי זיך צו באַהאַלטן האָט זי נישט געהאַט אין דער קליינער דירה,
האָט זי פאַרגעלייגט זיי זאָלן אַ ביסל אַרויסגיין, און שפעטער
צוריק קומען צו טיי. דאָס פאַרל האָט געפאַלגט און אַרויס שפאַצירן.
בענעט האָט איר דערציילט, וואָס ער האָט געזען אין זולולאַנד. ער
האָט געמאַכט פאַרגלייכן פונעם לעבן אין קראַאַל און דעם שטאַטישן.
אַניקין האָט זייער אימפּאָנירט זיין לאַגישער צוגאַנג צו די פראַב-
לעמען. בעת בענעט האָט פאַר איר געשילדערט די נאַטור-שיינקייט
פון זולולאַנד, האָט זי געקלערט, אַז אַזוי רעדט אַ פּאָעט און דערביי
געטראַכט : ווי יונג בענעט איז רייף געוואָרן. זיין געוועזענע לערע-
רין האָט באַגריפּן, אַז ער שטייגט זי אַריבער, אַז זי פאַלט אַלץ
מער אַרונטער זיין איינפלוס, און ווי שטאַרק זי איז פאַרליבט אין
אים. בענעט האָט איר אַפילו דערציילט, ווי ער האָט אין די בערג
געזונגען די „לעגענדע פון דער טרער“ וואָס זי האָט אים אויסגע-
לערנט. און ווי אָפט ער האָט געטראַכט וועגן איר.

די לעצטע ווערטער האָבן אַניקין געמוטיקט זיך צו דער-
נענטערן צו אים אין גאַנג ווי צוויי פאַרליבטע. דאָס האָט בענעטן
אַנגעפילט מיט אייגן שטאַלץ, אָבער אויך מיט דרד-אַרץ פאַר אַ לע-
רעריין, פון וואָס ער האָט זיך נישט געקאַנט באַפרייען, און ער
האָט זיך אינסטינקטיוו צוריקגעצויגן. פאַר אַ וויילע האָבן ביידע
נאָר געקאַנט הערן דאָס קלאַפן פון זייערע טריט. בענעט האָט
גערעדט צו זיך אַליין : איך האָב זי ליב, איר נאָענטקייט גיט מיר

חשיבות. זי איז נישט מער מיין לערערין, זי איז די פרוי, וואָס האָט פאַר מיר אַנטפלעקט דאָס געפיל פון גליק... אַז כ'בין אַ מאַן. טאָ פאַר וואָס... ער האָט באַמערקט, ווי אַניקי איז געוואָרן גערוועזן און זי האָט איבערגעריסן דאָס שווייגן:

— בענעט, דו זאָגסט, אַז דו האָסט אָפט געטראַכט פון מיר. טאָ פאַר וואָס זאָ פּרעמדקייט איצט? איך האָב דיך ליב, בענעט. און אויב דו פילסט דאָס זעלבע צו מיר, טאָ פאַרגעס, אַז איך בין געווען דיין לערערין. היינט קענסטו זיין מיין לערער — ביי די ווערטער האָט זי זיך געשטעלט פנים אל פנים און געזאָגט: — קוק מיר אין די אויגן, „לערער מיינער“. האָסט אַן אַנדער מיידל? אויב יאָ, זאָג מיר.

— מיין מיידל ביסטו אַניקי. נאָר...

— נאָר וואָס, בענעט?

אַנשטאַט אַן ענטפער האָט ער זי געדריקט צו זיך און געקושט. — אויב דאָס איז דער ענטפער, בענעט, האַלט איך, אַז מיר זאָלן חתונה האָבן. פון אונדזערע פאַרדינסטן קענען מיר זיך גוט איינאַרדענען, און דיין געמיט וועט זיכער לייכטער ווערן ווען מירן זיין צוזאַמען. מיינסטו נישט אַזוי, בענעט?

— אַניקי טייערע, אַט דאָס טאַקע איז געווען די סיבה פון אומזיכערקייט. איך האָב דיך ליב, אָבער כ'פיל, אַז כ'בין צו יונג, נאָך נישט רייף דערפאַר. קען זיין ס'איז נאַאיוו און נישט באַגרייב־דעט, ווייל יינגערע בחורים פון מיר האָבן חתונה. דאָ ליגט די שוועריקייט. איך בין אַנדערש...

— דערפאַר, בענעט, האָב איך דיך ליב, ווייל דו ביסט אַב־דערש. און אויב ווי דו זאָגסט האָסט מיך אויך ליב, זע איך נישט פאַר וואָס מיר קענען זיך נישט ליב האָבן ווי מאַן און ווייב, און נישט ווי אַ בחור און אַ מיידל?

— ביסט גערעכט, אַניקי, קען זיין אַז אַפילו אין דעם נישט

האָבן קיין ענטפער דיר צו דערקלערן פאַר וואָס איך פיל, אַז כ'בין
צו יונג חתונה צו האָבן, הגם איך האָב דין ליב, טראַכט אָפּט
פון דיר און וויל זיין מיט דיר צוזאַמען, און דאָך...

— ביסט זייער קאַמפּליצירט, בענעט.

— קען זיין...

נאָך דעם "קען זיין" און לאַנגן שווייגן איז אַניקיין זייער אומע-
טיק געוואָרן. זי האָט דערפּילט, אַז זי קען נישט דערגיין צו אַ פאַר-
באַרגן ווינקל פון זיין האַרץ, און פּרעגן וויל זי נישט מער. האָט
זי אים געבעטן ער זאָל זי אַהיימפירן.

— די מומע וואָרט אויף אונדז מיט טיי.

— די מומע וועט מיר מוחל זיין און דו, בענעט, האַסט מיר
פאַרשאַפּט אַ סך צער און מיד אַנטווישט. ליבע איז אַ גרויס גליק,
דאָס ביסטו נישט צו יונג צו פאַרשטיין. איך פיל אַ שטאַרקע צוגע-
בונדנדיקייט צו דיר, און בין גרייט דיר צו העלפן, אויב וועסט מיר
געבן אַ געלעגנהייט דיר צו העלפן. מער פּרעגן און בעטן קען
איך נישט. איך האָף וועסט זיין גליקלעך אויף דיין נייעם דזשאַב.
אויב ווילסט מיין הילף... לאַז מיר וויסן. אַ גוטע נאַכט.

איידער בענעט האָט געקאָנט טראַכטן וואָס איר צו זאָגן, איז
זי שוין געווען אין שטוב. ער איז געבליבן הינטער דער טיר אַ פאַר-
שעמטער, און אַהיימגעקומען מיט אַ שווער האַרץ...

— וווּ איז אַניקי ? איר האָט אַ סך צו רעדן האַ ?...

— זי איז געווען מיד, מומע, זאָל איך חתונה האָבן מיט אַניקיין ?

— אַ, מיין זון, מיט אַ לערערין, דאָס איז אַ גרויס גליק. און
אַזאַ שיינע. זי איז אַ טייער מיידל אַניקי. און אַזאַ בכבודיקן דזשאַב.
דאַנקען גאָט, האַסט מזל מיין זון. אַט איז טיי. ווען רעכנט איר
חתונה צו האָבן ? אַ, ווי איך פריי זיך מיט דיין גליק.

— כ'ווייס נאָך נישט, מומע, אָבער כ'וועל דין זיכער פאַרבעטן

ווען די צייט וועט קומען...

בענעט האָט געזוכט פאַר זיך אַליין אַ באַרעכטיקונג אין שייכות צו זיין אומרו און צווייפל צו אַניקיס פאַרשלאַג. אמת, ער האָט זי ליב, און זי קען זיין אַ זייל פאַר אַ גליקלעכער היים. אזוי קען ער אויך זיין, — אָבער זיילן שטייען נישט צוזאַמען... אַט די גע- דאַנקען האָבן אים גאַרנישט געגעבן, נאָר געלאָזן מיט אַ ווונד אין האַרצן.

דעם אַכטן יאַנואר איז בענעט אַוועק צו דער שמעלצעריי אויף אַ מעדיצינישער אונטערזוכונג. ער האָט געמאָלדן אין ביראָ, אַז ער מוז אַפאַרבעטן אַ וואַך נאָטיס אין דער מעבל-פאַבריק, וואָס הייבט אַז אַרבעטן דעם צוועלפטן יאַנואַר. דעם מענעדזשער איז דאָס געפעלן געוואָרן און בענעט איז אַנגענומען געוואָרן אין דער שמעלצעריי. די וואַך אין דער מעבל-פאַבריק האָבן אַלע גערעדט וועגן דער געשעעניש מיט טאַמען, און פאַר וואָס בענעט גייט אַוועק. די אַרבעטער האָבן אים צוגערעדט ער זאָל בלייבן. פון ביראָ האָט מען אים אַפילו פאַרגעלייגט מער געלט. אָבער בענעט האָט באַשלאָסן נישט צו ענדערן זיין פלאַן, און גיין אַרבעטן אין דער שמעלצעריי.

ווי זיין טבע, איז בענעט געקומען גאַנץ פרי צו דער שמעל- צעריי. אין טויער האָט ער געטראָפן אַ סך אַרבעטער. פון זיי האָט ער זיך דערוואַסט, אַז מ'קען זיך אויסקלויבן צו אַרבעטן נאָכט- שיכט, זיבן שעה אַנשטאַט אַכט שעה בייטאַג. ווען ער איז צום ערשטן מאל אַריין אין דער טשוהון-אַפטיילונג מיט די פלאַמענדיקע אויוונס, די אייזערנע וואַגאַנעטקעס אויף דיקע דראָטן איבער די קעפּ, מיט די האַלבנאַקעטע, פאַרשוויצטע לייבער פון הונדערטער אַרבעטער, וואָס גיסן די רויטע פליסיקייט אין שטאַלענע פאַרמעס, און זינגען צום טאַקט פון מאַשינען-גערויש, האָט בענעט אַ בריק געטאַן מיטן פוס אַ שטיק אייזן, צו מאַכן זיכער, אַז ס'איז ווידער נישט אַ חלום. דער פאַרמאַן האָט אים אַנגעוויזן זיין שענקל אין

רוצימער, ווו צו בייטן זיינע קליידער, און אים צוגעפירט צו זיין אָרט ווו די וואָגאַנעטקע וועט קומען און אים געוויזן ווי אזוי מען גיסט אין די פּאַרמעס דעם טשוהון.

— נאָר פּאַרזיכטיק! דאָס רויטע „וואָסער“ איז אַ ביסל וואַרעם...
כאַטש מיד און אויסגעשוויצט מיט אַ פּאַר ברענבלאָזן אויף די הענט איז בענעט אַהיימגעקומען פון זיין ערשטן טאַג אַרבעט אין דער שמעלצעריי אַ גליקלעכער. ענדלעך האָט ער געפונען אַן אַרבעט, וואָס באַפרידיקט זיינע מוסקולן און גייטיקן איינשטעל — צו אַרבעטן מיט מאַסן צוואַמען, פילן זייער פּולס, און זינגען מיט זיי. בענעט האָט זיך באַמיט צו שליסן באַקאַנטשאַפט, ער האָט גע- קראָגן אַ סך נייע פריינד, אַ טייל פרימיטיווע, אַנדערע באַוווּסט- זיניקע, וואָס זענען מיטגלידער אין „סאַקטו“ און אין אַנדערע אַר- גאַניזאַציעס. די טייַ און מיטאַג-איבעררייסן האָט ער אויסגענוצט פאַר אינטערעסאַנטע דיסקוסיעס מיט די אַרבעטער.

אין די געזאַנגען ביי דער אַרבעט האָט זיך בענעטס טענאַר- שטימע אויסגעטיילט פון אַנדערע, ער האָט אויך באַמערקט, אַז אַ טייל פון די אַרבעטער זענען גוטע זינגער, איז אים איינגעפאַלן צו שאַפן אַ כאַר וואָס האָט זיך גערופן „עס.עי.פּאָונדרי קווייער“ (שמעליך- כאַר). דעם עקזעקוטיוו פון דער שמעלצעריי איז זיין איינפאַל שטאַרק געפעלן געוואָרן. זיי האָבן אַפילו אַסיגנירט אַ פּאַנד. דער פרינציפאַל האָט אים געהאַלפן מיט צוקלייבן אַ פּאַסיקן רעפּער- טואַר. נאָך אַ קורצער צייט האָט אַ ספעציעלער כאַר-קאַמיטעט אַנ- געהויבן אַראַנזשירן קאַנצערטן אין פאַרשידענע לאַקיישנס. די שמעל- צעריי-אַנפירערשאַפט איז געווען צופרידן פון בענעטס אויפטו, ווייל דער כאַר האָט געשאַפן געלטער פאַר ווילטעטיקע צוועקן פאַר די שוואַרצע, און געהויבן דעם פּרעסטיזש פון דער פירמע. בענעט האָט באַקומען אַ בריוו פון ביוראָ מיט אַ נאַמינאַלן טשעק. דער מענעדזשער האָט אים איין מאַל גערופן אין ביוראָ, זיך מיט אים

צו באַראַטן, וועגן איינלאַדן אַ וויסן דיריגענט איינצוזינגען מיטן
 כאַר הענדעלס „דער משיח“, און געלויבט בענעטן פאַר זיין אייני-
 ציאַטיוו און אים איבערגעגעבן דעם באַשלוס צו הויבן זיין געהאַלט.
 דער כאַר איז געוואָרן פּאַפּולער אין דער גאַנצער געגנט. בענעט
 איז געווען אין זיבעטן הימל, ווען ער האָט געהערט, אַז דער כאַר
 וועט ארויסטרעטן מיט אַ קאַנצערט, וואָס דער מעיאַר (בירגער-
 מייסטער) פון פערייניכניג אַראַנוזשירט אין שטאַטזאַל פאַר ווינטער-
 הילף פאַר שוואַרצע. דער וויסער דיריגענט וועט אָנפירן מיט
 הענדעלס „דער משיח“, און בענעט וועט דיריגירן די אַנדערע
 אַפּריקאַן-לידער. דער קאַנצערט האָט געמאַכט אַ רושם אויף דעם
 פּוֹלן זאַל וויסע געסט. דער מעיאַר האָט פון דער בינע געלויבט
 די אָנפירערשאַפט פון דער שמעלצעריי, דעם וויסן דיריגענט,
 בענעטן, און דעם גאַנצן כאַר, און געזאַגט, אַז די צוויי הונדערט
 פונט, וואָס דער קאַנצערט האָט אַריינגעבראַכט, גייען פאַר אַ זייער
 ווערטפולן צוועק, און ער דאַנקט דעם גאַנצן עולם פאַר דעם וואַ-
 רעמען אַפּרוף.

דער גרויסער דערפאַלג האָט בענעטן מיט אַלע זינגער געגעבן
 מוט פאַר ווייטערדיקע פּלענער. בענעט איז געווען זייער פאַרנומען
 מיט צוגרייטן נייע לידער, מיט פּראָבן, און דעריבער האָט ער
 אַניקין נישט געזען די גאַנצע צייט. אָנגעלאָדן מיט נייע פּלענער
 איז בענעט געגאַנגען צום פּרינציפּאַל זיך באַראַטן וועגן נייע לידער.
 ווי שטענדיק האָט אים זיין שול-פּרינציפּאַל פּריינדלעך אויפגענו-
 מען, און אים געזאַגט :

— בענעט, האָסט מיר פאַרשפּאַרט די טירחה, איך בין צופּרידן
 וואָס ביסט געקומען. כּהאַב געלייענט, אַז דער קאַנצערט איז געווען
 אַ גרויסער דערפאַלג, זעסט ווי נוצלעך דו ביסט.
 — אַ דאַנק אייך, הער פּרינציפּאַל.

— טיילווייז אפשר יאָ אָבער דער עיקר איז עס דיין דער-
גרייכונג.

— איר, הער פרינציפאל, האָט מיר שטענדיק געהאַלפן, גע-
שטאַרקט און געמוטיקט.

— וועגן דעם טאַקע וויל איך מיט דיר רעדן. איצט דאַרפסטו
עמעצן העלפן, שטאַרקן און מוטיקן... געדענקסט, בענעט, ווען ביסט
געקומען מיך פרעגן אין וועלכער טיר זאָלסט פריער אַריינגיין?...
און איך האָב דיר געראַטן זאָלסט פאַרן צו דיין פאַרברענטן נעכטן
אין זולולאַנד, ווייל די ערשטע טיר בלייבט אָפן... די טיר שטייט
נאָך אַלץ אָפן... ווילסטו אין איר נישט אַריין?...

— הער פרינציפאל, איך ווייס ווי שטאַרק אַניקי ליבט מיך,
און איך זי נישט ווייניקער. אָבער איך קען זיך נישט באַפרייען פון
דעם שילער־ און לערער־קאַמפלעקס... אַחוץ דעם פיל איך, אַז
כ׳בין צו יונג חתונה צו האָבן, כ׳בין ערשט ביים סאַמע אַנהויב,
און האָב מורא פאַר דעם עול און באַזעסנקייט. איך האָב ליב צו
טאָן זאַכן מיטן גאַנצן האַרץ. עפעס שרעקט מיך און האַלט מיך
אָפּ. וואָס איך ווייס אַליין נישט. איך ווייס, אַז זי ליידט און איך
באַעוולה זי. אַט דאָס שולדגעפיל און מיין ליבשאַפט און דרך־ארץ
פאַר איר האַלט מיך אָפּ פון גיין צו איר און זיך דורכשמועסן, ווייל
כ׳פיל פשוט, אַז כ׳וועל אין איר קעגנוואַרט בלייבן אַנטוואַפנט פון
רייד. וואָס זאָל איך טאָן, פרינציפאל, אַז דאָס איז מיין געפיל.

— נו, אין אַזעלכע עגינים קען מען נישט עצהן. אוודאי ליידט
זי. זי איז זייער פאַרליבט אין דיר. דאָך, אויב דו האַסט זי ליב, ווי
דו זאָגסט, זע איך נישט קיין בייו אין ביידע פאַלן. אַדער חתונה
האַבן גלייך, אַדער וואַרטן. ווי לאַנג איר פאַרשטענדיקט זיך און
באַשליסט זאַכן צוזאַמען, נישט ווי איצט. דו מידסט זי דאָך אויס.
דאָס איז נישט קיין סימן פון ליבע. אַז מ׳האַט וועמען ליב, וויל מען
די פערזאָן זען אָפט ובפרט אַ פרוי. דו ביסט נישט מער איר שילער,

און זי איז נישט מער דיין לערערין. פונקט ווי איך בין נישט מער דיין שול־פרינציפאל. דו קומסט צו מיר ווי צו אן עלטערן פריינד. איר ביידע זענט פארליבטע מאן און פרוי. איר דארפט זיך טרעפן און דורכשמועסן. אפגעזונדערטקייט מאכט אַרט פאַר טענות, פאַר־דרוס און פאַרבלס. און אפשר אויך פאַר דער נישט קלאַרער שרעק. כ'האַב אייך ביידן זייער ליב, און מער האָב איך נישט וואָס צו זאָגן. — פרינציפאל, איר זענט שטענדיק מיין וואַנט, אויף וועלכער כ'קען זיך אָנשפּאַרן.

— וועסטו טאָן ווי איך ראַט דיר ?

— יאָ.

— האָסט געקראָגן אָן איינלאָדונג צו דושיימעסע חתונה ? זעסט, ער איז יונגער פון דיר און האָט נישט מורא ?... איך ווייס, ווייס, איך מאַך נישט קיין פאַרגלייך. איך ווייס ווי אַנדערש דו ביסט. וואַלסטו געבוירן געוואָרן ביי אַ וויסער משפּחה, וואַלסטו שוין היינט געהאַט אַ דאָקטאָר־דיפּלאָם. דיין לעבן איז פולער ווי דושיימ־סעס און מיט אַניקין קען עס נאָך פולער ווערן. וועגן דיין כאַר זאָרג זיך נישט, איך וועל זען זאָלסט האָבן נייע לידער.

* * *

— דער פרינציפאל קען מיך און ווינטשט מיר זיכער נישט קיין שלעכטס, ער וויל זייער מיר זאָלן חתונה האָבן, אַזוי אויך די מומע און אַנדערע — מיט די געדאַנקען איז בענעט אַהיימ־געקומען פון פרינציפאל און באַשלאָסן זיך צו טרעפן מיט אַניקין. די געלעגנהייט האָט ער געהאַט בעת דושיימעסע חתונה־פאַרטי. אַניקי איז געווען מיט איר שוועסטער. בענעט איז צוגעקומען און זיך פריינדלעך באַגריסט, פאַרברענגט מיט איר די גאַנצע צייט, און זיך אַפּגערעדט צו קומען צו איר זיך דורכרעדן. אַניקי איז געווען גליקלעך פון דער ענדערונג. מיט בענעטס אַריינקומען צו איר איז די גאַנצע ביטערניש אַוועק. בענעט האָט

זי איבערגעבעטן, און דערציילט, ווי אומרויק ער איז געווען פאר דער צייט וואס זיי האבן זיך נישט געזען און ווי לייכטער עס איז אים איצטער. דער כאר און דער גרויסער קאנצערט אין פערייניג-כינגער שטאטזאל האט פארגומען א סך ארט אין דער באגעגעניש. וועגן א חתונה האט מען נישט גערעדט, נאר פון א זייט, האט אַניקי באַמערקט ווי שייך דזשיימס מיט זיין כלה האבן אויסגעזען...

אין לאַקיישן האבן אַלע געוואסט, אַז בענעט מיט אַניקי גייען חתונה האבן. שכנות האבן געלויבט אַניקי פאר בענעטס מומען, זיי געוואונטשן גליק, אַניקי האט יעדן פארגאכט אַפגעווארט בענעטן ביי אים אין שטוב, ווען ער איז געקומען פון דער אַרבעט. געבליבן ביי זיי אויף אַוונטברויט. נאָכן עסן האט זי געהאַלפן בענעטן מיטן אַפּקלייבן לידער, אַפילו צוגעפאַסט מוזיק צו פאַבריקס-לידער, וואָס בענעט האט געשריבן.

— איצט — האט זיך אַניקי גערייצט מיט אים — איצט באַדווי-ערסטו אַוודאי וואָס האָסט זיך נישט געוואַלט לערנען ביי מיר קיין מוזיק, ליינענען נאָטן, ס'וואַלט דיר אַ סך לייכטער געווען אַנצופירן מיטן כאַר.

— גערעכט, אַניקי, איך באַדויער שטאַרק, אַבער ס'איז נישט צו שפּעט.

— אַ! ניין, כ'האַב צופיל געליטן, ווייל כ'בין געווען דיין לערערין...

— נקמה, הא? נישט מיין לערערין, נאר מיין ליב מיידל, וואָס העלפט מיר אין מיין אַרבעט.

די מוזיק-לעקציעס האט זי אים געגעבן ביי זיך אין צימער, וווּ זי האט געהאַט די פּיאַנאָ. נאָך אַזאָ לעקציע האט בענעט געקוקט אויפן פּיסל פון דער פּיאַנאָ, וואָס ער האט אַמאָל צערעכט געמאַכט און באַמערקט:

— היינט וואַלט איך דאָס נישט געקאַנט טאָן.

— אַוודאי, היינט ביסטו דאָך אַ גאַנצער מאַכער אין אַ שמעל-צעריי, אויס סטאַלער.

— וויסט, אַניקי, אין אָנהויב האָט מיך דער פּלאַם פון די קווימענס געשראַקן. אָבער זינט כ'בין אַ ביסל עלטער געוואָרן, האָט מיך שטענדיק געצויגן צו דער שמעלצעריי. היינט בין איך גליק-לעך דאָרט צו אַרבעטן. נישט נאָר צוליב מיין גוטן געהאַלט, נאָר אויך צוליב אַ סך אַנדערע באַפרידיקונגען. כ'האַב געפונען מיין אָרט. דאָס איז אַ סך.

נאָך איינער אַזאַ מוזיק-לעקציע, האָט בענעט געוויזן אַניקין אַ בריוו פון טאַבאָוטון פון זוללאַנד, אין וועלכן ער לאַדט אים איין צו זיין שוועסטערס חתונה.

— קום מיט, לאַמיר פאַרן צוזאַמען, ס'איז אינטערעסאַנט צו זיין אויף אַ חתונה אין זוללאַנד.

אַניקי איז געווען איבערגליקלעך פון דער איינלאַדונג, און זיי האָבן זיך אָנגעהויבן גרייטן צו דער רייזע. בענעט האָט פאַר איר איינגעקויפט נייע קליידער און חתונה-מתנות פאַר חתן-כלה. דאָס וואָס בענעט האָט זי געבעטן מיטצופאַרן מיט אים צו דער חתונה האָט אַניקי אָנגענומען ווי אַ סימן, אַז אויך זייער חתונה-טאָג דער-בענטערט זיך, מער האָט זי געשטאַרקט אין דער האַפנונג זיין משפּחה-דיקייט, און די פרייד ווען ער האָט איר געבראַכט די נייע קליידער און אַנדערע רייזע-מתנות.

בענעט האָט פאַרגעלייגט, אַז ביידע זאָלן זיך באַפרייען פון דער אַרבעט אויף אַ וואָך צייט.

— וועלן מיר האָבן אַ פאַר טעג אין זוללאַנד. אַך, אַניקי! — האָט ער אויסגערופן מיט באַגייסטערונג. — ווען דו זינגסט אין די בערג און דער עכאַ-כאַר ענטפערט דיר אָפּ, מיינסטו, אַז די „זול-גייסטער“ זינגען מיט מיט דיר. — זיי האָבן ביידע געלאַכט פון דעם סאַרקאַזם אין זיין טאָן. אַניקיס האַרץ האָט געצאַפּלט פאַר

פרייד פון בענעטס גליקלעכן פלאץ, און זי האט זיך אָנגעהויבן גרייטן צו דער רייזע.

אַ פאַר טעג פאַרן פאַרן איז אַניקיס שוועסטער קראַנק געוואָרן. דער דאָקטער האָט פעסטגעשטעלט, אַז ס'איז אַ האַרצאַטאַק, און פאַראַרדנט, אַז זי מוז בלייבן זעקס וואָכן אין בעט. פון אַניקיס פאַרן האָט שוין קיין רייד נישט געקאָנט זיין. אַפילו פון בענעטס מומעס פאַרלייג, אַז זי וועט בלייבן מיט דער קראַנקער איבער דער וואָך, האָט אַניקי נישט געוואָלט הערן, ווייל די שוועסטער וואָס האָט זי אויפגעהאַדעוועט וועט איר קיין מאָל נישט מוחל זיין. אויב אַזוי האָט זיך בענעט אויך אָפגעזאָגט פון פאַרן. אַניקי האָט אים זייער געדאַנקט פאַר דער טרייקייט און אים איינגערעדט, אַז ער זאָל יאָ פאַרן, אים געצערטלט און געטרייסט :

— מירן נאָך האָבן אַ סך געלעגנהייטן צו זיין אין זוללאַנד צוואַמען. דו בענעט, מוזט פאַרן.

זיי האָבן זיך געזעגנט מיט אַ שווער געמיט. אַניקי האָט זיך אָנגעמאַסטן די נייע קליידער, געפרעגט דער שוועסטערס מיינונג, געקוקט אין שפיגל, און געפילט, ווי עפעס רייסט זיך אָפ אין איר האַרץ: נאָר בענעט וואָלט געפונען אַ פאַסיק וואָרט אויסצודריקן איר באַדויער, האָט זי געטראַכט.

ווען בענעט איז געקומען זיך געזעגענען, האָט ער געפונען אַניקין אין נייעם קלייד אַ פאַרוויינטע זיצן ביי דער שוועסטערס בעט. ער איז שטיל צוגעגאַנגען, אַריינגענומען איר פנים אין זיינע הענט און איבערבויהנדיק זיך איר איינגערוימט :

— ווי שיין דאָס קלייד פאַסט דיר.

זי האָט אים געענטפערט מיט אַ גליקלעכן בליק און געקושט זיינע הענט.

— אפשר, אַניקי, זאָל איך נישט פאַרן, איך קאָן דיך נישט לאָזן אין אַזאַ מעמד.

— ניין, טייערער, דו קאנסט זיי נישט פארשעמען, מוזט פארן, ליבער, און פארבעט דיין חבר טאבאָוטו צו אונדזער חתונה.

* * *

בענעט איז אָנגעקומען צו דער חתונה אָן אומעטיקער. די מחותנים האָבן זיך שטאַרק געפרייט מיטן שטאַטישן גאַסט. זיין חבר נגאַטאַני האָט אים אַרומגעפירט פאַרצושטעלן פאַר די געסט, וואָס זענען געקומען פון דער גאַנצער געגנט. אויסגעצירטע בענק מיט פעלן און קאַלירטע ראַגאַזשעס זענען געווען צוגעגרייט פאַרן הויפט מיט זיין סוויטע. נגאַטאַני האָט פאַרזיכערט אַ פּלאַץ פאַר בענעטן לעבן זיי. די בערג, די פעלדער אַרום האָבן אויסגעזען, ווי זיי וואַלטן ספּעציעל געוואָרן אויסגעפּוצט מיט „עלאַ קאַנדע-לאַברעס“, „קאַפּער-בומס“ און אַנדערע בלומען פאַר דער חתונה. אויסגעפּוצטע יונגען אין זולטראַכט, האָבן אויסגעלייגט זייערע טאַמטאַמס (פּויקן). יונגע בחורים און מיידלעך האָבן אַרומגעטראָגן גרויסע קאַלאַבאָזשס (טעפּ פון האַרטע געוויקסשאַלן) מיט קאַפּער-ביר פאַר די געסט צו זופּן. פון צייט צו צייט זענען האַלב נאַקעטע יונגע מענער אַרומגעלאָפּן מיט אַסאַגאַיס (שפּיזן) אין די הענט, און מיט אַ געסווישטשעריי צו פאַרטרייבן די דעמאָנס אין שטח פון התנ־כלה. די זון האָט געברענט און די אַסאַגאַיס האָבן צעוואָרפּן פייער־שפּריצן פון דער לופּטן. די פּויקן האָבן געזעצט שטאַרקער און שטאַרקער. אַ גרופּע מענער, אין שטיקלעך פעל, קרעלן, פעדערן מיט מאַסקעס אויף די פּנימער און גלעקלעך אויף די פּיס זענען אַרויס אין אַ פאַרמעסטטאַנץ צווישן חתנס און כּלהס צד און שפּע-טער אין אַ קאַמפּסטאַנץ קעגן די בייזע רוחות. צום טאַקט פון די פּויקן האָבן זיי אין טאַנץ געזונגען, געשריען, געזעצט מיט די שטעקנס אין די שילדן. זייערע מוסקולירטע פּיס האָבן געטופּעט, און געהויבן אַ וואַלקן שטויב. צום סוף האָבן זיי געקנאַקט אין

די שילדן אין דער לופטן און אויסגעשריען זייער זיג. נגאטאני,
דער כלהס ברודער, איז די גאנצע צייט געשטאנען לעבן בענעטן,
און געווען צופרידן, וואס בענעט איז דא זיין גאסט, און האט הנאה
געהאט פון דעם וואס ער זעט דא.

דאן זענען יונגע מיידלעך, כמעט נאקעט, ארויס אין א טאגן
אנטקעגן דער כלה. אין דעם ווירבל פון מיידלטאגן האט בענעט
דערזען איינע מיט רונדע, שטייפע בריסט, וואס האט זיך מיט
איר רייך אויסגעטיילט פון אלע אנדערע. איך ווייך-בויגעוודיקייט,
ווי א קאברא-שלאנג, איר בראנדזענער גוף האט אנגעצונדן בענעטס
מוח. נגאטאני האט געהערט ווי בענעט רעדט צו זיך:

— ווי שייך זי איז, ווי נישט פון דער וועלט, די קעניגין פון
קראאל, וואס דער קאפערבוים האט איינגעשלונגען — און מיט די
ווערטער האט ער מיטגעוויגט זיין גוף צו אירע באוועגונגען, און
דערפילט, אז פיער פליסט אין זיינע אדערן. — ווער איז זי? —
האט ער נישט געפרעגט, נאר אויסגעשריען.

נגאטאני האט געוואסט וועמען ער מיינט.

— ש,ש,ש, — האט ער אים איינגעשטילט — דאס איז סאקא-

בולא מקומאסי, א שיינע, הא?

— אן אמאראווא ווי נישט פון דער וועלט — האט בענעט
שטיל געזאגט. — פאר וואס טראגט זי אויפן קאפ נאר קרעלן
פון איין זייט?

— די מיידלעך, וואס האבן נישט קיין חתנים טראגן קרעלן
נאר פון איין זייט.

— זי?

— יא, זי איז יונג.

דער ענטפער האט אים גאר צעטומלט, בענעט האט זיך אוועק-
געזעצט און געווישט דעם שווייס פון קאפ.

— איז זי צו יונג...?

— איך וועל זי דיר פארשטעלן.

מער האט זי בענעט נישט אפגעלאזט פון אויג. נאך דער
חתונה-סעודה האט נגאטאני זיי צונויפגעפירט. פארשיכורט פון
איר רייך האט בענעט פארגעסן אין אליק, און איר געזאגט, אז זי
האט זיין הארץ פארכישופט.

— דו ביסט די קעניגין פון קראאל און כזויל דרך פאר מיין
ווייב.

איר נאאיוו, שעמעוודיק לאכן האט אים געגעבן די ערשטע
טריסט.

— סאקאבולא — האט ער אויסגעזונגען איר נאמען — ווילסט
ווערן מיין ווייב?

— גיי רעד מיט מיין פאטער. — האט זי אים געזאגט ווי
א סוד.

נגאטאני האט אים געלערנט ווי זיך נוהג צו זיין :

— איידער דו וועסט גיין רעדן מיט איר פאטער, פרעג זי
נאך א מאל, צי זי וויל דרך. אויב זי וועט זאגן יא, וועט זי דיר
געבן א ספעציעלן פון קרעלן אויסגעפלאכטענעם ליבעסצייכן, אויך
דו מוזט איר געבן א ליבעסבריוו פון קרעלן. איך וועל דיר ווייזן
ווי דו קענסט דאס באקומען. דאן וועסטו גיין צום טאטן רעדן וועגן
לאבאלא (נדן) מיט באווייזן — אבער אין זולוקליידער, נישט ווי
א שטאטישער.

דעם קומענדיקן אונט האט בענעט געהאט זיין ליבעסצייכן און
סאקאבולא איר ליבעסבריוו.

נגאטאני מיט זיין עלטערן ברודער האבן אים געברענגט
טראדיציאנעלע זולוקליידער און אוועקגעפירט בענעטן צום אלטן
מקומאסי אין קראאל. זיי האבן אים פארגעשטעלט בענעטן און אוועק
אהיים. בענעט האט דעם פאטער דערציילט פון זיין גרויסער ליבע
צו זיין טאכטער, ווי זי האט אים פארכישופט און, אז ער וויל זי

פאר א ווייב און געפרעגט וויפל לאַבאַלאַ ער וויל פאַר איר. דער אַלטער האָט אים אויסגעהערט, באַטראַכט פון אַלע זייטן און גע- זאָגט: „יונגערמאַן, כּווייס ביסט אַ שטאַטישער זולו וואָס פאַר- דינט אַ סך געלט, דאָך וויל איך, אַז סאַקאַבולאַ זאַל נעמען אַ בחור פון קראַאַל. זי איז צו יונג פאַר די שטאַטישע...”

— פאַר וואָס, פאַטער מקומאַסי? אויב איך וויל זי און זי וויל מיך, און איך וועל איר אַלץ געבן. איך בין יונג און געזונט, און מיר וועלן האָבן געזונטע קינדער. וואָס איז דער פּלעק אויף אַ זולו, וואָס אַרבעט אין שטאַט און פאַרדינט מער? זאָג מיר, פאַטער פון דער שיינער סאַקאַבולאַ.

— איך וועל זי נישט לאָזן גיין אין שטאַט — האָט דער אַלטער שטרענג געזאָגט. די איבעריקע פון דער משפּחה, זין און שונרן האָבן אויפגעכאַפט ווערטער פון דעם שמועס פון הינטער די שטרויענע ווענט און זיך אַוועקגעדרייט אומצופרידענע.

— קום מיך זען אַן אַנדערש מאַל. לאָז מיך דאָס איבערקלערן. מיט דער משפּחה האָט דער פאַטער נישט גערעדט דערפון, נאָר זיי האָבן פון אַלץ געוואוסט און אים געבונטעוועט קעגן דעם אויסגעפּוצטן שטאַטישן וואָס וויל זי פאַרפירן...

בענעט איז עטלעכע מאַל אַוועק פון פאַטער מיט גאַרנישט, ער איז אַרומגעגאַנגען אַ צעטומלטער און נישט געקאַנט אַהיימפאַרן. ער איז געקומען אויף אַ פאַר טעג צו דער חתונה, און איז שוין דאָ באַלד פיר וואָכן. אַן אומרויקער בריוו פון אַניקין מיט דער מומען פול מיט אַנפראַגן וועגן דער סיבה פון זיין אויפהאַלטן זיך אין זולולאַנד און וועגן זיין געזונט האָט אים קיין רו נישט געגעבן. בענעט האָט זיי געענטפערט, אַז ער איז געזונט, און דאָס איבעריקע וועט ער זיי אויפקלערן ווען ער וועט אַהיימקומען.

סאַקאַבולאַ האָט געקלאָגט און געוויינט, געבעטן איר פאַטער, אַז ער זאַל רעדן מיט בענעטן וועגן נדן, ווייל זי וויל אים. זי האָט

אריינגעפלאַכטן קרעלן אין איר צווייטער זייט קאַפּ, צו ווייזן דעם טאַטן אַז זי איז פאַרכנסט, און אַז ער האָט זי אָנגעזידלט, האָט זי אַלץ אָנגענומען פאַר גוט און באַוויזן דעם פּאַטער דעם „ליבעס-בריוו“ פון בענעטן. דער אַלטער האָט איר באַפוילן זי זאָל ברענע-גען צו אים דעם פאַרכישופטן יונג, ער וויל מיט אים רעדן, סאַקאַ-בולאַ האָט זיך אַ לאַז געטאַן צו דער טיר.

— ניין, דו בלייב דאָ, ער וועט גיין — האָט ער אָנגעוויזן אויף זיין עלטערן זון.

בענעט איז געקומען אין באַגלייטונג פון נגאַטאַנין וואָס איז געבליבן אין דרויסן מיט אַלע משפּחה-מענטשן. נאָך לאַנגע רייד און דינגענישן, האָט דער אַלטער איינגעשטימט אים צו געבן סאַקאַ-בולאַן פאַר אַ ווייב, וואָס זאָל אים געבוירן קינדער, און בענעט דאַרף אים געבן לאַבאַלאַ 15 אַקסן און 50 פונט מזומנים, אָבער וווינען זאָלן זיי דאָ. ער וועט זיי געבן אַ הייזקע, און בענעט וועט אַהיימקומען יעדן וויק-ענד (שבת און זונטיק). דער לעצטער באַדינג איז בענעטן נישט געווען צום האַרצן, אָבער ער איז אויף אַלץ באַשטאַנען. מען האָט געטרונקען קאַפּער-ביר און באַשטימט אַ זמן חתונה. אַ טייל פונעם נדן מוז בענעט איינצאָלן אין משך פון זעקס וואַכן, און פאַר דער חתונה מוז אַלץ זיין באַצאָלט. בענעט האָט צו אַלץ צוגעשטימט און פרייער אָפּגעאַטעמט. נגאַטאַני האָט דער ערשטער אויפגעכאַפט און דערציילט זיין משפּחה די גוטע נייעס. בענעט איז געבליבן נאָך אַ פאַר טעג, און דורך דער צייט אַ סך גערעדט מיט זיין כלה, דער טאַטע זאָל דערפון נישט וויסן. גליק איז געפלאַסן פון יעדן נאַאיוון וואָרט, וואָס זי האָט געזאָגט און געוואָרעמט זיין האַרץ. בענעט האָט איר דערציילט פון אַ סך זאַכן וואָס האָבן מיט אים פאַסירט, ווי ווייט זיין לעבן און סביבה איז פון דאַנען, וועגן ביכער וואָס ער לייענט, וועגן זיין אַרבעט. וועגן דעם כאָר אין דער שמעלצעריי, ער האָט זי געלערנט זינגען

בעת די שפאצירן אין די בערג און טאלן, און איר אויך דערציילט וועגן אניקין, אז ווען נישט די חתונה דאָ, וואָלט ער אונדאי חתונה געהאַט מיט אניקין, און ווי גליקלעך ער איז וואָס ס'האַט זיך אַזוי געמאַכט. אים האָט געפרייט צו זען ווי זי נעמט אויף און דריקט אויס איר באַגער אויך צו קענען לייענען און וויסן וואָס ער ווייסט. וועגן אניקין האָט זי באַמערקט:

— אַז מן הסתם האָבן די גוטע גייסטער פון מיינע זיידעס געוואָלט אַז איך זאָל זיין ווייב און נישט די אניקי.

בענעט האָט זי געקושט און געלאַכט פון די גייסטער:
— ביסט גערעכט, סאַקאַבולאַ, עמעץ האָט אַזוי געוואָלט... און מיר זענען דאַנקבאַר דעם עמעצן... סאַקאַבולאַ! דו מיט דייע גייסטער האָבן מיך געלערנט וואָס עס מיינט ליב האָבן. איצט זע איך די זון אויף אַ קלאַרן הימל — נישט דורך וואַלקנס...

דער ערשטער נדן-אינינצאַל, וואָס מען מוז צושטעלן אין משך פון זעקס וואָכן, האָט אים געטריבן אַהיימצופאַרן, כאַטש זיין האַרץ האָט אים נישט געלאָזט זיך שיידן מיט זיין שיינער סאַקאַבולאַ. ער האָט געזונגען אַן אויפהער:

— סאַקאַבולאַ ביסט מיינע, מיט דיר וועל איך חתונה האָבן. מיט דיר וועל איך קינדער ברענגען אויף דער וועלט.

אַרויסבאַגלייט האָט מען בענעטן פון קראַאַל מיט געמישטע געפילן. די זין און שנורון האָבן אַרויסגעקוקט פון זייערע היחקעס, און געזען ווי זייער פאַטער שפּאַנט פיר פאַר אַקסן, ווי סאַקאַבולאַ בעט אויס די געזעסן מיט פּריש שטרוי. די עקרה איסוגאַקאַ, די עלטערע שנור מיט אַ גוף ווי אַ מילי-שטעקן און בריסט ווי קליינע ניסלעך, איז אַרויסגעקומען ביים, אַן אַ גוטמאַרגן. זי האָט געקוקט מיט קנאהדיקע אויגן אויפן „ליבעסבריוו“, וואָס האָט זיך געבאַמבלט אויף סאַקאַבולאַס האַלדז און געפאַלן ווייך צווישן אירע פולע בריסט.

בענעט איז אנגעקומען מיט נגאטאנין, וואס האט געטראגן זיין
וואליזע און זיי ליבלעך באגריסט:

— האו סאקאבולא, מקומאסי!

— האו בענעט מאסילובו. — האבן טאטע און טאכטער גע-
ענטפערט.

איסוגאקא האט זיך צוריק געשארט און געבליבן שטיין ביי איר
טיר צוזאמען מיט איר מאן און זיינע צוויי אנדערע ווייבער.

די פארער זענען ארויף אויפן וואגן. דער אלטער מיט נגאטאנין
פון פארנט, און דאס פארל אויפן הינטערשטן געזעס. די איבעריקע
משפחה־לייט זענען געבליבן ביי זייערע טירן. גערעדט ביזע רייד
אויפן זולו, וואס רופט זיך בענעט, געדרייט מיט די קעפ און זיי
נאכגעקוקט ביז דער געשפאן איז געווארן קליין קוים צו זען.

אויפן וועג האט בענעט א סך געזונגען, דערציילט פון דעם
גרויסן קאנצערט און דעם „משיח“־געזאנג, דערציילט זיין מחותן,
אז ער האט געזונגען אין קירך־כאר, און איצט פירט ער אן מיט
א כאר אין דער שמעלצעריי. דער אלטער איז געווען צופרידן. ער
האט זיך אויסגעדרייט און געכאפט א בליק אויף זיין טאכטער,
וואס האט געשיינט פון גליק.

פארשיכורט פון זיין נצחון איז בענעט אריין אין באן־וואגאן.
אויפן וועג אהיים, דורך דער גאנצער נאכט, האט בענעט געטראכט,
וועגן דער גרויסער סומע געלט לאבאלא, וואס ער דארף שאפן.
אבער זי איז ווערט — אפילו ער זאל דארפן ארבעטן טאג און נאכט-
שיכטן יעדן וואך עקסטרא. סאקאבולא זיין געטין איז ווערט אלץ...
פאר טאג האט בענעט דערזען דעם ערשטן פלאם פון די קוי-
מענס, און וואס נענטער די באן איז געקומען צו פערייניכונג, אלץ
אומעטיקער און שווערער איז געווארן זיין הארץ. פון זיין געפיל
פון גליק איז געווארן א נאגנדיקע ביטערניש. ווי קען ער ברענגען

די נייעס פאר אַניקין? וואָס וועט ער איר זאָגן? ווי אַזוי? זיין גאַנצע וועלט האָט זיך איבערגעקערט.

— וואָס בין איך שולדיק — האָט ער געפונען אַ פאַרענטפער פאַר זיך אַליין — אַז די יונגע, נאַיווע בראַנדזענע קראַאַל־קעניגין האָט מיך פאַרכישופט... סאַקאַבולאַ! דיינער בין איך — האָט ער פאַרשריען דעם אומעט, וואָס האָט געהויערט אין אים. בענעטס אַריינקומען אין שטוב, האָט אויפגעוועקט די מומען פון שלאָף.

— בענעט! כ'האַב געמיינט, אַז וועסט שוין קיין מאַל נישט צוריקקומען, וואָס איז געשען? האָסט געפונען גאַלד אין זלור-לאַנד?

— מומע — האָט ער זי אַרומגעכאַפט צו קושן — געבענטשט זאָל זיין דיין האַרץ, איז ווי גערעכט דו ביסט, אַ שטיק גאַלד, צוויי מאַל אַזוי שווער ווי דו ביסט... וואָס מאַכט אַניקיס שוועסטער? — האָט ער געפרעגט אַ שטילער.

— זי פילט זיך בעסער. און אויף אַניקין פרעגסטו גאַרנישט? — מומע טיערע, איך דאַרף גלייך גיין צו דער אַרבעט, גיב מיר וואָס אַפצועסן. מיט אַניקין וועל איך דאַרפן רעדן.

— לויף פריער אַריין זי זען. די מויד גייט אויס פון בענקען. — נישט איצט, מומע.

— אָבער וואָס האָט דיך געהאַלטן דאָרט אַזוי לאַנג?
— די גאַלדמינע...

די מומע קוקט און פאַרשטייט נישט:

— אַ גאַלדמינע? טאַקע?...

— יא, סאַקאַבולאַ מקומאַסי, די קעניגין פון קראַאַל. מומע,

איז זי שוין...

— ווער? די גאַלדמינע. שענער פון אַניקין?

— שענער פון דער גאַנצער וועלט.

די מומע האָט זיך צעוויינט אויף דער גוטער אַניקיס ביטערן
מזל און האָט געזאָגט :

— נישט אַנדערש, זיי האָבן דיך דאָרט פאַרכישופט.

— יאָ, מומע, פון היינט אָן גלויב איך אין כישוף. און אַז דו
וועסט זי זען, וועסטו אויך פאַרכישופט ווערן. מיר וועט נישט
זיין לייכט צו ברענגען די נייעס צו אַניקין, אָבער אַנדערש קען
נישט זיין. דו, מומע, רעד נישט דערפון מיט קיינעם, וויש זיך
אויס די אויגן. מירן אין קורצן חתונה האָבן.

— ניין, בענעט, מען טוט נישט אַזוי צו אַזאַ מיידל ווי אַניקי!

— איך ווייס, מומע, איך ווייס. מיין האַרץ וויינט אויך פאַר

אַניקין...

— פאַר וואָס ביסטו דאָרט געבליבן אַזוי לאַנג, נישט אַהיימ-

געקומען זיך דורכרעדן מיט מיר ?

— כ'האָב נישט געקאָנט אַוועקפאַרן אָן אַ צוואַנג פון איר פאַטער,

ער האָט מיך נישט געוואָלט, און איך האָב געפילט, אַז אָן איר קען
איך נישט לעבן. זי איז יונג, נאַיוו, אפשר אויך נאַריש, אָבער
אַ געטיין, אַ געטיין, מומע...

די מומע האָט זיך דערשראָקן פאַר דעם מאַדנעם פייער אין

בענעטס אויגן, ווען ער האָט געזאָגט די ווערטער: „געטיין“. זי איז

געבליבן זיצן ווי פאַרגליווערט, נאַכגעפאַלגט מיט די אויגן, ווי

ער נעמט זיין פעקל עסן און גייט אַרויס צו דער אַרבעט. און אין

דער טיר שוין האָט ער איבערגעחזרט :

— דו רעד מיט קיינעם נישט. איך וועל רעדן מיט פרינציפאַל

און מיט אַניקין.

די מומע האָט זיך צוריק געלייגט אין בעט מיט אַ שווער האַרץ

און גערעדט צו זיך :

— אַ שיינער יונג, האָבן זיי אים פאַרכישופט. ער איז נישט

נאַרמאַל — כ'האָף נאַר, אַז ער וועט עס נישט באַדויערן.

צו דער שמעלצעריי האט בענעט געהאט געשריבן, אז ער מוז פארבלייבן לענגער אין זולולאנד, און איצט געמוזט געבן א מינדל לעכע אויפקלערונג פאר דעם מענעדזשער, וואס האט אים מוחל געווען. די ארבעטער האבן זיך געפרייט מיט אים, און דער טאג ארבעט איז אדורך גארמאל. אין אונט, האט די מומע נישט גערעדט מיט אים. זי האט אים דערלאנגט זיין אונטברויט אן א ווארט. בענעט האט נישט געקענט באשליסן צי ער זאל גיין צו אניקין, אדער פריער זיך אדורכרעדן מיטן פרינציפאל. ער האט באשלאסן פריער צו רעדן מיטן פרינציפאל.

ווען ער איז געקומען צו זיין הויז האט ער געזען ליכט נאך אין שלאפצימער. נאך א ישוב־הדעת האט ער אנגעקלאפט אין טיר. א דערשראקענער האט דער פרינציפאל געפרעגט ווער עס איז, און אים אריינגעלאזט א פארווונדערטער.

— עפעס שלעכטס, בענעט?

— כ'ווייס אליין נישט, נאך זייט מיר מוחל, כ'האב נישט באמערקט, אז ס'איז אזוי שפעט. נאך כ'מוז מיט אייך רעדן, איידער איך רעד צו אניקין.

— זעץ דיך און דערצייל.

בענעטס צונג איז ווי געליימט געווארן.

— וואס איז געשען? ביסט נישט דער זעלבער בענעט. זאג

מיר, רעד.

— פרינציפאל, כ'ווייס אז כ'בין נישט דער זעלבער בענעט ווי מיט פינף וואכן פריער. די גאנצע וועלט איז פאר מיר אנדערש.

— קום, קום, יינגל, רעד זיך אראפ פון הארצן. וואס איז עס?

בענעט האט דערציילט פון זיין פארכישופטער ליבע, און מיט א צעלויכטן פנים גערעדט פון דער בראנדזענער געטין פון קראאל, און פארענדיקט, אז נאך איצט וויסט ער, וואס אמתע ליבע מיינט...

אלע פריערדיקע שרעק זענען געלם געוואָרן. דער פּרינציפּאל האָט זיך געפּרייט מיט בענעטס גליק, אָבער געבליבן באַצערט טראַכטנ-דיק פון אַניקין.

— איז וואָס ביסטו געקומען צו מיר ?

— זאָגט מיר, ווי אַזוי זאָל איך דאָס ברענגען צו אַניקין ?

— בענעט, דו ביסט יונג, און האָסט אַ יונג האַרץ. איך בין צו אַלט דאָס צו פּאַרשטיין. אָבער אַניקין מוזטו דערציילן, אפשר נישט אַזוי גענוי ווי מיר, אָבער דעם אמת. זי איז אַ צו ערנסטער מענטש, און זי פילט צו דיר אַ לאַנגע צייט דאָס, וואָס דו פילסט איצט צו דיין קראַאַל-געטין — אַוודאַ, זי האָט דיך נישט אַנגערופן אַ „לאַקיישן גאַט“, קען זיין, ווייל זי איז מיט אַ פּאַר יאָר עלטער פון דיר, און איז נישט אַזוי פּאַעטיש, אָבער דאָס מינערט נישט איר ליבע צו דיר. אַדער ניין, בענעט, רעד נישט מיט קיינעם וועגן דעם, לאַז דאָס אויסצייטיקן אין דיין האַרץ, אַדער אויסוועפן. — קען זיין ס'איז בלויז אַ מאַמענטאַלער כישוף, וואָס וועט אַרויס פון דיר. מיט אַ מאַל איילסטו זיך חתונה צו האַבן, און נישט לאַנג צוריק האָסטו נישט געוואַלט הערן דערפון: כ'בין יונג, כ'האַלט איצט ביים סאַמע אָנהויב. האָסטו מיר אַליין געזאָגט. און מיט איין מאַל... ניין, בענעט, דאָס איז נישט געזונט. וואַרט אָפּ, לאַמיר זאָגן אַ חודש צייט, מיר ביידע וועלן האַלטן דעם סוד. אויב נאָך דער צייט, וועסטו קומען, און רעדן צו מיר די זעלבע רייד, וועל איך דיר אַליין זאָגן: גיי רעד צו אַניקין. האַב חתונה מיט דיין געטין און זאָל זיין מיט גליק. גיי אַהיים, רו זיך אויס און רעד נישט דערפון.

— איך האָב שוין דערציילט דער מומען.

— זייער שלעכט, בענעט. נישט דער מומען האָסטו דערציילט, נאָר דעם גאַנצן לאַקיישן. אַניקין דאַרפסטו שוין אויך נישט דער-ציילן... זייער נישט קלוג. טאָ וואָס זשע ביסטו געקומען צו מיר ?

האָסט זיך אויפגעפירט ווי אַ יינגל. וואָס קאָן איך איצט עצהן, אָן די „קאָץ“ לויפט שוין אַרום און מיאָוקעט...
בענעטן האָבן די מוסר־רייד דערדריקט און ער האָט זיך צעוויינט.

— וואָס וויינסטו, וויל חתונה האָבן און וויינט ווי אַ קינד. האָסט חרטה, אָדער דו שעמסט זיך?

— ביידע, כ'שעם זיך פאַר מיין יינגלישקייט, און כ'האָב חרטה וואָס כ'האָב דערציילט דער מומען.

— דאָס אַלץ?

בענעט האָט מיט וויינענדיקע רייד פאַרזיכערט דעם פרינציפּ־פּאַל, אָן ס'איז נישט קיין מאַמענטאַלער כישוף. ער האָט אים דער־ציילט פון זיינע איבער פיר וואָכן זיין דאָרט, און צו וואָס ער האָט אַלץ צוגעשטימט, וויל איר פּאָטער האָט אים נישט געוואָלט, און ער האָט געפילט, אָן ער קען נישט אַהיימפאַרן אָן אַ צוואַנג פון איר פּאָטער, אָן זי איז זיינע. דער פרינציפּאַל איז אַלץ באַשטאַנען אויף זיין פאַרלייג, אָן בענעט זאָל אַפּוואַרטן פיר וואָכן, און ער אַליין וועט רעדן מיט זיין מומען, אָן זי זאָל קיינעם נישט דערציילן, אויב פאַרשטייט זיך ס'איז שוין נישט צו שפעט. בענעט האָט אים צוגעזאָגט צו פּאַלגן, און ווי נאָר ער וועט אַהיימקומען, וועט ער רעדן מיט דער מומען וועגן דעם.

די מומע איז געווען צופרידן פון פרינציפּאַלס פּאַרלאַנג, זי האָט געגעבן איר וואָרט, אָן זי וועט קיינעם נישט דערציילן, און אין האַרצן האָט זי געטראַכט, אָן דער פרינציפּאַל האָט אים זיכער איבערגערעדט און זיך דערמיט געטרייסט.

ביי דער אַרבעט האָבן אַלע באַמערקט, אָן בענעט איז אַנדערש געוואָרן, ער איז ערגסטער און אומעטיקער. אַפילו בעת די געזאַנג־פּראָבן אין כאָר איז ער נישט מער דער פריילעכער בענעט. אויף פּראַגן, וואָס איז געשען? האָט ער אויסגעמיטן צו ענטפערן, אָבער

ס'האט אים גענאגט אַ מורא, צי וועט ער זי נישט פארלירן, אויב ער וועט נישט אנהויבן שיקן געלט פאר זיין גון. אזא גרויסע סומע געלט, און ער ווייסט נישט וויפל די מומע האט פאר אים אפגע- שפארט, און וויפל ער דארף באַרגן, און צי וועט אים די פאַבריק אַנטלייען אַזא סומע. אַט די געדאַנקען האָבן אים געמאַטערט און אים נישט געגעבן קיין רו. פון דער מומען האָט ער זיך דערוווסט, אַז ער פאַרמאָגט אַ צענט-חלק פון דעם וואָס ער דאַרף, און באַ- שלאָסן, אַז ער קאָן דאָס נישט אַפלייגן, און ער וועט זיך באַפרייען פון דעם סוד און רעדן מיט אַניקין. דאַן וועט ער קאַנען מאַכן אַראָנזשירונגען וועגן געלט, און חתונה האָבן מיט סאַקאַבולאַן צו דער אַפגערעדטער צייט.

אַניקי איז געווען זייער אומגליקלעך. זי האָט געווסט, אַז בע- בעט איז שוין אַ צייט דאָ צוריק, און נישט זי זעט אים, אָדער קאָן זיך וואָס דערוויסן פון זיין מומען אָדער דעם פרינציפאַל. עפעס אויסערגעוויינלעכס האָט געמוזט געשען. זי האָט באַשלאָסן אויפצורייסן דעם מיסטעריע-שלייער און אַריבערגיין צו בענעטן פּרעגן, וואָס דאָ קומט פאַר.

דעם זעלבן אָונט איז בענעט אומגעריכט געקומען צו איר. ער האָט זי באַגריסט מיט שטאַמלענדיקע רייד. געפרעגט אויף דער שוועסטער, און ווי זי פילט זיך, און ווי גייט די אַרבעט אין דער שול? אַניקי האָט געזען פאַר זיך אַ פרעמדן מאַן מיט אַ שווער האַרץ, זי האָט אויף קיין איינער פון זיינע פּראָגן נישט געזענטפערט. איר אונטערשטע ליפּ האָט געציטערט פון אַן אינערלעכן אויפברוין. כּדי דאָס צו פאַרווישן האָט זי פאַרשטעלט דאָס פנים מיט ביידע הענט און אַוועק אַ פאַר שפּאַן פון אים. איר קראַנקע שוועסטער איז געשלאָפן. אין שטוב איז געווען שטיל — בענעט האָט געפילט, אַז די שטילקייט רייסט פון אים שטיקער. —
— פאַר וואָס ענטפּערסטו מיר נישט? —

— וואָס האָב איך דיר צו ענטפערן? זאָג מיר, וואָס איז געשען?
 — כאַטש כ'האָב צוגעזאָגט דעם פרינציפּאַל צו וואַרטן אַ חודש,
 אָבער כ'בין געקומען, און דו פּרעגסט מיך, וועל איך דיר זאָגן. איך
 קאָן מער צו דיר נישט קומען, ווייל...

— דאַרפסט מער גאַרנישט זאָגן, בענעט — האָט זי איבער-
 געריסן, און געקוקט מיט ברייט אָפּענע אויגן נישט אויף אים
 נאָר דורך אים, און זיך לאַנגזאַם אַראַפּגעלאָזט אויף אַ שטול מיט
 אַ צעצאַפּלטן רוקן אין אַ שטימלאָזן געוויין.

בענעט איז געשטאַנען איבער איר אַ פאַרלירענער, און געפילט,
 ווי זיין ליבשאַפט צו איר איז פאַרביטן געוואָרן אויף רחמנות.
 — קענסט גיין, בענעט — האָט אַניקי צוויי מאָל שטיל געזאָגט.
 בענעט האָט זיך אַרויסגעשאַרט פון שטוב, ווי אַ שיפל שאַרט
 זיך אַרויס פון נעפּלדיקן ים. — דורך וואָס פאַר אַ פיינלעכע
 טירן אַ מענטש דאַרף דורכגיין אין לעבן, האָט ער געטראַכט אויפן
 וועג אַהיים, אויפן וועג צו זיך...

נאָך דעם געשפּרעך מיט אַניקין האָט ער מער נישט געהאַט
 וואָס צו באַהאַלטן, און גענומען דעם גורל אין די אייגענע הענט
 אַריין. ער האָט דערציילט דעם פרינציפּאַל דערפון און דערקלערט,
 אז ער האָט נישט געקאַנט האַלטן אַניקין וואַרטן אַזוי לאַנג, וויסנ-
 דיק אַז סאַקאַבולאַ איז זיין באַשערטע, און ער מוז שאַפן דאָס
 געלט, ווייל אין אַ פאַר חדשים אַרום וועט זיין זייער חתונה, און
 טאַקע אים פאַרבעטן צו קומען צו דער חתונה. דאָס ביסל געלט, וואָס
 די מומע האָט געהאַט אויף זיין נאַמען, האָט ער אַרויסגענומען
 און עס גלייך איבערגעשיקט צום אַלטן מקומאַסין. איצט איז בע-
 נעטן לייכטער געוואָרן, ער איז ווידער געוואָרן דער שמייכלענ-
 דיקער ליבער בענעט, און דערציילט זיינע חברים, וואָס ס'איז אין
 צווישנזייט געשען. ער האָט אַנגעהויבן אַרבעטן איבער-שעהן. אין
 שטוב איז די לאַגע אויך בעסער געוואָרן. די מומע האָט אַנגענומען,

אז אזוי איז אוודאי באשערט. דער עיקר זינט בענעט האָט זי אין איין וויק-ענד מיטגענומען צו זען זיין כלה, און אויפן וועג צוריק האָט זי אים געזאָגט, אז די מחותנים געפעלן איר נישט.

— אָבער זי ??...

— דו טייוול דו, זי קען פאַרכישופן.

בענעט האָט פאַר דער מומען אויסגעלייגט זיין פלאַץ פאַר דער צוקונפט: זיי וועלן וווינען אין קראָאַל אין אַ הייזקע, אַ גאַנצע וואַך וועט ער אַרבעטן, און שטיין מיט איר אין לאַקיישן, און אין די וויק-ענדס אַהיימפאַרן. און ווען דו, מומע, וועסט וועלן מיטפאַרן וועסטו אויך...

— נישט קיין לייכט לעבן, און די הוצאה, פאַרן יעדע וואַך אין זוללאַנד.

— ס'איז ווערט, מומע. טייל וויקענדס וועט זי קומען אַהער צו אונדו. איך וועל איר ווייזן די שטאָט, זאָל זי זיך באַקענען מיטן שטאָטישן לעבן, ווייל נישט שטענדיק וועל איך נאָכגעבן דעם אַלטן, אָבער איצט האָב איך געמוזט איינגיין.

בענעט האָט אָנגעשריבן אַ שיינעם בריוו צום מענעדזשער, דערציילט, אז ער גרייט זיך חתונה צו האָבן מיט אַ זולו-שיינקייט, דערביי אויסגעדריקט זיין האַפענונג, אז די אַנפירערשאַפט פון דער שמעלצערריי וועט אים אַנטאָן דעם כבוד און קומען צו זוללאַנד אויף זיין חתונה, און געבעטן אַ הלוואה פאַר דעם צוועק. די פופֿ-ציק פונט מזומנים און אַ גרויסן טייל פאַר די אַקסן האָט ער שוין געהאַט איינגעצאָלט. דער אַלטער מקומאַסי האָט אים פריינדלעכער באַגריסט נאָך יעדער ראַטע, ווען ער איז געקומען אויף וויק-ענד, און ווען בענעט איז איין מאָל אָנגעקומען צום קראָאַל און פון ווייטן דערזען אַ ווייס ליילעך הענגען פון אַ הויכן שטעקן איבערן הויז. האָט ער זיך דערפילט, ווי אַן אַדלער, וואָס דערפילט דורך אַלע שטורעמס צו זיין נעסט...

אז סאקאבולאס ברידער און שוועגעריןס דרייען זיך אַוועק פון אים, האָט בענעט באַמערקט. אָבער וואָס אינטערעסירן זיי אים. זי סאקאבולא, איז אַזוי שיין און ליב. בענעט האָט צוגעגרייט אַ גאַנצן פלאַן זי צו לערנען, דערציען, זי ברענגען געענטער צו אים. ער האָט איר דערציילט פון ביכער, וואָס ער האָט געלייענט. פון מענטשן, וואָס שאַפן, פון געשעענישן אין לאַנד, פון דער נאַטור. בענעט האָט געזען ווי זי טרויט אים און ווייזט אַרויס אַזאַ נייגער צו וויסן. דאָס האָט אים געשטאַרקט אין זיין גלויבן, אַז נאָך דער חתונה, ווען זי וועט זיין אין זיין רשות, וועט ער נישט נאָר האָבן דאָס שענסטע ווייב אין דער וועלט, נאָר אויך אַ טייערן קאַמפּאַניאָן פאַר זיינע געדאַנקען און אידעען. דער אַלטער מקומאַסי האָט צוגע-פירט דאָס יונגע פאַרל צו אַ נישט פאַרענדיקט רונד הייזל און געזאָגט:

— אַט דאָס וועט זיין פאַר אייך, עס וועט פאַרטיק זיין אין זיבן זונטיקס צייט.

סאקאבולא האָט אַרויסגעלאָזט אַ גליקלעך געלעכטער, וואָס האָט געגלעט בענעטס אויערן, ווי איר סאַמעט-בראַנדזענע הויט גלעט זיין האַרץ.

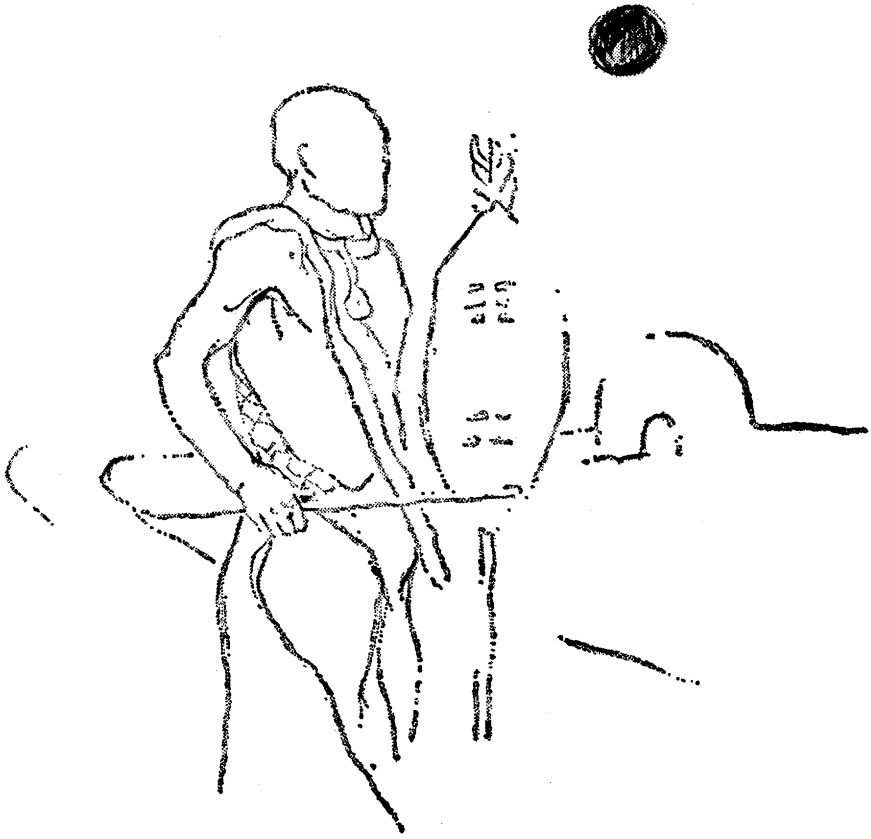
פון ביוראָ האָט בענעט באַקומען אַ בריוו מיט פּופּצן נעמען פון ווייסע, וואָס דאַנקען אים פאַר דער איינלאַדונג און וועלן זיין צו-פרידן צו זיין זיינע געסט אויף דער חתונה. צום בריוו איז געווען בייגעלייגט אַ טשעק אויף פּופּציק פּונט מיט נאָך אַ בריוועלע, אַז דרייסיק פּונט איז אַ חתונה-מתנה פון די ביוראָ-אַנגעשטעלטע און צוואַנציק פּונט איז אַ הלוואה.

די אַרבעטער האָבן אויך געוויסט פון זיינע געלט-פּראַבלעמען, האָבן זיי זיך אויך צוואַמענגעלייגט און געגעבן בענעטן אַ חתונה-מתנה אַ גרויסן גראַמאַפּאָן. דעם וויק-ענד איז בענעט געפאַרן צום קראַאַל אַ צעשטראַלטער פון פרייד און מיטגעבראַכט דעם ערשטן

„שטיין“ — פאר זיין נייער היים, דעם גראמאפאן. ער האט געשפילט איין פליטע נאך דער אנדערער. סאקאבולא מיטן טאטן האבן גע- קוואלן פון דעם זינגענדיקן קעסטל, און די ברידער מיט די שווע- געריגס האבן זיך צוגעהערט פון דרויסן. דערנאך איז ער ארומגע- גאנגען מיט זיין כלה און איר דערציילט פון דעם געלט וואס ער האט באקומען, און אז ער וויל איינקויפן שטאטישע מעבל, ווי בעטן, א קאמאד און אנדערע זאכן, כאטש ער ווייסט, אז אין קראאל שלאפט מען אויף דער ערד, און מ'נוצט די זאכן נישט, סאקאבולא האט זיך זייער געפרייט דערמיט, אבער אים געראטן נישט צו קויפן קיין בעט, ווייל דעם טאטן וועט דאס נישט געפעלן. דער- ווייל נישט. שפעטער...

דעם נאענטסטן שבת איז בענעט געבליבן אין דער היים, און ארומגעגאנגען מיט דער מומען אין שטאט איינקויפן א שייגעס קאמאד אין פארבן, וואס זאל זיין מחותן געפעלן, קאלדרעס, קישנס, וועש, ליילעכער און כלים. פארן אלטן שווער האט ער געקויפט א האקי-אנצוג, א נייע פיפקע מיט טאבאק און צוועלף פעקלעך שוועבעלעך. פאר סאקאבולאן האט ער איינגעקויפט צירונג, קליידער, קאפ-טיכלעך און קאסמעטישע ארטיקלען. אויך אין דער מומען האט בענעט נישט פארגעסן, און איר איינגעקויפט וואס נאר זי האט געוואלט.

בענעט האט אראנזשירט מיט ווילסאנען, אז ער זאל די אלע זאכן אריבערפירן צו זיין נייער היים. דאס רונדע שטיבל איז פול געווארן מיט אזוי פיל שיינע זאכן, און אלע אין קראאל זענען געקומען באקוקן און זיי מקנא געווען. סאקאבולא האט באטראכט איר פארמעגן און אלע וויילע ארויסגעלאזן א גליקלעכן הא, הו, און מ'האט זיך גענומען גרייטן צו דער חתונה.

די חתונה

דער שבט-מינהג ביי די זולוס איז, אַז דעם חתנס פאַטער מאַכט אַלע הכנות און פראָוועט די חתונה פון זיין זון, היות ווי בענעט איז אַ קיילעכיקער יתום און זיינע קרובים זענען שטאַטישע, האָט ער פאַרגיטיקט מיט מער מתנות דער כלהס פאַטער, כדי ער זאָל אַ צופרידענער גרייטן און פראָווען די חתונה ביי זיך אין קראַאַל. דער גרעסטער בעל-שמחה ערב דער חתונה איז געווען בע-געטס יונגער פריינד נגאַטאַני טאַבאַזוטאַ, וואָס האָט גערעדט וועגן חתן מיט „מיין בענעט“. אונטער דער אויפזיכט פון מחותן האָט נגאַטאַני געזאַרגט, אַז איבער די מקומאַסיס הויז זאָל הויך פלאַטערן די ווייסע פאַך, אַז די טעפּ ביר זאָלן פערמענטירן צום טעם, גע-האַלפן דעם מחותן אויסקלויבן אַ קעלבּל און שעפּסן פאַר דער חתונה-סעודה, אַפרייניקן אַ שטח לאַנד פאַר די ווייסע געסט, וואָס בענעט וועט ברענגען פון שטאַט און געטאַן נאָך אַרבעטן, ווייל אַלע פון דער מקומאַסי-משפּחה האָבן נאָר בייז געמורמלט און זיך געהאַלטן ווייט פון דער קומענדיקער שמחה. ווען דער אַלטער מקומאַסי האָט צווישן בייזלעכן געברום אויפן חשבון פון זיינע זין און שוורן צו-געוואָרפן נגאַטאַני אַ גוט וואָרט, האָט דער לעצטער נאָך פלייסיקער געאַרבעט און זיך אונטערגעזונגען: לע-לע-לע-לע-לע-לע-לע-לע... נאָך שטאַרקער האָט זיך זיין קול צעטרעלט, ווען די כלה סאַ-קאַבולאַ האָט אים געשאַנקען אַ שמיכל און איר ברודערל עמוס, וואָס האָט זיך כסדר געהאַלטן ביי זיין שוועסטער האָט אים צוגע-האַלפן זינגען: לע-לע-לע-לע-לע-לע-לע-לע... נגאַטאַני האָט זיך געפילט חשוב און געהאַלטן, אַז די אַנער-

קענונג קומט אים, ווייל ער איז דאך געווען דער שדכן, ער האָט צוגערעדט בענעטן צו קומען אויף זיין שוועסטערס חתונה, ווו ער האָט צונויפגעפירט דאָס פּאַרל, דערפאַר איז ער געווען זיכער, אַז בענעט וועט אים אָפּדינען מיט העלפן קומען קיין יאָהאַנעסבורג און געפינען פאַר אים אַ שטעלע. אַט דער געדאַנק האָט געקוועלט מיט גליק אין זיין האַרץ. נישט איין מאָל איז ער געבליבן שטיין אויף אַ שפיץ בערגל אונטערזינגענדיק זיין מאָנאַטאַנעם לע-לע-לע-ניגון און קוקן פאַרגאַפּט אויפן טונקעלן נאַכטוואָגן מיט מיליאָסן פינקלענדיקע נשמות, וואָס ציטערן. „צי זעט מען זיי אויך אין יאָהאַנעסבורג?“ בייטאָג האָט ער געקוקט אויף די קאַנדעלאַברע-בלומען, וואָס זעען אויס ווי עמיצער וואָלט אַריינגעשטעלט אין זיי רויטע ליכט, אויפן ווייסן צוויט, ווי געפּאַלענער שניי אויף די פּרוכטביימער, אויפן טומאַן, וואָס הויבט זיך פון אומגענייטייך, אויף די חיות און געשטאַלטן, וואָס שווימען מיט די וואָלקנס אין הימל און ווייט, ווייט צום סוף, ווו דער הימל פּאַלט צו דער ערד, דאָרט איז יאָהאַנעסבורג, מיט די גאַלדמינען און פּאַבריקן, דאָרט נישט ווייט איז זיין בענעט, דאָרט וועט ער זיין, דאָרט וועט ער אויסוואַקסן ווי בענעט, פּאַרדינען געלט, גיין אין קינאָ און טראַגן אַ שיינעם אַנצוג, אַ געקעסטלט העמד און שפיציקע, גלאַנציקע שיד, אָבער חתונה האָבן וועט ער מיט אַ מיידל פון קראַאַל, ווי בענעט, נישט מיט אַ שטאַטישער.

דער כלהס שוועגערין אוסוואַקאָ, איינע פון די ווייבער פון איר עלטסטן ברודער, וואָס איז געווען מיאוס און דאַר ווי אַן אויסגעטרונקענער קוקורחע-שטעקן, מיט בריסטן ווי ניסלעך איז כסדר געלעגן אין שטאַל, זי איז נישט אַרויסגעקומען עסן אָדער טרינקען, נאָר אַרויסגעקוקט דורך די שטרוי-שפּאַרעס, געשטאַלטן די אַלע, וואָס גרייטן צו די חתונה פון דער שיינער צויג מיט די גרויסע בריסטן, ווי אייטערס פון אַ קו. אַך ווי פיינט זי האָט אַלע

מקומאסיס מיט דעם בכור איר מאן, וואס פארשעמט זי און וויל מיט איר נישט ליגן... נעכטיקט זי אין שטאל...

— ס'זאל קומען אויף זיי דאס, וואס עס איז געקומען אויף די אהאמאס פון הימל — האט זי געבעטן ביי די אבות...

אויך די זין זענען געווען קעגן דעם שידוך. זיי איז נישט געפעלן דער שטאטישער „ווילער יונג“, וואס ברענגט זייער שוועס-טער שטאטישע שמאכטעס און פארפירט זי אין שאול-תחתיה אריין. פאר דרך-ארץ פארן טאטן האבן זיי דאס נישט ארויסגעווויזן, אבער קיין שמחה אויך נישט. ווען דער אלטער מיט נגאטאנין האבן זיך ארומגעפארעט, זענען די זין פארבייגעגאנגען צו זייער ארבעט מיט אראפגעלאזטע קעפ אן א ווארט. דער אלטער האט פון אלץ געוויסט און מיט זיי נישט גערעדט וועגן דעם שידוך, נאר דעם בכור האט ער אפגעשטעלט און געזאגט:

— אן אויסגעטרונקטן בוים רייסט מען ארויס, וואס ליגט זי דארט אין שטאל און מרוקעט? שיק זי צו איר טאטן מרוקען, א ווייב, א שטעקן... א ווייב דארף ליגן מיט איר מאן און האבן קינדער, און נישט אין שטאל... אן אפגעדארט ווייב איז א סימן פון אן אפגעדארט הארץ... א קללה פון די אבות... סאקאבולאס ווייב-לעכקייט גיט איר די נכפה, שעלט זי די שלאנג. סאקאבולא איז מיין טאכטער, וואס וועט ברענגען א געזונטן דור זולוס, די אבות האבן זי געבענטשט, איר מאן איז אויך א געבענטשטער, געזונטער זולו, טא קרימט זיך נישט און ווייזט ארויס דרך-ארץ, זאג דאס אויך דיינע אין שטאל...

די ווייבער האט ער באפוילן מ'זאל סאקאבולאן אנהויבן גרייטן די כלה-פריזור. צוגרייטן א כלה-פריזור צו א חתונה איז א צערע-מאניאל מיט וועלכן ס'פארנעמען זיך די נאענטסטע קרובות פון דער כלה און דויערט א לענגערע צייט. בעת דער „ארבעט“ זאגן די ווייבער כלה-שפרוכן און זינגען כלה-געזאנגען.

ביי חשובע שבט־מענער איז אויך דאָ אַ קאָפּרינג, וואָס ווערט אַרײַנגעפּלאַכטן אין די האַר, פּאַרצויגן מיט אַ וואַקס, וואָס ווערט נאָכן האַרט ווערן געפּוצט ביז אַ גלאַנץ, די איבעריקע האַר ווערן אַרומגעשוירן, כדי דער רינג זאָל זײַן בולטער.

בעת די פּוּיזעס פּון אײַן האַר־סעסיע און דער צווייטער, האָבן די ווייבער געלאָזט די כּלה אַליין מיט איר ברודערל עמוס, וועמען זי האָט דערציילט פּאַנטאַטישע מעשיות, וואָס בענעט האָט גע־לייענט אין ביכער. דער קליינער עמוס האָט אויף אַליץ געהאַט צו פּרעגן קשיות, צווישן אַנדערע אויך :

— וויפּל לאַבאַלאַ האָט בענעט באַצאָלט פּאַר דיר, ביסט אַזוי געזונט, פעט און שײַן.

ביי די שוואַרצע שבטים ווייסט קינד און קייט, אַז אַ מאַן קלויבט אויס אַ ווייב, וואָס איז געזונט פּאַר אַרבעט און צו געבוירן קינדער. וואָס שטאַרקער, פעטער זי איז, אַליץ מער נדן וויל דער פּאָטער פּאַר איר. אויף דער פּראַגע האָט זי אים נאָר אַ רײַב געטאָן אין גלאַנציקן נעזל און נישט געענטפּערט און דערציילט בסוד, אַז בענעט האָט איר פּאַרבאָטן צו נעמען קרייטעכצער און טראַפּנס און נישט זען קיין כּישוף־דאָקטוירים.

כאַטש מקומאַסי, דער כּלהס פּאָטער, האָט געוווּסט פּון בענעטס משפּחה, די אוהאַמאַס, איז ער דאָך אַרומגעפּאַרן אין דער גאַנצער געגנט זיכער צו מאַכן, אַז די אוהאַמאַס קערן זיך משפּחהדיק נישט אַן מיט אים, וויל ביי זולוס איז אַ גרויסע זינד זיך משדך צו זײַן אַפּילו מיט אַ ווייטן קרוב.

שכּנים האָבן צווישן זיך געמורמלט, אַז דער שידוך פּון סאַקאַ־בולאַן מיטן שטאַטישן, איז נישט געמאַכט געוואָרן ווי ס'פּירט זיך ביי זולוס. ביי דער ערשטער באַגעגעניש האָט ער געטראָגן אַ שטאַ־טיש רעקל און נישט קיין פעל איבערן גוף, געגאַנגען מיט איר

איבער פעלדער אליין אן „שוועסטער“... סאקאבולא האט דאס אונטערגעהערט און ממשיך געווען פאר זיך :

— יא, כ'האב נישט אויספרובירט זיין כוח מיט פראוואצירן-דיקע פראגן, צי ער קאן אויפהויבן א קעלבל, אדער הרגענען א הירש, כ'האב אים באגעגענט אליין מיטן יינגל נגאטאני ביי זיין שוועס-טערס חתונה, מיר האבן זיך אנגעקוקט, זיינע אויגן זענען געווען גרויס און פייכט און ער האט געזאגט : „סאקאבולא, ביסט די שענס-טע אין דער וועלט. כ'וויל דיך נעמען פאר א ווייב“. אן עדות-„שוועסטער“, וואס באגלייטן א זול-מידל צו אַזא באגעגעניש, אן צו דארפן פריער חוקן, מאכן אים זיך פילן קליין און שוואך, כדי ער זאל באווייזן, אז ער איז עס נישט, איז ער מיר אויך באַלד געפעלן, אזוי האט מיר געזאגט דאס בלוט אין די אַדערן און מיין האַרץ. נאָר די אומצופרידנקייט פון דער משפחה, די נדן-דינגעניש איז יא צוגעגאנגען לויטן זול-מנהג, און ביי אַזא דינגעניש איז נישט מזלדיק צו דערמאָנען די ציפערן זיבן און פינף.

זולוס לאַכן הויך און מיט אַ קוויטש, האַט זיך די משפחה אַפט געוונדערט צו הערן ווי די כלה איז אליין און לאַכט. זיי האַבן נישט געוואוסט, אַז זי לאַכט פון די אַנדערע חתנים, וואָס קומען אויסגעשמירטע אין היפּאָפּאָטאַם-פּעטס, וואָס האַט אַ בעסערן גלאַנץ און ריח כדי נושא חן צו זיין ביי די כלות. בענעט איז אַנדערש, ער דאַרף עס נישט... אויך די חתונה וועט זיין אַ ביסל אַנדערש, בענעט איז טאַקע אַ זול, אָבער אַ שטאַטישער.

די הייזקע פאַרן יונגן פאַר איז געשטאַנען פאַרטיק, נגאַטאַני האַט אַרויסגעוויזן גרויס בריהשאַפט ביים אַרומפלעכטן די קלעצ-לעך ביים אַריינגאַנג מיט שטרוי און סאַקאַבולאַ האַט אים פאַרזוי-כערט, אַז בענעטן וועט עס געפעלן, דער מחותן האַט אויסגעלייגט די פריש-אויסגעפלאַכטענע ראַגאַזשע-מאַטראַצן אויף דער אויסגע-

גלייכטער ערד און געווארט אויף נאך שטוב־זאכן, וואס בענעט דארף שיקן פון שטאט.

די נאָענטקייט וואָס דער אַלטער האָט אַרויסגעוויזן צום יינגל נגאַטאַני ביי די חתונה־הכנות האָט אים געמוטיקט צו פרעגן:
— זאָג מיר, פּאָטער מקומאַסי, אַז איך וועל נישט האָבן קיין גרויסן נדן ווי בענעט, וועל איך נישט קאַנען קריגן אַזאַ ווייב ווי סאַקאַבולאַ?

— פאַר וואָס זאַלסטו נישט האָבן? ביסט פעיק, וועסט אַרבעטן און פאַרדינען. בענעט וועט דיר העלפן און דער נדן איז נישט דער פרייז פאַר אַזאַ אוצר, נאַר אַ פאַרגיטיקונג פאַרן טאַטן, וואָס האָט זי אויפגעהאַדעוועט און גיט זי אַוועק צו אַ פּרעמדן מאַן, ס'איז אויך אַ גאַראַנטיע פאַר אים, אַז זי וועט זיך אויפפירן גוט, האָבן קינדער, ווען נישט קאָן ער זי צוריקשיקן צום טאַטן און צוריק באַקומען זיין געלט מיט די אַקסן נדן. אַבער מיינע איז געבענטשט פון די אַבות... ער קריגט אַן אוצר, זי וועט ער נישט צוריקשיקן, און דו זאָרג נישט, זע זאַלסט זיך אַ גוטער, ערלעכער זולו, לערן זיך גוט צו פאַרדינען און האַלט די אויגן אָפן... וועסט געפינען, געפינען, אויף אויסגעדאַרטע הערצער מייד אויס דיין בליק, וועסט עלטער ווערן וועסטו פאַרשטיין, אַז די ברכה פון אַ פרוי איז ווייך איינגעבעט אין איר גוף, נישט ווי די דאָרט, וואָס מרוקעט פון שטאַל אַ פאַרשאַלטענע.

זולוס שמועסן מיט די יונגע פון קערפערלעך רייף ווערן אַזוי נאַטירלעך, ווי פון זאַנגען וואָס ווערן צייטיק, פון זריעה, אַדער באַ־פּרוכפערן חיות. דער מאַן אַקערט דאָס פעלד, די פרוי זייעט, ווייל זי איז דער סימבאל פון פּרוכטבאַרקייט. די יונגע וואַרטן אויף די ערשטע סימנים פון רייף ווערן, ווי צו אַ ווידער־געבורט, וואָס זיי לאַזן וויסן מיט אַנגענומענע סימנים, אַנדערע פאַר יינגלעך, אַנדערע פאַר מיידלעך, דאָס איז אַ געלעגנהייט פאַר אַ גרויסן ריטועלן צערע־

מאָניאַל, מיט עסן, טרינקען, טאַנצן און ברכות פאַר די עלטערן און נייעם „מאַן“ אָדער „פּרוי“, וואָס ווערט באַטראַכט פון דער עדה מיט מער חשיבות.

דער אַלטער האָט זיך הויך אויסגעצויגן און אים אָפּגעמאַסטן מיט די אויגן.

— טאַבאָוטוס יונג וואַקסט, האָסט שוין חלומות, נגאַטאַני, האָ? ... יאָ, שוין מער ווי אַ יאָר, ווי כ'האַב ביי דיין טאַטן אַ זייטל פלייש אויפגעגעסן און אַ טאַפּ ביר אויסגעטרונקען, געטאַנצט, געזונגען, אַ פריילעכע סעודה געווען, ביסט נישט מער קיין ציג, נגאַטאַני, קאַנסט שוין האַלטן די אויגן אָפּ, נאָר נישט מער בחור... לאַבאַלאַ? וועסט אַרבעטן? וועסט אָפּשפּאַרן, וועסטו געפונען אַ סאָ-קאַבולאַ. דו געפעלטסט מיר, אַ שאַד כ'האַב נישט נאָך איינע...

דעם אַלטנס רייד האָבן צעשמאַלצן הייס בלוט אין נגאַטאַניס אָדערן. ער האָט זיך פאַרשעמט און זיך אַראַפּגעלאָזט אויף דער ערד... דער כלה'ס צד איז דער וויכטיקסטער יחוס. ווייל די „זי“ גייט אין גאַנצן איבער צו זיין משפּחה־גרופּע, איז דעריבער אַ מנהג צו פאַרגיטיקן דער כלה'ס עלטערן מיט געבן מתנות פונעם שידוך־אַפּמאַך ביז נאָך דער חתונה. פון דעם מנהג האָט בענעט געלאָזט וויסן זיינע שטאַטישע קרובים, וואָס האָבן אים צוליב געטאָן און געשיקט מתנות דעם פּאַטער פון דער כלה.

* * *

די טאַנטע האָט זיך געגרייט צו דער חתונה מיט גרויס שמחה, נאָך אַלעם, איז זי דאָך אַזוי ווי אַ מאַמע, וואָס האָט אים דערצויגן זינט ער איז געבליבן אין איינציקער יתום פון דער גאַנצער משפּחה, די אוהאמאַס. איר איינציקער ביטערער טראַפּן איז געווען אַניקי, דאָס טייערע מיידל צעברעכט איר ס'האַרץ און אין ענגן לאַקיישן איז אוממעגלעך זי אויסצומיידן. כאַטש סאַקאַבולאַ געפעלט איר, טראַכט זי אַליק, אַז אַניקי וואַלט פאַרן יונג בעסער געווען, פאַרט

א שטאַטישע לערערין און אַ שיינע. אַז זי האָט זיך באַגעגנט מיט אַניקין האָט זי נישט געהאַט קיין וואָרט פאַר איר, נאָר טרערן. נישט איינמאַל האָט זי וועגן דעם גערעדט מיט איר זון ווילסאַן, וואָס האָט איר פאַרמאַכט דאָס מויל זי זאָל זיך נישט מישן, וויל בענעט ווייסט בעסער וואָס ער טוט, כאַטש ער וואָלט נישט געוואָלט, אַז זיינע קינדער זאָלן זיך משדך זיין מיט וועמען פון קראַאַל.

אין דער שמעלצערײ האָבן אַלע גערעדט און זיך געגרייט צו דער חתונה אין זוללאַנד. פאַר וויסע איז אַ זולוחתונה אין קראַאַל אַן עקזאָטישע איבערלעבונג. אַ ספעקטאַקל צו וועלכן מ'וועט פאַרן ווי ווייט. כאַטש בענעט האָט אין אַ בריוו איינגעלאָדן 15 ווייסע געסט פון דער אַדמיניסטראַציע, איז ער געווען איבערראַשט צו הערן, אַז אַלע גרייטן זיך צו פאַרן, אויך אַ סך פון די אַרבעטער, אַפריקער און ברוינע, אַ חוץ דעם די זיבעציק מאַן פון זיין כאַר. אַ דעלע-גאַציע פון כאַר האָט פאַרגעלייגט מען זאָל געבן אַ קאַנצערט בעת דער חתונה, זאָל זוללאַנד הערן וואָס בענעט קאַן. בענעטן איז דאָס נישט געווען צום האַרצן, ער איז נישט געווען זיכער ווי זיין מחותן און אַנדערע וועלן דאָס אויפנעמען און צי קאַן מען בכלל דאָס טאַן ביי אַ חתונה, כאַטש זולוס פון דער שמעלצערײ האָבן אים פאַרזי-כערט, אַז פאַרקערט, ס'איז זייער שייך מהנה צו זיין זולוס מיט געזאַנג, איז ער דאָך אַוועק צו זיין שול-פרינציפאַל זיך אַפּרעדן, אַז ער וועט צו דער חתונה פאַרן מיט אים און די מומע אין איין מאַשין און זיך אין איין וועגס באַראַטן אויך וועגן דעם געפלאַנטן קאַנצערט. אויך דער פרינציפאַל האָט אים פאַרויכערט, אַז זיין מחותן און אַלע זולוגעסט וועלן זיך פרייען דערמיט, אַ סימן האָט ער אים דערמאַנט, ווי זיי האָבן זיך געפרייט מיט זיין זינגען פאַר זיי, ביי זיין ערשטן באַזוך אין קראַאַל.

איצט איז בענעטן צוגעקומען פאַר דער חתונה נאָך אַ באַשעפּ-טיקונג — פראַבן פאַר אַ קאַנצערט צו זיין חתונה. אַ חוץ הענדעלס

„דער משיח“ און אנדערע לידער, האָט בענעט פאַרפאַסט אַ ספּעציעל ליבעסליד פאַר זיין כלה סאַקאַבולאַ, וואָס ער האָט פאַרן ברענגען עס צום כאָר פריער געוויזן דעם שול-פרינציפּאַל. אַ צווייטער „וויליקאַזי“, האָט דער פרינציפּאַל געטראַכט איבערלייענענדיק דאָס ליד און נאָר אָנגעוויזן אויף פעלערן אין מעטער. מיטן גאַנצן דרך-אַרץ פאַר זיין לערער, האָט בענעט אויסגעזונגען דאָס ליד צו באַווייזן, אַז דער ריטם פון דער מעלאָדיע דערלויבט נישט קיין ענדערונגען. — האָסט מיך איבערצייגט, בענעט, זאָל דיר זיין מיט מזל, אַבער, אַז דו וועסט שרייבן פאַעזיע, געדענק אין דעם.

דעם זונטיק פון בענעטס חתונה איז דער „לאַקיישן“ געווען וואָך פון קאַיאָר, קינדער האָבן געראַיעט מיט געפילדער, ווי אַ צולייג האָבן זיי דערשנאַפט דעם „לאַנגן סעם“, וואָס איז געבליבן אַ שיכור-רער איבער נאַכט אין דרויסן. לכבוד דער חתונה איז צו דער „לאַקיישן“-סימפּאָניע פון שפּילן פליטן מיט באַנטרמוזיק, דזשעז אַוויף די העכסטע טענער, צוגעקומען מענדעלסאָנס חתונה-מאַרש: „היר קאַמט דזי ברייט“.

פון באַגינען איז די טאַנטעס שטוב פול געווען מיט שכנים, „גוד לאַק“-ווּינטשערס. בענעטס חברים, דזשעימס און ריקי, אויס-געפוצטע אין זייערע בעסטע זונטיק-מלבושים האָבן מכבד געווען די געסט מיט כיבוד, וואָס איז געשטאַנען אויפן טיש. די טאַנטע, ווי אַן אמתע מחותנסטע איז געווען צעיאַכמערט און נישט באַמערקט דעם רעווערענד, וואָס איז געקומען אָנווינטשן, ריקי האָט מיט גרויס דרך-אַרץ געברענגט צו פירן דעם שול-פרינציפּאַל אין שטוב אַריין, מ'האַט זיך משמח געווען, געגעסן און געטרונקען ביז אַ מאַשין באַשלייערט מיט ווייסע בענדער און בלומען איז פאַרפאַרן אויפצו-נעמען דעם חתן מיט די מחותנים: די טאַנטע, דעם פרינציפּאַל און די צוויי חברים.

אויפן שאסיי האט געווארט א קאראוואן פון טראקס און מאשי-
 גען מיט אנדערע געסט. זיי האבן געווארט, אז דער חתן זאל פארן
 באשפיקן. די טאנטע האט פארביסן א ליפ פאר צער, ווען זי האט
 געכאפט א בליק צו אניקיס פענצטער און געזען ווי זי קוקט ארויס
 דורכן פוירעהנגל. בענעט האט עס נישט באמערקט. א צעשטראל-
 טער פון גליק האט ער געפאכעט א ווייס טיכל צום קאראוואן און
 פארנומען זיין ארט אין דער מאשין. מיט געזאנג פון זיין כאר פון
 70, וואס האט זיך געפונען אין צוויי טראקס, און פון די לאקיישן-
 שכנים האט גערירט דער חתונה-צוג צו בענעטס נייע וועלט, אין
 זולאגנד...

דער טאג איז געווען א ליכטיקער, דער ריח פון פעלדער האט
 געקילט מיט א מילד ווינטל. דער כאר-געזאנג, די חתונה-פראצעסיע
 האט געצויגן אויפמערקזאמקייט ביי אלע פארבייפארער, וואס האבן
 פארקערעוועט די מאשינען אין א זייט דורכצולאזן דעם צוג. וועג-
 פאליציי האט זיי פריינדלעך באגריסט און אפילו געהאלטן ארדענונג
 ווו נויטיק. מ'איז פארבייגעפארן שטעט און שטעטלעך, „לאקיישנס“,
 דערפער, קראאלס, טייכן, בערג מיט רונדע שטרויהייזלעך אויף
 שפיצן און אין שיפועדיקע פאלדן. האלב נאקעטע זולו-מיידלעך,
 קינדער, יונג און אלט, האבן געשיקט ברכות דורך ווייסע, לאכנדיקע
 ציין. בענעט האט דעם גאנצן וועג געענטפערט מיט צוריק פאכען
 א ווייס טיכל דורכן פענצטערל, ער האט נישט פארגעסן די ביטערע
 רייזע מיט געשלעגן און ארעסט, וואס ער האט נישט לאנג צוריק
 געהאט אויפן זעלבן וועג, ווען ווילסאן האט אים געפירט צו זיין
 פארברענטן נעכטן... איצט פארט ער ווי א מלך צו זיין שיינער
 מלכה...

וואס געענטער מ'איז געקומען צום חתונה-ארט, אלץ בולטער
 האט מען געזען די פיל-קאליריק פארזאמלטע מאסע אינגעוועכט
 אין גרינע בערג און טאלן, מ'האט געקאנט הערן „טאם טאם“-פויקן

און געזאנג, וואָס האָט זיך אויסגעמישט מיטן אַנקומענדיקן כאָר־געזאנג פון חתנס צד.

צווישן המון האָבן זיך שוין געפונען וויסע געסט פון די אַרומיקע האַטעלן אין זוללאַנד, וועלכע וועלן אַזאָ געלעגנהייט נישט דורכלאָזן.

אַ האַרן־רוף פון אַ זולו אַרומגעגאַרטלט מיט עקן פון אַקסן אונטער זיין גרויסן בויך, מיט אַן אויסגעשמירט פנים אין פאַר־ביקע פאַסן און אַן „אַסאַגאַי“ (שפּיז) אין האַנט, האָט אָפּגעשטעלט דאָס פויקן און טומל. אין זעלבן טראַכט האָבן יונגע מענער מיט שטעקנס אין די הענט געפאַכעט אין דער לופט צו פאַרטרייבן די דעמאָנס, געטאַנצט מיט אַ שטיל, מאַנאַטאַנעם געזאנג פאַרן חתן מיט זיינע געסט און אזוי זיי צוגעפירט צום באַשטימטן אָרט.

בענעטס וויסע געסט זענען געווען פאַרבליפט פון דער נאַטור־שיינקייט, פון דעם פאַרביקן מענטשן־מיראַזש, פול מיט גרויס דער־וואַרטונג, וואָס דאַרף נאָך קומען אויף דער עקזאַטישער זולו־חתונה. באַלד זענען „נישט־גוטע“ אַרויס יאָגן די כלה און זי „נישט“ געקאַנט כאַפּ... דאָס זענען געווען כמעט נאַקעטע מיידלעך מיט פעל־פלודערן און פעדערן אַרום די היפטן. לויט מנהג וויל די כלה אַנט־לויפן פונעם חתן, פון דער חתונה, מען יאַגט זי און מ'כאַפט זי „יאָ“ און מ'ברענגט זי צוריק... דאָס אַלץ ווערט באַגלייט מיט פויקן, געזאנג און הענט־פאַטשעריי פון גאַנצן המון, וואָס וויגט זיך מיט אַן אַאו־געשריי. דורך דער גאַנצער צייט טראַגט מען אַרום „קאַלאַבאַזשעס“ (טעפּ פון דיניע־שאַלן) מיט ביר פאַר די געסט, יעדער קאָן טרינקען פון טאַפּ וויפל מ'וויל און דער טאַפּ גייט פון מויל צו מויל, טייל ווייסע האָבן אַ זופּ געטאַן און אויס־געשפיגן אין אַ זייט, אַנדערע האָבן געבעטן נאָך.

אַ צעיאַכמערטער, אַ פאַרשוויצטער, אין זולוטראַכט, האָט נגאַטאַ־ני טאַבאַזוטו צוגעפירט אַן אַלטן זולו צו „זיין“ בענעט, וואָס גע־

דענקט איב נאך ווען ער האט פאר זיי געזונגען דא אין קראאל, דער אלטער וויל אים ווינטשן גליק מיט זיין שיינער „בעלעסי“ (א שיינע פרוי) און איז אים מכבד מיט א שמעק טאבעק פון זיין טאראבעלע. בענעט איז נישט שטארק צופרידן דערפון, אבער נאך מער דערפון, וואס ביז איצט האט ער געזען זיין שיינע סאקאבולא גאר פון ווייטן א גלאנציק אויסגעשמירטע אין פעטס. ער וויל, אז די גאנצע צערעמאניע זאל זיך וואס שנעלער ענדיקן. ער טרייסט זיך גאר דערמיט, וואס זיינע ווייסע געסט זענען באגייסטערט און דאנקען אים כסדר פאר דער איינלאדונג. דער שול-פרינציפאל, וואס זיצט ביי זיין זייט בארויקט אים, אז טראדיציע איז שייך, א חוץ דעם אלטן זולומנהג בעת דער חתונה צו דערהרגענען אן אקס און מיט דער גאל באשפריצן די כלה דאס פנים, הענט און פיס, ווי א קרבן פאר די אבות וואס בענטשן דאס פאר.

— א, ניין, איך האף, אז דאס נישט — האט בענעט א פאר-צווייפלטער געזאגט.

נגאטאני איז צוגעלאפן צו בענעטן א פארצווייפלטער, אז באלד וועט זיין דער „טאנץ“, דאס איז לויטן זולומנהג א פארמעסט-טאנץ, צווישן חתנס און כלהס צד. זיי האבן א סך און פון חתנס צד איז ער איינער אליין. בענעט האט באלד ארגאניזירט די זולוס פון זיין כאר — פערציק מאן.

פריער האט אפגעטאנצט א פרויען-„באלעט“... דערנאך איז ארויס א גאנצער „רעגמענט“ מענער מיט שפיון און שילדן אין די הענט, געהילט אין שטיקלעך פעל איבער טיילן פון גוף, הענט און פיס, וואס האבן געפלאטערט אין טאנץ-געוויירבל, די שפיון האבן געזעצט אין די שילדן צום ריטם פון די פארטייבנדיקע טאם טאם-פוויקן, און געפינקלט ווי די בראנדזענע גופים אונטער דער הייסער נאכמיטאג-זון.

דער אטאוויוזם פון זולוס האט זיך אפגערופן ביי בענעטס חברה. זיי האבן אראפגעווארפן פון זיך די רעקלעך און העמדער און, זענען האלב נאקעטע אומגעריכט אריין אין טאנצוויכער אנטקעגן דעם „רעגמענט“ פון כלהס צד מיט א געשטייגערטן עקסטאז, וואס האט נאך מער סטימולירט דעם אנדערן צד צו עקזאלטירונג פון פאנא-טיקער, מיט ווילדע אויסגעשרייען און זעצעריי אויך פון גרויסן המון, אפילו די ווייסע געסט האבן אן קאנטראל אויך מיטגעשריגן, אוש די ערד האט זיך געהויבן און די לופט האט געציטערט. נגא-טאני, דאס איינציקע אין זולוטראכט יינגליש גופעלע צווישן די פערציק ריזן אין וויכער, האט אויסגעזען, ווי א קינד פירט א סטא-דע ווילדע באשעפענישן. דער טאנץ האט לאנג געדויערט, ביז די ביידע צדדים האבן זיך טאנצנדיק צוזאמענגעפלאכטן, א סימן פון בונד פון די משפחות און מזל פארן יונגן פאר. ביידע „רעגמענטן“ מיט די שפיון און שילדן, מיט שטיקלעך אפגעפליקטע פעלן, זענען געבליבן ליגן אויסגעשפילטע אויף דער וויכער ערד אונטער א דור-נערן פון די פויקן, בראווא-פאטשערייען און גערויש פון המון-גערעדעריי, וואס איז געווען באגייסטערט.

בענעט האט זיך סוף כל סוף דערווארט. דער המון זולוס האט זיך אנגעהויבן וויגן פון פוס צו פוס מיט א שטילן רעטיטאטיוו-געזאנג ווי א תפילה. דער מחותן מיט זיין סוויטע האבן מיט לאנג-זאמע טריט צוגעפירט די כלה סאקאבולא און האט זי איבערגעגעבן צו איר נייעם וועכטער — איר מאן, בענעט, מאסיליבו אוהאמא, דער אוסינדילע...

פון דעם מאמענט אן זענען די משפחות געווארן פאראייניקט, מ'האט געגעסן געבראטן פלייש, געטרונקען ביר. נגאטאני איז ארומ-געלאפן מודיע זיין, און בענעטס כאר וועט באלד זינגען, פון יעדער גרופע וואס האט געהערט דערפון איז געקומען א צופרידענער „אאו“-אויסגעשריי. א „העראלד“ האט אויסגערופן דעם חתן מיטן

כאַר. בענעט האָט באַמערקט, ווי דער מחותן איז נעלם געוואָרן און זיך געווינדערט... ער האָט פאַרנומען זיין אָרט אין מיטן פון אַ האַלבן קרייז, וווּ דער כאָר איז געשטאַנען, נעבן אים אויף דער ערד האָבן זיך אַנידערגעזעצט סאַקאַבולאַ מיט נאַטאַנין.

זולוס האָבן אַ נאַטירלעכן חוש פאַר ריטם און געזאַנג, זיי זינגען שטענדיק און נעמען אויף געזאַנג מיט אַלע חושים. דער מעכטיקער זינגשטרעם פון געשולטע זינגער אונטער בענעטס האַנט, האָט גע- כוואַליעט אין טאַל צווישן בערג, האָט זיי אַלע פאַרגליווערט אין שווייגן. איין שטיק אומבאַוועגלעכע מאַסע חלומט מיט אָפּענע אויגן, זעט זיי די זון פאַרצייט די שפיצן בערג, וואָס זינגען צוריק ווי די אַבות וואַלטן מיטגעזונגען פון דאָרטן...

ס'האָט אָנגעהויבן ווערן טונקל, מ'האָט זיך אָנגעהויבן געזע- גענען, באַגייסטערטע האָבן בענעטס געסט אים פאַרזיכערט, אַז די חתונה וועלן זיי שטענדיק געדענקען. די אַרטיקע האָבן אין גרו- פעס מיט געזאַנג זיך געשאַרט צווישן די טאַלן צו זייערע היזקעס. דאָס יונגע פאַר איז געבליבן אַליין אין בין השמשות.

בענעט איז געווען צופרידן, וואָס ער האָט פריער פאַר די געסט נישט געזונגען זיין אַדע צו דער שיינער סאַקאַבולאַ. נאָר איצט, אין דער שטיל, האָט ער זי מיט דעם ליבעסליד אַריינגעפירט אין זייער שטרוינעסט, וווּ אַ פאַרחלשט שטראַלעכל האָט געטאַנצט איבער דער ראַגאַזשע, זייער „חתונה־בעט“ אויף דער ערד באַדעקט מיט פאַרביקע קאַלדרעס גרייט איינצוזאַפן דעם שאַרף פון דער אויסגעבענקטער ערשטער נאַכט...

די זון איז שוין געשטאַנען הויך אין הימל, ווען בענעט האָט געעפנט די אויגן און דערזען דעם בראַנדזענעם שימער פון סאַקאַ- בולאַס גוף, ער האָט צאָרט געגלעט און געקושט דאָס סאַמעטלייב, ווי אַ דורשטיק באַשעפעניש לעקט פון בלעטער מאַרגנטויל... סאַקאַ-

בולא האט זיך אויפגעכאפט און זיך שעמעוודיק צוגעדעקט און געלאכט.

— ביסט מיין מפאז (ווייב), סאקאבולא, און איך דיין מאן, מיר זענען איינס, נישטא זיך וואס צו שעמען, מיין נעלעסי (שיין ווייב), — ער האט פארצויגן די קאלדרע איבער די קעפ, געוויזן דעם סימן פון סוף בתולה'שאפט, גלעטנדיק איר בויד האט ער סודותדיק געזאגט :

— אינדזער איזיבולא (בכור) וועלן מיר א נאמען געבן דינגאָ-נע... און דיין נאמען, סאקאבולא, וועלן מיר בייטן אויף מאַראַגא, אַ שטאַטישן נאָמען.

בענעט איז געבליבן מיט זיין ווייב אין קראַאַל די גאַנצע האַניק-וואַך.

דאָס יונגע פאַר האַט געהאַט אַ סך צו טאָן און נאָך מער צו רעדן, וויאַזוי איינצושטעלן זייער לעבן צווישן שטאַט און קראַאַל. ס'האַט אים גערירט סאקאבולאַס נאַכגיביקייט צו אַלי, וואָס ער באַשליסט : איינצופירן אַ שטאַטישן שטייגער-לעבן, סאקאבולאַ זאָל ענדערן איינגעוואַרצלטע קראַאַל-געוויינשאַפטן, ווי זיך וואַשן זיצנדיקערהייט אויף דער ערד, ווייל מענער וואַשן זיך שטייענדיק, אָדער עסן אויף דער ערד מיט די פיס הינטער זיך, ווי ס'איז דער מנהג ביי זולו-פרויען.

— מירן שלאָפן אין אַ בעט און עסן ביי אַ טיש מיט לעפל, גאַפל און נישט מיט די הענט...

סאקאבולא האט מיט ליבשאפט און צוטרוי אויפגענומען אַלי, וואָס בענעט האַט אין איר אַריינגערעדט. ער האַט זי אַריינגעפירט אין אַ נייער וועלט, אין זיין וועלט.

אין דער באַציונג פונעם אַלטן און דער גאַנצער משפּחה צו זיי האַט בענעט באַמערקט אַן ענדערונג צום שלעכטן. פאַר וואָס דער אַלטער איז אַוועק פון דער חתונה ווייסט ער נישט, פרעגן

זיין ווייב און זי מצער זיין וויל ער נישט. זיין טרייער, יונגער נגאטאני האט פאר אים אנטפלעקט די סיבה: דער הויפט האט געשיקט א שליח זאגן דעם אלטן, אז ס'איז דא א פאריבל, פאר וואס ער האט זיך וועגן שידוך נישט באראטן מיטן אינדונא (קאנד-פארטיילער) און מ'ווייסט, אז דער חתן איז א שטאטישער טאצאצי (הפקר-יונג)...

איצט פארשטייט בענעט דאס בייע ברומען פון אלטן און פאר וואס אלע א חוץ דעם קליינעם עמוס, האלטן זיך פון ווייטן. דאס האט א ביסל פארוואלקנט זיין גרויס גליק, דער עיקר דערפאר ווייל ער לאזט דא איבער זיין סאקאבולאן.

די טעג זענען געלאפן, פון דער שמעלצעריי זענען אנגעקומען נאך ווונטש-טעלעגראמעס און מתנות. מיט נגאטאנין האט ער אפ-גערעדט, ער זאל האלטן אן אויג איבער זיין אוצר, און מיט סא-קאבולא, אז אויב זי וועט ליידן דערפון, וועט ער ברעכן זיין צוואג און זי אריבערנעמען אין שטאט אריין.

דער איינציקער פון דער משפחה, וואס איז געקומען געזע-גענען בענעטן, איז געווען עמוס. בענעט האט מיט אים געשפילט „באלס“, געווארפן אין דער לופט און געכאפט, ווי זיין טאטע א מאל מיט אים. סאקאבולא מיט נגאטאנין האבן אים באגלייט ביז דער באנסטאציע. זיי האבן זיך געזעגנט מיט א גליקלעך אבער שווער געמיט...

די טאנטע און די אלע אין דער שמעלצעריי האבן בענעטן באגעגנט מיט שמחה, זיין הארץ אבער איז געווען אומרוק, די טאנטע האט דאס דערפילט, אבער נישט געפרעגט.

א לאנגע שווערע וואך איז דאס געווען פאר בענעטן. ער האט קיים דערלעבט דעם פרייטיק נאך מיטאג אפצונעמען זיין געהאלט, די מומע האט שוין געהאט אלץ צוגעגרייט פאר בענעטן אויפן וועג.

דעם זעלבן אָוונט, איז קיינער אין דער וועלט נישט געווען גלייך צו אים — ער איז ווידער מיט זיין סאַקאַבולאַן...

אַזוי האָבן זיך געצויגן וואָכן און חדשים מיט אַרבעט אין שטאָט, מיט בענקען און מיט וויק־ענדס, פול מיט גליק און יונג פאַרפאַלקישער ליבע...

זינט דעם טאָג, וואָס סאַקאַבולאַ האָט אים מגלה געווען, אָן זי איז פאַרגאַנגען אין טראַגן, האָט דאָס גליק געשפאַרט פון אים מיט קושן, געזאַנג און געלעכטער, מיט מעסטן איר בויך און אויס־שרייען: „ער וואַקסט מיין דינגאַנע!!!“ ער האָט זיך מער נישט גענומען צום האַרצן די ביזע רייד פונעם אַלטן, ער האָט זיין לאַבאַלאַ באַצאַלט, ער דאַרף אים מער נישט, ער שטעלט אויף זיין דור... דער טאַנטע האָט ער געגעבן געלט זי זאָל איינקויפן אַן אויסשטייער, פאַר אַ „בייבי־באַי“, אַ דינגאַנע. בענעט גייט ווערן אַן אויבאַא (אַ טאַטע).

זיין בכור וועט הייסן דינגאַנע.

סאַקאַבולאַ וועט ווערן אַ מאַמע

און זינגען צום פיקאַנין לע־לע־לע־לע.

האָט זיין כאָר געטרייסט בענעטן מיט אַ ניי פאַרפאַסט ליד, וואָס זיי האָבן געזונגען ביי דער אַרבעט אין קלומפּעריי פון וואַגאַנעטקעס און האַמער־זעצערייען.

עטלעכע לאַנגע וויק־ענדס, מיט אַ פרייטיק אַדער אַ מאַנטיק, איז סאַקאַבולאַ געקומען צו בענעטן אין „לאַקיישן“ אַריין. פאַר דער טאַנטע זענען די וויק־ענדס געווען יומטובים. זי האָט צוגעגרייט אַ פייערלעכן מאַלצייט און פאַרבעטן אירע דריי זין מיט זייערע משפחות, דעם שול־פּרינציפאַל און אַריינגערופן די שכנים צו זען איר שיינע שנור סאַקאַבולאַ.

דער פאַקט, וואָס דעם לעצטן שולסעזאַן איז אַניקי אַריבער־געפירט געוואָרן צו אַן אַנדערער שול, האָט איר געגעבן אַ פרייער

געמיט אויסצודריקן איר גליק מיט בענעטס אויסוואל. זי האט זיך שטארק געפרייט מיט סאקאבולאס שוואנגערן, זי האט זי באמת ליב באקומען און זי געבענטשט זי זאל האבן געזונטע קינדער. פון אזא באזוך איז סאקאבולא אהיימגעפארן א גליקלעכע מיט א סך שיינע מתנות.

בעת סאקאבולאס לעצטן באזוך אין „לאקיישן“, איז זי שוין געווען אין די הויכע חדשים און זיך נישט געפילט צו גוט. א דער-שראקענער האט בענעט געברענגט א דאקטער, נאכן אויסהערן, אז זי העלפט מיט דער ווירטשאפט אין קראאל, האט ער איר גערעטן מער דאס נישט צו טאן, נאר גיין יעדן טאג אויף א לאנגן שפאציר. בענעטן האט דער דאקטער פארזיכערט, אז זיין ווייב וועט מיט גאטס הילף האבן א געזונטן דינגאנע...

בענטע מאַסיליבו דינגאַן

טעג און וואָכן האָבן זיך געשלעפט הייסע, צעפאַרעטע און קיין פעקל אַדער בריוו פון בענעטן איז נישט געקומען. זיין טאַנטע פון פערייניכניג האָט איר אויך נישט געענטפערט אויף אַן אַנ-פראַגע וועגן איר מאַן. מאַרגאַס גוף איז שווערער געוואָרן, אַפילו אַ ביסל מיליס צעשטויסן איז איר אַנגעקומען שווער.

אין לאַקיישן נעמט די טאַנטע מאַלי יעדן טאָג דאָס פעקל אויסשטייער פאַרן אומגליקלעכן דינגאַנע, וואָס וועט געבוירן ווערן אַ יתום און לייגט עס צוריק אַוועק... זי קאָן נישט זיין די בשורה-ברענגערין פון זייער גרויס אומגליק, אַפילו אויף סאַקאַבולאַס האַרצ-רייסנדיקן בריוו האָט זי נישט געענטפערט.

— וואָס קאָן איך איר שרייבן? אוי אַ ביטער מזל די אוהאַ-מאַס האָבן, זיין טאַטע אַזוי, זיין זיידע, אַלע האָבן אַנגעהויבן זייערע משפחות אַזוי גליקלעך און אַלע זענען זיי געפאַלן ביים סאַמע אַנ-הויב... אויף מיינע הענט איז ער אויסגעוואַקסן... דער „אוסנדילע“, דער איינציק געבליבענער יתום פון אַ גרויסער משפחה, וואָס אַ פייער פון הימל האָט אַריינגעכאַפט.. דורך אַט דעם פענצטער האָט ער אין די אַוונטן געזען דעם פלאַם פון די קוימענס, און איינגעגראָבן אין מיר דאָס פנימל פאַר פחד מיט אַ געוויין... כ'האַב די שרעק פון אים אַרויסגעטריבן. פיטער האָט אים ליב געהאַט, ווי אַן אייגן קינד. ער האָט זיך געפרייט דעם ערשטן טאָג אים צו פירן אין דער שול אַריין, אין דער קירכע. אויף די הענט מיינע איז ער אויסגעוואַקסן, אַזאַ שיינער, געזונטער געראַטענער יונג, אַ געלערנ-טער און אַזאַ גוטער פאַרדינער, אַזאַ גליקלעכער מיט מאַרגאַ סאַקאַ-

בולא און מיט דעם דינגאנע, וואָס וועט קומען פון זיין בלוט העלפן אויפריכטן דאָס מזל פון די באַנטוס אין אַפריקע. און איצט? ... דאָס פעקל דאָ. זי, אַן אלמנה דאָרט, און ער? ... פאַר וואָס? ... כ'האַב זיך ביי אים געבעטן: דו וועסט די וועלט נישט איבערמאַכן, שוואַרץ וועט בלייבן שוואַרץ און ווייס — ווייס. זענען מיר שוואַרץ, לעבן מיר נישט? האָסטו נישט אַ גוטן דזשאַב? די ווייסע באַסעס האָבן דיך אַזוי ליב, זיי זענען געקומען צו דיין חתונה, דיר געגעבן שיינע מתנות און דו ביסט צופרידן פון זיי, פון דער שטעלע. און ער? .. שטענדיק האָט ער געפונען שיינע רייד מיט משלים.

„דאָס איז אמת, מומע, נאָר אויב יעדערער פון אונדו וועט זיין צופרידן מיט זיין בערגל מיסט בלויז, וועלן מיר אייביק בלייבן זיצן דערויף... די צוקונפט, די צוקונפט...“

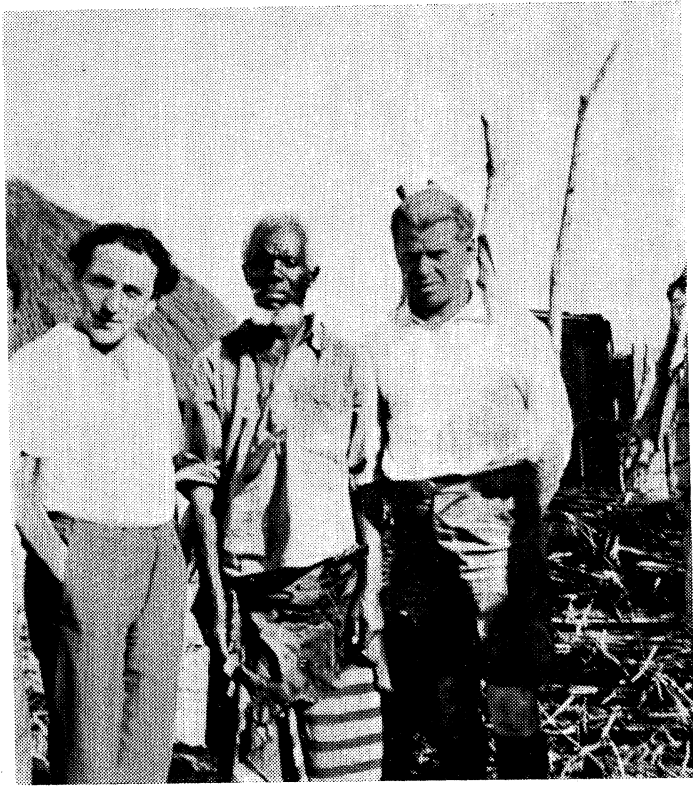
„סאַקאַבולאַ מיט איר קינד אין בויך איז דיין צוקונפט.“

„גערעכט, מומע, טייערע, גערעכט, מיין ווייב, מיין קינד און מיין לאַנד אַפריקע, אונדזער אַלעמענס צוקונפט...“ כ'האַב געזען יענעם פאַרשאַלטענעם פרימאַרגן, ווי אַלע לויפן גייציקע מיט די פעסער אין די הענט צום פייער. פאַרברענען די פעסער!!! נאָר דאָס האָט מען געהערט, פאַרברענען די פעסער. די פאַליציי האָט מען נישט געוואַלט פאַלגן. דאָס פייער האָט געקנאַקט, די פעסער האָבן געברענגט און די ביקסן האָבן געשאַסן...“

שאַרפווייל, אַ פייער פון דער ערד נישט פון הימל... מיין בענעט מאַסיליבו אוהאַמאַ, דער לעצטער אוהאַמאַ אַוועק, כ'האַף אַ נייער אוהאַמאַ קומט. גאָט העלף, אַפריקע...“

* * *

איין פאַרטאָג, ווען אַלץ האָט נאָך גערוט, די נאַכט איז אין רעגנדיקע טראָפנס אויסגעגאַנגען, און אַ גרויער באַגינען האָט זיך גענומען שפרייטן, האָט אַן עלטערע שכנטע אַרויסגעלייגט פאַר מאַרגאַס טיר אַ בינטל דינע ריטלעך און אומבובאַ (צואה פון אַ קו),

אין זוללאַנד, יאנואר 1938.
פון רעכטס : שלום שוואַרצבאָרד, אַן אַלטער זולו פון
איבער הונדערט יאָר, און פייוול זיגעלבוים

ווי א סגולה פאר דער געווינעריין. ביים שיין פון א קעראסיין-לעמפל האט זי געקנאטן און געדרייט מארגאס לייב, ארומגעוויקלט ארום די פיס פרישע רייפלעך קופערנעם דראט, און ווען די גלעקלעך פון אקסן און שעפסן האבן זיך אין יונגן באגינען צעקלימפערט האט זיך אריינגעפלאכטן דער קוויטש פון א נייגעבוירן שווארץ נפשל.

ווען די מבעלעטיז (הייבמוטער) האט איר דערלאנגט דאס קינד אן אפגעוואשנס און געזאגט: „נא, א יונג שווער ווי א זאק מיליס“, האט א געוויין זיך צעוויגט אין איר, פריער מיט א העשען אין זיך, בלויז די בריסטן און נאָפּליגען האבן זיך באוויגן און א שטראם טרערן איז גערונען פון די צוגעמאכטע אויגן איבער די פארפרעסטע ליפן, דורך איין זייט מויל אויפן קינדס קעפל: — ווו איז בענעט?

— דאס קינד! — האט די הייבמוטער אויסגעשריגן.
— זאל ער דערפילן די ערשטע טראפנס פון א ביטער לעבן — האט מארגא ווי ארויסגעשפיגן די ווערטער אין א הויך געוויין.
— שטיל, דו חצופה — האט די הייבמוטער זיך צערעדט — דיין שוועגערין אוסוגאקא וואלט זיך געלאזט ביידע הענט אפהאקן פאר א קינד און נאך אזא יונג, און דו זינדיקסט.
— שוטאבא טייערע, זיי מיר מוחל, א לויב דיר פאר דייע טרייסטווערטער, איך וועל מער נישט וויינען, און אויב יא, וועלן דאס זיין טרערן פון פרייד און באדויער וואס זיין טאטע איז דא נישטא, ער איז אזא גוטער, גאנצער מענטש, זיין הארץ און מוח זענען איינס. געוואלט אהיימקומען אונדז היטן, ער האט אונדז אזוי ליב, מיך און אים — זי דריקט דאס קינד צו זיך מיט א צעשיינט פנים פון טרערן און גליק.
— אַנקל עמוס, קוק! — ווייזט מארגא דאס קינד איר ברור-דערל, וואס צעכיכעט זיך מיט א שפרונג.

— דו בלייב מיט איר דא, גיב איר וואָס זי וויל, נאָר דאָס
קינד זאָלסטו נישט אַנרירן — באַפעלט די אַלטע און גייט אַוועק.
עמוס מיט צעעפנטע אויגן קוקט אַ צעשמייכלטער אויפן קינד,
זיינע ווייסע, פייכטע ציינער שימערן מיט אַ גלאַנץ, פאַר וואָס
טאָר ער אים נישט אַנרירן ?

— קענסטו אים אַנרירן עמוס, דאָ אין הענטל. — פאַרזיכטיק
רירט ער אָן דאָס קינד און צעקלינגט זיך מיט אַ גליקלעך געלעכ-
טער: — כּי, כּי, כּי. וויך ווי די פעדערן פון מיין פייגעלע.
— וואָס איז זיין נאָמען ?

— דינגאַן.

— פאַר וואָס נישט עמוס ?

— ווייל אָן עמוס האָבן מיר, און אַ דינגאַן דאַרפן מיר.
אַ גרויסן, אַ שטאַרקן.

— ער, אַ גרויסער, שטאַרקער ? ווי מיין קעצל גרויס ! כּי, כּי,
כּי. — קייקלט זיך עמוס פאַר געלעכטער.

— אַלע גרויסע זענען אַ מאָל קליין געווען, אַ יינגעלע מיין, —
בויגט זי עמוסן געענטער צו צו זיך און באַדעקט ביידע קינדער
מיט מאַמעשע קושן.

דורכן טאָג איז די גאַנצע משפּחה און שכנים געקומען איר גוט-
ווינטשן און געבראַכט קמיע־מתנות פאַר איר און פאַרן קינד.
דעם פאַרנאָכט האָט פאַר מאַרגאַס שטוב געברענט אַ לוסטיק
פיער, די משפּחה און געסט האָבן זיך משמח געווען מיט געבראַ-
טענע שטיקער שעפּסן־פלייש און פאַרטרונקען מיט קאַפּער־ביר,
געזונגען און געטאַנצט צום ריטם פון גיטאַרעס און פּויקן. דאָס,
וואָס איר משפּחה איז זיך אַזוי משמח געווען האָט מאַרגאַן פאַר-
שאַפט גרויס פאַרגעניגן. דורך דער אַפענער טיר האָט זי געהערט
ווי דער יונגער נגאַטאַני רופּט אויס: „לאַמיר זינגען דאָס ליד וואָס
מאָס־ליבו האָט אונדז געלערנט!“ און גלייך אַנגעהויבן זינגען:

קאזי סינגאלעלע אפריקע (גאט העלף אפריקע). בענעט, בענעט, בענעטס
קול האט אפגעקלונגען ארום איר...

צוויי אויטא-לאמפן האבן זיך דערנענטערט צום קראאל און
איבערגעריסן דאס זינגען. געווענדט צום אויטאליכט זענען ס'רוב
געבליבן שטיין פארווונדערט און מיט נישט ווייניק פחד. דער
קליינער עמוס איז אריינגעלאפן זאגן מארגאן די נייעס און גלייך
צוריק ארויסגעקומען. די מאשין איז פארפארן צום עולם, דער
מאטאר האט זיך אפגעשטעלט, די לאמפן זענען געבליבן ברענגען
צו באליכטן דעם ארום, עמוס איז אנטקעגנגעלאפן דעם זייל
ליכט, ביז ער איז געווען זיכער אז עס ברייט נישט האט ער צוגע-
פלאטשט די נאז צום לאמפגלאז און זיך צעלאכט.

א וויסער פאליציי-מאן, א שווארצער פארשטייער פון טשיף,
און א שווארצער פאליציי-מאן האבן זיך מיט לאנגזאמע טריט דער-
נענטערט צום עולם, וואס איז געשטאנען געשפאנט און געהערט
זייער אייגענעם אטעם בלויז.

— ווינט דא סאקאבולא אוהאמא ?

— יא — איז ארויסגעטראטן דער אלטער מקומאסי — איך
בין איר פאטער.

— איז זי אין דער היים ? —

— זי האט היינט א זון געבוירן, אט איז איר היים.

דעם טשיפס פארשטייער האט אנגענומען דעם פאטער ביי
דער האנט און אנגעוויזן אריינצוגיין. עמוס איז זיי נאכגעגאנגען
ביז דער טיר. מארגאן האט זיך צוגעדעקט ביזן האלדז און א צע-
שראקענע געקוקט אויף די אומגעריכטע געסט און זיך געטרייסט
וואס דער טאטע איז אויך דא. דעם טשיפס פארשטייער, אן אלטער
אפריקער מיט א קליין גרוי בערדל, האט ארויסגענומען א בריוו פון
א גרויסן קאנווערט, און פארן לייענען געזאגט: מיר וואלטן דא
געווען א סך פרייער ווען נישט דאס פלאצן פון א ראד, איז זיי

אונדז מוחל פארן שטערן אייך אין אָונט; צושאָקלענדיק פון פאַר-
לעגנהייט מיטן קאַפּ האָט ער זיך אַ ביסל געבויגן צו מאַרגאַן.

— זיי געטרייסט מיט דיין זון, סאַקאַבולאַ, און דו אויך — האָט
ער זיך געוואַנדן מיט קאַפּ צום פאַטער — גאַט זאָל אייך היטן און
באַשיצן.

ער האָט אָנגעהויבן לייענען פון פאַפיר וואָס האָט געציי-
טערט אין זיינע הענט: — פּאַליציי-באַריכט, מאַסאַליבו אוהאַמאַ
געבוירן דעם 16 אויגוסט, 1936 אין מעסיגאַ זוללענד, איז דער-
שאַסן געוואָרן בעת אומרוען אין שאַרפויל, און איז באַגראָבן גע-
וואָרן צוואַמען מיט אַנדערע געפּאַלענע.

— ניין! ניין! ניין! — האָט מאַרגאַ אַרויסגעיאַמערט און גע-
קלאַפט פאַר איר פנים אַ פויסט אין אַ פויסט, אירע געשרייען און
דאָס קאַנווולסיווע קלאַפּן מיט די פויסטן האָט דערשיטערט דעם
קליינעם עמוס וואָס האָט זיך אויך ביטער צעוויינט. זייערע קולות
האַבן צונויפגערופן דעם גאַנצן קראַאַל צו מאַרגאַס הייזקע. דער
אומרויקער געמורמל פון דרויסן, וואָס האָט זיך צעוויינט אַלץ העכער,
האָט נערווען געמאַכט די "געסט". דעם טשיפּס פאַרשטייער האָט
מיט געווייך אין זיין שטים זיך געוואַנדן צו מאַרגאַס פאַטער:
— וועסט קומען מאַרגן פאַרשרייבן דאָס קינד, האָסט אַ נאַמען
פאַר אים?

— יאָ!!! — האָט מאַרגאַ אויפגעהויבן דאָס קינד הויך איבערן
קאַפּ און מיט אַ צעווייטיקטער שטים און צעשטראַלטן פנים אויס-
גערופן:

— מאַסיליבו בענעט דינגאַן!!!

* * *

אַלץ אין דעם בוך געשעט אין זוללאַנד, אין
שטאָט און אין „לאַקיישן“ (אַ רעזערוו פאַר שוואַר-
צע ניט ווייט פון אַן אינדוסטריע-שטאָט). כאַטש
אפגעזונדערט, לעבן זיי אין טאַג-טעגלעכן לעבן פאַר-
וועבט מיט דער וויסער באַפעלקערונג. דער הויפט-
העלד איז בענעט מאַסיליבו אוהאמא, וועמענס טרוים
ווערט, אַז זיין ווייב זאָל געבוירן אַ זון „דינגאַנע“,
אַן אויסלייזער, זייער מערכה מתקן צו זיין. די אינ-
דוסטריעלע רעוואָלוציע אין וועלכער דער שוואַרצער
אין אַפריקע איז אַריינגעצויגן געוואָרן און געניסט
ווייניק פון אירע פרוכטן, איז בענעטס וועלט — און
פאַר איר שטאַרבט ער...

